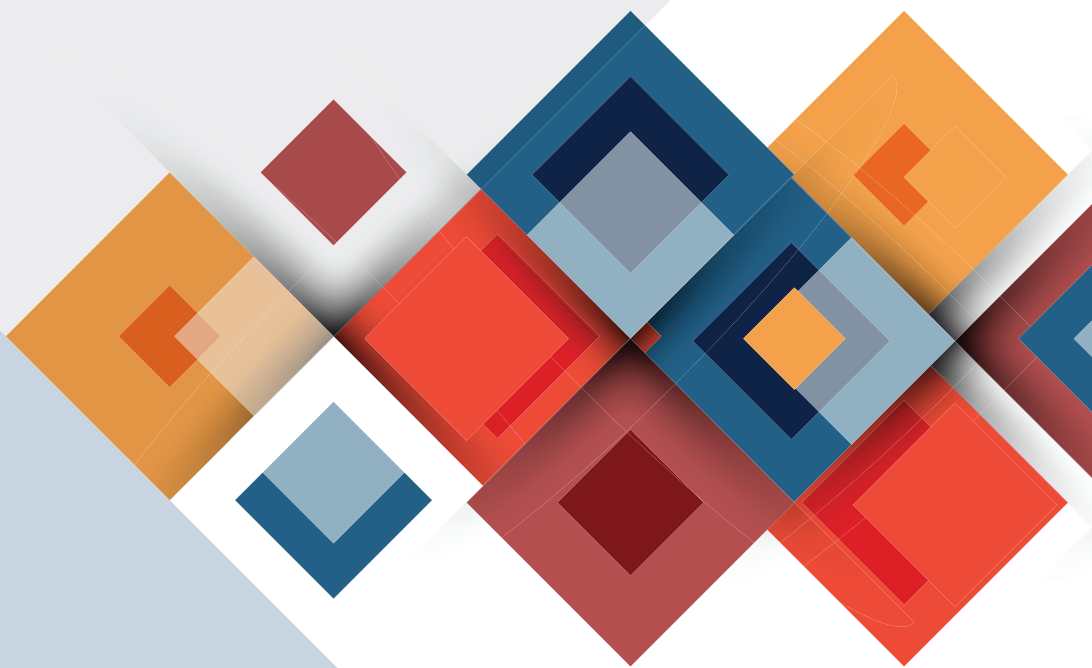

2017

Ετήσια έκθεση

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Ετήσια Έκθεση
του Συνηγόρου του Πολίτη
για το έτος 2017

ΟΜΑΔΑ ΕΤΗΣΙΑΣ ΕΚΘΕΣΗΣ 2017

Στην προετοιμασία της Ετήσιας Έκθεσης 2017 συνέβαλε το σύνολο του προσωπικού του Συνηγόρου του Πολίτη

Ειδικότερα καθήκοντα ανέλαβαν οι εξής:

Σχεδιασμός, συντονισμός, γενική επιμέλεια έκδοσης: Κεντρική συντακτική ομάδα:

Μαρία Καραγεώργου, Ζωή Καραμήτρου, Ευανθία Μπενέκου

Επιστημονική επεξεργασία κειμένων

Ειρήνη Κυριακάκη, Μαρία Λιαδή, Όλγα Λυσανδροπούλου Ευαγγελία Μαρκάκη, Αναστασία Ματανά, Δήμητρα Μυτιληναίου, Νίκη Παλάσκα, Αγγελική Πανοπούλου, Ματούλα Παπαδημητρίου, Αγγελίνα Σαλαμαλίκη, Μαρία Τσάγγαρη, Μιχάλης Τσαπόγας, Δάφνη Φιλιππάκη, Χριστίνα Φλώρου, Χρύσα Χατζή

Ανάκτηση, σύνθεση και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων

Ηλίας Βουρόπουλος

Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων

Ίων Σαγιάς

Επίσης συνεργάστηκαν

Δημήτρης Βράζος, Μαρία-Αριστέα Καλαματιανού

Η Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το 2017 διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Αρχής:

www.synigoros.gr

Η Ετήσια Έκθεση του 2017 τυπώθηκε τον Μάρτιο του 2018

στο Εθνικό Τυπογραφείο σε 700 αντίτυπα

Επιμέλεια κειμένων-Εξώφυλλο-Καλλιτεχνικός σχεδιασμός

ΚΑΜΠΥΛΗ ΑΕΒΕ

Αντιγόνης 60, 104 42 Αθήνα, Τηλ.: 210 5156810-20-30

Νικολέττα Μιχελάκη, E-mail: info@kambili.gr, www.kambili.gr

Συνήγορος του Πολίτη

Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 Αθήνα

Τηλ: (+30) 213 1306 600

www.synigoros.gr

ISSN: 1108 8206

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η χρονιά μέσα από το βλέμμα του Συνηγόρου του Πολίτη.....	23
Η ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το έτος 2017	28
Στατιστική αποτύπωση της χρονιάς	31
1. Πλήθος αναφορών και θεματικές	33
Γεωγραφική κατανομή και εποχικότητα κατάθεσης αναφορών	35
Κίνηση στο τηλεφωνικό κέντρο της αρχής	37
2. Η «ακτινογραφία» της κακοδιοίκησης	39
3. Αντί συμπερασμάτων	44

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΙΚΟΣ & ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ.....

45

ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ

45

Νομιμότητα: εγγύηση για ένα κράτος δικαίου

47

1. Όταν η ισχύουσα νομοθεσία δεν εφαρμόζεται	50
1.1. Καθυστέρηση επιστροφής εισφορών αχρεωστήτως εισπραχθεισών από Ταμεία, σε εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 104 του Ν. 4387/2016	52
1.2. Προστασία της νήσου Χρυσής (Γαϊδουρονήσι) Λασιθίου	52
1.3. Προστασία και διαχείριση σπηλαίου ιαματικών πηγών Καϊάφα.....	53
1.4. Προστασία Υγροτόπου Εκβολών Αποσελέμη Ποταμού Ηρακλείου Κρήτης	54
1.5. Δημοτολόγια - Ληξιαρχεία: Άρνηση εγγραφής στο δημοτολόγιο παιδιού γεννημένου σε σύμφωνο συμβίωσης.....	55
1.6. Πρακτικές προστατευτισμού από επαγγελματικούς φορείς.....	56
1.6.1. Άρνηση εγγραφής κατόχων αποφάσεων επαγγελματικής ισοδυναμίας	56
1.6.2. Αυτεπάγγελτη εγγραφή ελευθέρων επαγγελματιών σε επιμελητήρια	57

1.7.	Έκδοση εγκυκλίου από την ΑΑΔΕ για την έναρξη εργασιών φυσικών προσώπων χωρίς την προσκόμιση βεβαίωσης ελέγχου επωνυμίας και διακριτικού τίτλου της εμπορικής επιχείρησης.....	58
1.8.	Η ειδική αιτιολόγηση του ηλικιακού κριτηρίου στην πρόσβαση στην εργασία, ως περίπτωση ευθείας παράβασης των διατάξεων του Ν. 4443/16.....	58
1.9.	Εφαρμογή διαδοχικής ασφάλισης σε επαγγελματικά Ταμεία και Αλληλοβοηθητικά Ταμεία Προσωπικού Τραπεζών.....	60
1.10.	Καταβολή δεδουλευμένων σε συμβασιούχους του δημοσίου.....	61
2.	Όταν η υφιστάμενη νομοθεσία παρερμηνεύεται	62
2.1.	Παράνομη παρακράτηση επί πλέον ποσών για εισφορές ασθένειας.....	64
2.2.	Δημοτικά Τέλη σε κενά και μη ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα	64
2.3.	Αναγκαιότητα τήρησης των προβλεπόμενων προθεσμιών εκ μέρους των οργάνων εξέτασης διοικητικών προσφυγών αυθαιρέτων και αδειών δόμησης.....	65
2.4.	Παραγραφή χρηματικής απαίτησης για καταβολή αποζημίωσης λόγω στέρησης χρήσης αστικού ακινήτου για αρχαιολογικούς σκοπούς.....	66
2.5.	Αναπηρία- Δαπάνες θεραπειών	67
2.6.	Μετεγγραφές φοιτητών	68
2.6.1.	Μοριοδότηση βάσει οικονομικών και κοινωνικών κριτηρίων.....	68
2.6.2.	Μετεγγραφή διακριθέντος αθλητή από το τμήμα εισαγωγής σε αντίστοιχο τμήμα σχολής του ιδίου ΑΕΙ	69
2.7.	Χορήγηση άδειας διαμονής δεκαετούς διάρκειας.....	69
2.8.	Πρόταση προς την ΑΑΔΕ, για την εξαίρεση των οικογενειακών επιδομάτων από τον υπολογισμό του εισοδήματος, για απαλλαγή από τον ΕΝ.Φ.Ι.Α.	70
2.9.	Άρνηση χορήγησης στεγαστικού επιδόματος φοιτητών χωρίς δικαστική απόφαση γονικής μέριμνας/επιμέλειας.....	71
2.10.	Παράνομη παρακράτηση επί πλέον ποσών για εισφορές ασθένειας	71
2.11.	Διαγραφή προστίμων που επιβλήθηκαν σε άνεργους επειδή δεν είχαν πληρώσει εισιτήριο σε τρόλεϊ ή λεωφορεία	72

3.	Εφαρμόζοντας τη νομοθεσία επιλεκτικά ή και προβληματικά	73
3.1.	«Αόρατοι πληθυσμοί». Το πρόβλημα της δημοτολογικής τακτοποίησης των Ρομά ως ζήτημα διασφάλισης στοιχειώδους πρόσβασης σε δικαιώματα	75
3.2.	Λήξη της ασφαλιστικής σχέσης με τον ΕΦΚΑ ιδιοκτητών και εκμεταλλευτών Δημόσιας Χρήσης Οχημάτων	76
3.3.	Αδειοδότηση των σταθμών βάσης κινητής τηλεφωνίας και απροθυμία της διοίκησης για την απομάκρυνση αυθαίρετα τοποθετημένων κεραιών	77
3.4.	Προϋποθέσεις επιλογής φορέα απασχόλησης εναλλακτικής υπηρεσίας	79
3.5.	Διακριτική τιμολογιακή πολιτική των Δήμων σε μη δημότες ή μόνιμους κατοίκους	80
3.6.	Διαγραφή οφειλής τελών κυκλοφορίας λόγω ανολοκλήρωτης μεταβίβασης κατόπιν δικαστικής απόφασης	80
3.7.	Απαλλαγή από ασφαλιστικές εισφορές των ιδιοκτητών οχημάτων δημόσιας χρήσης λόγω αποξένωσης	81
3.8.	Παραχώρηση αποκλειστικής θέσης στάθμευσης στους κατόχους δελτίου στάθμευσης για ΑμεΑ	82
4.	Πολυνομοθεσία – ασάφειες – κακή νομοθέτηση	84
4.1.	Πρόβλεψη έκδοσης πλέον των πενήντα Υπουργικών Αποφάσεων και Προεδρικών Διαταγμάτων προκειμένου να εφαρμοστεί ο νόμος για το δομημένο περιβάλλον	87
4.2.	Προθεσμία 105 ημερών για άσκηση αντιρρήσεων κατά των αναρτημένων δασικών χαρτών	88
4.3.	Σχολικές εγκαταστάσεις	88
4.4.	Αδυναμία απόκτησης επαγγελματικών δικαιωμάτων ενεργειακού επιθεωρητή β΄ τάξης από τεχνολόγους μηχανικούς	89
4.5.	Έλλειψη νομοθετικού πλαισίου για καταβολή αποζημίωσης σε πολίτες, λόγω μη τήρησης από τη διοίκηση των προθεσμιών του άρθρου 4 του Ν. 2690/1999	90
4.6.	Επέκταση του τρόπου εκπλήρωσης του δικαιώματος πρόσβασης σε έγγραφα στο πλαίσιο των διατάξεων του άρθρου 5, του Ν. 2690/1999 μέσω της χρήσης του Προγράμματος ΔΙΑΥΓΕΙΑ	90

4.7.	Μη απαλλαγή από το τέλος επιτηδεύματος των επιχειρήσεων που ασκούνται σε χωριά κάτω των πεντακοσίων κατοίκων	91
4.8.	Έκδοση Κοινής Υπουργικής Απόφασης για τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος στους φοιτητές των ΑΕΙ.....	92
4.9.	Οι διαφορετικές κατηγορίες των πιστοποιητικών ΑμεΑ και η ασάφεια ως προς την ευρύτητα και το είδος των δικαιωμάτων που παρέχουν.....	92
4.10.	Οι διαφορετικές ταχύτητες στην προστασία της μητρότητας: ανάδειξη του προβλήματος στο δημόσιο, τον ευρύτερο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.....	94
4.11.	Έτος αναφοράς των εισοδημάτων που λαμβάνονται υπόψη για τον έλεγχο των εισοδηματικών κριτηρίων, για τη χορήγηση του ΕΚΑΣ κατ' εφαρμογή του άρθρου 92 του Ν. 4387/2016.....	96
4.12.	Εισοδηματικά κριτήρια για τη χορήγηση κοινωνικών παροχών	97
4.13.	Διακοπή του επιδόματος αναπηρίας σε δικαιούχους προνοιακών επιδομάτων που συμμετέχουν σε προγράμματα ενίσχυσης της απασχόλησης ΟΑΕΔ	98
5.	Νομοθετώντας πέραν των ορίων εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος	99
5.1.	Έκδοση άδειας νομιμοποίησης κατασκευών και ένταξη αυθαίρετων κατασκευών στις νομοθετικές ρυθμίσεις για την τακτοποίηση, παρά την ύπαρξη αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων.....	101
5.2.	Οικιστικές πυκνώσεις – Δασικοί χάρτες.....	102
5.3.	Αδειοδότηση με πελατειακή λογική	103
5.4.	Μείωση του κόστους παραβόλων για υποβολή ένστασης σε διαδικασίες πρόσληψης μέσω ΑΣΕΠ.....	104
5.5.	Παράβολα ανασφάλιστων οχημάτων	104
5.6.	Απώλειες ρυθμίσεων οφειλών	105
5.7.	Υπέρμετρες χρεώσεις και υπερβολικά πρόστιμα από επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ύδρευσης (ΕΥΔΑΠ/ΔΕΥΑ)	106
6.	Διοικητικές δυσλειτουργίες στην εφαρμογή της νομοθεσίας.....	107
6.1.	Θέματα προστασίας ανηλίκων	109
6.1.1.	Αποφυγή κράτησης ασυνόδευτου ανηλίκου αναγνωρισμένου πρόσφυγα και παραμονή του σε χώρο φιλοξενίας.....	109

6.1.2.	Άρση γεωγραφικού περιορισμού σε ασυνόδευτους ανήλικους.....	109
6.1.3.	Άρση διοικητικής κράτησης συζύγου ανήλικης με προβλήματα υγείας.....	109
6.1.4.	Παιδικοί Σταθμοί.....	110
6.1.5.	Κοινωνικές παροχές-διευκολύνσεις	110
6.2.	Θέματα ηλεκτρονικών εφαρμογών	111
6.2.1.	Ανάγκη προσαρμογών των ηλεκτρονικών εφαρμογών Ταμείου, ώστε να τηρείται η νομιμότητα και να μην εξουθενώνονται οικονομικά οι συνταξιούχοι	111
6.2.2.	Μηχανογραφικά προβλήματα σε σύνταξη χρείας.....	111
6.2.3.	Απόρριψη χορήγησης πετρελαίου θέρμανσης λόγω κλεμμένου οχήματος	112
6.3.	Θέματα ρυθμίσεων οφειλών	113
6.3.1.	Ενιαία ρύθμιση του κληρονομητού των οφειλών λόγω παραβάσεων του Κ.Ο.Κ.....	113
6.3.2.	Διαγραφή οφειλής που είχε ακυρωθεί με δικαστική απόφαση.....	113
6.4.	Θέματα διπλωματικών αντιπροσωπειών.....	114
6.4.1.	Καθυστερήσεις από διπλωματικές αντιπροσωπείες.....	114
6.4.2.	Άρνηση επικύρωσης πιστοποιητικών	114
6.5.	Λειτουργία Επιτροπής για τους στερούμενους διαβατηρίου.....	114
6.6.	Πολεοδομικά και συναφή ζητήματα.....	115
6.6.1.	Καθυστέρηση διεκπεραίωσης πολεοδομικών υποθέσεων λόγω ελλιπούς στελέχωσης και οργανωτικών δυσλειτουργιών των πολεοδομικών υπηρεσιών.....	115
6.6.2.	Σύνθετη διοικητική διαδικασία σε αρχαιολογική απαλλοτρίωση ...	116
6.7.	Κοινωνικές υπηρεσίες	117
6.8.	Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης.....	118
	Επίμετρο.....	119
	ΕΙΔΙΚΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	121
1.	Επιβολή μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης για οφειλές προς το δημόσιο	124
	Συνοπτική παρουσίαση.....	124

1.1.	Διενέργεια της κατάσχεσης	125
1.2.	Η προστασία μισθών και συντάξεων-ακατάσχετα όρια	126
1.2.1.	Καταβολή αναδρομικών αποδοχών σε τραπεζικό λογαριασμό. Ακατάσχετο όριο προστασίας μισθού ή σύνταξης	127
1.2.2.	Η περίπτωση των κοινών λογαριασμών.....	128
1.2.3.	Κατάσχεση προνοιακών επιδομάτων.....	129
1.3.	Απελευθέρωση της χρήσης ακατάσχετων ποσών δεσμευμένων λογαριασμών.....	130
1.4.	Η διαγραφή οφειλών προς το δημόσιο	131
2.	Κοινωνική ασφάλιση και παροχές.....	132
	Συνοπτική παρουσίαση.....	132
2.1.	Συνταξιοδότηση παρά την απώλεια ασφαλιστικού βιβλιαρίου (πρόγραμμα ΛΑΕΚ-ΟΑΕΔ)	134
2.2.	Τροποποίηση μη νόμιμης συνταξιοδοτικής απόφασης ως προς την ημερομηνία έναρξης συνταξιοδότησης.....	135
2.3.	Πίστωση εξόδων κηδείας σε λάθος τραπεζικό λογαριασμό δικαιούχου	136
2.4.	Δικαίωση συνταξιούχου στον οποίο το τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ είχε χρεώσει δύο φορές το ίδιο ποσό	136
2.5.	Διαγραφή προσαυξήσεων οφειλής εταιρείας που επιβλήθηκαν λόγω αδράνειας της Διοίκησης	137
2.6.	Μη καταβολή της εφάπαξ οικονομικής ενίσχυσης σε δικαιούχους.....	138
2.7.	Μη δυνατότητα επιστροφής εισφορών, λόγω μη λειτουργίας λογισμικού του ασφαλιστικού φορέα	138
2.8.	Καταλογισμός αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών.....	139
2.9.	Παραβίαση των γενικών αρχών της ενημέρωσης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.....	139
2.10.	Τοκοφορία σε οφειλές & αχρεωστήτως εισπραχθείσες παροχές	140
3.	Κοινωνική αλληλεγγύη	140
	Συνοπτική παρουσίαση.....	140
3.1.	Θέματα αναπηρίας	141

3.1.1.	Καταβολή παραβόλου γνωμάτευσης	141
3.1.2.	Προβλήματα γνωματεύσεων Υγειονομικών Επιτροπών	142
3.2.	Σώρευση οφειλών από ανάκτηση προνοιακών επιδομάτων σε αδύναμους οικονομικά πολίτες.....	143
4.	Διαχείριση και προστασία φυσικού περιβάλλοντος και φυσικών πόρων	145
	Συνοπτική παρουσίαση.....	145
4.1.	Προστατευόμενες περιοχές.....	146
4.2.	Υποβάθμιση του περιβάλλοντος με ευθύνη των δήμων.....	147
4.2.1.	Καταστροφή παραδοσιακού μονοπατιού στην Ανάφη.....	147
4.2.2.	Μεταφορά αποβλήτων σε κέντρο συλλογής ανακυκλώσιμων υλικών στο Κρανίδι.....	148
4.2.3.	Αποκατάσταση δημοτικής οδού	149
4.2.4.	Καθαρισμός ιδιόκτητου οικοπέδου	149
4.3.	Περιβαλλοντική ευθύνη	150
4.3.1.	Αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας σε σπηλαιοβάραθρο στην Αγ. Άννα Βοιωτίας	151
4.3.2.	Καθυστερήσεις στην αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας στο ιδιωτικό κέντρο διαλογής ανακυκλώσιμων υλικών Ασπροπύργου (ΚΔΑΥ).....	151
4.3.3.	Ρύπανση Σαρωνικού από το δεξαμενόπλοιο Αγ. Ζώνη II.....	152
5.	Μετανάστευση και πολιτικό άσυλο.....	153
	Συνοπτική παρουσίαση.....	153
5.1.	Πολιτικό άσυλο	154
5.1.1.	Είσοδος παράτυπων μεταναστών και αιτούντων άσυλο	154
5.1.2.	Απουσία διαδικασιών υποδοχής μεταναστών/προσφύγων σε άλλα νησιά.....	154
5.1.3.	Ευάλωτα άτομα και γεωγραφικός περιορισμός.....	155
5.1.4.	Ανήλικοι μετανάστες.....	156
5.2.	Μετανάστευση	156
5.2.1.	Αποκέντρωση διαδικασίας εξέτασης αιτημάτων χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς και ανθρωπιστικούς λόγους....	156

5.2.2.	Επανυποβολή αιτήσεων χορήγησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους.....	158
5.2.3.	Εκσυγχρονισμός συστήματος αδειοδότησης - ηλεκτρονική άδεια διαμονής.....	158
6.	Ιθαγένεια και αστική κατάσταση.....	159
	Συνοπτική παρουσίαση.....	159
6.1.	Ιθαγένεια	161
6.1.1.	Καθυστερήσεις και ελλιπής συντονισμός στη διαδικασία πολιτογράφησης.....	161
6.1.2.	Έλεγχος τυπικών και ουσιαστικών προϋποθέσεων πολιτογράφησης.....	162
6.1.3.	Καθορισμός ιθαγένειας τέκνου μετά την απώλεια ιθαγένειας του γονέα.....	162
6.1.4.	Απολυτήριοι τίτλοι ξένων σχολείων για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας.....	163
6.2.	Αστική κατάσταση.....	163
6.2.1.	Δημοτολόγηση Ρομά παρά την ύπαρξη αντιφατικών εγγραφών...	163
6.2.2.	Διόρθωση επωνύμου σε αποφάσεις πολιτογράφησης.....	164
6.2.3.	Ανελαστικές πρακτικές στην έκδοση διαβατηρίων	164
7.	Ποινικός εγκλεισμός.....	165
	Συνοπτική παρουσίαση.....	165
7.1.	Ζητήματα έκτισης και διάρκειας ποινών	166
7.1.1.	Καθυστέρηση διαβίβασης αίτησης για υφ' όρον απόλυση	166
7.1.2.	Συνυπολογισμός χρόνου εκτιθείσας ποινής.....	167
7.2.	Προνοιακές και ασφαλιστικές παροχές σε κρατούμενους.....	168
7.2.1.	Επίδομα βαριάς αναπηρίας κρατουμένων	168
7.2.2.	Καταβολή σύνταξης κρατουμένων.....	168
8.	Προβλήματα ένταξης στην αγορά εργασίας.....	170
	Συνοπτική παρουσίαση.....	170
8.1.	Υπέρμετρη καθυστέρηση ελέγχου των δικαιολογητικών πολίτη για την έγκριση έναρξης άσκησης επαγγέλματος διδασκαλίας από τον ΕΟΠΠΕΠ	171

8.2.	Διαδικασία πλήρωσης θέσεων μόνιμου προσωπικού στο Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής...	171
8.3.	Καθυστέρηση διενέργειας εξετάσεων πιστοποίησης για νέες ειδικότητες αποφοίτων Ι.Ε.Κ. από τον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης και Επαγγελματικού Προσανατολισμού λόγω καθυστέρησης σύνταξης Οδηγού Σπουδών Νέων Ειδικοτήτων από τη Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης.....	172
9.	Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης.....	173
	Συνοπτική παρουσίαση.....	173
9.1.	Προγράμματα κοινωφελούς εργασίας του ΟΑΕΔ - εμπόδια στην τοποθέτηση ωφελουμένων.....	173
9.2.	Προγράμματα Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών (ΝΕΕ) - το πρόβλημα των εποχικών επιχειρήσεων	176
10.	Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού στο σχολείο.....	177
	Συνοπτική παρουσίαση.....	177
10.1.	Ειδική αγωγή και εκπαίδευση - ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες....	178
10.1.1.	Ελλιπής υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης.....	178
10.1.2.	Παρεμβάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών στέγασης και λειτουργίας Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.....	179
10.2.	Σχολική αντιμετώπιση διεμφυλικών μαθητριών	180
10.3.	Μεταφορές-Μετακινήσεις μαθητών/τριών	180
10.4.	Ενδοσχολική βία, ενδοσχολικά ζητήματα, δυναμικά και σχέσεις με παιδιά και οικογένεια	181
10.5.	Σχολικοί Νοσηλευτές.....	182
10.6.	Φοίτηση ανήλικων αλλοδαπών σε ελληνικό σχολείο	182
10.7.	Ζητήματα λειτουργίας Επαγγελματικών Λυκείων	183
11.	Προστασία ανηλίκων και ενεργοποίηση υποστηρικτικών μηχανισμών.....	184
	Συνοπτική παρουσίαση.....	184
11.1.	Μετεγκατάσταση ανηλίκων με αναπηρίες από το Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Σκαρμαγκά Αττικής.....	184

11.2.	Υποστήριξη ανηλίκων σε κίνδυνο από βία/παράμεληση/ παρενόχληση.....	185
12.	Επιμέλεια - γονική μέριμνα.....	185
	Συνοπτική παρουσίαση.....	185
12.1.	Επικοινωνία παιδιών με έγκλειστο γονέα	186
12.2.	Γονική μέριμνα αναγνωρισμένου τέκνου	186
12.3.	Περιορισμός του δικαιώματος επίβλεψης της ιδιωτικής ζωής εφήβου	187
12.4.	Ανήλικοι στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.....	187
12.5.	Ιατροεκπαιδευτική παρακολούθηση ανηλίκων σε περίπτωση διαφωνίας των γονέων.....	188
12.6.	Ασφάλιση ανήλικου από το σύζυγο της μητέρας	189
13.	Τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	189
	Συνοπτική παρουσίαση.....	189
13.1.	Οργάνωση των εξ αποστάσεως προγραμμάτων σπουδών.....	190
13.1.1.	Αδυναμία αναζήτησης καταβληθέντων διδάκτρων.....	190
13.1.2.	Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις.....	191
13.1.3.	Μη χορήγηση φοιτητικής άδειας	191
13.2.	Κριτήρια επιλογής σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών.....	192
13.3.	Ζητήματα χορήγησης και αναγνώρισης τίτλων σπουδών	192
13.3.1.	Χορήγηση Παραρτήματος Διπλώματος σε αποφοίτους ΤΕΙ.....	192
13.3.2.	Αναγνώριση αλλοδαπών πτυχίων νομικής με περιεχόμενο το ελληνικό δίκαιο	193
	ΑΥΤΕΠΑΓΓΕΛΤΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ	195
1.	Αυτεπάγγελτες παρεμβάσεις 2017	197
1.1.	Καταγγελίες για άτυπες επαναπροωθήσεις στον Έβρο.....	197
1.2.	Θάνατος κρατούμενου στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου ...	197
1.3.	Άρνηση αναισθησιολόγων του Γενικού Νοσοκομείου Σάμου να συμμετέχουν σε επεμβάσεις τεχνητής διακοπής κύησης	197
1.4.	Ιδιωτικές τράπεζες βλαστοκυττάρων	198
2.	Παραπομπές σε εισαγγελικές αρχές.....	198

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	199
Εισαγωγή	201
Ίση μεταχείριση και καταπολέμηση των διακρίσεων	202
1. Διακρίσεις λόγω φύλου	203
1.1. Διακρίσεις λόγω φύλου στον δημόσιο τομέα	203
1.2. Διακρίσεις λόγω φύλου στον ιδιωτικό τομέα	204
1.3. Σεξουαλική παρενόχληση	205
2. Διακρίσεις λόγω φυλετικής / εθνοτικής καταγωγής.....	205
2.1. Ρομά	206
2.2. Αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες	206
3. Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων	206
4. Διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης.....	207
5. Διακρίσεις λόγω ηλικίας	208
6. Διακρίσεις λόγω οικογενειακής κατάστασης	209
7. Διακρίσεις λόγω κοινωνικής κατάστασης.....	209
8. Διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου ...	209
8.1. Σεξουαλικός προσανατολισμός	209
8.2. Ταυτότητα φύλου	210
2. Επιστροφές Αλλοδαπών	210
Ο εξωτερικός έλεγχος επιστροφών το 2017 με μια ματιά	210
2.1. Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση της δράσης του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών και διοικητικές καθυστερήσεις.....	211
2.2. Αριθμητικά στοιχεία επιστροφών και κρατουμένων σε Προαναχωρησιακά Κέντρα	211
2.3. Επισκέψεις σε προαναχωρησιακά κέντρα – Προβλήματα διαδικασίας επιστροφών.....	212
2.4. Εξωτερικός έλεγχος σε επιχειρήσεις επιστροφών / επανεισδοχών πολιτών τρίτων χωρών	213
2.4.1. Κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αεροπορικής απομάκρυνσης.....	213
2.4.2. Επιχειρήσεις επανεισδοχής στην Τουρκία.....	213
2.5. Συνεργασία με τον μηχανισμό αναφορών της FRONTEX.....	214

Συμπερασματικά	216
3. Εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας	217
3.1. Σύσταση και αρμοδιότητες του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α).....	217
3.2. Αριθμητικά Στοιχεία.....	218
3.3. Αριθμητικά Στοιχεία - Διαδικασία έρευνας από το Μηχανισμό	218
3.4. Παρακολούθηση ενεργειών της Διοίκησης	219
3.4.1. Στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Νιγρίτας.....	219
3.4.2. Στην περίπτωση άρνησης του καταγγέλλοντος να καταθέσει στην αστυνομία	219
3.4.3. Σε δύο περιπτώσεις χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικούς.....	220
3.4.4. Στην περίπτωση καταγγελιών για άσκηση βίας κατά τον διοικητικό έλεγχο από αστυνομικούς.....	221
3.5. Διενέργεια αυτοτελούς διερεύνησης από τον Μηχανισμό.....	222
3.5.1. Για την καταστολή επεισοδίων στη Μόρια Λέσβου.....	222
3.5.2. Για κακοποίηση αλλοδαπών στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου	222
3.5.3. Για κακές συνθήκες κράτησης στη ΓΑΔΑ.....	223
3.6. Εκ νέου διερεύνηση σε περίπτωση καταδικαστικής απόφασης ΕΔΔΑ.....	223
4. Εθνικός μηχανισμός πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης η ταπεινωτικής μεταχείρισης η τιμωρίας.....	225
4.1. Καταστήματα Κράτησης	226
4.1.1. Διαπιστώσεις.....	226
4.1.2. Σημαντικές εξελίξεις.....	227
4.2. Αστυνομικά Κρατητήρια	228
4.3. Τμήματα Μεταγωγών	229
4.4. Χώροι Ψυχιατρικής Φροντίδας και Κοινωνικής Μέριμνας.....	229
4.5. Ψυχιατρεία	230
4.6. Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών	231

4.7.	Θεσμικές παρεμβάσεις.....	232
4.7.1.	Σχετικά με το σωφρονιστικό σύστημα	232
4.7.2.	Σχετικά με τη διοικητική κράτηση αλλοδαπών.....	232
4.7.3.	Σχετικά με την ψυχική υγεία.....	233
5.	Οργάνωση και παροχή υπηρεσιών υγείας.....	233
5.1.	Θέματα υπηρεσιών υγείας.....	235
5.1.1.	Αδυναμία διενέργειας βαριατρικών επεμβάσεων στη Βόρεια Ελλάδα.....	235
5.1.2.	Διενέργεια επεμβάσεων διαδερμικής εμφύτευσης αορτικής βαλβίδας από νοσοκομείο που δεν έχει λάβει τη σχετική άδεια	236
5.2.	Δικαιώματα ασθενών.....	237
5.2.1.	Πρόσβαση στον ιατρικό φάκελο νοσηλευθέντων με ψυχιατρική διαταραχή.....	237
5.2.2.	Ενσυναίσθηση και σεβασμός του ασθενούς κατά την παροχή φροντίδας υγείας.....	237
5.2.3.	Προβλήματα στην πρόσβαση υπηκόων τρίτων χωρών σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας.....	238
5.2.4.	Έλλειψη αντιδραστηρίων για τη διενέργεια εξετάσεων γονοτυπικού ελέγχου και ελέγχου ιικού φορτίου σε οροθετικούς.....	239
5.3.	Θέματα δημόσιας υγείας.....	240
5.3.1.	Απαγόρευση καπνίσματος.....	240
5.4.	Αυτεπάγγελτες έρευνες.....	240
5.4.1.	Άρνηση συμμετοχής αναισθησιολόγων σε επεμβάσεις τεχνητής διακοπής κύησης.....	240
5.4.2.	Παύση λειτουργίας ιδιωτικής τράπεζας Ομφαλοπλακουντιακού Αίματος.....	241

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΡΩΤΗΣΗΣ	243
---	-----

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	243
--	-----

1. Φορέας: ΑΑΔΕ.....	245
----------------------	-----

2. Φορέας: υπουργείο αγροτικής ανάπτυξης και τροφίμων.....	246
3. Φορέας: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.....	246
4. Φορέας: Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης.....	247
5. Φορέας: Υπουργείο Εθνικής Άμυνας.....	248
6. Φορέας: Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.....	248
7. Φορέας: Υπουργείο Εσωτερικών.....	251
8. Φορέας: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολίτικης.....	252
9. Φορέας: Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης.....	254
10. Φορέας: Υπουργείο Οικονομικών.....	254
11. Φορέας: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.....	254
12. Φορέας: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας.....	257
13. Φορέας: Υπουργείο Πολιτισμού.....	259
14. Φορέας: Υπουργείο Υγείας.....	259
15. Φορέας: Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών.....	259

**ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΩΝ.....**

1. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου του Υπουργείου Εσωτερικών «Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των ΔΕΥΑ - Ρυθμίσεις σχετικές με την οργάνωση, τη λειτουργία, τα οικονομικά και το προσωπικό των ΟΤΑ - Ευρωπαϊκοί Όμιλοι Εδαφικής Συνεργασίας - Μητρώο Πολιτών και άλλες διατάξεις» (Ν. 4483/2017).....	263
2. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου (Ν. 4491/2017).....	264
3. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Στρατηγικού Σχεδιασμού 2018-2020 για το Σωφρονιστικό Σύστημα του Υπουργείου Δικαιοσύνης.....	265
4. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Σχεδίου της 7ης Περιοδικής Έκθεσης της Ελλάδας προς την Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των	

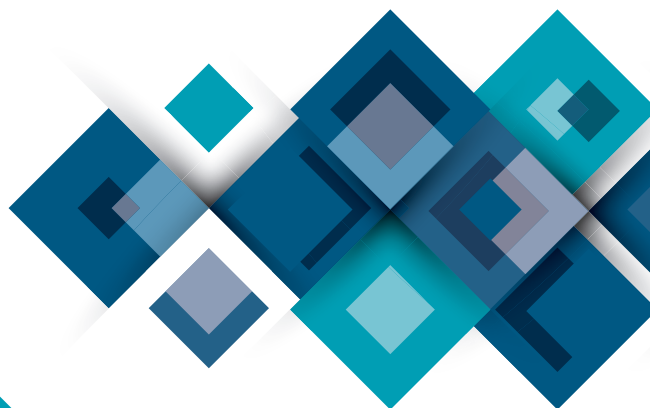
Βασανιστηρίων του Υπουργείου Εξωτερικών	266
5. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου για τον έλεγχο και προστασία του δομημένου περιβάλλοντος (Νόμος 4495/2017)	266
6. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου ευνα και εκμετάλλευση λατομικών ορυκτών και άλλες διατάξεις	267
7. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί των μέτρων βελτίωσης της δασικής νομοθεσίας.....	267
8. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του νομοσχεδίου «Μέτρα προώθησης Αναδοχής – Υιοθεσίας» του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.....	268
9. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του σχεδίου τροποποίησης του ΠΔ 104/1979 («Περί σχολικού και διδακτικού έτους, υπηρεσιακών βιβλίων, εγγραφών, μετεγγραφών φοιτήσεως, διαγωγής και τιμητικών διακρίσεων των μαθητών Σχολείων Μέσης Γενικής Εκπαιδεύσεως»).....	268
10. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Εθνικού Μηχανισμού Παρακολούθησης και Αξιολόγησης του Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού»	269
ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ	271
1. Δράσεις προάσπισης και προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού.....	273
1.1. Ακούγοντας τα παιδιά – προωθώντας το δικαίωμα στην έκφραση και τη συμμετοχή	274
1.1.1. Επικοινωνία με παιδιά	274
1.1.2. Ομάδα Εφήβων Συμβούλων	275
1.1.3. Συνεργασία με τη Βουλή των Εφήβων 2017	276
1.1.4. Εικονική συνέλευση μαθητών στη Θεσσαλονίκη	276
1.2. Πρωτοβουλίες, ειδικές δράσεις και συνεργασίες με υπηρεσίες, φορείς και οργανώσεις	277
1.2.1. Έρευνα για τη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων	277
1.2.2. Αφίσα για την επιληψία	278
1.2.3. Συνεργασίες με υπηρεσίες, φορείς και οργανώσεις.....	278
1.3. Παιδιά που μετακινούνται – παιδιά πρόσφυγες.....	280
1.3.1. Συνεργασίες, επισκέψεις, παρεμβάσεις στη διοίκηση	280

1.3.2.	Το δικαίωμα στην εκπαίδευση.....	281
1.3.3.	Στέρηση της ελευθερίας ασυνόδευτων ανηλίκων.....	283
1.3.4.	Δημοσιοποίηση Έκθεσης για τα παιδιά που μετακινούνται.....	283
1.3.5.	Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται.....	283
1.3.6.	Δράση σε ευρωπαϊκό επίπεδο	284
2.	Δράσεις προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης	285
3.	Ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για τις μεταναστευτικές ροές και την προστασία των προσφύγων	286
4.	Ατζέντα 2030	287
ΔΡΑΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ		291
1.	Συναντήσεις και ημερίδες	293
2.	Εξορμήσεις στην περιφέρεια	296
3.	Συνεργασίες και συμμετοχές.....	297
3.1.	Συμμετοχή σε διεθνή δίκτυα/επιτροπές/ομάδες/φορείς/ διοργανώσεις.....	297
3.1.1.	Το Διεθνές Ινστιτούτο Διαμεσολαβητών (IOI)	297
3.1.2.	Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαμεσολαβητών (ENO)	298
3.1.3.	Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC).....	298
3.1.4.	Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα (EQUINET)	298
3.1.5.	Πρόγραμμα Παρακολούθησης Επιστροφών Αλλοδαπών (Forced-Return Monitoring project).....	298
3.1.6.	Ευρωπαϊκό δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων.....	299
3.1.7.	Δίκτυο Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης της ΝΑ Ευρώπης.....	299
3.2.	Συνεργασίες με διεθνείς/εθνικούς φορείς και οργανώσεις, συμμετοχή σε διοργανώσεις.....	299
3.2.1.	Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA).....	299
3.2.2.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)	300
3.2.3.	Διπλωματικές αποστολές άλλων χωρών/οργανισμών/φορέων.....	300
3.2.4.	Γενική Γραμματεία Καταπολέμησης της Διαφθοράς	300

3.2.5.	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ).....	301
3.2.6.	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ)	301
3.2.7.	Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (ΣΕΕΔΔ)	301
3.2.8.	Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος (ΚΕΔΕ)	301
3.3.	Συμμετοχή σε Εθνικές Επιτροπές/Συμβούλια.....	302
3.3.1.	Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ).....	302
3.3.1.1.	Συμβούλιο Υπηρεσιακής Κατάστασης Προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων	302
3.3.1.2.	Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Διοικήσεων (Ε.Σ.Ε.Δ.).....	302
3.3.2.	Επιτροπή Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης του Ελληνικού Κοινοβουλίου	302
3.4.	Συνεργασία με το Ελληνικό Κοινοβούλιο.....	302
3.5.	Αυτοψίες/επισκέψεις	303
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ		305
1.	Νομικό πλαίσιο του θεσμού.....	307
2.	Εμπλουτισμός του νομικού πλαισίου το 2017	307
2.1.	Ο νόμος 4488/2017 – άρθρο 72	308
2.2.	Ο νόμος 4491/2017 - άρθρα 8, 9 και 10.....	309
2.3.	Κανονισμός Λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας.....	310
2.4.	Ο νόμος 4509/2017- Άρθρο 19	310
Οργάνωση και στελέχωση του Συνηγόρου του Πολίτη		311
Βραχυγραφίες.....		317

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

**Η ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΛΕΜΜΑ
ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ**

Η επισκόπηση της δράσης του Συνηγόρου του Πολίτη σε μία ακόμη χρονιά εφαρμογής πολιτικών δημοσιονομικής προσαρμογής και αντιμετώπισης της οικονομικής ύφεσης ή και στασιμότητας, αναδεικνύει γνωστές και εν πολλοίς σταθερές παθογένειες της διοικητικής δράσης, σε όλα της τα επίπεδα, και ελλείμματα στην αποτελεσματική

προάσπιση και τον απόλυτο και ουσιαστικό σεβασμό των δικαιωμάτων, κατοχυρωμένων από το συνταγματικό, το ενωσιακό και το διεθνές δίκαιο. Γενεσιουργοί λόγοι παραμένουν το άλλοτε ελλιπές και άλλοτε πληθωριστικό, ενίοτε δυσερμήνευτο ή ασαφές νομοθετικό πλαίσιο. Αλλά ακόμη και φαινόμενα απλά κακής εφαρμογής ή και υπέρβασής του. **Ο εξορθολογισμός της λειτουργίας της διοίκησης και η εμπέδωση των αρχών του κράτους δικαίου αποτελούν όχι μόνο συνθήκες εκ των ων ουκ άνευ μιας σύγχρονης, ευρωπαϊκής, δημοκρατικής πολιτείας αλλά και βασικούς πυλώνες για στέρεα, βιώσιμη ανάπτυξη για την οικονομία και συνοχή για την κοινωνία.** Με αυτή τη πεποίθηση, η Ανεξάρτητη Αρχή επιτελεί τον συνταγματικό, θεσμικό της ρόλο συνδυάζοντας μοναδικά την τρισυπόστατη φύση της: είναι συνήγορος για τον πολίτη, τον κάτοικο της χώρας μας, παρεμβαίνοντας διαμεσολαβητικά για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του και επιλύοντας εξωδικαστικά και ανέξοδα τις διαφορές του, αλλά και ενημερώνοντάς για τα άκρα όρια αυτών. Είναι αρωγός προς τη διοίκηση, κεντρική και αποκεντρωμένη, για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της, την εμπέδωση των αρχών της χρηστής διοίκησης, της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της επιείκειας, της συνέχειας, τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών, την καλύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη. Και είναι και προνομιακός θεσμικός συνομιλητής με τη νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία, με καίριες και πολύτιμες συστάσεις, επισημάνσεις, προτάσεις και αξιολογήσεις -ex post και ex ante- πολιτικών και νομοθετικών πρωτοβουλιών.

Το 2017 η διοίκηση οργανωτικά βρέθηκε σε μία μεταβατική περίοδο, εν αναμονή της υλοποίησης και πλήρους εφαρμογής των μεταρρυθμιστικών σχεδιασμών για δομικές αλλαγές, για ένα νέο σύστημα εσωτερικής κινητικότητας, για αξιολόγηση προσωπικού και ανάδειξη στελεχιακού δυναμικού. Ταυτόχρονα, η μετάβαση μέσα στη χρονιά σε ένα νέο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, με την έναρξη της λειτουργίας ενιαίου φορέα, δεν υποστηρίχθηκε από τον κατάλληλο σχεδιασμό και την απαιτούμενη προπαρασκευή, με αποτέλεσμα περισσότερες στρεβλώσεις,

γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, καθυστερήσεις και μη ικανοποιητικό επίπεδο παρεχομένων υπηρεσιών από την ασφαλιστική διοίκηση.

Οι πολίτες, από την πλευρά τους, στράφηκαν κατά χιλιάδες προς τον Συνήγορο του Πολίτη, προκειμένου να αναχαιτίσουν τις δυσμενείς επιπτώσεις στα δικαιώματά τους, στο βιοτικό τους επίπεδο, στη καθημερινότητά τους αλλά και στους μελλοντικούς σχεδιασμούς για την προσωπική, οικογενειακή και κοινωνική ζωή τους από τις δυσλειτουργίες ή και αυθαιρεσίες της διοίκησης. Μέσα στο 2017, με διαρκείς και επίμονες διαμεσολαβήσεις και θεσμικές παρεμβάσεις, ο Συνήγορος του Πολίτη επέτυχε τη λήψη σειράς μέτρων και αποφάσεων, μεταξύ άλλων, για την θωράκιση του ακατάσχετου ορίου καταθέσεων και του ακατάσχετου χαρακτήρα επιδομάτων προνοιακού χαρακτήρα, για την αναγνώριση του αχρεώστητου χαρακτήρα ασφαλιστικών κρατήσεων υγείας και ανταποδοτικών δημοτικών τελών - αλλά και την επιστροφή των αχρεωστήτως παρακρατηθέντων ή εισπραχθέντων - για την προστασία του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος, για την εμπέδωση της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε όλους τους χώρους της ανθρώπινης δράσης και κοινωνικής οργάνωσης, για την εφαρμογή θετικών πολιτικών αντιμετώπισης των διακρίσεων εις βάρος των πλέον ευάλωτων οικονομικά και κοινωνικά ομάδων του πληθυσμού, για τα Α.μ.Ε.Α., τους άνεργους, τους «περιθωριοποιημένους», τους πρώην και νυν φυλακισμένους, τους μετανάστες, για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ασθενών/ληπτών υπηρεσιών υγείας, για την εξασφάλιση του επιπέδου ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών προς τα παιδιά, για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο, για τον ουσιαστικό και αποτελεσματικό έλεγχο και περιορισμό φαινομένων αυθαιρεσίας από τα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης. Για πιο διάχυτη διαφάνεια, πιο μετρήσιμη αποτελεσματικότητα, πληρέστερη και ουσιαστικότερη λογοδοσία. Για ένα επίπεδο δημοκρατικής διακυβέρνησης που αρμόζει σε κράτος μέλος της Ε.Ε.

Στις σελίδες της παρούσας έκθεσης, αποτυπώνονται, συνοπτικά, μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις στις οποίες η παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη οδήγησε σε επιτυχή κατάληξη. Παρατίθενται, επίσης, και περιπτώσεις για τις οποίες ο Συνήγορος εξακολουθεί να επιμένει και να εμμένει, με εμπιστοσύνη στις θέσεις του, και τη βεβαιότητα, ότι θα τύχουν τελικώς αποδοχής. Βεβαιότητα που υποστηρίζει την σπουδαιότητα και αναγκαιότητα της πολυδιάστατης φύσης του θεσμού, και πηγάζει από την πλήρη τεκμηρίωση των θέσεων του και την αδιπραγμάτευτη ανεξαρτησία του.

Για την ανταπόδοση της εμπιστοσύνης των πολιτών και κατοίκων της χώρας στον θεσμό, αλλά και την εξασφάλιση της ποιότητας και πληρότητας των διαμεσολαβήσεων, παρεμβάσεων, και ελέγχων του, ο Συνήγορος του Πολίτη αποδέχθηκε τις προκλήσεις που τα πιεστικά, ασφυκτικά προβλήματα και η συμπίεση δικαιωμά-

των -στα όρια του στενού πυρήνα τους- και εισοδημάτων -στα όρια της απόλυτης φτωχοποίησης- επιφέρουν στη καθημερινή ζωή των κατοίκων της χώρας, και στις μελλοντικές τους προοπτικές. Ενίσχυσε την εξωστρέφειά του, με εξορμήσεις σε όλη τη χώρα, επισκέψεις συστηματικές, περιοδικές, τακτικές και έκτακτες για αυτοψίες, έρευνες, επαφές και επικοινωνία με φορείς, εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών και κατοίκους, με προοπτική να βρεθεί και ο θεσμός πιο κοντά σε όποιον και όποια τον χρειάζεται. Και να παρεμβαίνει στοχευμένα, σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο, όπου απαιτείται για να γίνεται πραγματικά αισθητή και αποτελεσματική η παρέμβασή του. Παράλληλα, με ενεργοποίηση και αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού του, δρομολογεί σειρά παρεμβάσεων και πρωτοβουλιών, καινοτόμων αναβαθμίσεων των διαδικασιών, μεθοδολογιών και λειτουργιών του, διαμεσολαβητικών, ελεγκτικών, θεσμικών αλλά και επιχειρησιακών, προκειμένου να ανταποκρίνεται ακόμη αποτελεσματικότερα στο θεσμικό του ρόλο προς την πολιτεία, τη διοίκηση, τους πολίτες. Και να είναι έτοιμος να ανταποκριθεί σε νέες προκλήσεις. Εξαντλώντας τις υφιστάμενες δυνατότητές του και διεκδικώντας περαιτέρω ενίσχυση σε υποδομές, ανθρώπινο δυναμικό και θεσμικά εργαλεία. Με στόχευση και στρατηγική για την ανάδειξη και βέλτιστη αντιμετώπιση των συστημικών προβλημάτων της ελληνικής διοίκησης και κοινωνίας, καθώς και την ουσιαστικότερη διαμεσολάβηση για την επίλυση ατομικών διαφορών. Αλλά, ταυτόχρονα, σε πλήρη εγρήγορση, έτοιμος να ανταποκριθεί, με νηφαλιότητα, αμεροληψία, ανεξαρτησία σε έκτακτες και αιφνίδιες διακινδυνεύσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων ή και παραβιάσεις της νομιμότητας, του κράτους δικαίου. Με ιδιαίτερη έμφαση στις συνεργασίες του, τον διεθνή του ρόλο, τις συνέργειες του με ευρωπαϊκούς και διεθνείς φορείς προστασίας δικαιωμάτων και ομόλογους θεσμούς, με σκοπό την ενεργό παρουσία στη διαμόρφωση βέλτιστων πρακτικών, συστάσεων και θέσεων για τη διαχείριση ζητημάτων που έχουν διακρατική ή υπερκρατική διάσταση. Με σταθερή προσήλωση σε μία αναβαθμισμένη σχέση με την Εθνική Αντιπροσωπεία, για την ενίσχυση της τεκμηρίωσης και του πλουραλισμού του πολιτικού και θεσμικού διαλόγου, εντός και εκτός κοινοβουλίου. Για να συμβάλλει, επιτελώντας τον συνταγματικό του ρόλο, στην υπεράσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, την διασφάλιση της νομιμότητας, την εμπέδωση του κράτους δικαίου, και μέσω αυτών, την θωράκιση των αρχών και αξιών της δημοκρατίας, την ανόρθωση και ανάπτυξη της οικονομίας και την σμίλευση της κοινωνικής συνοχής.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το έτος 2017

Η Ετήσια Έκθεση της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Πολίτη» για το έτος 2017 αποτελεί μια συμπυκνωμένη και περιεκτική ματιά στο έργο και τις δράσεις της Αρχής για τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Η Έκθεση αυτή καινοτομεί τόσο ως προς την εμφάνιση όσο και ως προς την οργάνωση του περιεχομένου της το οποίο καταβλήθηκε προσπάθεια να είναι ευανάγνωστο και φιλικό προς το χρήστη, και να παρουσιάζει την διαστροφμάτωση των πολυσχιδών αρμοδιοτήτων που ασκεί πλέον ο θεσμός. Αναδεικνύεται δηλαδή μπροστά στα μάτια μας η πολυμορφία των δράσεων της Αρχής, που είναι ταυτόχρονα διακριτές και αλληλένδετες.

Στο εισαγωγικό μέρος, η ηγεσία της Αρχής δίνει το στίγμα της χρονιάς που πέρασε αλλά και το όραμα αυτών που έρχονται. Ακολουθούν τα στατιστικά δεδομένα της χρονιάς που εμφανίζουν με αριθμούς τη δράση της.

Το πρώτο μέρος, όπου ο Συνήγορος δρα ως κατ' εξοχήν διαμεσολαβητικός φορέας αλλά συνάμα ελεγκτικός μηχανισμός, επικεντρώνεται σε ένα καίριο ζήτημα, το οποίο ο θεσμός κρίνει ως πρωτεύουσας σημασίας: **το ζήτημα του κράτους δικαίου και της νομιμότητας της διοικητικής δράσης στην Ελλάδα του 2017**. Επιχειρείται να αναδειχθούν οι πολύμορφες πτυχές και εκφάνσεις του ζητήματος αυτού, όπως εμφανίζονται μέσα από την καθημερινότητα των πολιτών αλλά και των δημόσιων υπηρεσιών, αλλά και ο ρόλος του Συνηγόρου στην αναζήτηση λύσης για τα προβλήματα που εκπορεύονται από αυτό.

Γύρω από το κεντρικό αυτό ζήτημα, αλλά πάντοτε σε συνάφεια και διάδραση μαζί του, ιχνηλατούνται και αναλύονται ειδικότερες δυσκαμψίες, αγκυλώσεις και στρεβλώσεις κυρίως του δημόσιου τομέα, στενού και ευρύτερου, ο οποίος αποτελεί τον σημαντικότερο τομέα αρμοδιότητας του Συνηγόρου.

Το δεύτερο μέρος αποτυπώνει τον Συνήγορο ως φορέα προάσπισης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ως πρωτοπόρο στην καταπολέμηση των κάθε είδους διακρίσεων, περιστατικών αυθαιρεσίας ή παραβιάσεων στο πλαίσιο των εγχώριων και διεθνών υποχρεώσεων της χώρας.

Στο τρίτο μέρος, η Αρχή παρουσιάζει τις πολύπλευρες δράσεις της, νομοθετικές, προαγωγικές, επικοινωνιακές, που σκοπό έχουν να προωθήσουν την δυναμική της, να διαχύσουν την τεχνογνωσία της, να επεκτείνουν τις συνεργασίες της, και εν γένει να υποστηρίξουν το έργο της και να το επικοινωνήσουν στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, με απώτερο στόχο την προάσπιση της νομιμότητας, των δικαιωμάτων, της ισονομίας και της ίσης μεταχείρισης για κάθε κάτοικο της ελληνικής

επικράτειας και κάθε Έλληνα, όπου και αν βρίσκεται, εφόσον συναλλάσσεται με το Ελληνικό κράτος.

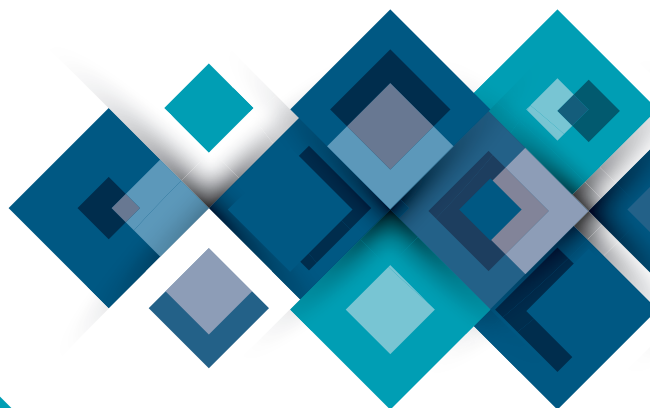
Η Έκθεση κλείνει με το τέταρτο μέρος, όπου παρουσιάζονται οι πλέον πρόσφατες τροποποιήσεις του νομοθετικού πλαισίου που οριοθετεί τη δράση της Αρχής, καθώς και τα στελέχη της.

Ο σκοπός, ο στόχος και η φιλοδοξία της Έκθεσης, είναι να μην εκληφθεί μόνο ως η ικανοποίηση της κατά νόμο υποχρέωσης του θεσμού για τη σύνταξη και κατάθεσή της, αλλά αντιθέτως, να τύχει θετικής υποδοχής και ενδιαφέροντος από τη Βουλή, που είναι ο αποδέκτης και συνομιλητής μας, αλλά και από κάθε στέλεχος της δημόσιας διοίκησης, και κυρίως, κάθε πολίτη, που θέλει να μοιραστεί μαζί μας τη γνώση, την εμπειρία αλλά και την προσπάθειά μας να γίνουμε όλες και όλοι, από μέρος του προβλήματος, μέρος της λύσης.

Η Κεντρική Συντακτική Ομάδα

|| Η ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

Ιχνηλατώντας τα προβλήματα των πολιτών
μέσα από τις αναφορές στο
Συνήγορο του Πολίτη το 2017

1. Πλήθος αναφορών και θεματικές

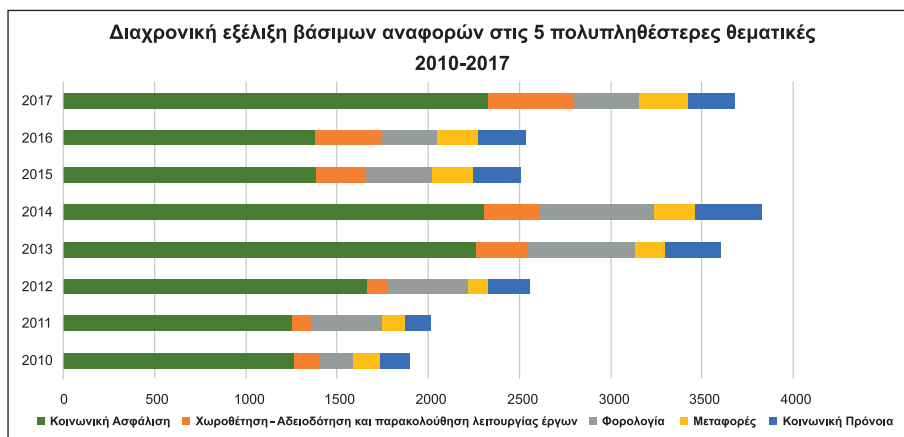
Για μια ακόμη φορά ο αριθμός των αναφορών στο Συνήγορο του Πολίτη αυξήθηκε ραγδαία και τη χρονιά αυτή. Η ποσοστιαία αύξηση από το 2016 ανέρχεται στο 29,6%, από 11.915 σε 15.438 αναφορές. Η αυξητική αυτή τάση των τελευταίων ετών της κρίσης διαμορφώνει το πλήθος των αναφορών την περίοδο 2010-2017 ώστε να αντιπροσωπεύουν το 47,3% του συνόλου των αναφορών στην Αρχή από την έναρξη της λειτουργίας της. Επιπλέον, ο μέσος ετήσιος αριθμός των αναφορών την περίοδο 2010-2017 σταθεροποιείται σε σημαντικά υψηλότερο επίπεδο από εκείνο της περιόδου 1999-2009. Συγκεκριμένα, την πρώτη δεκαετία της δραστηριοποίησης του θεσμού ο μέσος ετήσιος αριθμός αναφορών ήταν 10.500 αναφορές περίπου, ενώ την τελευταία οκταετία (2010-17) εκτινάσσεται στις 13.190, μια αύξηση δηλαδή 25% περίπου. (βλ. Γράφημα 1)

Γράφημα 1

Εξετάζοντας την κατανομή σε επιμέρους θεματικές κατηγορίες των αναφορών που εξέτασε ο Συνήγορος του Πολίτη και οι οποίες κρίθηκαν ότι ήταν εντός αρμοδιότητας και υπήρχαν ενδείξεις περί ύπαρξης κάποιας μορφής κακοδιοίκησης, παρατηρούμε ότι οι 5 κυριότερες από πλευράς πλήθους κατηγορίες παρουσιάζουν μια εντυπωσιακή σταθερότητα διαχρονικά (βλ. Γραφήματα 2 και 2α).

Γράφημα 2

Γράφημα 2α

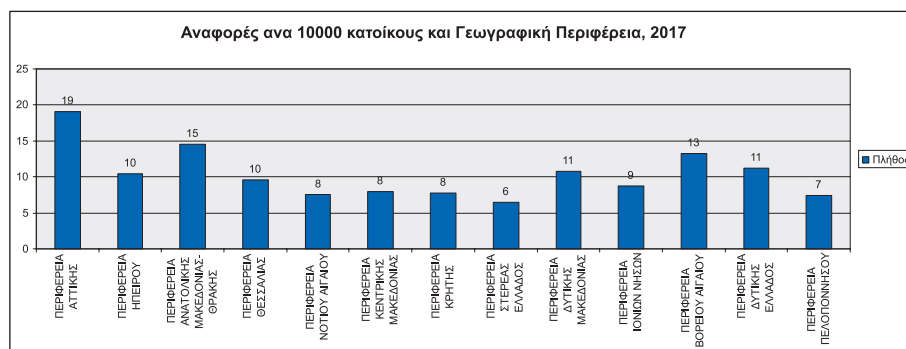
Ζητήματα που αφορούν την Κοινωνική Ασφάλιση αντιπροσωπεύουν συστηματικά την πλειονότητα των βάσιμων αναφορών που εξέτασε η Αρχή και ακολουθούν, σε σταθερή βάση θέματα που σχετίζονται με την «Χωροθέτηση-Αδειοδότηση και Παρακολούθηση Λειτουργίας Έργων» η οποία περιλαμβάνει και ζητήματα - προβλήματα με τις ΔΕΚΟ (ΔΕΗ και ΕΥΔΑΠ). Ζητήματα φορολογίας, αν και παρουσιάζουν μια μικρή κάμψη τα τελευταία χρόνια, συγκροτούν την τρίτη σε μέγεθος ομάδα θεμάτων που διερευνά ο Συνήγορος. Τέλος, σταθερή είναι και η συμμετοχή των θεμάτων των Μεταφορών και της Κοινωνικής Πρόνοιας στις πρώτες θέσεις των προβλημάτων, για την επίλυση των οποίων διαμεσολαβεί η Αρχή.

Ιδιαίτερη έμφαση όμως πρέπει να δοθεί στην αυξητική τάση που παρατηρείται στην διαχρονική σημασία των 5 αυτών κυριότερων θεματικών κατηγοριών, στις οποίες συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός των αναφορών. Βλέπουμε ότι μέχρι το 2013 το ποσοστό που αντιπροσώπευαν οι εν λόγω θεματικές δεν ξεπερνούσε το 50% του συνόλου των βάσιμων αναφορών προς την Αρχή. Τα τελευταία όμως χρόνια ο αριθμός των αναφορών αυτών ξεπερνά το 45% και το 2017 ανέρχεται στο 52%. Η «συστημικότητα» των προβλημάτων αυτών έχει πολλές φορές επισημανθεί στις Ετήσιες Εκθέσεις τη Αρχής στο παρελθόν και σε συνδυασμό με την σημαντική αριθμητική αύξηση των αναφορών στην Αρχή δείχνει την έξαρση των προβλημάτων στο Κράτος Πρόνοιας και στα ζητήματα σχέσεων επιχειρηματικότητας και περιβάλλοντος καθώς και των υποδομών. Τα θέματα αυτά έχει και αλλού υποστηριχθεί, ότι αποτελούν τους κρίσιμους τομείς προβλημάτων και ελλείψεων που επηρεάζουν την καθημερινότητα των πολιτών.¹

Γεωγραφική κατανομή και εποχικότητα κατάθεσης αναφορών

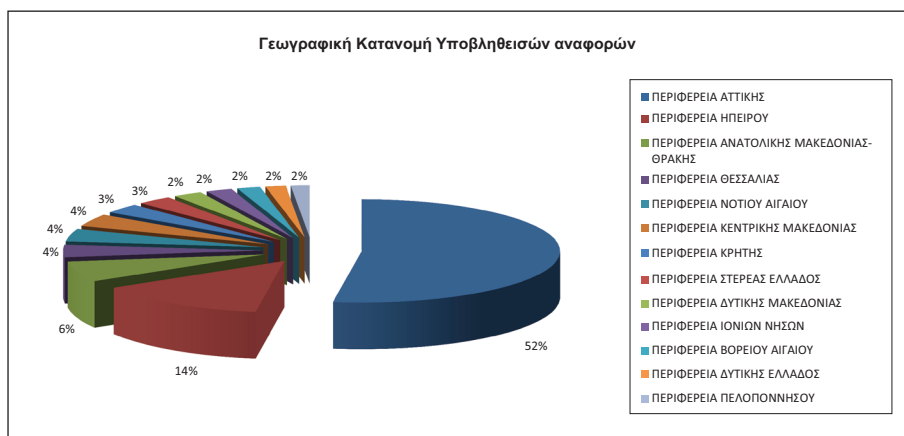
Η γεωγραφική κατανομή των αναφορών που διερεύνησε η Αρχή κατά το 2017 ενισχύει τη διαπίστωση που είχε επισημανθεί και τα προηγούμενα έτη, ότι η δημοσιονομική κρίση και τα συνακόλουθα προβλήματα αντιμετώπισής της από θεσμικές πρωτοβουλίες δεν περιορίζεται πλέον, όπως στην αρχή της κρίσης, στα μεγάλα αστικά κέντρα. Έτσι και το 2017 οι κάτοικοι της Κρήτης, των νησιών του Αιγαίου και του Ιονίου απευθύνονται στον Συνήγορο του Πολίτη κατ' αναλογία σε μεγαλύτερους αριθμούς απ' ότι οι κάτοικοι άλλων περιφερειών της χώρας που συγκεντρώνουν μεγαλύτερο αριθμό κατοίκων και αστικών περιοχών. (βλ. Γραφήματα 3 και 3α).

Γράφημα 3

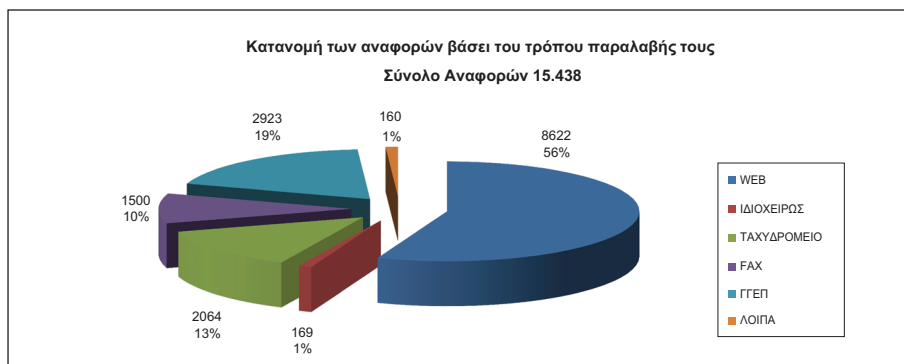
1. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2016 «Ο Συνήγορος στις γειτονιές της πόλης»

Γράφημα 3α

Φυσικά η κυριαρχία της Αττικής δεν επηρεάζεται σημαντικά από την ικανή αυτή προέλευση αναφορών από την Περιφέρεια. Η υποβολή των αναφορών με ηλεκτρονικό τρόπο, μέσω της ιστοσελίδας της Αρχής και του fax (το 66% των αναφορών του 2017 υποβλήθηκε με τον τρόπο αυτό) διευκόλυνε σημαντικά την καταγραφή των προβλημάτων των κατοίκων της Περιφέρειας σε συνδυασμό με τις επιτόπιες επισκέψεις της Αρχής.² (βλ. Γράφημα 4)

Γράφημα 4

2. Μετά την επίσκεψη κλιμακίων του Συνηγόρου του Πολίτη στο Βόρειο Αιγαίο τον Αύγουστο του 2017, το πλήθος των αναφορών αυξήθηκε κατά 25% περίπου.

Επιπλέον, στο πλαίσιο της ψηφιοποιημένης επικοινωνίας της Αρχής με τους πολίτες, στη συνέχεια καταγράφεται και η επισκεψιμότητα της ιστοσελίδας του Συνηγόρου του Πολίτη καθώς και η ανταπόκριση στις αναρτήσεις στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Καταγράφεται επίσης και η εξυπηρέτηση των πολιτών μέσω του τηλεφωνικού κέντρου.

Μοναδικοί επισκέπτες synigoros.gr to 2017 :	299.237 (+16,45% σε σχέση με το 2016)
Προβολές σελίδων synigoros.gr to 2017 :	1.377.006 (+18,39% σε σχέση με το 2016)
Μοναδικοί επισκέπτες synigoros-solidarity.gr to 2017 :	59.908 (+149,55% σε σχέση με το 2016)
Προβολές σελίδων synigoros-solidarity.gr to 2017 :	196.500 (+102,93% σε σχέση με το 2016)
Μέλη δημοσίου προφίλ της Αρχής στο Facebook στα τέλη του 2017 :	17.035 (+ 10,35% από τις αρχές του 2017)
Ακόλουθοι/followers δημοσίου προφίλ της Αρχής στο Twitter στα τέλη του 2017	5.309 (+6,54 % από τις αρχές του 2017)

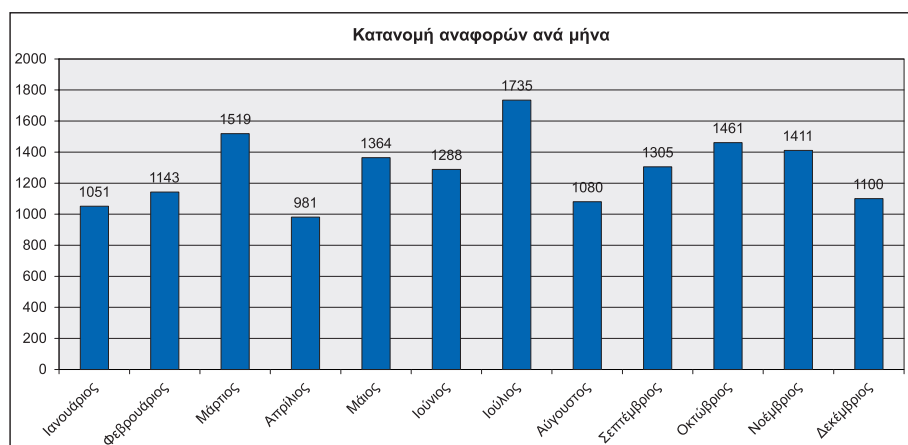
ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

2017	Εισερχόμενα τηλεφωνήματα	Απαντημένα τηλεφωνήματα ³
Ιανουάριος	4390	2457
Φεβρουάριος	4461	2544
Μάρτιος	5793	3134
Απρίλιος	3786	1941
Μάιος	5153	2763
Ιούνιος	5727	2622
Ιούλιος	6270	2817
Αύγουστος	4500	1670
Σεπτέμβριος	5309	2812
Οκτώβριος	5637	2954
Νοέμβριος	5470	2858
Δεκέμβριος	3923	2221
ΣΥΝΟΛΟ	60419	30793

3. Ένας μεγάλος αριθμός κλήσεων απαντάται από αυτόματο τηλεφωνητή, ο οποίος παρέχει πληροφόρηση στους πολίτες σχετικά με τις αρμοδιότητες, τον τρόπο λειτουργίας και τις μεθόδους επικοινωνίας με την Αρχή. Ο αριθμός αυτός δεν περιέχεται στα απαντηθέντα τηλεφωνήματα, όπου καταγράφονται μόνο αυτά στα οποία απαντούν δια ζώσης Ειδικοί Επιστήμονες που εξυπηρετούν καθημερινά το τηλεφωνικό κέντρο της Αρχής.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η κατάθεση αναφορών στο Συνήγορο του Πολίτη δεν καταγράφει εποχικότητα, αντίθετα παρουσιάζει σημαντική κανονικότητα και διασπορά καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. (βλ. Γράφημα 5)

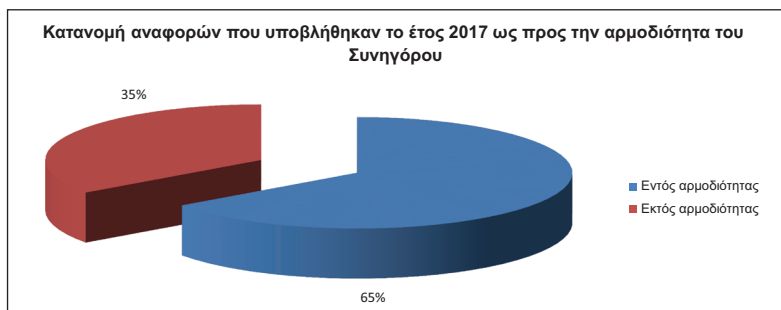
Γράφημα 5

1. Αναρμοδιότητες και αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης

Οι αναφορές που κατατίθενται στο Συνήγορο του Πολίτη κάθε χρόνο είναι πολλαπλάσιες αυτών που διερευνώνται και πολλαπλάσιες αυτών στις οποίες τελικά διαπιστώνεται κάποιας μορφής κακοδιοίκηση. Στο γράφημα 6 φαίνεται ότι για το 2017 το ποσοστό των αναφορών που υποβλήθηκαν και ήταν εντός των κατά νόμο αρμοδιοτήτων της Αρχής έφτασε το 65%, σημαντικά δηλαδή αυξημένο σε σύγκριση με το αντίστοιχο του 2016 (52% περίπου).

Γράφημα 6

Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων του Συνηγόρου του Πολίτη παρουσιάζει και το 2017 εξαιρετικά υψηλό ποσοστό με το 76% των βάσιμων αναφορών να επιλύεται θετικά για τους αναφερόμενους πολίτες (βλ. Γράφημα 7), ενώ σχετικά χαμηλότερη από άλλες χρονιές εμφανίζεται και η μη ανταπόκριση της Διοίκησης (4%).

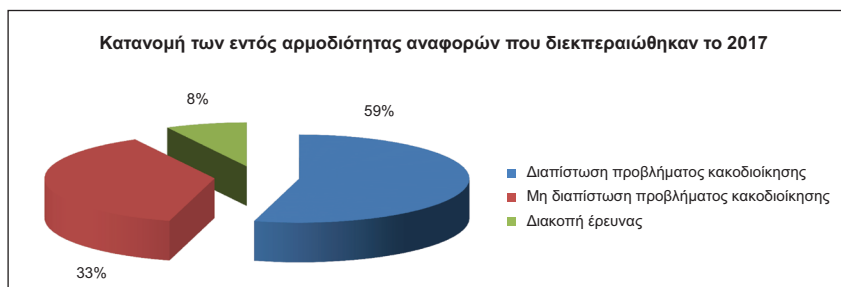
Γράφημα 7

2. Η «ακτινογραφία» της κακοδιοίκησης

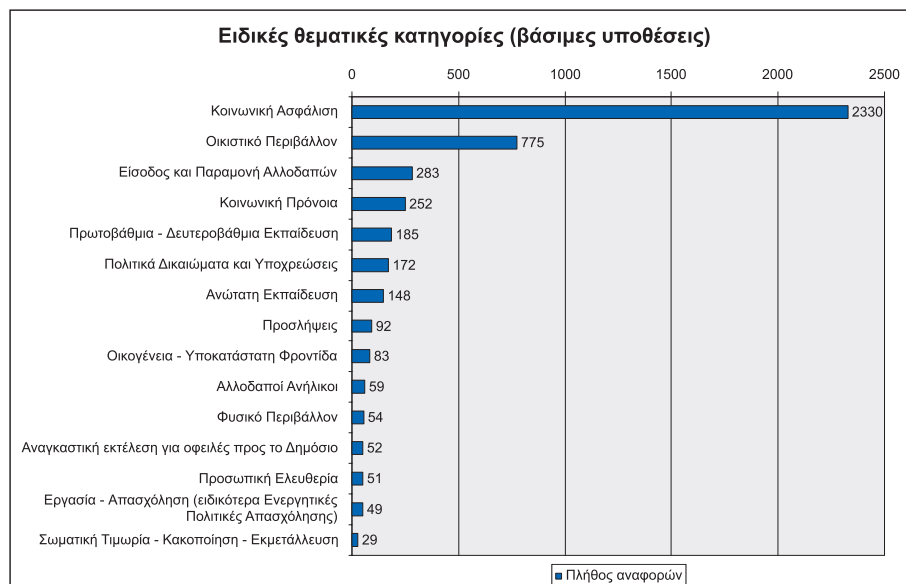
Η καταπολέμηση και η επίλυση των φαινομένων κακοδιοίκησης είναι η κύρια αποστολή της Αρχής, όπως αναλύεται διεξοδικά στα επόμενα κεφάλαια της Ετήσιας Έκθεσης (βλέπε Κεντρικό Θεματικό Φάκελο). Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται ποσοτικά δεδομένα που αφορούν στις βάσιμες αναφορές που έχουν κατατεθεί στον Συνήγορο του Πολίτη και αφορούν στις ειδικές θεματικές κατηγορίες και στους φορείς όπου διαπιστώθηκαν τα περισσότερα προβλήματα κατά την διερεύνηση των αναφορών. Σε αθροιστικό επίπεδο, επί του συνόλου των βάσιμων αναφορών προς την Αρχή διαπιστώθηκε κατά την εξέτασή τους, πρόβλημα κακοδιοίκησης στο 59% των περιπτώσεων (βλ. Γράφημα 8).

Γράφημα 8

Η εξέταση των ιδιαίτερων θεματικών κατηγοριών στις οποίες κατανέμονται οι αναφορές προς την Αρχή το 2017, επιβεβαιώνει και εξειδικεύει την διαπίστωση ότι οι κυριότερες περιπτώσεις κακοδιοίκησης καταγράφονται στους τομείς του Κράτους Πρόνοιας, της Εκπαίδευσης και του Οικιστικού και Φυσικού Περιβάλλοντος (βλ. Γράφημα 9).

Γράφημα 9

Αξιοσημείωτη όμως είναι, όπως δείχνει η εξειδίκευση των θεματικών ενότητων, η εμφάνιση ως σημαντικών φαινομένων κακοδιοίκησης στις κατηγορίες «Είσοδος και Παραμονή Αλλοδαπών» και «Πολιτικά Δικαιώματα και Υποχρεώσεις». Για την πρώτη ενότητα θεμάτων σημειώνεται εδώ ότι η Αρχή εκπόνησε και δημοσιοποίησε το 2017 δύο σχετικές ειδικές εκθέσεις, που αναφέρονται στα αντίστοιχα κεφάλαια της Έκθεσης.

Σε ό,τι αφορά στους φορείς όπου εντοπίστηκε σημαντικός αριθμός περιπτώσεων κακοδιοίκησης αυτοί έχουν χωριστεί για τις ανάγκες της διερεύνησης των ποσοτικών δεδομένων (βλ. Γράφημα 10) στις εξής κατηγορίες: Υπουργεία, Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' Βαθμού και ΝΠΔΔ και λοιποί φορείς που εποπτεύονται από την Κεντρική Κυβέρνηση.

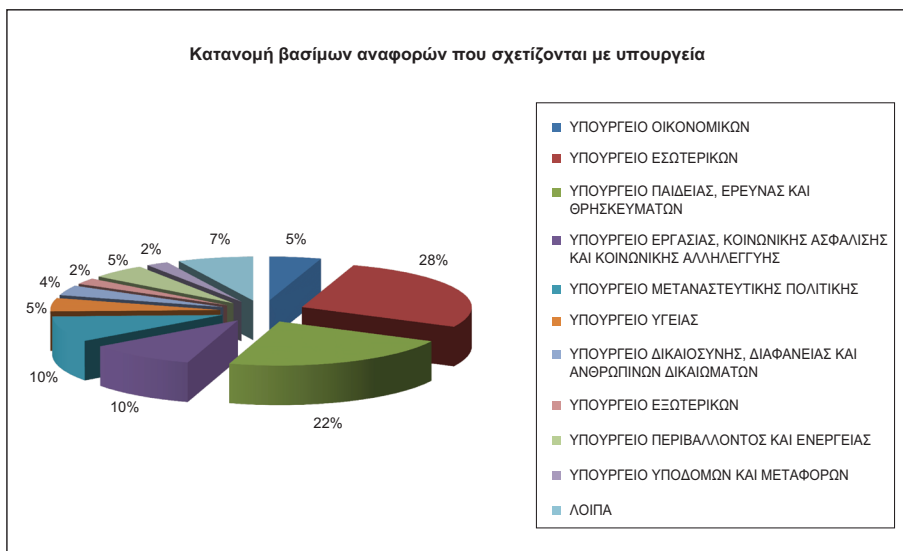
Γράφημα 10

Υπουργεία

Στα Υπουργεία συγκεντρώνεται το 17% περίπου των περιπτώσεων κακοδιοίκησης που διαπιστώθηκαν κατά τη διερεύνηση των αναφορών από την Αρχή. Το Υπουργείο Εσωτερικών συγκεντρώνει το μεγαλύτερο αριθμό αναφορών στις οποίες διαπιστώθηκε κάποιας μορφής κακοδιοίκηση. Σημειώνεται ότι το εν λόγω Υπουργείο «ενσωματώνει» πλέον και το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, όπως επίσης ότι αναφορές που σχετίζονται με τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις ταξινομούνται και αυτές σε αυτό το Υπουργείο. Ακολουθούν τα Υπουργεία Παιδείας, Εργασίας και Μεταναστευτικής Πολιτικής (βλ. Γράφημα 11).

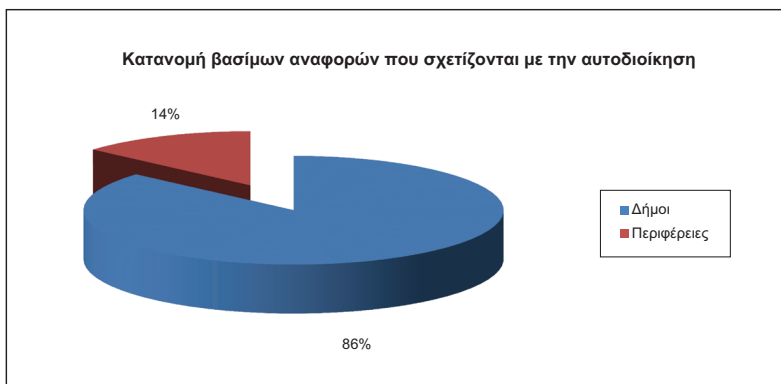
Γράφημα 11

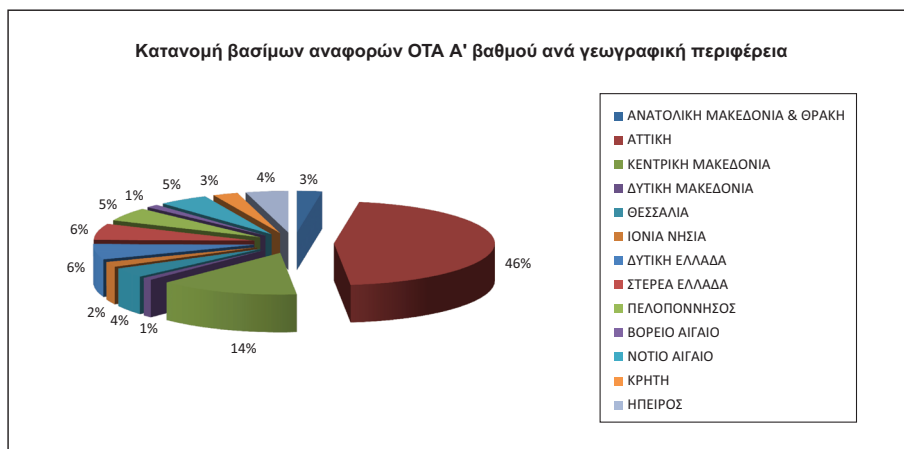
Τοπική Αυτοδιοίκηση

Στην Τοπική Αυτοδιοίκηση συγκεντρώνεται το 14% περίπου των περιπτώσεων κακοδιοίκησης που διαπιστώθηκαν κατά τη διερεύνηση των αναφορών από την Αρχή. Η πλειονότητα των περιπτώσεων κακοδιοίκησης αφορά τον Α' Βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπου άλλωστε έχει μεταφερθεί με την πρόσφατη διοικητική μεταρρύθμιση το μεγαλύτερο μέρος των ζητημάτων της καθημερινότητας και όπως είδαμε και παραπάνω συγκεντρώνουν μεγάλο μέρος των θεματικών κατηγοριών στις οποίες κατανέμονται οι βάσιμες αναφορές προς την Αρχή (βλ. Γραφήματα 12, 12α, 12β).

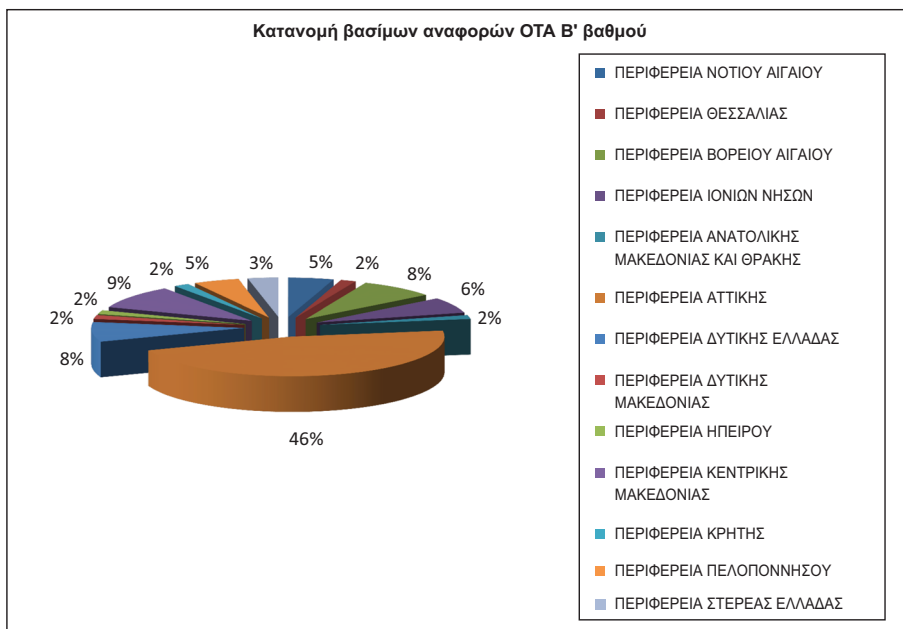
Γράφημα 12

Γράφημα 12α

Γράφημα 12β

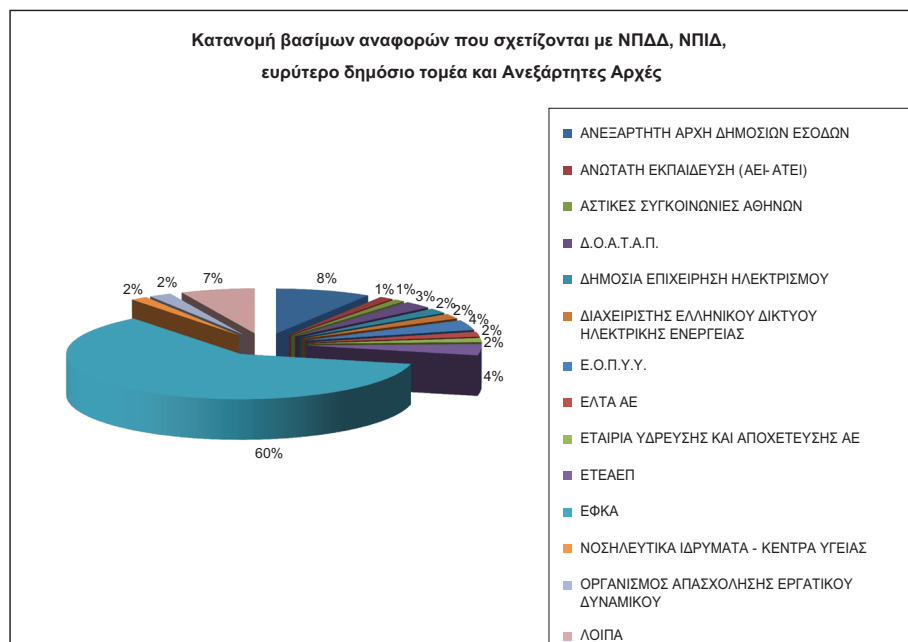
Η γεωγραφική κατανομή των Δήμων στους οποίους διαπιστώνεται κάποιας μορφής κακοδιοίκηση ακολουθεί εν πολλοίς την κατανομή του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά Κέντρα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα). Αντίστοιχη είναι και η γεωγραφική κατανομή της κακοδιοίκησης που ανιχνεύεται στον Β' Βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Προκύπτει λοιπόν και πάλι η ανάγκη επανεξέτασης της διάρθρωσης, στελέχωσης και χρηματοδότησης των περιφερειακών υπηρεσιών του κρατικού μηχανισμού και των οργανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης που καλούνται καθημερινά να αντιμετωπίσουν πληθώρα αιτημάτων, πολλά από τα οποία ενδεχομένως ξεπερνούν τις αρμοδιότητες και τις δυνατότητές τους. Οι αδυναμίες αυτές των περιφερειακών υπηρεσιών ενισχύουν την αίσθηση αναποτελεσματικότητας και απομόνωσης των πολιτών που κατοικούν εκτός των κεντρικών περιοχών και οδηγούν στην περαιτέρω υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσής τους.

ΝΠΔΔ

Το μεγαλύτερο ποσοστό των αναφορών κατά τη διερεύνηση των οποίων ανιχνεύθηκε κακοδιοίκηση συγκεντρώνεται στα ΝΠΔΔ (42%) και ιδιαίτερα σε εκείνα που σχετίζονται άμεσα με την Κοινωνική Ασφάλιση και Πρόνοια, την κυρίαρχη, τα τελευταία χρόνια, θεματική κατηγορία αναφορών προς την Αρχή. Συγκεκριμένα,

ο ΕΦΚΑ, το ΕΤΕΑΕΠ και ο ΕΟΠΥΥ συγκεντρώνουν σχεδόν το 71% των αναφορών, όπου διαπιστώθηκε κακοδιοίκηση. Σημαντικά τέλος είναι και τα φαινόμενα κακοδιοίκησης που διαπιστώθηκαν στην θεματική κατηγορία των προβλημάτων της φορολογίας και συγκεκριμένα της ΑΑΔΕ (Βλ. Γράφημα 13).

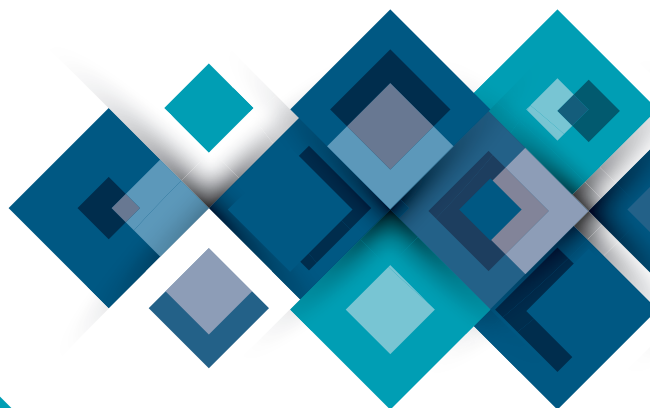
Γράφημα 13

3. Αντί συμπερασμάτων

Η ραγδαία αύξηση κατά ένα τέταρτο των αναφορών από την προηγούμενη χρονιά, επαναφέρει στο προσκήνιο τις διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη ότι η σοβαρή αδυναμία διαχείρισης των επιπτώσεων της δημοσιονομικής κρίσης και των συνακόλουθων αυστηρών δημοσιονομικών περιορισμών έχουν εντείνει το πλήθος των παραπόνων έναντι του κρατικού μηχανισμού, αντανακλώντας ταυτόχρονα και την επιδεινούμενη έλλειψη εμπιστοσύνης προς το κράτος και τις υπηρεσίες του. Οι πηγές των προβλημάτων και της κακοδιοίκησης εντοπίζονται για μια ακόμη χρονιά σε εκείνους τους τομείς όπου τα τελευταία χρόνια επήλθαν ραγδαίες αλλαγές στη νομοθεσία, αλλά και σε τομείς όπου παρατηρείται αδυναμία ανταπόκρισης των υπηρεσιών εξαιτίας της πάγιας πλέον υποστελέχωσης, των προβληματικών διαδικασιών και, αναμφισβήτητα, των περικοπών χρηματοοικονομικών πόρων.

|| Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΙΚΟΣ
& ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ

Νομιμότητα: εγγύηση για ένα κράτος δικαίου

Όταν ο πολίτης, αγανακτισμένος από την πολύωρη αναμονή, απελπισμένος από την αναποτελεσματικότητα των δημοσίων υπηρεσιών, αμήχανος μπροστά στην πολυνομία, απροστάτευτος από την ανέλεγκτη άσκηση της διακριτικής ευχέρειας, την ελαστική εφαρμογή του νόμου, τη δυσεξήγητη ερμηνευτική προσέγγιση αναφωνεί «πού είναι το κράτος;», εκείνη ακριβώς τη στιγμή, χωρίς να το γνωρίζει, επικαλείται το κράτος δικαίου.

Όταν πιο νηφάλιος πλέον, προσέρχεται στο Συνήγορο του Πολίτη για να εκθέσει το πρόβλημα και να καταθέσει αναφορά, ζητώντας τη διαμεσολάβηση του θεσμού, διαπιστώνει ότι το κράτος δικαίου δεν υπάρχει μόνον στο χώρο της νομικής θεωρίας και της πολιτικής.

Πυλώνες του κράτους δικαίου αποτελούν η παραγωγή του δικαίου με συγκεκριμένη διαδικασία, η αναντίρρηση εφαρμογή του και ο σεβασμός στον άνθρωπο. Θεμελιώδη στοιχεία του αποτελούν δικαϊκές αρχές, όπως η αρχή της αναλογικότητας, της ισότητας, της χρηστής διοίκησης, της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, του εύλογου χρόνου και του γενικού συμφέροντος, έτσι όπως υλοποιούνται από τη διοίκηση ή ερμηνεύονται από τα δικαστήρια. Η ύπαρξη και λειτουργία του κράτους δικαίου εγγυάται την προστασία της κοινωνίας και ιδίως των ευάλωτων πλευρών της, από ανεξέλεγκτη δράση της εξουσίας και παράλληλα νομιμοποιεί αυτή την εξουσία καθιστώντας την αποδεκτή στα μάτια των διοικουμένων.

Στο πλαίσιο αυτό, η νομιμότητα έχει διττό χαρακτήρα: η τυπική νομιμότητα, δηλαδή η παραγωγή μιας κρατικής απόφασης υπό συγκεκριμένη διαδικασία και σύμφωνα με υπερκείμενο κανόνα, διασφαλίζει τη λειτουργία του κράτους δικαίου. Εκ παραλλήλου, η κατ' ουσία νομιμότητα υπαγορεύει την συμμόρφωση της εξουσίας στο Δίκαιο και τις αξίες που αυτό φέρει, την ελευθερία ως αυτοπροσδιορισμό, σεβασμό της προσωπικότητας και ατομική αυτοτέλεια, την ισότητα, ως ίση μεταχείριση, ίσες ευκαιρίες, ίση συμμετοχή και αποκλεισμό αναίτιων διακρίσεων, την κοινωνική αλληλεγγύη ως μηχανισμό ενδυνάμωσης της κοινωνικής συνοχής και εξυπηρέτησης του γενικού συμφέροντος.

Η αρχή της νομιμότητας αντιτίθεται στην αυθαιρεσία και επιτάσσει η Διοίκηση να μην δρα, παρά μόνον εφόσον στηρίζεται σε ισχύοντα νόμο ή κατ' εξουσιοδότηση νόμου, ο οποίος αποτελεί τον πυλώνα αλλά και το όριο της εξουσίας της.

Γιατί όμως η λειτουργία του κράτους δικαίου και της ισχύος της αρχής της νομιμότητας, έχει επανέλθει δυναμικά στη δημόσια συζήτηση, όχι ως επιστημονική αναζήτηση και πολιτική αντιπαλότητα, αλλά ως καθοριστική παράμετρος της λειτουργίας του;

Η απώλεια της εγγυήσεων και η διακινδύνευση του πυρήνα των δικαιωμάτων στα μάτια των διοικουμένων, ο σκεπτικισμός έναντι των δικαιωμάτων των μειοψηφιών, οι μορφές δράσης του κράτους που δεν εναρμονίζονται πάντα με την εγγύηση της νομιμότητας, της διάκρισης των εξουσιών, της έννομης προστασίας και της ασφάλειας δικαίου, κάνουν επιτακτικό το αίτημα απαρέγκλιτης λειτουργίας του κράτους δικαίου.

Ανταποκρινόμενος σε αυτό το αίτημα, ο Συνήγορος του Πολίτη επιδιώκει τον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού και της δημόσιας διοίκησης σε καθημερινή βάση και παρέχει στον πολίτη το δικαίωμα να επιλέξει τον τρόπο με τον οποίο θα συναλλαγή με τους κρατικούς φορείς και τη διοίκηση. Δημιουργεί δηλαδή συνθήκες εμπέδωσης κανόνων λειτουργίας και συμπεριφοράς που έχουν ως κριτήριο της παροχής στον πολίτη της δυνατότητας να απολαμβάνει πλήρως τα δικαιώματα που του αναγνωρίζει ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου. Ο πολίτης από την πλευρά του, λειτουργεί στο πλαίσιο της θεμελιώδους αρχής της ελευθερίας και αναγνωρίζει την ύπαρξη μηχανισμών που προάγουν και ενισχύουν το αίσθημα δικαίου, αναλαμβάνοντας ταυτόχρονα την ευθύνη της συμμετοχής του στις διοικητικές διαδικασίες που τον αφορούν.

Μέσω των αναφορών των πολιτών, ο Συνήγορος του Πολίτη έρχεται αντιμέτωπος, με όλο το φάσμα της παραβίασης της αρχής της νομιμότητας, στο πεδίο της παραγωγής αλλά και της εφαρμογής του κανόνα δικαίου. Η τυπολατρική προσέγγιση της νομιμότητας, με στόχο περισσότερο την ασφαλή θέση του δημόσιου λειτουργού ή της υπηρεσίας και λιγότερο την εξυπηρέτηση του πολίτη, ή η προσέγγιση των διαφορών με την οπτική της αντιπαλότητας, ακυρώνει τις επιμέρους κρίσιμες αρχές της ποιότητας του κράτους δικαίου. Οι αρχές της χρηστής διοίκησης, της επιείκειας, της αναλογικότητας, της διαφάνειας και του δικαιώματος στην πληροφόρηση, της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της καλής πίστης, τίθενται καθημερινά σε δοκιμασία. Η άρνηση της διοίκησης να αναγνωρίσει και να εφαρμόσει τις αρχές αυτές κατά τη διαδικασία έκδοσης μιας απόφασης, παραβιάζει τη νομιμότητα και θίγει τον σκληρό πυρήνα των δικαιωμάτων των πολιτών. Η οπτική αυτή, υπηρετεί βεβαίως την τυπική νομιμότητα αλλά τοποθετεί τον πολίτη και το κράτος σε συνεχή αντιπαράθεση, καταλύει τη νομιμοποίηση της διοίκησης στα μάτια των πολιτών τους οποίους θέτει σε θέση άμυνας, υπονομεύοντας τη λειτουργία της κοινωνίας ως ισότιμου συνομιλητή της κρατικής εξουσίας.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, το οποίο επιβαρύνεται από την ακραία και πολυετή πλέον, κοινωνική, οικονομική και πολιτική κρίση, εντάσσεται η στρατηγική επιλογή της Αρχής να λειτουργεί ως διαμεσολαβητικός, εναλλακτικός, εξωδικαστικός μηχανισμός ελέγχου και λογοδοσίας, ικανός να παράσχει στον πολίτη, αλλά και σε όποιον συναλλάσσεται με τη Διοίκηση, επιλογές ως προς τον τρόπο προσέγγισης

της διαφοράς του, με γνώμονα την επίλυση του θέματος και με ευρύτερο στόχο την ουσιαστική και ευρεία εφαρμογή της νομιμότητας.

Στο πλαίσιο της παρούσας έκθεσης τα προβλήματα που εντοπίζονται και αναδεικνύονται, έχουν ως κοινό σημείο αναφοράς τον εξακοντισμό της νομιμότητας από τη λειτουργία της Διοίκησης. Η μη εφαρμογή του νόμου, η παρερμηνεία του, η επιλεκτική εφαρμογή του, οι ασάφειες, η ad hoc νομοθέτηση που εξυπηρετεί συγκεκριμένα αιτήματα και τέλος οι αμιγείς διοικητικές δυσλειτουργίες, αποτελούν τα πεδία στα οποία επικεντρώνεται ο Συνήγορος του Πολίτη. Η διαμεσολάβηση μεταξύ δύο απαιτητικών συνομιλητών, του πολίτη από τη μία μεριά και της Διοίκησης από την άλλη, αποτελεί μία συνεχή πρόκληση. Την αποδεχόμαστε με επίγνωση της ευθύνης.

1. Όταν η ισχύουσα νομοθεσία δεν εφαρμόζεται

Η πρακτική της έντεχνης ή άτεχνης παράκαμψης της ισχύουσας νομοθεσίας διαπιστώνεται συνεχώς από τον Συνήγορο του Πολίτη. Ζητήματα της τρέχουσας καθημερινότητας, κάποια μικρά και αμελητέα, όμως ζωτικής σημασίας για τον μικρόκοσμο του πολίτη που προσέρχεται στην Αρχή, αλλά και σοβαρότερα θέματα, αντιμετωπίζονται με καταστρατήγηση του νόμου, θέτοντας εν αμφιβόλω στην πράξη το παραγόμενο νομοθετικό έργο, τη βούληση δηλαδή του νομοθέτη.

Πολύχρονες ενέργειες, κάποιες φορές και δικαστικές ακόμη, που υποχρεώνουν τη διοίκηση να επιστρέψει στους δικαιούχους αχρεωστήτως καταβληθείσες εισφορές σε ασφαλιστικά ταμεία, μένουν ατελέσφορες λόγω του μη ολοκληρωμένου λογισμικού του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ. Η έλλειψη συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος ολοκλήρωσης του συστήματος, καθιστά ελέγξιμη την ιδιαίτερως επιβαρυντική αυτή δράση, αφού αποβαίνει ολοκληρωτικά σε βάρος των διοικουμένων.

Η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών πάσχει, λόγω των μεγάλων καθυστερήσεων στην έκδοση των προβλεπόμενων διοικητικών πράξεων και την έλλειψη συντονισμού μεταξύ των συναρμόδιων υπηρεσιών. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα της νήσου Χρυσής, του Σπηλαίου ιαματικών πηγών Καϊάφα και του υγροτόπου Εκβολών του Αποσελέμη Ποταμού Ηρακλείου Κρήτης:

- Μετά από πολύχρονη ενασχόληση με το πρόβλημα της περιβαλλοντικής υποβάθμισης της νήσου Χρυσής, ο Συνήγορος παρενέβη με Πόρισμα για το συντονισμό και την αποτελεσματικότητα των ενεργειών των υπηρεσιών και ζήτησε την έκδοση επικαιροποιημένης ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης για τη δημιουργία φορέα διαχείρισης της περιοχής και την εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των περιοχών του δικτύου Natura 2000.
- Σε αντίστοιχη παρέμβαση για την προστασία του Σπηλαίου ιαματικών πηγών Καϊάφα, ο Συνήγορος τόνισε την αναγκαιότητα της εκπόνησης μελετών για την προστασία του Σπηλαίου και υπέβαλε προτάσεις επί του σχεδίου ΠΔ για το χαρακτηρισμό της ευρύτερης περιοχής ως Περιοχής Προστασίας της Φύσης.
- Στην περίπτωση του υγροτόπου Εκβολών του Αποσελέμη Ποταμού Ηρακλείου Κρήτης, μετά από διαμεσολάβηση της Αρχής εκδόθηκε Πρωτόκολλο Διοικητικής Αποβολής κατά του Δήμου Χερσονήσου για παράνομες επεμβάσεις που υποβαθμίζουν την περιοχή. Η έγκριση ωστόσο της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης εξακολουθεί να εκκρεμεί.

Περίπτωση μη εφαρμογής του νόμου αποτελεί η άρνηση Δήμου να εγγράψει στο δημοτολόγιο παιδί γεννημένο σε καθεστώς ισχύοντος συμφώνου συμβίωσης

με μητέρα υπό δικαστική συμπαράσταση και αλλοδαπό πατέρα. Η επιχειρηματολογία του Συνηγόρου, υπέρ της εγγραφής του τέκνου, η άρνηση της οποίας ήταν παράνομη, έπεισε και παρήγαγε το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Επαγγελματικοί φορείς, επιλέγουν να υιοθετούν μία ιδιότυπη πολιτική προστατευτισμού, με δύο βασικούς άξονες: να περιορίσουν τις εγγραφές μελών, όταν η ιδιότητα του μέλους αποτελεί προϋπόθεση άσκησης επαγγέλματος και να αυξήσουν τις εισρέουσες εισφορές όταν οι επαγγελματίες εργάζονται ελεύθερα. Οι τρόποι εκδήλωσης του προστατευτισμού, είναι πολλοί και ποικίλοι: η άρνηση εγγραφής κατόχων αποφάσεων επαγγελματικής ισοδυναμίας και η αυτεπάγγελτη εγγραφή ελεύθερων επαγγελματιών σε επιμελητήρια, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα καταστρατήγησης της ισχύουσας νομοθεσίας.

Παράνομη και καταχρηστική και ως εκ τούτου καταδικαστέα είναι η πρακτική των ΔΟΥ να απαιτούν την προσκόμιση βεβαίωσης ελέγχου επωνυμίας και διακριτικού τίτλου εμπορικής επιχείρησης από το αρμόδιο επιμελητήριο, προκειμένου να γίνει έναρξη άσκησης επαγγέλματος, όταν η προϋπόθεση αυτή έχει ήδη καταργηθεί.

Η άρση των αυθαίρετων ηλικιακών περιορισμών, που τίθενται στο χώρο της πρόσβασης στην εργασία, αποτελεί πάγια στοχοθεσία του Συνηγόρου, ιδίως διότι το ισχύον από το 2005 νομοθετικό πλαίσιο έχει απαγορεύσει τις διακρίσεις αυτού του τύπου. Στερεοτυπικές αντιλήψεις, προκαταλήψεις, απουσία νόμιμου ή θεμιτού σκοπού, υψώνουν στεγανά στην πρόσβαση στην εργασία σε όσους ξεπερνούν συγκεκριμένα ηλικιακά όρια. Επιπροσθέτως η Διοίκηση, αγκυλωμένη στις πάγιες αντιλήψεις της, αδυνατεί να ανταποκριθεί στην υποχρέωση ειδικής και εμπειριστωμένης αιτιολογίας στη θέση ηλικιακών περιορισμών στις προσλήψεις.

Η υλοποίηση του συστήματος της διαδοχικής ασφάλισης επηρεάστηκε σαφώς από την μη εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Τραπεζοϋπαλλήλων, το οποίο υπολογίζοντας χρόνο ασφάλισης μόνο για τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης κι όχι και για το ύψος του ποσού, κατέβαλε μειωμένες απονομές συντάξεων. Το θέμα εκκρεμεί ενώ ο Συνήγορος έχει ζητήσει επανεξέταση και αιτιολογημένη απάντηση στα αιτήματα των πολιτών για αναδρομική προσαρμογή του ποσού, στο σύννομο ύψος.

Τέλος, η Αρχή αντιμετώπισε ως μη εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας την περίπτωση της μη καταβολής των δεδουλευμένων σε εννέα αρχαιολόγους, οι οποίοι είχαν εργαστεί σε έργα του Δήμου Λέσβου, ενταγμένα σε επιχειρησιακό πρόγραμμα και στο πλαίσιο υλοποίησης μνημονίων συνεργασίας με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Λέσβου. Το ζήτημα επιλύθηκε με εξωδικαστική διαμεσολάβηση που κατέληξε στην εξόφληση των χρηματικών ενταλμάτων πληρωμής.

1.1. Καθυστέρηση επιστροφής εισφορών αχρεωστήτως εισπραχθεισών από Ταμεία, σε εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 104 του Ν. 4387/2016

Η Αρχή αντιμετώπισε σημαντικό αριθμό αναφορών, επειδή ασφαλισμένοι ενώ υποχρεώθηκαν, συχνά και με τη λήψη αναγκαστικών μέτρων είσπραξης, να καταβάλουν μη οφειλόμενες εισφορές, και αφού δικαιώθηκαν μετά από δικές τους πολύχρονες ενέργειες (και δικαστικές), η διοίκηση δεν εκτελεί τις σχετικές αποφάσεις επιστροφής των ποσών αυτών που είχαν εισπραχθεί αχρεωστήτως. Ειδικότερα, στις περισσότερες περιπτώσεις, η διοίκηση δεν προχωρεί στην εφαρμογή της διαδικασίας επιστροφής σύμφωνα με το άρθρο 104 Ν. 4387/2016, με την αιτιολογία ότι το λογισμικό του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος (ΟΠΣ) ΙΚΑ – ΕΤΑΜ με βάση το άρθρο 104 Ν. 4387/2016⁴ για επιστροφή εισφορών δεν έχει έως σήμερα ολοκληρωθεί». Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε τη συντομότερη δυνατή λύση του προβλήματος, προτείνοντας παράλληλα, να διεκπεραιωθούν τα εκκρεμούντα αιτήματα, «χειροκίνητα», με την έκδοση, από το αρμόδιο Υποκατάστημα, εντάλματος πληρωμής, αφού δεν υπάρχει χρονοδιάγραμμα για την ολοκλήρωση της τροποποίησης του λογισμικού και η καθυστέρηση δεν πρέπει να αποβεί σε βάρος των πολιτών. Το πρόβλημα εκκρεμεί ακόμη.⁵

1.2. Προστασία της νήσου Χρυσής (Γαϊδουρονήσι) Λασιθίου

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της σταθερής και για πολλά χρόνια, περιβαλλοντικής υποβάθμισης της νήσου Χρυσής, λόγω αυθαίρετων εργασιών και δραστηριοτήτων. Η Χρυσή έχει χαρακτηριστεί τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, δασική έκταση, δάσος αμμοθίνας, αρχαιολογικός χώρος, μόνιμο καταφύγιο θηραμάτων, Ζώνη ειδικής διατήρησης του δικτύου Natura 2000, οικότοπος προτεραιότητας και αναδασωτέα περιοχή, με απαγόρευση βοσκής και υλοτομίας, η δε «Αλυκή Χρυσής» προστατεύεται ως μικρός νησιωτικός υγρότοπος.

Μετά από πολυετή διερεύνηση σχετικής αναφοράς για τη Νήσο Χρυσή, ο Συνήγορος κατέληξε το 2017 σε αποστολή Πορίσματος προς τους συναρμόδιους

4. Το άρθρο 104 αντικαταστάθηκε από τότε που ίσχυσε με το άρθρο 15 του Ν.4488/17, και εφαρμόζεται και στις εκκρεμείς κατά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού αιτήσεις. Σύμφωνα με αυτό, αχρεωστήτως καταβληθείσες εισφορές στον ΕΦΚΑ συμψηφίζονται με πάσης φύσεως καθυστερούμενες οφειλές, ρυθμισμένες ή μη, των δικαιούχων προς τον ΕΦΚΑ και τους τρίτους φορείς, για τους οποίους ο ΕΦΚΑ συνεισπράττει εισφορές.

5. ΦΥ 224477/17, 226199/17, 231289/17, 228246/17, 214070/16.

υπουργούς.⁶ Ο Συνήγορος διαπίστωσε αποσπασματικότητα διοικητικών ενεργειών, παράλειψη οφειλόμενων ενεργειών, αναποτελεσματικότητα ελέγχου της περιβαλλοντικής ρύπανσης, της παράτυπης επισκεψιμότητας της νήσου, των αυθαίρετων εργασιών, των επικίνδυνων κατασκευών και της παράνομης μακροχρόνιας διαμονής κατασκηνωτών.

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε για τον συντονισμό και την αποτελεσματικότητα των ενεργειών των υπηρεσιών, που είναι συναρμόδιες για τη διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής και για τον έλεγχο των δραστηριοτήτων, ζήτησε την έκδοση επικαιροποιημένης ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης για τον καθορισμό χρήσεων γης, η οποία, παρά ταύτα εκκρεμεί από το καλοκαίρι του 2016 στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, για έγκριση.

Επίσης, ο Συνήγορος ζήτησε τη δημιουργία φορέα διαχείρισης της περιοχής. Κάλεσε τις συναρμόδιες υπηρεσίες να διασφαλίσουν την προστασία του περιβάλλοντος και του δημοσίου συμφέροντος και να τηρούν τις διατάξεις⁷ για τη διαχείριση και προστασία των περιοχών που είναι ενταγμένες στο δίκτυο Natura 2000.

Περαιτέρω, αναμένεται η ανταπόκριση στο πόρισμα, με συγκεκριμένες ενέργειες των συναρμόδιων υπουργείων και υπηρεσιών, όπως η επίβλεψη, ο έλεγχος και η επιβολή κυρώσεων, ιδίως κατά τους θερινούς μήνες, με σκοπό την αποφυγή μεγαλύτερης καταστροφής του οικοτόπου.⁸

1.3. Προστασία και διαχείριση σπηλαίου ιαματικών πηγών Καϊάφα

Κατόπιν αναφοράς σχετικά με τη νομιμότητα της περίφραξης των Ιαματικών Λουτρών του Σπηλαίου Καϊάφα που διαχειρίζεται η ΕΤΑΔ ΑΕ, διερευνήθηκε το συνολικό πλαίσιο προστασίας αυτού. Στο Σπήλαιο φιλοξενείται μεγάλος αριθμός προστατευόμενων ειδών χειροπτέρων, ενώ η ευρύτερη περιοχή εντάσσεται στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 και έχει χαρακτηριστεί ως Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους. Το Σπήλαιο των Ανιγρίδων Νυμφών, μέσα στον οποίο εντοπίζεται και ο ιαματικός πόρος, βρίσκεται σε κηρυγμένο αρχαιολογικό χώρο και είναι χαρακτηρισμένο ως αρχαίο μνημείο. Μετά από αυτοψίες διαπιστώθηκαν εκτεταμένες ζημιές από καταπτώσεις βράχων στο Σπήλαιο, στο πρανάς, αλλά και

6. https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.epemvaseis_oikosysthmata.450037

7. άρθρο 9 Ν. 3937/2011

8. ΦΥ 154976/12

στις εγκαταστάσεις των ιαματικών λουτρών. Ως προς την περίφραξη προέκυψε ότι τοποθετήθηκε αρχικώς χωρίς άδεια και αποσκοπούσε στην ασφάλεια του κοινού από τις καταπτώσεις βράχων μετά τις πυρκαγιές του 2007.

Ο Συνήγορος, ενισχύοντας τις απόψεις της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, επέμεινε ότι είναι αναγκαία η εκπόνηση μελετών (βραχομηχανική μελέτη κλπ.) για την προστασία του Σπηλαίου. Μεταξύ άλλων, δημοσιοποίησε τις απόψεις του σχετικά με το σχέδιο ΠΔ περί χαρακτηρισμού της ευρύτερης περιοχής ως Περιοχής Προστασίας της Φύσης υποστηρίζοντας ότι οποιεσδήποτε εργασίες συντήρησης και ανάδειξης του Σπηλαίου πρέπει ρητώς να εγκρίνονται από την αρμόδια Εφορεία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, ενώ πριν την εκπόνηση μελέτης αξιοποίησης είναι αναγκαίο να τεθεί ως όρος η ολοκλήρωση των απαιτούμενων εργασιών για τη διάσωση του Σπηλαίου.

Στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης επιβλήθηκαν από τον Αντιπεριφερειάρχη Δ. Ελλάδας πρόστιμα στην ΕΤΑΔ Α.Ε., τόσο για την υπέρβαση των ορίων των μικροβιολογικών παραμέτρων στα ύδατα που προέρχονται από τον φυσικό ιαματικό πόρο, όσο και για τις αυθαίρετες κατασκευές εντός του προστατευόμενου χώρου Περαιτέρω, από την Πολεοδομία του Δήμου Ζαχάρως ακολουθήθηκε η διαδικασία περί αυθαιρέτων. Παράλληλα, μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, εκδόθηκε η απόφαση καθορισμού ορίων αιγιαλού της Λίμνης Καϊάφα.

Το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης απηύθυνε πρόσκληση για την υποβολή προτάσεων στο επιχειρησιακό πρόγραμμα «Άξονας προτεραιότητας 03» με τίτλο «Εκσυγχρονισμός υφισταμένων εγκαταστάσεων και δικτύων υποδομών περιοχής λίμνης Καϊάφα». Στο προς χρηματοδότηση έργο περιλαμβάνονται οι παρεμβάσεις εξυγίανσης των ιαματικών υδάτων και αποκατάστασης με σκοπό την ανάδειξη του σπηλαίου των Ανιγρίδων Νυμφών. Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει απευθυνθεί εγγράφως στη Γενική Γραμματέα του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, τονίζοντας την αναγκαιότητα εκπόνησης όλων των αναγκαίων μελετών για τη διάσωση του Σπηλαίου.⁹ Τέλος, σχετικά με τη διαδικασία κατεδάφισης του επικινδύνως ετοιμόρροπου κτίσματος η Αρχή έλαβε κατά κοινοποίηση έγγραφο της ΕΤΑΔ ΑΕ προς τον Δήμο Ζαχάρως, από το οποίο συνάγεται ότι δεν προτίθεται, στο παρόν στάδιο, να προβεί στην κατεδάφιση.

1.4. Προστασία Υγροτόπου Εκβολών Αποσελέμνη Ποταμού Ηρακλείου Κρήτης

Ο Συνήγορος διερεύνει αναφορά πολιτών σχετικά με την υποβάθμιση των εκ-

9. ΦΥ168116/13

βολών του υγροτόπου του Αποσελέμη ποταμού Δήμου Χερσονήσου Ηρακλείου. Η περιοχή των εκβολών του ποταμού έχει κηρυχθεί Καταφύγιο Άγριας Ζωής με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Κρήτης. Ο υγρότοπος προστατεύεται ως Περιοχή Ειδικής Προστασίας.¹⁰ Στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης του Συνηγόρου εκδόθηκε από την Περιφερειακή Διεύθυνση Δημόσιας Περιουσίας Κρήτης, Πρωτόκολλο Διοικητικής Αποβολής κατά του Δήμου Χερσονήσου για το γήπεδο, τα αποδυτήρια και τις κερκίδες που είχε κατασκευάσει ο Δήμος μέσα σε ελώδεις και βαλτώδεις εκτάσεις. Ο Συνήγορος συνέταξε Πόρισμα¹¹ το 2016, το οποίο κοινοποίησε προς τους αρμόδιους Υπουργούς, όπου μεταξύ άλλων επισήμανε την έλλειψη οριοθέτησης αιγιαλού – παραλίας καθώς και των ελωδών εκτάσεων των εκβολών.

Το 2017, εκδόθηκε ο καθορισμός οριογραμμών αιγιαλού – παραλίας – παλαιού αιγιαλού στην περιοχή των εκβολών, με τη ζώνη παλαιού αιγιαλού να καταλαμβάνει όλη την επίμαχη έκταση, στην οποία έχει κατασκευαστεί το γήπεδο. Η καθυστέρηση έγκρισης της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης από τη Διεύθυνση Βιοποικιλότητας, Εδάφους και Διαχείρισης Αποβλήτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, η οποία επισημάνθηκε με το Πόρισμα, συνεχίζεται.¹²

1.5. Δημοτολογία – Ληξιαρχεία: Άρνηση εγγραφής στο δημοτολόγιο παιδιού γεννημένου σε σύμφωνο συμβίωσης

Μητέρα παιδιού, γεννημένου σε σύμφωνο συμβίωσης με αλλοδαπό πατέρα, δεν μπορούσε να το εγγράψει στη μερίδα δημοτολογίου της, επί οκτώ μήνες από τη γέννησή του. Η μητέρα είχε κηρυχθεί σε δικαστική συμπαράσταση, ως ανίκανη να φροντίσει τις υποθέσεις της, μετά από πρωτοβουλία της γιαγιάς του παιδιού. Η τελευταία, με εξώδικο «απαγόρευε» στο Δήμο να προβεί στην καταχώρηση του τέκνου, επικαλούμενη ακυρότητα του συμφώνου συμβίωσης, που καταρτίστηκε ενόσω η μητέρα βρισκόταν υπό συμπαράσταση. Παρότι υπήρξε άρση της συμπαράστασης, ο Δήμος ανέμενε την τελεσιδικία της απόφασης. Ο Συνήγορος εξήγησε ότι η ακύρωση συμφώνου συμβίωσης απαιτεί ειδική αμετάκλητη δικαστική απόφαση κήρυξης της ακυρότητας και δεν αρκεί η δικαστική απόφαση κήρυξης ενός από τα μέρη σε δικαστική συμπαράσταση, επομένως, το σύμφωνο παρέμενε έγκυρο, ανεξάρτητα από την έκβαση της εκκρεμούς δίκης. Εξάλλου, η ακύρωση του συμφώνου δεν

10. ΦΕΚ 60/ΑΑΠ/2010

11. <https://www.synigoros.gr/resources/docs/porisma--3.pdf>

12. ΦΥ 138059/11, 185194/14

επηρεάζει την πατρότητα του τέκνου ενώ η σχέση του τέκνου με την μητέρα δεν αμφισβητείται, οπότε ο Δήμος όφειλε να καταχωρήσει το παιδί στην οικογενειακή μερίδα της μητέρας του, αποτυπώνοντας και την σχέση πατρότητας. Μετά τις εξηγήσεις, το παιδί γράφτηκε στο δημοτολόγιο, ως τέκνο των γονέων του.¹³

1.6. Πρακτικές προστατευτισμού από επαγγελματικούς φορείς

Ο Συνήγορος παγίως επισημαίνει¹⁴ ότι πολλοί αυτοδιοικούμενοι επαγγελματικοί φορείς με μορφή ΝΠΔΔ επιδίδονται σε πρακτικές προστατευτισμού, ακόμη και αμφισβητώντας την ισχύ νόμων ή την υποχρέωση εφαρμογής τους. Όταν η ιδιότητα του μέλους αποτελεί προϋπόθεση άσκησης επαγγέλματος, οι φορείς εξαντλούν την εφευρετικότητά τους προκειμένου να περιορίσουν τις εγγραφές. Αντίθετα, όταν πρόκειται για επαγγέλματα που ασκούνται ελευθέρως, οι φορείς εξαναγκάζουν εγγραφές ώστε να προσποριστούν εισφορές.

1.6.1. Άρνηση εγγραφής κατόχων αποφάσεων επαγγελματικής ισοδυναμίας

Πτυχιούχοι, των οποίων οι αλλοδαποί τίτλοι σπουδών αναγνωρίστηκαν από το Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων (ΣΑΕΠ) ως επαγγελματικά ισοδύναμοι των απονεμομένων από τα Τμήματα Διοίκησης Επιχειρήσεων ΑΕΙ και από τα Τμήματα Φυσιοθεραπείας ΑΤΕΙ, στερούνται της άδειας άσκησης επαγγέλματος λογιστή-φοροτεχνικού και φυσιοθεραπευτή, επειδή το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΟΕΕ) και ο Πανελλήνιος Φυσικοθεραπευτικός Σύλλογος (ΠΦΣ), αντίστοιχα, αρνούνται να τους εγγράψουν ως μέλη. Ο Συνήγορος επισήμανε αφενός ότι οι κάτοχοι τίτλων σπουδών, αναγνωρισμένων ως επαγγελματικά ισοδύναμων, έχουν νόμιμο δικαίωμα να ασκήσουν το επάγγελμα της ειδικότητάς τους με τους ίδιους όρους και τις ίδιες προϋποθέσεις όπως οι κάτοχοι αντίστοιχων ημεδαπών τίτλων, αφετέρου ότι οι πράξεις του ΣΑΕΠ καλύπτονται από τεκμήριο νομιμότητας και δεσμεύουν κάθε δημόσια αρχή.

Το ΟΕΕ απάντησε ότι η άρνησή του οφείλεται σε διαφωνία του με την ακολουθούμενη από το ΣΑΕΠ διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών τίτλων που έχουν απονεμηθεί από ΑΕΙ κρατών-μελών κατόπιν ολοκλήρωσης προγραμμάτων σπουδών σε κολλέγια χωρίς την επιβολή αντισταθμιστικών μέτρων. Το ΟΕΕ έχει ασκήσει ένδικο μέσα κατά σχετικής πρωτοβάθμιας δικαστικής απόφασης και το ζήτημα εκκρεμεί ενώπιον της δικαιοσύνης. Αντίστοιχα, ο ΠΦΣ απάντησε ότι θεωρεί ότι

13. ΦΥ 233230/17

14. Ετήσια Έκθεση 2013:σελ.42, 2014:σελ.54

οι ρυθμίσεις του νόμου δεν στηρίζονται στην ενωσιακή νομοθεσία, καθώς και ότι η οιαδήποτε επαγγελματική εξομίσωση των συγκεκριμένων αποφοίτων με εκείνους των ελληνικών ΑΕΙ συνιστά καταστρατήγηση του άρθρου 16 του Συντάγματος. Για τη στάση του ΠΦΣ ενημερώθηκε και ο Υπουργός Υγείας με πόρισμα του Συνηγόρου. Και αυτό το ζήτημα αυτό έχει ήδη τεθεί ενώπιον της Δικαιοσύνης.¹⁵

1.6.2. Αυτεπάγγελτη εγγραφή ελευθέρων επαγγελματιών σε επιμελητήρια

Φυσικά πρόσωπα που ασκούν ελευθέρια επαγγέλματα, όπως διδάσκοντες σε φροντιστήριο ή σε ιδιαίτερα μαθήματα, λογιστές-φοροτεχνικοί, ψυχολόγοι, πολιτικοί μηχανικοί δομικών έργων, ενημερώθηκαν από τα επιμελητήρια του τόπου διαμονής τους (Αθηνών, Ευβοίας και Αιτωλοακαρνανίας) ότι υποχρεούνται στην καταβολή επιμελητηριακών συνδρομών αναδρομικά, καθώς έχουν εγγραφεί αυτεπάγγελα ως μέλη από την ημερομηνία δήλωσης έναρξης άσκησης επαγγέλματός τους στη ΔΟΥ, που σε ορισμένες περιπτώσεις υπερβαίνει τη δεκαετία.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι κατά το νόμο οι ασκούντες αυτοπροσώπως αμειβόμενα ελευθέρια επαγγέλματα για βιοπορισμό δεν υποχρεούνται να είναι μέλη επιμελητηρίων. Τέτοια υποχρέωση έχουν μόνον όσοι έχουν συστήσει ατομική επιχείρηση ή προσωπική εταιρεία με εμπορική δραστηριότητα με σκοπό το κέρδος και την παροχή υπηρεσιών, όχι σε ιδιωτική βάση, αλλά στην αγορά. Τα Επιμελητήρια Αθηνών και Ευβοίας ανταποκρίθηκαν θετικά. Το Επιμελητήριο Αιτωλοακαρνανίας ενέμεινε αρχικά στην απόφασή του με το επιχείρημα ότι η σχετική νομοθεσία είναι παρωχημένη και ότι στοιχεία όπως η ύπαρξη μισθωτηρίου συμβολαίου προσδίδουν χαρακτηριστικά οργανωμένης επιχείρησης, δηλαδή εμπορικής. Ο Συνήγορος ζήτησε τη συνδρομή της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου, η οποία διευκρίνισε στα επιμελητήρια όλης της χώρας ότι υφίσταται υποχρέωση εγγραφής μόνον εφόσον διαπιστώνεται εμπορική δραστηριότητα. Ενόψει της άνισης μεταχείρισης επαγγελματιών από διάφορα επιμελητήρια, ο Συνήγορος πρότεινε να θεσπιστούν ουσιαστικά και τυπικά κριτήρια για τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να κριθεί ότι έχει αποκτηθεί η εμπορική ιδιότητα και, κατ' επέκταση, ότι έχει δημιουργηθεί υποχρέωση εγγραφής στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο. Τελικά και το Επιμελητήριο Αιτωλοακαρνανίας απάλλαξε τον ενδιαφερόμενο από την καταβολή των συνδρομών, οι οποίες είχαν ήδη βεβαιωθεί στη ΔΟΥ.¹⁶

15. ΦΥ 193294/14, 225252, 225698, 234056/17

16. ΦΥ 150347/12, 190494/14, 203752/15, 223853/17, 227369/17

1.7. Έκδοση εγκυκλίου από την ΑΑΔΕ για την έναρξη εργασιών φυσικών προσώπων χωρίς την προσκόμιση βεβαίωσης ελέγχου επωνυμίας και διακριτικού τίτλου της εμπορικής επιχείρησης

Από την αρμόδια ΔΟΥ ζητήθηκε να προσκομιστεί από τον ενδιαφερόμενο, βεβαίωση ελέγχου επωνυμίας και διακριτικού τίτλου από το οικείο επαγγελματικό επιμελητήριο, προκειμένου να προβεί σε έναρξη άσκησης επαγγέλματος. Όπως προέκυψε από τη διερεύνηση της αναφοράς, η προϋπόθεση προσκόμισης της ανωτέρω βεβαίωσης έχει καταργηθεί, ωστόσο εξακολουθεί να ζητείται από τις ΔΟΥ για τον έλεγχο της επωνυμίας και των διακριτικών τίτλων των φυσικών προσώπων. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ), εκφράζοντας την άποψη ότι παράνομα και καταχρηστικά ζητείται – ως διοικητική πρακτική – από τις ΔΟΥ της χώρας το συγκεκριμένο δικαιολογητικό εφόσον δεν υπάρχει σχετική διάταξη να το προβλέπει και ζήτησε την έκδοση σχετικής εγκυκλίου. Η ΑΑΔΕ πράγματι προέβη στην έκδοση εγκυκλίου¹⁷ με την οποία πλέον δεν απαιτείται κατά την υποβολή της έναρξης εργασιών φυσικών προσώπων, η προσκόμιση της βεβαίωσης ελέγχου της επωνυμίας και του διακριτικού τίτλου από το οικείο επιμελητήριο.¹⁸

1.8. Η ειδική αιτιολόγηση του ηλικιακού κριτηρίου στην πρόσβασης στην εργασία, ως περίπτωση ευθείας παράβασης των διατάξεων του Ν. 4443/16

Οι ηλικιακές διακρίσεις, ως όρος πρόσβασης στην εργασία και την εν γένει απασχόληση, είχαν απαγορευτεί ήδη με τον Ν. 3304/05. Ο νόμος, όπως αντικαταστάθηκε από τον Ν. 4443/16, απαιτεί ρητά ειδική αιτιολόγηση στις περιπτώσεις παρέκκλισης από την απαγόρευση: για να θεωρηθεί δικαιολογημένη η θέσπιση ηλικιακού ορίου για την πρόσβαση στην εργασία, πρέπει να προκύπτει ειδικώς, ότι το συγκεκριμένο ηλικιακό όριο συνιστά αποδεδειγμένα χαρακτηριστικό ουσιώδους σημασίας για την άσκηση συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας, και είναι απολύτως αναγκαίο και πρόσφορο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.¹⁹ Αν ελλείπει έστω και μια από τις άνω προϋποθέσεις, τίθεται υπό

17. υπ' αριθμ. ΠΟΛ1085/12-6-2017

18. ΦΥ 204155/15

19. άρθρο 4 παράγρ. 1 και αρ. 6 παράγρ. 1 Ν. 4443/16

αμφισβήτηση η νομιμότητα των διαδικασιών επιλογής. Ωστόσο, ο Συνήγορος διαπιστώνει συστηματικά την ύπαρξη ηλικιακών ορίων σε διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού, με τρόπο αυθαίρετο και καταχρηστικό, συχνά στερούμενο οποιασδήποτε αιτιολόγησης και σε ευθεία παραβίαση της νομοθεσίας κατά των ηλικιακών διακρίσεων.

Οι προσπάθειες του Συνηγόρου εστιάζουν κυρίως στην άρση αυθαίρετων ηλικιακών περιορισμών, όταν αυτοί τίθενται ως αποτέλεσμα στερεοτυπικών αντιλήψεων ή προκαταλήψεων, χωρίς να εξυπηρετούν νόμιμο ή θεμιτό σκοπό και δευτερευόντως στην εξοικείωση της Διοίκησης με την υποχρέωση να αιτιολογεί ειδικά και εμπεριστατωμένα τυχόν ηλικιακά όρια σε προσλήψεις. Στην πράξη διαπιστώνεται απροθυμία ή δυσχέρεια της διοίκησης να ανταποκριθεί, τόσο στην άρση υφιστάμενων ηλικιακών περιορισμών, όσο και στην δυνατότητα επαρκούς αιτιολόγησής τους, με την παροχή συγκεκριμένων, αντικειμενικών στοιχείων. Ενδεικτική είναι η περίπτωση θέσπισης ανωτάτου ηλικιακού ορίου 40 ετών για την πλήρωση θέσεων προσωπικού κλάδου ΔΕ Διανομέων στην ΕΛΤΑ ΑΕ.²⁰ Ενώ σε συνέχεια της παρέμβασης του Συνηγόρου, ο αρμόδιος Υπουργός Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης ζήτησε την άρση του ηλικιακού περιορισμού, ο φορέας ενέμεινε στην αναγκαιότητα διατήρησής του, υποστηρίζοντας ότι η εκτέλεση των συγκεκριμένων καθηκόντων απαιτεί ιδιαίτερες σωματικές ικανότητες, οι οποίες δεν συναντώνται σε άτομα που υπερβαίνουν την ηλικία αυτή, χωρίς, ωστόσο, να είναι σε θέση να τεκμηριώσει με στοιχεία την παραδοχή αυτή.

Πέραν από την αόριστη επίκληση της «...ιδιάζουσας φύσης και των ιδιαιτεροτήτων των καθηκόντων του προσωπικού», που εμφανίζεται τακτικά ως αιτιολόγηση θέσπισης ηλικιακού ορίου σε πλήθος κανονιστικών πράξεων, εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι ηλικιακοί περιορισμοί είναι παρόντες ακόμη και σε διαδικασίες επιλογής προσωπικού όπου απαιτείται η συμμετοχή των υποψηφίων σε πρακτικές δοκιμασίες. Η υποβολή σε πρακτική δοκιμασία, όμως, αποτελεί από μόνη της επαρκή όρο για τον έλεγχο της καταλληλότητας και της ικανότητας των υποψηφίων να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των πραγματικών συνθηκών εκτέλεσης της εργασίας. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αυτής της διπλής απαίτησης αποτελούν, η προκήρυξη 10Κ/2017,²¹ για πρόσληψη προσωπικού στην ΑΔΜΗΕ Α.Ε. και η προκήρυξη 11Κ/2017,²² για πρόσληψη προσωπικού στην Τράπεζα της Ελλάδος.²³

20. βλ. Ετήσια Έκθεση 2016, σελ. 118-119

21. ΦΕΚ 27/04.08.17, τεύχος προκηρύξεων ΑΣΕΠ

22. ΦΕΚ 26/04.08.17, τεύχος προκηρύξεων ΑΣΕΠ

23. ΦΥ 233124, 233329, 233388, 233477, 234322/17

Παρά τη σταδιακά διαφαινόμενη τάση συνεκτίμησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως ηλικίας στη διοικητική και κανονιστική πρακτική των υπηρεσιών και των οργάνων της Διοίκησης και την ειδική αιτιολόγηση τυχόν παρεκκλίσεων²⁴ η εδραιωμένη διοικητική αντίληψη της, άμεσης, σχεδόν αυτονόητης, σύνδεσης της ηλικίας με την φυσική κατάσταση και την καταλληλότητα των υποψηφίων δεν μπορεί παρά να επισημανθεί ως διαχρονικά προβληματική.²⁵

1.9. Εφαρμογή διαδοχικής ασφάλισης σε επαγγελματικά Ταμεία και Αλληλοβοηθητικά Ταμεία Προσωπικού Τραπεζών (ΤΑΠΙΛΤΑΤ)

Συνταξιούχος, πρώην εργαζόμενος στην Εμπορική Τράπεζα, είχε υπαχθεί στο προσυνταξιοδοτικό πρόγραμμα του νυν ΕΦΚΑ, τέως ΕΤΑΤ,²⁶ με προγενέστερο χρόνο, ως προς την επικουρική του ασφάλιση στο ΤΑΠΙΛΤΑΤ.²⁷ Ο ενδιαφερόμενος προσέφυγε στην Αρχή διότι, το Διοικητικό Συμβούλιο του ΕΤΑΤ, αντίθετα με τα όσα προέβλεπε το καταστατικό του τ.ΤΕΑΠΕΤΕ, υπολόγισε το συνολικό χρόνο ασφάλισης στο ΤΑΠΙΛΤΑΤ, μόνο για τη θεμελίωση δικαιώματος απονομής σύνταξης από το Ταμείο και όχι και για το ύψος του χορηγούμενου ποσού, με συνέπεια να γίνονται μειωμένες, κατά τον εν λόγω χρόνο ασφάλισης, απονομές συντάξεων στους ασφαλισμένους του ΕΤΑΤ. Από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΓΓΚΑ) τονίστηκε η υποχρέωση τήρησης του ισχύοντος καταστατικού και προσμέτρησης του χρόνου διαδοχικής ασφάλισης και για τον υπολογισμό του ποσού της προσυνταξιοδοτικής παροχής, ενώ ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε την ενδελεχή επανεξέταση του ζητήματος και την αιτιολογημένη απάντηση των αιτημάτων των αναφερομένων για αναδρομική προσαρμογή του ποσού της σύνταξής τους, συνυπολογίζοντας και το διάστημα ασφάλισης στο ΤΑΠΙΛΤΑΤ. Έως σήμερα το ζήτημα δεν έχει διευθετηθεί.²⁸

24. βλ. ενδεικτικά την υπ. αριθμ. ΔΙΠΑΑΔ/Φ.ΗΛ/53/33414/25/01/17 [ΦΕΚ Β' 397/13/02/17] υπουργική απόφαση, που θεσπίζει όριο ηλικίας 45 ετών για την πρόσληψη προσωπικού κατηγορίας ΔΕ στην Ε.Υ.Α.Θ. Α.Ε., διαφόρων ειδικοτήτων.

25. ΦΥ 227380, 227863/17.

26. Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Τραπεζοϋπαλλήλων, διάδοχος του ΤΕΑΠΕΤΕ/Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος.

27. Ταμείο Αλληλοβοήθειας Προσωπικού Ιονικής-Λαϊκής Τράπεζας και Άλλων Τραπεζών.

28. ΦΥ 201974/16.

1.10. Καταβολή δεδουλευμένων σε συμβασιούχους του δημοσίου

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε τη μη καταβολή δεδουλευμένων σε εννέα αρχαιολόγους που εργάστηκαν με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου σε έργα του Δήμου Λέσβου κατά το έτος 2015. Ο Δήμος, ως φορέας υλοποίησης έργων που εντάχθηκαν στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας 2007 – 2013» υπέγραψε τρία «Μνημόνια Συνεργασίας» με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Λέσβου προκειμένου να διενεργηθούν αρχαιολογικές εργασίες, ως υποέργα των τριών κύριων έργων. Ο Δήμος, ως δικαιούχος του έργου, όφειλε να αποπληρώσει τις δαπάνες που περιλαμβάνει η εκτέλεση του υποέργου της αρχαιολογίας, και να υποβάλλει τις σχετικές αποδείξεις εξόφλησής στον ΟΠΕΚΕΠΕ προκειμένου ο Οργανισμός να καταθέσει τη σχετική πίστωση στο λογαριασμό του δικαιούχου Δήμου. Όπως προέκυψε από αλληλογραφία της Αρχής με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων και τον ΟΠΕΚΕΠΕ, η πληρωμή προς τον Δήμο δεν πραγματοποιήθηκε, επειδή ο Δήμος δεν μπορούσε να αποπληρώσει τις εργασίες και να λάβει τις σχετικές αποδείξεις, καθώς οι αποφάσεις ανάληψης υποχρέωσης και διάθεσης πίστωσης εκδόθηκαν σε ημερομηνία μεταγενέστερη της υπογραφής των σχετικών συμβάσεων στο πλαίσιο των υποέργων, ενώ σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις, έπρεπε να προηγούνται. Η εφορεία αρχαιοτήτων επρόκειτο να προσφύγει στις δικαστικές αρχές διεκδικώντας τις ανεξόφλητες υποχρεώσεις από το Δήμο Λέσβου. Ακολούθησε αλληλογραφία του Συνηγόρου του Πολίτη με τις συναρμόδιες υπηρεσίες στο πλαίσιο της οποίας η Αρχή κάλεσε το Δήμο Λέσβου να συνεργασθεί με την αρμόδια υπηρεσία επιτρόπου ελεγκτικού συνεδρίου προκειμένου να καθοριστεί η νόμιμη διαδικασία εξωδικαστικής επίλυσης του ζητήματος. Ο Δήμος ανταποκρίθηκε στην εξωδικαστική διαμεσολάβηση, και μετά από απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου με την οποία εγκρίθηκε η εξόφληση χρηματικών ενταλμάτων πληρωμής, κατέβαλε τα δεδουλευμένα στους αναφερόμενους.

2. Όταν η υφιστάμενη νομοθεσία παρερμηνεύεται

Το φαινόμενο της παρερμηνείας της ισχύουσας νομοθεσίας μπορεί να αποδοθεί σε στρεβλή προσέγγιση του νομοθετικού πλαισίου, οφειλόμενη είτε σε άγνοια είτε σε συνειδητή αλλοίωσή του από τη Διοίκηση. Σε κάθε περίπτωση ο διοικούμενος καθίσταται έρμαιο ανέλεγκτων διοικητικών πρακτικών.

Σοβαρό και με ευρύτατο πεδίο ενδιαφερομένων υπήρξε το θέμα του τρόπου υπολογισμού της κράτησης εισφορών υπέρ του κλάδου ασθενείας, σύμφωνα με τον οποίο δεν λαμβάνονταν υπόψη οι σημειωθείσες μειώσεις, επομένως η αρχή έκρινε ότι η νομοθεσία εφαρμοζόταν κατά τρόπο παρερμηνευτικό και σε βάρος των διοικουμένων. Η επιστροφή των παρανόμως παρακρατηθέντων ποσών δημιούργησε έκρηξη αναφορών εκ μέρους κυρίως συνταξιούχων, ενώ η επιστροφή των σχετικών ποσών ανακοινώθηκε ότι θα πραγματοποιηθεί από την 15η Δεκεμβρίου 2017.

Το ζήτημα των κενών και μη ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων στα οποία οι Δήμοι παρερμηνεύοντας τη σχετική νομοθεσία επιβάλλουν τέλη καθαριότητας ανέκυψε και προκάλεσε την παρέμβαση της Αρχής για την ορθή εφαρμογή του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου.

Κατά τη διαδικασία εξέτασης διοικητικών προσφυγών κατά των υπαχθεισών σε τακτοποίηση αυθαίρετων κατασκευών από τα αρμόδια Συμβούλια Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων (ΣΥΠΟΘΑ), ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι τα Συμβούλια εξετάζουν κατά χρονική προτεραιότητα τις προσφυγές και παγίως εκδίδουν αποφάσεις πέραν των νομίμων προθεσμιών, παρερμηνεύοντας το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο. Η πρακτική αυτή, οδηγεί σε έκδοση αποφάσεων που πάσχουν ακυρότητα, λόγω έκδοσης από όργανο που ελέγχεται ως αναρμόδιο μετά την παρέλευση των προβλεπόμενων προθεσμιών. Η Αρχή έχει επισημάνει το ζήτημα σε υπηρεσιακό και πολιτικό επίπεδο, απευθύνοντας σχετικές επιστολές.

Στο πεδίο των αναγκαστικών απαλλοτριώσεων για την προστασία αρχαιοτήτων, και παρά το γεγονός ότι διάφορες μορφές ελέγξιμης διοικητικής δράσης έχουν ερευνηθεί από την Αρχή, για πρώτη φορά αντιμετωπίστηκε το ζήτημα της άρνησης καταβολής οφειλόμενης αποζημίωσης για τη στέρηση χρήσης του ακινήτου. Η παραγραφή των χρηματικών απαιτήσεων των θιγομένων ιδιοκτητών και η ταυτόχρονη απώλεια του δικαιώματος της δικαστικής προστασίας, αποτέλεσε αντικείμενο εμπεριστατωμένης διατύπωσης των απόψεων της Αρχής.

Αντιστοίχως, στο ευαίσθητο πεδίο της αναπηρίας, η τροποποίηση των διατάξεων που προβλέπουν τη διαδικασία απόδοσης δαπανών από τον ΕΟΠΥΥ, σε συνδυασμό με την εισαγωγή των συμβάσεων μεταξύ ΕΟΠΥΥ και ιδιωτών παρόχων

υπηρεσιών υγείας εκμηδενίζει τη δυνατότητα διενέργειας ειδικών θεραπειών σε παιδιά με αναπηρίες.

Παρερμηνεία του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, αντιμετωπίζεται επίσης στην εξέταση αιτημάτων μετεγγραφής φοιτητών, όπου λειτουργεί η μοριοδότηση των ενδιαφερομένων με βάση οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια, αλλά και σε περίπτωση μετεγγραφής διακριθέντος αθλητή, οπότε και η Αρχή επεσήμανε το ουσιώδες κριτήριο της διευκόλυνσης του αθλητή να επιδίεται απρόσκοπτα στο άθλημα που έχει διακριθεί.

Καταστράτηγηση του πνεύματος του νόμου επεσήμανε ο Συνήγορος και σε περίπτωση αιτήματος αλλοδαπού να ζητήσει τη μετατροπή της άδειας διαμονής που κατείχε, σε άδεια δεκαετούς διάρκειας.

Ο Συνήγορος αντιμετώπισε ζητήματα παρερμηνείας του νόμου και σε αναφορές με αμιγώς οικονομικό αντικείμενο, τα οποία λόγω και των συνθηκών της υφιστάμενης κρίσης και οικονομικής δυσχέρειας των οικογενειών, απέκτησαν ειδικό βάρος. Η Αρχή εισηγήθηκε, με απορριπτικό ωστόσο αποτέλεσμα, την εξαίρεση των οικογενειακών επιδομάτων- δηλαδή το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων και το ειδικό επίδομα τρίτεκνων και πολύτεκνων οικογενειών- από τον υπολογισμό του εισοδήματος, ώστε να καταστεί δυνατή η απαλλαγή από τον ΕΝΦΙΑ. Χαρακτηριστική είναι η αιτιολογία της απόρριψης της εισήγησης του Συνηγόρου, καθώς στην επισήμανση της στρεβλής εφαρμογής από την φορολογική διοίκηση των σχετικών διατάξεων, προβλήθηκε ο περιορισμός των δημοσιονομικών συνθηκών της χώρας.

Αντιστοίχως, ο εξαναγκασμός του πολίτη σε δικαστική προσφυγή για τη ρύθμιση των οικογενειακών του σχέσεων, ώστε να είναι δυνατή η χορήγηση φοιτητικού στεγαστικού επιδόματος, συνιστά καταφανώς στρεβλή προσέγγιση της άσκησης της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης να προσδιορίζει επιπρόσθετα απαιτούμενα δικαιολογητικά.

Τέλος, η Αρχή διαπίστωσε διαφορετική προσέγγιση εκ μέρους της ΣΤΑΣΥ ΑΕ και της ΟΣΥ ΑΕ, ως προς το ζήτημα της διαγραφής προστίμων που είχαν επιβληθεί σε ανέργους οι οποίοι δεν είχαν καταβάλει το κόμιστρο των μετακινήσεών τους. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, εναρμονίστηκε η πρακτική των δύο εταιρειών στο νόμιμο και ορθό, με συνέπεια την απαλλαγή των ανέργων από το πρόστιμο.

2.1. Παράνομη παρακράτηση επί πλέον ποσών για εισφορές ασθένειας

Με πόρισμα που εκπόνησε το καλοκαίρι του 2013, ο Συνήγορος του Πολίτη υποστήριζε, ότι ο τρόπος υπολογισμού της κράτησης 4% υπέρ του κλάδου ασθένειας, όπως εφαρμόζονταν, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι μέχρι τότε μειώσεις, ήταν παράνομος και θα έπρεπε να επανεξεταστεί, θεωρώντας ως σύμφωνο με το ισχύον τότε νομοθετικό πλαίσιο να υπολογίζεται η κράτηση 4% επί του μεικτού ποσού της σύνταξης, όπως προέκυπτε μετά την αφαίρεση των διαδοχικών «μνημονιακών» μειώσεων. Το ζήτημα αυτό παρέμεινε χωρίς εξέλιξη έως τον Μάιο του 2016, οπότε, με την ψήφιση Νόμου,²⁹ ρυθμίστηκε με αυτόν τον τρόπο η βάση υπολογισμού της κράτησης, η οποία εντωμεταξύ είχε αυξηθεί σε 6%. Το καλοκαίρι του 2017 το θέμα επανήλθε στη δημοσιότητα και ο Συνήγορος δέχθηκε πολύ μεγάλο αριθμό αναφορών από συνταξιούχους, οι οποίοι ζητούν την επιστροφή των παρανόμως παρακρατηθέντων ποσών. Η Αρχή³⁰ απευθύνθηκε εκ νέου στους αρμόδιους Υπουργούς, ζητώντας την επιστροφή των επιπλέον ποσών που παρανόμως παρακρατήθηκαν.^{31,32}

2.2. Δημοτικά Τέλη σε κενά και μη ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα

Ο Νόμος προβλέπει ότι,³³ ακίνητα που δεν χρησιμοποιούνται και δεν ηλεκτροδοτούνται απαλλάσσονται από την καταβολή δημοτικών τελών καθαριότητας για όσο χρόνο παραμένουν κλειστά, εφόσον υποβληθεί στο δήμο υπεύθυνη δήλωση για τη μη χρήση και βεβαίωση της Δ.Ε.Η για τη διακοπή ηλεκτροδότησης.

Πολλοί δήμοι επιβάλλουν αναδρομικά τέλη σε ιδιοκτήτες που προσκομίζουν, λόγω έλλειψης ενημέρωσης, την υπεύθυνη δήλωση σε χρόνο μεταγενέστερο αυτού της βεβαίωσης διακοπής ηλεκτροδότησης, γιατί τη θεωρούν εκπρόθεσμη. Οι Δήμοι που εφαρμόζουν αυτή την πρακτική βασίζονται σε έγγραφη σχετική οδηγία του Υπουργείου Εσωτερικών, σύμφωνα με την οποία η απαλλαγή μπορεί να ισχύσει μόνο από την κατάθεση της υπεύθυνης δήλωσης και μετά, ώστε να συντρέχει η δυνατότητα αυτοψίας στο ακίνητο από το δήμο.

29. Ν.4387/2016

30. <https://www.synigoros.gr/resources/20170703-dt.pdf>

31. <https://www.synigoros.gr/resources/20170920-dt.pdf>

32. ΦΥ 230709/17, 230684/17, 230743/17

33. άρθρο 5 παρ. 1 του Ν. 3345/2005 ΦΕΚ 138Α

Ωστόσο, η συγκεκριμένη διάταξη δεν ορίζει προθεσμία υποβολής της υπεύθυνης δήλωσης, η δε διακοπή ηλεκτροδότησης αποτελεί τεκμήριο υπέρ των ιδιοκτητών κλειστών ακινήτων για τη μη χρήση τους. Κατά την άποψη του Συνηγόρου, η Διοίκηση έχει ανεπίτρεπτα θέσει, δια της ανωτέρω οδηγίας, επιπλέον προϋποθέσεις για την άσκηση αυτού του δικαιώματος που ο νομοθέτης θέσπισε υπέρ των πολιτών αναγνωρίζοντας την δύσκολη οικονομική συγκυρία. Η Αρχή έχει εγγράφως ζητήσει από το Υπουργείο Εσωτερικών να μεριμνήσει άμεσα για την ορθή εφαρμογή της σχετικής διάταξης σύμφωνα με το σαφές, ρητό και ανεπιφύλακτο γράμμα και πνεύμα της και αναμένει την ανταπόκρισή του.³⁴

2.3. Αναγκαιότητα τήρησης των προβλεπόμενων προθεσμιών εκ μέρους των οργάνων εξέτασης διοικητικών προσφυγών αυθαιρέτων και αδειών δόμησης

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαπιστώσει επανειλημμένα ότι, κατά τη διαδικασία εξέτασης διοικητικών προσφυγών κατά των υπαχθεισών σε τακτοποίηση αυθαίρετων κατασκευών, τα αρμόδια ΣΥΠΟΘΑ προβαίνουν σε εσφαλμένη ερμηνεία της νομοθεσίας. Ειδικότερα, προβλέπεται³⁵ ότι κατά των προβλεπόμενων υπαγωγών δύναται να ασκηθεί προσφυγή που εξετάζεται από το αρμόδιο ΣΥΠΟΘΑ, το οποίο εκδίδει απόφαση εντός δύο μηνών. Επίσης, προβλέπεται ότι αν δεν εκδοθεί απόφαση από το ΣΥΠΟΘΑ, τότε θεωρείται ότι η προσφυγή έχει απορριφθεί σιωπηρά και ότι σε κάθε περίπτωση δύναται να ασκηθεί, ανεξάρτητα της υποβολής ή μη της προβλεπόμενης προσφυγής, αίτηση κατά της υπαγωγής στο αρμόδιο δικαστήριο.

Παράλληλα, στο άρθρο 10 παρ.5 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας ορίζεται ότι οι προθεσμίες για τη Διοίκηση είναι ενδεικτικές, εκτός αν από τις διατάξεις που τις προβλέπουν προκύπτει ότι είναι αποκλειστικές. Επίσης, στις περιπτώσεις που παρέχεται η αποκλειστική προθεσμία το διοικητικό όργανο παύει να έχει αρμοδιότητα, η δε τυχόν πράξη που εκδόθηκε από αυτό πάσχει ακυρότητα λόγω αναρμοδιότητας.³⁶

Παρά τα ανωτέρω, η Αρχή διαπίστωσε επανειλημμένα, κατά τη διερεύνηση των συναφών αναφορών στο πλαίσιο εφαρμογής των διατάξεων του Ν. 4178/2013, ότι τα ΣΥΠΟΘΑ εξέταζαν «κατά σειρά προτεραιότητας» τις προσφυγές, λόγω της επι-

34. ΦΥ 225474/17, 230225/17, 232790/17, 234367/17, 234906/17, 235045/17, 233827/17

35. άρθρο 25 παρ. 16 του Ν. 4178/2013

36. Επαμεινώνδα Σπηλιωτόπουλου, *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου τόμος 1*, 13η έκδοση σελ. 121, 123, 152, 153. Βλ κ. τόμο 2 σελ. 122.

καλούμενης αντικειμενικής τους αδυναμίας για την εμπρόθεσμη εξέτασή τους, με αποτέλεσμα να έχει παγιωθεί πρακτική εκπρόθεσμης εξέτασής τους και μεγάλη καθυστέρηση στην έκδοση των σχετικών αποφάσεων. Κατά συνέπεια, οι πολίτες όταν ενημερώνονταν ότι η υπόθεσή τους θα εξετάζονταν με χρονική προτεραιότητα, ανέμεναν τις αποφάσεις των οργάνων αυτών, προκειμένου να προσφύγουν, εν συνεχεία, στις περιπτώσεις απόρριψης των προσφυγών τους στο αρμόδιο δικαστήριο. Ωστόσο, η ανωτέρω πρακτική θα μπορούσε να επιφέρει δυσμενείς συνέπειες για τους πολίτες, λόγω της εκπρόθεσμης κατάθεσης των σχετικών ένδικων βοηθημάτων και της απόρριψης ως απαράδεκτων των σχετικών δικαστικών προσφυγών.

Παράλληλα, στον πρόσφατο Νόμο για τον «Έλεγχο και την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος»³⁷ προβλέπονται αντίστοιχες αποκλειστικές προθεσμίες εξέτασης προσφυγών αυθαιρέτων και αδειών δόμησης για τις υπό σύσταση σε κάθε περιφερειακή ενότητα Επιτροπές Εξέτασης Προσφυγών Αυθαιρέτων και τα Περιφερειακά Συμβούλια Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων. Ο Συνήγορος του Πολίτη σε σχετικό έγγραφό του προς τους αρμόδιους Υπουργούς επισήμανε ότι για την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών, κρίνεται σκόπιμη η ενημέρωσή τους σχετικά με τις προβλεπόμενες προθεσμίες και διαδικασίες εξέτασης των διοικητικών προσφυγών, κατά το χρόνο της υποβολής τους, καθώς και για τη δυνατότητα προσφυγής στο αρμόδιο δικαστήριο. Σε κάθε περίπτωση, τόνισε ότι καθίσταται αναγκαία η εμπρόθεσμη εξέταση των προσφυγών κατά της διαπίστωσης αυθαιρέτων και αδειών δόμησης.³⁸

2.4. Παραγραφή χρηματικής απαίτησης για καταβολή αποζημίωσης λόγω στέρσης χρήσης αστικού ακινήτου για αρχαιολογικούς σκοπούς

Ιδιοκτήτης δεσμευμένου για αρχαιολογικούς σκοπούς αστικού ακινήτου, αντιμετώπισε την άρνηση καταβολής της οφειλόμενης αποζημίωσης για τη στέρση χρήσης του ακινήτου του από το Υπουργείο Πολιτισμού. Ο θιγόμενος με εμπρόθεσμη αίτηση, διεκδικούσε την εν λόγω αποζημίωση για το χρονικό διάστημα πέντε ετών. Μετά την άπρακτη παρέλευση τριετίας από την υποβολή του αιτήματος, ο αναφερόμενος επανήλθε με νεώτερη έγγραφη αίτηση, ωστόσο ενημερώθηκε από την αρμόδια Επιτροπή Αποζημιώσεων ότι για το επίμαχο διάστημα δεν δικαιούτο να λάβει αποζημίωση, εξαιτίας των προβλέψεων των τότε ισχυουσών δημοσιονομικών

37. Ν. 4495/17

38. ΦΥ 190757/14

διατάξεων περί παραγραφής. Σύμφωνα με αυτές, υφίστατο δικαίωμα πενταετούς παραγραφής των χρηματικών απαιτήσεων κατά του Δημοσίου σε περίπτωση άπρακτης παρέλευσης των προθεσμιών του νόμου δια της σιωπηρής άρνησης της διοίκησης. Τυχόν δεύτερη αίτηση δεν ήταν δυνατό να αναστείλει την παραγραφή.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι το αναπάντητο της εμπρόθεσμης αίτησης του πολίτη επέτρεψε την επανέναρξη της παραγραφής, η οποία με τη συμπλήρωσή της είχε ως συνέπεια να έχουν παραγραφεί οι αξιώσεις αποζημίωσης για τα επίμαχα έτη. Οι αξιώσεις αυτές δεν μπορούσαν να αναζητηθούν ούτε δικαστικώς, διότι η παραγραφή λαμβάνεται υπόψη αυτεπαγγέλτως από τα δικαστήρια. Σύμφωνα όμως με την άποψη του Υπουργείου Πολιτισμού, η απώλεια του δικαιώματος αποζημίωσης αποτελούσε αποκλειστική υπαιτιότητα του θιγόμενου, καθώς αμέλησε να αξιοποιήσει τη δυνατότητα προσφυγής του «στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους προκειμένου να λάβει χώρα η εξώδικη αναγνώριση των απαιτήσεών του». Η Αρχή εκτίμησε ότι η νομοθεσία δεν προέβλεπε προσφυγή τέτοιας φύσεως και επεσήμανε ότι δεν είναι θεμιτό να απαιτείται οπωσδήποτε η προσφυγή στη δικαστική οδό εκ μέρους του πολίτη για την άσκηση των δικαιωμάτων του. Τόνισε ακόμη, ότι στο πλαίσιο της χρηστής διοίκησης ο πολίτης θα πρέπει να ενημερώνεται για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του και να μην τίθεται προ μην αναστρέψιμων συνθηκών. **Η πρόταση της Αρχής για νομοθετική ρύθμιση που θα αναγνωρίζει το απαράγραπτο των χρηματικών απαιτήσεων στις περιπτώσεις αποζημίωσης λόγω στέρησης χρήσης ιδιοκτησίας, δεν έγινε δεκτή από το Υπουργείο, με το αιτιολογικό ότι κρίθηκε ως «δικαιοπολιτικά μη ενδεδειγμένη» εξαιτίας της ευθύνης που κατά τη γνώμη του φέρουν οι ίδιοι πολίτες για τη δικαστική διεκδίκηση των αξιώσεων που υπόκεινται σε παραγραφή.³⁹**

2.5. Αναπηρία - Δαπάνες θεραπειών

Ο Συνήγορος χειρίστηκε μεγάλο αριθμό αναφορών γονέων παιδιών με αναπηρίες, σχετικά με τη συρρίκνωση των ειδικών θεραπειών τους, λόγω τροποποίησης διατάξεων που αφορούν τη διαδικασία απόδοσης δαπανών του ΕΟΠΥΥ, αλλά και λόγω του σχεδίου της υπό διαμόρφωση ενιαίας Σύμβασης παροχής υπηρεσιών πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, μεταξύ του ΕΟΠΥΥ και ιδιωτών παρόχων (Ενιαίος Κανονισμός Παροχών Υγείας). Ο Συνήγορος στην παρέμβασή του επεσήμανε την υποχρέωση διασφάλισης στο νόμο και υλοποίησης των θεσμοθετημένων δικαιωμάτων του παιδιού, επισημαίνοντας ότι η συγκυρία πρέπει να αποτελέσει έναυσμα για την επίλυση χρόνιων θεμάτων, όπως: α) η σαφής θεσμική αποτύπωση όρων και προδιαγραφών για την παροχή ειδικών θεραπειών και τη διασφάλιση προϋποθέσε-

39. ΦΥ 218945/16

ων καταλληλότητας και επάρκειας τους, β) η απρόσκοπτη συνέχιση παροχής τους, όταν υφίσταται οικονομική αδυναμία των γονέων και δεν παρέχονται από δημόσιους φορείς, γ) η κάλυψη δαπανών για το σύνολο των θεραπειών και η διαφύλαξη ενός πλαισίου σταθερότητας για τους συμβεβλημένους επαγγελματίες, δ) η απρόσκοπτη συνέχιση παροχής ειδικών θεραπειών κατά το μεταβατικό στάδιο και ε) η διαφύλαξη των ειδικών θεραπειών, ως μέτρου θετικής διάκρισης στη νομοθεσία, στο πλαίσιο εφαρμογής του δικαιώματος του παιδιού με αναπηρία σε ειδική φροντίδα.

2.6. Μετεγγραφές φοιτητών

Στις διαδικασίες εξέτασης και διεκπεραίωσης αιτήσεων μετεγγραφής φοιτητών οι παρερμηνείες της νομοθεσίας αποτελούν συχνό πρόβλημα. Την κατάσταση επιδεινώνει η πρακτική ανατιολόγηση αποφάσεων της «Επιτροπής κατ' Εξαίρεση Μετεγγραφών», αρμόδιας για την εξέταση ειδικών λόγων που δεν περιλαμβάνονται στις γενικές διατάξεις,⁴⁰ ακόμη και σε περιπτώσεις όπου ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει έγγραφο αίτημα. Ο Συνήγορος έχει επισημάνει την υποχρέωση ειδικής, σαφούς και επαρκούς αιτιολογίας των απορριπτικών αποφάσεων.⁴¹

2.6.1. Μοριοδότηση βάσει οικονομικών και κοινωνικών κριτηρίων

Οι δικαιούχοι μετεγγραφής με τη διαδικασία μοριοδότησης περιορίζονται λόγω συστατικών ερμηνειών του νόμου μέσω εγκυκλίων οδηγιών. Η ισχύουσα νομοθεσία ορίζει,⁴² οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια⁴³ μοριοδότησης, μεταξύ των οποίων και αυτά για τέκνα άγαμης μητέρας. Ωστόσο, με την εγκύκλιο 166808/Ζ1/7.10.2016 το Υπουργείο Παιδείας περιόρισε την έκταση εφαρμογής του κριτηρίου για την κατηγορία αυτή, μόνο σε τέκνα μη αναγνωρισμένα, οπότε για τα αναγνωρισμένα η δυνατότητα μετεγγραφής περιπλέκεται.⁴⁴

Ζήτημα επίσης τίθεται με το κριτήριο του κατά κεφαλήν οικογενειακού εισοδήματος. Σημαντικός αριθμός φοιτητών αμφισβητεί το οικογενειακό εισόδημα ως κριτήριο μετεγγραφής όταν υπάρχει ατομικό εισόδημα του ίδιου του φοιτητή. Ιδιαίτερη κατηγορία αποτελούν φοιτητές οι οποίοι, έχοντας υπερβεί το κρίσιμο όριο των 24

40. άρθρο 21 Ν.4332/15

41. ΦΥ 228737, 233251/17

42. άρθρο 21 Ν.4332/15

43. ΥΑ 158978/Ζ1/30/9/16

44. ΦΥ 230376/17

ετών, δεν λογίζονται από τη φορολογική αρχή ως «προστατευόμενα μέλη». Σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας, η νομοθεσία περί μετεγγραφών αναφέρεται στην «οικογένεια» με την έννοια του ΑΚ (οπότε τα ηλικιακά όρια δεν έχουν σημασία) και όχι με την έννοια της φορολογικής νομοθεσίας. Ως εκ τούτου, κριτήριο μετεγγραφής αποτελεί το κατά κεφαλήν εισόδημα του δικαιούχου και της οικογένειάς του (γονέων/κηδεμόνων ή συζύγου), θέση την οποία ο Συνήγορος δεν θεωρεί πειστική. Άλλη υποπερίπτωση αποτελούν τα εκουσίως αναγνωρισθέντα τέκνα, αφού ο πατέρας προέβη μεν στην αναγνώριση του τέκνου του, ωστόσο η οικονομική συνδρομή του προϋποθέτει ένα ελάχιστο καλής σχέσης που δεν είναι πάντοτε αυτονόητο.⁴⁵

2.6.2. Μετεγγραφή διακριθέντος αθλητή από το τμήμα εισαγωγής σε αντίστοιχο τμήμα σχολής του ιδίου ΑΕΙ

Το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.) διαθέτει δύο Τμήματα ΤΕ-ΦΑΑ, ένα στη Θεσσαλονίκη και ένα στις Σέρρες. Φοιτητής του δεύτερου ζήτησε μετεγγραφή στο πρώτο βάσει ειδικών διατάξεων περί μετεγγραφής φοιτητών-αθλητών με διακεκριμένες επιδόσεις σε ορισμένο άθλημα, καθώς το Τμήμα εισαγωγής δεν περιλάμβανε, στο πρόγραμμα σπουδών του, το άθλημα στο οποίο ο ίδιος είχε διακριθεί. Για το αίτημα υπήρξε θετική εισήγηση από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, ωστόσο το Υπουργείο Παιδείας εξέφρασε αντιρρήσεις καθώς, σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις, μετεγγραφή νοείται μόνο σε αντίστοιχο τμήμα «άλλου» εκπαιδευτικού ιδρύματος. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η ειδική διάταξη αποσκοπεί στη διευκόλυνση της απρόσκοπτης ενασχόλησης των αθλητών με το άθλημα στο οποίο έχουν σημειώσει τη διάκριση, και ως εκ τούτου η στενότερη ερμηνεία της, με βάση τους γενικούς κανόνες περί μετεγγραφών, ουσιαστικά την καταστρατηγεί. Κατόπιν της παρέμβασης αυτής⁴⁶ το Υπουργείο ζήτησε γνωμοδότηση του ΝΣΚ, το οποίο εναρμονιζόμενο με την ήδη διατυπωθείσα θέση του Συνηγόρου του Πολίτη, έκρινε νόμιμη την αιτούμενη μετεγγραφή με αποτέλεσμα την πραγματοποίησή της.⁴⁷

2.7. Χορήγηση άδειας διαμονής δεκαετούς διάρκειας

Αλλοδαπός ζήτησε μετατροπή της άδειας διαμονής που κατείχε σε άδεια δεκαετούς διάρκειας.⁴⁸ Το δικαίωμα απόκτησης αυτού του τύπου άδειας χορηγείται σε πολίτες τρίτων χωρών, οι οποίοι, πέραν των λοιπών προϋποθέσεων, είχαν άδεια διαμονής

45. ΦΥ 225187/17

46. https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.foititiki_merimna.432954

47. ΦΥ 223708/17

48. άρθρο 138 Ν. 4251/14

σε ισχύ κατά την έναρξη του Ν.3386/2005, δηλαδή την 1.1.2006. Η αρμόδια Αποκεντρωμένη Διοίκηση, βασιζόμενη σε ερμηνευτική εγκύκλιο όπου αναφερόταν ότι «στην εν λόγω κατηγορία εντάσσονται μόνο εάν η άδεια διαμονής είχε εκδοθεί πριν την 1η Ιανουαρίου 2006», έκρινε ότι ο ενδιαφερόμενος δεν πληροί αυτή την προϋπόθεση επειδή η άδειά του εκδόθηκε μετά την 1.1.2006, παρά το γεγονός ότι η ισχύς της ανέτρεχε σε χρόνο προγενέστερο. Ο Συνήγορος τόνισε ότι η ερμηνευτική εγκύκλιος καταστρατηγεί το πνεύμα του νόμου, καθώς αποκλείει, από το δικαίωμα απόκτησης του συγκεκριμένου τύπου άδειας διαμονής, άτομα των οποίων οι άδειες ήσαν σε ισχύ κατά την ημερομηνία που όριζε ο νόμος, αλλά για λόγους που οφείλονταν σε δυσλειτουργίες της διοίκησης, εκδόθηκαν μεταγενέστερα αναδρομικά. Το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής ανταποκρίθηκε στην πρόταση του Συνηγόρου, αποστέλλοντας διευκρινιστικό έγγραφο στις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις.⁴⁹

2.8. Πρόταση προς την ΑΑΔΕ, για την εξαίρεση των οικογενειακών επιδομάτων από τον υπολογισμό του εισοδήματος, για απαλλαγή από τον ΕΝ.Φ.Ι.Α.

Στις νομοθετικές διατάξεις των Ν. 4172/2013, 4093/2012 και 4254/2014 ορίζεται ρητά ότι το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων και το ειδικό επίδομα τριτέκνων και πολυτέκνων δεν αποτελούν φορολογητέο εισόδημα. Ωστόσο η ΑΑΔΕ,⁵⁰ παρέχει αντίθετες οδηγίες, σύμφωνα με τις οποίες τα επιδόματα αυτά εντάσσονται στο εισόδημα.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση οικογένειας με οκτώ τέκνα, που κατοικεί σε οικία 100 τ.μ. και λαμβάνει τα εν λόγω επιδόματα, τα οποία υπολογίζονται στο εισόδημά της, με αποτέλεσμα την προσαύξηση του τεκμαρτού εισοδήματος και τη μη απαλλαγή από την καταβολή φόρου κεφαλαίου για την κατοχή πρώτης κατοικίας. (ΕΝΦΙΑ). Ο Συνήγορος, θεωρώντας ότι οι συγκεκριμένες οδηγίες της φορολογικής διοίκησης αντίκεινται στις νομοθετικές διατάξεις, οι οποίες παρερμηνεύονται και εφαρμόζονται στρεβλά, ζήτησε από τη Διεύθυνση Φορολογίας Κεφαλαίου της ΑΑΔΕ, να επανεξετάσει τον προσδιορισμό του συνολικού φορολογητέου εισοδήματος. Η ΑΑΔΕ επικαλέστηκε τους περιορισμούς των δημοσιονομικών συνθηκών της χώρας, προκειμένου να αιτιολογήσει τη μη συμμόρφωσή της.⁵¹

49. ΦΥ 223302/16

50. ΠΟΛ. 1212/2015

51. ΦΥ 217174/16

2.9. Άρνηση χορήγησης στεγαστικού επιδόματος φοιτητών χωρίς δικαστική απόφαση γονικής μέριμνας/επιμέλειας

Μητέρα φοιτήτριας, ευρισκόμενη σε διάσταση με το σύζυγό της, διαμαρτυρήθηκε για την άρνηση της τότε αρμόδιας Υπηρεσίας Δημοσιονομικού Ελέγχου (Υ.Δ.Ε.) να της χορηγήσει το στεγαστικό επίδομα φοιτητών ακαδημαϊκού έτους 2013-2014 χωρίς δικαστική απόφαση «που να ορίζει ότι την επιμέλεια του προσώπου της φοιτήτριας, πριν την ενηλικίωση της κατείχε η δικαιούχος». Οι γονείς της φοιτήτριας, κατά το κρίσιμο φορολογικό έτος υπέβαλαν ξεχωριστές φορολογικές δηλώσεις και την φοιτήτρια δήλωσε ως προστατευόμενο μέλος η μητέρα. Η αρμόδια Υ.Δ.Ε. επικαλέστηκε διάταξη του σχετικού κανονιστικού πλαισίου σύμφωνα με την οποία ως απαραίτητο δικαιολογητικό ορίζεται και «οποιοδήποτε άλλο στοιχείο ή δικαιολογητικό ζητηθεί από την εκκαθαρίζουσα υπηρεσία». Ο Συνήγορος επισήμανε ότι οι διατάξεις περί φοιτητικού επιδόματος προσδιορίζουν ως δικαιούχο γονέα αυτόν που βαρύνει φορολογικά ο φοιτητής βάσει του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, ενώ για τον έλεγχο και την αποδοχή των αντίστοιχων δηλώσεων αρμόδιος είναι ο προϊστάμενος της ΔΟΥ, και όχι η Υ.Δ.Ε. Επιπλέον, η διακριτική ευχέρεια που αναγνωρίζει ο νομοθέτης στους αρμόδιους για η χορήγηση του επιδόματος φορείς όσον αφορά τον προσδιορισμό επιπρόσθετων απαιτούμενων δικαιολογητικών, είναι σχετική. Δεν μπορεί να εξαναγκάζεται ο πολίτης σε δικαστική προσφυγή για τη ρύθμιση οικογενειακών του σχέσεων προκειμένου να καταστεί δικαιούχος της ενίσχυσης. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, η αρμόδια Διεύθυνση της Κεντρικής Υπηρεσίας του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους με έγγραφό της έδωσε οδηγίες στην ΥΔΕ να χορηγήσει στην προκείμενη περίπτωση το φοιτητικό επίδομα στη μητέρα της φοιτήτριας.^{52,53}

2.10. Παράνομη παρακράτηση επί πλέον ποσών για εισφορές ασθένειας

Με πόρισμα που εκπόνησε το καλοκαίρι του 2013, ο Συνήγορος του Πολίτη υποστήριξε, ότι ο τρόπος υπολογισμού της κράτησης 4% υπέρ του κλάδου ασθένειας, όπως εφαρμοζόταν, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι μέχρι τότε μειώσεις, ήταν παράνομος και θα έπρεπε να επανεξεταστεί, θεωρώντας ως σύμφωνο με το ισχύον τότε νομοθετικό πλαίσιο να υπολογίζεται η κράτηση 4% επί του μεικτού ποσού της σύνταξης, όπως προέκυπτε μετά την αφαίρεση των διαδοχικών

52. <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.epidoma.458192>

53. ΦΥ 200820/15

«μνημονιακών» μειώσεων. Το ζήτημα αυτό παρέμεινε χωρίς εξέλιξη έως τον Μάιο του 2016, οπότε, με την ψήφιση του Ν. 4387/2016, ρυθμίστηκε με αυτόν τον τρόπο η βάση υπολογισμού της κράτησης, η οποία εντωμεταξύ είχε αυξηθεί σε 6%. Το καλοκαίρι του 2017 το θέμα επανήλθε στη δημοσιότητα και ο Συνήγορος δέχθηκε πολύ μεγάλο αριθμό αναφορών από συνταξιούχους, οι οποίοι ζητούν την επιστροφή των παρανόμως παρακρατηθέντων ποσών. Η Αρχή⁵⁴ απευθύνθηκε εκ νέου στους αρμόδιους Υπουργούς, ζητώντας την επιστροφή των επιπλέον ποσών που παρανόμως παρακρατήθηκαν.^{55,56}

2.11. Διαγραφή προστίμων που επιβλήθηκαν σε άνεργους επειδή δεν είχαν πληρώσει εισιτήριο σε τρόλεϊ ή λεωφορεία

Πολίτες, άνεργοι, ζήτησαν, όπως προβλέπει ο νόμος, από την ΟΣΥ ΑΕ (τρόλεϊ και λεωφορεία) του ΟΑΣΑ, τη διαγραφή προστίμων που τους επιβλήθηκαν στις μετακινήσεις τους για μη καταβολή κομίστρου για το διάστημα από 2 Ιουλίου 2010 έως και 2 Ιουλίου 2015. Όμως, ακόμη και μετά την πάροδο σχεδόν δύο ετών, δεν έλαβαν οριστική απάντηση. Στη συνέχεια ζήτησαν την παρέμβαση του Συνηγόρου γιατί είχε ξεκινήσει η διαδικασία βεβαίωσης και είσπραξης των προστίμων, με αποτέλεσμα οι δικαιούχοι άνεργοι να οδηγηθούν σε οικονομική ασφυξία. Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι η εταιρεία ΣΤΑΣΥ ΑΕ (μέσα σταθερής τροχιάς) προχωρούσε σε διαγραφή προστίμων εφαρμόζοντας τις διατάξεις του νόμου, ενώ η εταιρεία ΟΣΥ ΑΕ εφάρμοζε διατάξεις παλαιότερου νομοθετικού πλαισίου. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στον ΟΑΣΑ, επισημαίνοντας την ανάγκη διαμόρφωσης ενιαίας πρακτικής ως προς την εφαρμογή και τήρηση του νόμου, ζητώντας την παρέμβαση του Οργανισμού, και την παροχή οδηγιών προς την ΟΣΥ ΑΕ, για άμεση συμμόρφωση με τη νομιμότητα. Ο Συνήγορος εκφράζει την ικανοποίησή του για το ότι, μετά την παρέμβασή του, ο ΟΑΣΑ ζήτησε από την εταιρεία ΟΣΥ ΑΕ, να προβεί στη διαγραφή των προστίμων ανέργων που έχουν επιβληθεί στο χρονικό διάστημα από 2 Ιουλίου 2010 έως και 2 Ιουλίου 2015, για μη καταβολή κομίστρου, ακόμη και αν έχει εκκινήσει η διαδικασία βεβαίωσης και είσπραξης.^{57,58}

54. <https://www.synigoros.gr/resources/20170703-dt.pdf>

55. <https://www.synigoros.gr/resources/20170920-dt.pdf>

56. ΦΥ 230709/17, 230684/17, 230743/17

57. <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.sxkp-mmm.447867>

58. ΦΥ 204530/15, 222175/16, 224130/17, 222903/17

3. Εφαρμόζοντας τη νομοθεσία επιλεκτικά ή και προβληματικά

Η επιλεκτική ή και προβληματική εφαρμογή της νομοθεσίας από τη Διοίκηση, δεν είναι συγκυριακή ή τυχαία: συστηματικά διατάξεις απομονώνονται και εφαρμόζονται κατά περίπτωση, εισάγονται κριτήρια διακριτικής μεταχείρισης, αγνοούνται ή αποσιωπώνται πραγματικές συνθήκες με αποτέλεσμα ο πολίτης να καταλήγει εκτεθειμένος και ανίσχυρος, έναντι μιας διοικητικής διαδικασίας που χαρακτηρίζεται από ασυνέπεια και ευκαιριακή αντιμετώπιση.

Οι δυσκολίες δημοτολογικής τακτοποίησης των Ρομά, που απασχολούν συστηματικά την Αρχή, εξακολουθούν να τους κατατάσσουν στους αόρατους πληθυσμούς. Η προβληματική εφαρμογή της νομοθεσίας, η ανεπάρκεια των ρυθμίσεων, η επιλογή εφαρμογής συγκεκριμένων διατάξεων και αποσιώπηση άλλων, οδηγεί στη συνεχή παρέμβαση του Συνηγόρου, ώστε οι πληθυσμοί των Ρομά να ταυτοποιούνται και να εγγράφονται στα δημοτολόγια χωρίς διάκριση ή δυσανάλογα ειδικώς γι' αυτούς, γραφειοκρατικά εμπόδια.

Στην περίπτωση της αποξένωσης των κατόχων οχημάτων δημόσιας χρήσης, απαιτήθηκε η πλήρης εξόφληση όλων των οφειλών, μέτρο υπερβολικό και δυσανάλογο, ιδίως εάν ληφθεί υπόψη ότι άλλοι ελεύθεροι επαγγελματίες, ασφαλισμένοι του ΕΦΚΑ διακόπτουν την επαγγελματική δραστηριότητα και ταυτοχρόνως λήγει η ασφάλισή τους, ανεξάρτητα από το γεγονός της τυχόν ύπαρξης ληξιπρόθεσμων οφειλών. Η διαφορετική και δυσμενής μεταχείριση δεν έχει αντιμετωπισθεί και το ζήτημα εκκρεμεί.

Επί σειρά ετών, αντιμετωπίζεται από την Αρχή το ζήτημα της σύννομης αδειοδότησης σταθμών βάσης κινητής τηλεφωνίας. Μία νέα παράμετρος ωστόσο, εισάγεται κατά τη διαδικασία αποξήλωσης των παράνομα τοποθετημένων κεραιών. Οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις εμφανίζονται απρόθυμες να ανταποκριθούν στην αρμοδιότητα κατεδάφισης, προφασισόμενες μία εξελισσόμενη διοικητική διαδικασία και επιδεικνύοντας παντελή άγνοια διαχείρισης του αντικειμένου τους.

Οι συνθήκες παροχής της εναλλακτικής υπηρεσίας των αντιρρησιών συνείδησης, απασχόλησαν την Αρχή, ενόψει του γεγονότος ότι είκοσι χρόνια μετά την εισαγωγή του σχετικού νομοθετικού πλαισίου, η εφαρμογή του εξακολουθούσε να είναι προβληματική. Η διαμεσολάβηση της Αρχής οδήγησε στη δέσμευση του ΓΕΕΘΑ ότι οι αντιρρησίες συνείδησης θα τοποθετούνται σε φορείς που πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμου.

Η διακριτική τιμολογιακή πολιτική των Δήμων, με κριτήριο την μονιμότητα εγκατάστασης κατοίκου, οδήγησε στην παρέμβαση του Συνηγόρου. Η διάκριση

μόνιμων και μη κατοίκων από την οποία συναρτήθηκε η επιβολή δημοτικών τελών, επισημάνθηκε από την Αρχή ως επιλεκτική εφαρμογή του νόμου και οδήγησε στην μετατροπή της ισχύουσας απόφασης.

Η ύπαρξη δικαστικής απόφασης σύμφωνα με την οποία ιδιοκτήτης οχήματος έχει διαθέσει το όχημά του, ενώ εκκρεμούν εκ μέρους του νέου κατόχου οι διαδικασίες ολοκλήρωσης της μεταβίβασης, όφειλε να απαλλάσσει από τα τέλη κυκλοφορίας, σύμφωνα με σχετική εγκύκλιο Αντ' αυτού, οι ΔΟΥ επιλέγοντας τη μη εφαρμογή των σχετικών αποφάσεων, επιβάρυναν τους πολίτες, χωρίς νομιμοποιητική βάση. Η παρέμβαση της Αρχής εξομάλυνε το πρόβλημα.

Τέλος, ερμηνευτικά προβλήματα εμφανίζει κανονιστική απόφαση Δήμου, η οποία δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα παραχώρησης αποκλειστικής θέσης στάθμευσης στο γονέα ανηλίκου προσώπου με ειδικές ανάγκες, διότι δεν συντρέχει κατά την κρίση της αρμόδιας υπηρεσίας, η προϋπόθεση της μειωμένης κινητικότητας.

3.1. «Αόρατοι πληθυσμοί»

Το πρόβλημα της δημοτολογικής τακτοποίησης των Ρομά ως ζήτημα διασφάλισης στοιχειώδους πρόσβασης σε δικαιώματα

Οι δυσκολίες που εμφανίζονται στη δημοτολογική τακτοποίηση των Ρομά (ανυπαρξία δημοτολογικής εγγραφής, αποσπασματική ή με εσφαλμένα στοιχεία καταχώρηση στα ληξιαρχεία, τα δημοτολόγια κ.ά.), έχουν απασχολήσει συστηματικά τον Συνήγορο και οφείλονται σε πληθώρα παραγόντων, όπως η πλήρης απουσία ή η ανεπάρκεια ρυθμίσεων, η θεσμοθέτηση διατάξεων χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου πληθυσμού, η προβληματική εφαρμογή της νομοθεσίας, η απροθυμία της διοίκησης για ευέλικτη εφαρμογή διατάξεων και διαδικασιών που αφορούν τη δημοτολόγηση των αδήλων.

Η πολυπλοκότητα των σταδίων που πρέπει να ακολουθηθούν σε συνδυασμό με το οικονομικό κόστος που συνεπάγεται, συχνά λειτουργούν αποτρεπτικά στην δημοτολογική τακτοποίηση των Ρομά. Η Διοίκηση τείνει να εγκλωβίζεται στην εφαρμογή των σχετικών διατάξεων κατά γράμμα, παραβλέποντας τον ουσιαστικό σκοπό που εξυπηρετούν, και την ευχέρεια που της παρέχεται στο πλαίσιο της νομιμότητας και της ασφάλειας δικαίου. Για παράδειγμα, σε πολλές περιπτώσεις, οι διοικητικές αρχές προβαίνουν σε μη αναγκαίες αναζητήσεις στοιχείων για την διαπίστωση της ιθαγένειας, όταν αυτή προκύπτει ήδη από διαθέσιμα επίσημα στοιχεία. Σε άλλες περιπτώσεις, δεν καταβάλλεται προσπάθεια αναζήτησης των αδήλων ατόμων, μέσω κοινωνικών υπηρεσιών ή άλλων φορέων και οι υπηρεσίες εμφανίζονται απρόθυμες να συνεργαστούν μεταξύ τους. Προς την κατεύθυνση εξάλειψης των προβλημάτων αναδεικνύεται επιτακτικά η ανάγκη αφενός απλοποίησης της διαδικασίας, και αφετέρου εκτενέστερης ενημέρωσης των αδήλων, για την διαδικασία τακτοποίησης αλλά και για τα ευεργετήματα που αφορούν την πρόσβασή τους σε δικαιώματα.

Ο Συνήγορος αντιμετώπισε τις προαναφερόμενες δυσκολίες, κατά την εξέταση αναφοράς αδήλωτης Ρομά, με αντικείμενο την απόκτηση Δελτίου Αστυνομικής Ταυτότητας, απαραίτητου δικαιολογητικού για την έκδοση ΑΜΚΑ. Η ενδιαφερόμενη ήταν κάτοχος αποσπάσματος ληξιαρχικής πράξης γέννησης, που είχε συνταχθεί σε Δήμο άλλον από αυτόν στον οποίο η μητέρα της διατηρούσε οικογενειακή μερίδα. Ο δεύτερος Δήμος, στον οποίο υπέβαλε το στοιχείο αυτό, προκειμένου να γίνει η καταχώρησή της και να λάβει το πιστοποιητικό γέννησης που απαιτείται για την έκδοση δελτίου ταυτότητας, αρνήθηκε να προβεί στις οφειλόμενες ενέργειες, με την αιτιολογία ότι τα στοιχεία της ληξιαρχικής πράξης γέννησης δεν συνέπιπταν με αυτά, με τα οποία ήταν καταχωρημένη η μητέρα της. Η μητέρα δεν είχε συνάψει

επίσημο γάμο με τον πατέρα και είχε αλλάξει τα ατομικά της στοιχεία με δικαστική απόφαση. Ο Συνήγορος πρότεινε στον Δήμο να προχωρήσει στην καταχώρηση με υποσημείωση της ύπαρξης δικαστικής απόφασης περί αλλαγής των στοιχείων της μητέρας, εφόσον δεν αμφισβητείτο ο οικογενειακός δεσμός. Ωστόσο, η υπηρεσία αρνήθηκε, επικαλούμενη διάταξη του νόμου περί ληξιαρχικών πράξεων,⁵⁹ με βάση την οποία, προς διόρθωση ληξιαρχικής πράξης απαιτείται τελεσίδικη δικαστική απόφαση. Το ζήτημα περιπλέχθηκε, διότι η ενδιαφερόμενη έφερε το επώνυμο του πατέρα της, παρά την μη ύπαρξη νόμιμου γάμου μεταξύ των γονέων, ενώ παράλληλα, δεν υπήρχε συμβολαιογραφική πράξη αναγνώρισής της ως τέκνου. Στην προκειμένη περίπτωση, αξιοποιήθηκε έγγραφο του Υπουργείου Εσωτερικών, βάσει του οποίου, αν από την διασταύρωση των στοιχείων προκύπτει με ασφάλεια η ταυτοπροσωπία της γυναίκας Ρομά, ο Δήμος μπορεί να προχωρήσει στην εγγραφή της στο δημοτολόγιο.⁶⁰

3.2. Λήξη της ασφαλιστικής σχέσης με τον ΕΦΚΑ (τ.ΟΑΕΕ) ιδιοκτητών και εκμεταλλευτών Δημόσιας Χρήσης Οχημάτων

Ιδιοκτήτες, χρήστες και εκμεταλλευτές οχημάτων δημόσιας χρήσης ζήτησαν τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη, σχετικά με τη διαδικασία «αποξένωσής» (πώλησης, μεταβίβασης, κλη) από το όχημά τους, λόγω οφειλής ασφαλιστικών εισφορών στον ΕΦΚΑ (ΟΑΕΕ), επειδή για την οιαδήποτε αποξένωση, διαγραφή από το Μητρώο Ασφαλισμένων του ΕΦΚΑ (ΟΑΕΕ) και απαλλαγή από ασφαλιστικές εισφορές κατά το διάστημα που δεν ασκούν το επάγγελμα, απαιτείται σχετική βεβαίωση του ΟΑΕΕ περί πλήρους εξόφλησης πάσης φύσεως οφειλών. Ως συνέπεια, παραμένουν εγκλωβισμένοι στην ασφάλιση και αντιμέτωποι με προσαυξήσεις και πρόστιμα. Αντίθετα, για τους λοιπούς ελεύθερους επαγγελματίες του ΕΦΚΑ (τ.ΟΑΕΕ), λαμβάνεται ως ημερομηνία λήξης της ασφάλισής τους η ημερομηνία κατά την οποία διέκοψαν την επαγγελματική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το εάν έχουν ληξιπρόθεσμες οφειλές. Σε περιπτώσεις θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος και οφειλής έως ορισμένου ποσού, προβλέπεται να χορηγείται στους εν λόγω συνταξιούχους σχετική βεβαίωση για πώληση ΔΧ οχήματος. Ωστόσο αυτό δεν εφαρμόζεται στους εν ενεργεία ασφαλισμένους που δεν έχουν θεμελιώσει συνταξιοδοτικό δικαίωμα. Ο Συνήγορος του Πολίτη με έγγραφό του προς τους συναρμόδιους Υπουργούς Εργασίας και Μεταφορών και το Διοικητή του ΕΦΚΑ, εξέφρασε την άποψη ότι εγείρονται ζητήματα άνισης μεταχείρισης

59. Ν. 344/76

60. ΦΥ 229013/17

συγκεκριμένης κατηγορίας ασφαλισμένων και τήρησης της αρχής της αναλογικότητας, επισημαίνοντας ότι η επιβαλλόμενη υποχρέωση προσκόμισης βεβαίωσης περί πλήρους εξόφλησης των οφειλών ως προϋπόθεσης για την αποξένωση από το όχημα, συνιστά μη αναγκαίο και δυσανάλογα επαχθή περιορισμό της συνταγματικά προστατευόμενης οικονομικής ελευθερίας, και επιβάρυνση δια βίου, με όλα τα οικονομικά βάρη που συνδέονται με την κυριότητα του οχήματος, παρά την πραγματική παύση της επαγγελματικής δραστηριότητας. Η Αρχή πρότείνει να παρέχεται η δυνατότητα και για τη συγκεκριμένη κατηγορία ασφαλισμένων, να ορίζεται ως χρονικό σημείο λήξης της ασφαλιστικής σχέσης η ημερομηνία διακοπής της πραγματικής άσκησης δραστηριότητας. Το ζήτημα εκκρεμεί.⁶¹

3.3. Αδειοδότηση των σταθμών βάσης κινητής τηλεφωνίας και απροθυμία της διοίκησης για την απομάκρυνση αυθαίρετα τοποθετημένων κεραιών

Στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης της Αρχής έχει διαπιστωθεί αρκετές φορές ότι, ενώ η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων προβαίνει στην ανάκληση αδειών σταθμών βάσης κινητής τηλεφωνίας, ωστόσο δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα κατά τη διαδικασία αποξήλωσης των παράνομα τοποθετημένων κεραιών. Το πρόβλημα αναδείχθηκε από την έναρξη εφαρμογής του ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ⁶² καθώς οι Υπηρεσίες Δόμησης διατήρησαν την αρμοδιότητα της διαπίστωσης των αυθαίρετων κατασκευών, αλλά οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις απέκτησαν την αρμοδιότητα της εκτέλεσης των κατεδαφίσεων. Επίσης, γεννήθηκαν νέα νομικά ζητήματα, ιδίως, για το είδος των αποφάσεων που έπρεπε να σταλούν στις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις για την εκτέλεση των κατεδαφίσεων. Για παράδειγμα, αρκετές Υπηρεσίες Δόμησης, κατόπιν της τελεσιδικώς κριθείσας έκθεσης αυτοψίας, εισηγούνται την έκδοση απόφασης Δημάρχου, σύμφωνα με την οποία, οι αυθαίρετες κατασκευές είναι κατεδαφιστέες, με κίνδυνο να εισάγουν άλλο ένα στάδιο στην ήδη περατωθείσα διοικητική διαδικασία της κρίσης αυθαιρέτων και προσφέροντας τη δυνατότητα άσκησης προσφυγών και ένδικης προστασίας από τους παρανομούντες ιδιοκτήτες.

Η Ανεξάρτητη Αρχή, επισήμανε ότι η τελεσιδικώς κριθείσα έκθεση αυτοψίας αυθαιρέτων κατασκευών αποτελεί εκτελεστή διοικητική πράξη – απόφαση επιβολής διοικητικών προστίμων και εκτέλεσης της κατεδάφισης αυτών και ότι δεν προβλέ-

61. ΦΥ 224113/17, 221530/16

62. Ν. 3852/10

πεται η έκδοση οποιασδήποτε νέας απόφασης κατεδάφισης για την ίδια κατασκευή. Ταυτόχρονα, η απόφαση κατεδάφισης που τυχόν εκδίδεται από τις υπηρεσίες δόμησης έχει βεβαιωτικό χαρακτήρα και στερείται εκτελεστότητας, ενώ δεν αποτελεί προϋπόθεση για την εκτέλεση της κατεδάφισης. Επίσης, αρμόδια για την εκτέλεση της κατεδάφισης των τελεσιδικώς κριθεισών αυθαιρέτων κατασκευών είναι η οικεία Αποκεντρωμένη Διοίκηση συνεπικουρούμενη από άλλους αρμόδιους φορείς.⁶³

Παρά τις ανωτέρω επισημάνσεις, η Διοίκηση φάνηκε απρόθυμη να εκτελέσει τις κατεδαφίσεις επικαλούμενη τις δικές της αδυναμίες και ελλείψεις ή προσδοκώντας την απομάκρυνση των κεραιών από τις ίδιες τις εταιρείες κινητής τηλεφωνίας, οι οποίες, στη συνέχεια, εγκαθιστούσαν τον εξοπλισμό σε άλλες γειτονικές περιοχές. Περαιτέρω, προέβη σε ερμηνείες, βάσει των αρχών της αναλογικότητας και αναγκαιότητας, προβάλλοντας την προστασία ενός «ειδικού» δημόσιου συμφέροντος για τους φορείς της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η Αρχή υποστήριξε ότι το ειδικό αυτό δημόσιο συμφέρον προσκρούει στην προστασία του ευρύτερου δημόσιου συμφέροντος.

Επίσης, οι Ν. 4053/2012 και 4146/2013 διατήρησαν τη δυνατότητα της, εκ των υστέρων, νομιμοποίησης των αυθαίρετα τοποθετημένων κεραιών. Ειδικότερα, παρασχέθηκε η δυνατότητα σε εταιρείες που είχαν εγκαταστήσει αυθαίρετα κεραίες κινητής τηλεφωνίας, να αδειοδοτηθούν μέσα σε χρονικό διάστημα 24 μηνών, θεωρώντας μάλιστα αυτές, για το κρίσιμο χρονικό διάστημα, ως «νομίμως λειτουργούσες». Στο σημείο αυτό, εντοπίζεται σοβαρό ζήτημα καθώς οι λειτουργούσες κεραίες ηλεκτροδοτούνται μέσω επεκτάσεων εσωτερικών ηλεκτρικών εγκαταστάσεων από γειτονικές, συνήθως, ιδιοκτησίες και συνεπώς, οι υπεύθυνες δηλώσεις ηλεκτρολόγων που έχουν κατατεθεί να μην ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Η «αναζήτηση» του φορέα της αρμοδιότητας ελέγχου των εσωτερικών ηλεκτρικών εγκαταστάσεων, που εν προκειμένω, ασκείται από τις Διευθύνσεις Ανάπτυξης των Περιφερειών, καταδεικνύει μία ακόμη πτυχή του νομοθετικού λαβύρινθου, καθώς σε πολλές περιπτώσεις αγνοούσαν την αρμοδιότητά τους.

Η αρχή της προφύλαξης αποτελεί το νομικό έρεισμα, στο οποίο στηρίζονται οι προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, με τις οποίες επιδιώκεται η βελτίωση του κανονιστικού πλαισίου των κεραιών κινητής τηλεφωνίας, ώστε να περιορισθούν οι πιθανολογούμενοι κίνδυνοι για την υγεία και το περιβάλλον από την έκθεση στην ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία και να οικοδομηθεί σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ της διοίκησης και των πολιτών, σε έναν τομέα κρίσιμο για την ποιότητα ζωής, την

63. <http://www.synigoros.gr/resources/eggrafo-toy-synhgoroy-toy-polith-pros-ton-geniko-epiθewrhth-dhmosias-dioikhshs--2.pdf>.

επιχειρηματική πρωτοβουλία και την οικονομική ελευθερία. Κατά την άποψη του Συνηγόρου του Πολίτη, οι διατάξεις των προαναφερθέντων νόμων θέτουν σοβαρό ζήτημα, δεδομένου ότι το Κράτος έχει υποχρέωση να εγγυάται υπέρ των πολιτών την πιστή εφαρμογή του νόμου και να προασπίζει το γενικότερο δημόσιο συμφέρον, στην έννοια του οποίου εμπίπτουν η προστασία της υγείας και του περιβάλλοντος.

3.4. Προϋποθέσεις επιλογής φορέα απασχόλησης εναλλακτικής υπηρεσίας

Ο Νόμος προβλέπει ότι,⁶⁴ «όσοι εκπληρώνουν εναλλακτική υπηρεσία δικαιούνται τροφή και στέγη από τον φορέα στον οποίο διατίθενται, και εφόσον αυτός αδυνατεί, καταβάλλεται σ' αυτούς χρηματικό ποσό ως αντίτιμο». Σε δύο αντιρρησίες συνείδησης⁶⁵ οι οποίοι εκπλήρωναν εναλλακτική υπηρεσία στο Νοσοκομείο Αιγίου, παρασχέθηκε ως κατάλυμα ένα δωμάτιο χωρίς εγκαταστάσεις ατομικής υγιεινής, με μόνες διαθέσιμες εκείνες που χρησιμοποιούσαν οι νοσηλευόμενοι του ίδιου ορόφου. Οι αναφερόμενοι αρνήθηκαν να κάνουν χρήση του, νοίκιασαν στέγη εκτός νοσοκομείου και ζήτησαν να τους καταβληθεί το ποσό που ορίζει ο νόμος. Η διοίκηση του ιδρύματος συνομολόγησε την ανεπάρκεια του χώρου, αντέτεινε, όμως, ότι δεν είχε προβλεφθεί ανάλογο κονδύλι στον προϋπολογισμό. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η ανωτέρω νομοθετική ρύθμιση, είκοσι χρόνια μετά την θέσπίσή της⁶⁶ παραμένει ανεφάρμοστη καθώς: α) δεν προβλέπονται οι ελάχιστες προϋποθέσεις καταλληλότητας των χώρων ενδιαιτήσης και εστίασης, β) δεν αξιολογούνται οι χώροι αυτοί πριν από την τοποθέτηση των αντιρρησιών γ) δεν υποχρεώνονται οι φορείς να έχουν εγκαίρως εξασφαλίσει τα αντίστοιχα ποσά για την περίπτωση που δεν διαθέτουν κατάλληλους χώρους. Ανταποκρινόμενο και παραπέμποντας ρητά στην πρόταση του Συνηγόρου, το ΓΕΕΘΑ εξέδωσε εγκύκλιο προς όλους τους φορείς απασχόλησης, όπου περιγράφονται αναλυτικά οι προδιαγραφές καταλληλότητας και διευκρινίζεται ότι οι φορείς πρέπει να εξασφαλίζουν τα αναγκαία ποσά πριν καν ζητήσουν την τοποθέτηση αντιρρησιών. Μάλιστα το ΓΕΕΘΑ δεσμεύτηκε ότι «δεν θα τοποθετεί πλέον αντιρρησίες σε φορείς που δηλώνουν μεν ότι μπορούν να παράσχουν τροφή και στέγη, διαπιστώνεται όμως στη συνέχεια ότι οι εν λόγω παροχές κρίνονται ακατάλληλες κατά τα προεκτεθέντα».⁶⁷

64. άρθρ.64 Ν.3421/2005

65. ΦΥ 217272, 218216/16

66. Ν. 2510/97

67. https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.enallaktiki_upiresia.461946

3.5. Διακριτική τιμολογιακή πολιτική των Δήμων σε μη δημότες ή μόνιμους κατοίκους

Απαλλαγή από τα δημοτικά τέλη καθαριότητας και φωτισμού, ζήτησε ενδιαφερόμενη πολίτης, η οποία είχε τις νόμιμες προϋποθέσεις,⁶⁸ δηλαδή 67% αναπηρία και οικογενειακό εισόδημα κατώτερο του εισοδηματικού κριτηρίου της σχετικής απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου. Ενημερώθηκε ωστόσο από το Δήμο Ναυπλίων ότι δεν δικαιούται την απαλλαγή διότι δεν είναι μόνιμη κάτοικος Ναυπλίου.

Ο Συνήγορος θεωρεί ότι δεν πρέπει να υφίσταται διακριτική μεταχείριση εις βάρος των μη δημοτών ή μόνιμων κατοίκων. Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο παρέχει στους Δήμους της χώρας την ευχέρεια να λαμβάνουν αποφάσεις για φορολογική ελάφρυνση των δημοτών τους, σύμφωνα με τις τοπικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες. Σε καμία όμως περίπτωση δεν τίθεται ως κριτήριο μείωσης ή απαλλαγής των δημοτικών τελών και φόρων η εγγραφή ή μη στο δημοτολόγιο, ούτε το είδος της κατοικίας (μόνιμη ή μη). Το νομοθετικό πλαίσιο που δίδει το ανταποδοτικό τέλος καθαριότητας και φωτισμού ορίζει υπόχρεους εκείνους που έχουν ηλεκτροδοτούμενο ακίνητο και κάνουν χρήση των ανταποδοτικών υπηρεσιών του Δήμου. Για το λόγο αυτό ο Συνήγορος υποστηρίζει ότι η συγκεκριμένη τακτική των Δήμων δεν συνάδει με την ισχύουσα νομοθεσία και εισάγει κριτήριο διάκρισης των πολιτών.

Κατόπιν της παρέμβασης της Αρχής, ο Δήμος Ναυπλίων, τροποποίησε τη σχετική απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου απαλείφοντας τον όρο «μόνιμοι κάτοικοι», η δε οικονομική του υπηρεσία προέβη σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για την απαλλαγή της πολίτη από τα δημοτικά τέλη καθώς και για την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών.⁶⁹

3.6. Διαγραφή οφειλής τελών κυκλοφορίας λόγω ανολοκλήρωτης μεταβίβασης κατόπιν δικαστικής απόφασης

Από αναφορές πολιτών στο Συνήγορο, διαπιστώθηκε ότι οι ΔΟΥ δεν εφαρμόζουν τις προβλέψεις των ΠΟΛ 1133 και 1147 του 2015, σύμφωνα με τις οποίες δεν υποχρεούται σε καταβολή τελών κυκλοφορίας ο ιδιοκτήτης οχήματος, εφόσον διαπιστωθεί με δικαστική απόφαση ότι έχει πωλήσει ή διαθέσει το όχημά του και ο νέος κάτοχος παρέλειψε να ολοκληρώσει τις διαδικασίες της μεταβίβασης και να εκδώσει νέα άδεια κυκλοφορίας στο όνομά του.

68. Ν. 3463/06, άρθρο 202 παρ.3

69. ΦΥ 216396/16

Ο Συνήγορος, με έγγραφά του προς τις εμπλεκόμενες ΔΟΥ, την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) και το Υπουργείο Μεταφορών, επεσήμανε το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι πολίτες, οι οποίοι εξακολουθούν να βαρύνονται με τέλη κυκλοφορίας επί οχημάτων, τη φυσική κατοχή των οποίων δεν έχουν, παρά το ότι το γεγονός αυτό έχει κριθεί τελεσίδικα από τα δικαστήρια.

Εντέλει, η ΑΑΔΕ εξέδωσε⁷⁰ εγκύκλιο, στην οποία προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι με την τελεσιδικία της δικαστικής απόφασης, θα μπορεί ο πωλητής να υποβάλει αίτηση στην αρμόδια ΔΟΥ για διαγραφή από τον ΑΦΜ του, των βεβαιωμένων τελών κυκλοφορίας και των σχετικών προστίμων, από την ημερομηνία που, σύμφωνα με την απόφαση, διαπιστώνεται το γεγονός της πώλησης του οχήματος στο νέο κάτοχο-αγοραστή, έως τη θέση αυτού σε αναγκαστική ακινησία. Η ΔΟΥ, κατόπιν φορολογικής ταυτοποίησης του αγοραστή, θα επιβάλλει τα τέλη στον ΑΦΜ του. Η εξέλιξη αυτή επιλύει το πρόβλημα σημαντικού αριθμού πολιτών.^{71,72}

3.7. Απαλλαγή από ασφαλιστικές εισφορές των ιδιοκτητών οχημάτων δημόσιας χρήσης λόγω αποξένωσης

Ιδιοκτήτες, χρήστες και εκμεταλλευτές οχημάτων δημόσιας χρήσης δεν μπορούσαν να ολοκληρώσουν τη διαδικασία «αποξένωσής» (πώλησης, μεταβίβασης, κλπ) από το όχημά τους, λόγω οφειλής ασφαλιστικών εισφορών στον ΕΦΚΑ (ΟΑΕΕ), επειδή για την οιαδήποτε αποξένωση, διαγραφή από το Μητρώο Ασφαλισμένων του ΕΦΚΑ (ΟΑΕΕ) και απαλλαγή από ασφαλιστικές εισφορές κατά το διάστημα που δεν ασκούν το επάγγελμα, απαιτείται σχετική βεβαίωση του ΟΑΕΕ περί πλήρους εξόφλησης πάσης φύσεως οφειλών. Ως συνέπεια, παραμένουν εγκλωβισμένοι στην ασφάλιση και αντιμετωπίζονται με προσαυξήσεις και πρόστιμα. Αντίθετα, για τους λοιπούς ελεύθερους επαγγελματίες του ΕΦΚΑ (τ.ΟΑΕΕ), λαμβάνεται ως ημερομηνία λήξης της ασφάλισής τους η ημερομηνία κατά την οποία διέκοψαν την επαγγελματική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το εάν έχουν ληξιπρόθεσμες οφειλές. Σε περιπτώσεις θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος και οφειλής έως ορισμένου ποσού, προβλέπεται να χορηγείται στους εν λόγω συνταξιούχους σχετική βεβαίωση για πώληση ΔΧ οχήματος. Ωστόσο αυτό δεν εφαρμόζεται στους εν ενεργεία ασφαλισμένους που δεν έχουν θεμελιώσει συνταξιοδοτικό δικαίωμα. Ο Συνήγορος του Πολίτη, εξέφρασε την άποψη προς τους συναρμόδιους Υπουρ-

70. ΠΟΛ 1136

71. <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.ix.460545>

72. ΦΥ 213382/16, 226743/17

γούς Εργασίας και Μεταφορών και το Διοικητή του ΕΦΚΑ, ότι εγείρονται ζητήματα άνισης μεταχείρισης συγκεκριμένης κατηγορίας ασφαλισμένων και τήρησης της αρχής της αναλογικότητας, επισημαίνοντας ότι η επιβαλλόμενη υποχρέωση προσκόμισης βεβαίωσης περί πλήρους εξόφλησης των οφειλών ως προϋπόθεσης για την αποξένωση από το όχημα, συνιστά μη αναγκαίο και δυσανάλογα επαχθή περιορισμό της συνταγματικά προστατευόμενης οικονομικής ελευθερίας, και επιβάρυνση δια βίου, με όλα τα οικονομικά βάρη που συνδέονται με την κυριότητα του οχήματος, παρά την πραγματική παύση της επαγγελματικής δραστηριότητας. Η Αρχή πρότεινε να παρέχεται η δυνατότητα και για τη συγκεκριμένη κατηγορία ασφαλισμένων, να ορίζεται ως χρονικό σημείο λήξης της ασφαλιστικής σχέσης η ημερομηνία διακοπής της πραγματικής άσκησης δραστηριότητας. Το ζήτημα εκκρεμεί.⁷³

3.8. Παραχώρηση αποκλειστικής θέσης στάθμευσης στους κατόχους δελτίου στάθμευσης για ΑμεΑ

Τη μη ενιαία αντιμετώπιση των κατόχων δελτίου στάθμευσης για ΑμεΑ, όσον αφορά στην απονομή σε αυτούς του ευεργετήματος της παραχώρησης αποκλειστικής θέσης στάθμευσης, ανέδειξε ο Συνήγορος του Πολίτη.

Το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Αθηναίων, κατάργησε τη θέση στάθμευσης που είχε παραχωρήσει με προηγούμενες πράξεις του σε άτομο με ειδικές ανάγκες, για την αποκλειστική στάθμευση του αναπηρικού του οχήματος. Ο πατέρας του ανήλικου δικαιούχου, ο οποίος πάσχει από διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή (αυτισμό) και βαριά νοητική υστέρηση (ποσοστό αναπηρίας 90%) είχε καταθέσει στον Δήμο το αποκτηθέν δελτίο στάθμευσης για ΑμεΑ,⁷⁴ το οποίο προβλέπεται από την με αριθ. 340/2004 κανονιστική απόφαση του Δήμου, ως αναγκαίο δικαιολογητικό για την κατάθεση αίτησης περί παραχώρησης χώρου στάθμευσης. Ωστόσο, ο ενδιαφερόμενος αποκλείσθηκε από την χορήγηση του ευεργετήματος της αποκλειστικής θέσης στάθμευσης, διότι δεν συνέτρεχε, κατά την κρίση της αρμόδιας υπηρεσίας, η προϋπόθεση της μειωμένης κινητικότητας, όπως προβλέπεται στην οικεία διάταξη της σχετικής κανονιστικής απόφασης.

Ο Συνήγορος ανέδειξε τα ερμηνευτικά προβλήματα της κανονιστικής απόφασης του Δήμου και επισήμανε, ενόψει των διεργασιών αναθεώρησης του σχετικού κανονιστικού πλαισίου, την αναγκαιότητα εναρμόνισής του με τις συνταγματικές και

73. ΦΥ 224113/17, 221530/16

74. ΠΔ 21/2005

νομοθετικές επιταγές, για την προαγωγή της αυτόνομης, ανεμπόδιστης και ασφαλούς κίνησης των ΑμεΑ εντός του περιβάλλοντος διαβίωσής τους. Στο πλαίσιο αυτό, προτάθηκε, από την Αρχή, η συμπερίληψη όλων ανεξαιρέτως των κατόχων δελτίου στάθμευσης για ΑμεΑ στον κύκλο των δικαιούχων αποκλειστικής θέσης στάθμευσης. Επ' αυτού, η αρμόδια δημοτική υπηρεσία έχει ήδη υποβάλει θετική εισήγηση προς τα συλλογικά όργανα του Δήμου.⁷⁵

75. ΦΥ 226907/17

4. Πολυνομοθεσία – ασάφειες – κακή νομοθέτηση

Πολλαπλά και αντικρουόμενα, σπανίως αλληλοσυμπληρούμενα, κάποιες φορές αντιφατικά νομοθετικά πλαίσια, διαμορφώνουν ένα δύσκολο διαχειρίσιμο περιβάλλον διοικητικής δράσης και επιτείνουν το αίσθημα ανασφάλειας του πολίτη. Επιπροσθέτως, ασαφείς διατάξεις που λειτουργούν επιβαρυντικά, δεν επιτρέπουν τη σταθερή, αταλάντευτη και ευεξήγητη θέση των διοικητικών οργάνων έναντι των υποθέσεων των πολιτών. Η κατάληξη είναι η παραγωγή κακών νομοθετικών πλαισίων, που δημιουργούν αντί να επιλύουν προβλήματα και δυσχεραίνουν τη θέση των εκτελεστικών του νόμου οργάνων. Το αίσθημα εμπιστοσύνης των πολιτών κλονίζεται τόσο έναντι του παραγόμενου νομοθετικού έργου, όσο και έναντι των οργάνων της διοίκησης, που καλούνται να το εφαρμόσουν.

Σύμφωνα με τον πρόσφατο νόμο για το δομημένο περιβάλλον, απαιτούνται πενήντα υπουργικές αποφάσεις εκτελεστικές του νόμου. Η εμπειρία του Συνηγόρου, έχει καταδείξει ότι οι, τέτοιου είδους, κανονιστικές πράξεις, είτε δεν εκδίδονται ποτέ, με συνέπεια οι σχετικές διατάξεις του νόμου να παραμένουν γράμμα κενό, είτε καθυστερούν τόσο πολύ να εκδοθούν, ώστε η Διοίκηση αδυνατεί να πράξει το έργο της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αδράνειας διάταξης νόμου, λόγω μη έκδοσης της αντίστοιχης υπουργικής απόφασης, αποτελεί η περίπτωση του συμψηφισμού καταβληθέντων προστίμων κατά τη διαδικασία τακτοποίησης αυθαιρέτων κατασκευών.

Κακή νομοθέτηση, που χωρίς ισχυρή δικαιολογητική βάση εισάγει μία καινοφανή διοικητική προθεσμία, αποτελεί η εισαγωγή των εκατόν πέντε ημερών, ως προθεσμία υποβολής αντιρρήσεων κατά των ανηρτημένων δασικών χαρτών. Η διοικητική διαδικασία έχει πάγιες προθεσμίες άσκησης προσφυγών, γνωστές στη διοίκηση και τους πολίτες, επομένως η νέα αυτή ρύθμιση ξενίζει, ιδίως διότι δύο φορές έτυχε ολιγοήμερης παράτασης.

Κακή νομοθέτηση επίσης, αποτελεί και η μη πρόβλεψη διατάξεων που θα θεσμοθετούσαν τις προδιαγραφές ασφάλειας των αθλητικών εγκαταστάσεων μέσα σε σχολική μονάδα, με συνέπεια να αμφισβητείται η νομιμότητα εγκατάστασης προστατευτικών ενισχύσεων στύλων φωτισμού.

Η αδυναμία απόκτησης επαγγελματικών δικαιωμάτων ενεργειακού επιθεωρητή β' τάξης από τεχνολόγους μηχανικούς, ανέδειξε την υφιστάμενη επί δεκαετίες νομοθετική παράλειψη στη χορήγηση επαγγελματικών δικαιωμάτων και προκάλεσε την πρόταση του Συνηγόρου να αναγνωριστεί δικαίωμα εξέλιξης σε όσους είναι ήδη ενεργειακοί επιθεωρητές α' τάξης και πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις εξέλιξης.

Ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας, όριζε συγκεκριμένες προθεσμίες δράσης της διοίκησης. Η μη τήρηση των προθεσμιών αυτών, ήγειρε εκ μέρους πολιτών την αξίωση αποζημίωσής τους. Ωστόσο, αναδείχθηκε η έλλειψη σχετικού νομοθετικού πλαισίου με συνέπεια να προσβάλλεται το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα αποζημίωσης. Ο Συνήγορος του Πολίτη, απέστειλε πόρισμα στον Υπουργό Διοικητικής Ανασυγκρότησης.

Αντιστοίχως, και πάλι στο πλαίσιο εφαρμογής του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, η πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα, μπορεί να πραγματοποιείται μέσω μελέτης του εγγράφου ή λήψης αντιγράφου. Η ηλεκτρονική πρόσβαση στ έγγραφα που είχε υποδειχθεί από Δήμο απαιτεί τη συναίνεση του ενδιαφερομένου, ο οποίος εν προκειμένω δεν είχε δυνατότητα ηλεκτρονικής πρόσβασης.

Σημαντικό θέμα για το οποίο έχει ασκηθεί επανειλημμένα κοινοβουλευτικός έλεγχος, αποτελεί το ζήτημα της μη απαλλαγής από το τέλος επιτηδεύματος επιχειρήσεων εγκατεστημένων σε χωριά με πληθυσμό έως πεντακόσιους κατοίκους, εφόσον η συνδρομή του κριτηρίου ανατρέχει στο προ της ισχύος του «Καποδίστρια» καθεστώς. Είναι χαρακτηριστικό της κακής νομοθέτησης ότι για να διευκρινιστεί το πεδίο ισχύος του νόμου, επιστρατεύτηκε η ΕΣΤΕΤ ώστε να προσδιοριστεί τεχνικά η έννοια «χωριό».

Ασαφής χαρακτηρίζεται ο νόμος που προσδιόρισε τον τρόπο εξέτασης των αιτήσεων για χορήγηση στεγαστικού επιδόματος φοιτητών. Η διαμεσολάβηση της Αρχής, υποβοήθησε την έκδοση σχετικής κοινής υπουργικής απόφασης με την οποία έγινε άρση των ασαφειών.

Στο εξαιρετικά ευαίσθητο πεδίο της αντιμετώπισης των θεμάτων που αφορούν άτομα με ειδικές ανάγκες, εντάσσεται και το ζήτημα των διαφορετικών κατηγοριών πιστοποιητικών που πιστοποιούν την αναπηρία, σε συνδυασμό με την νομοθετική ασάφεια που κατισχύει, ως προς την ευρύτητα και το είδος των δικαιωμάτων που τα πιστοποιητικά αυτά παρέχουν.

Παρά τη συνεπή και συστηματική παρέμβαση του Συνηγόρου, οι ανισότητες στη θέσπιση και εφαρμογή της νομοθεσίας στο πεδίο της προστασίας της μητρότητας εξακολουθούν να υφίστανται. Διαφορετικές κλίμακες προστασίας στον δημόσιο, ευρύτερο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, στις εργασιακές συμβάσεις ορισμένου και αορίστου χρόνου, στους ένστολους, στους τακτικούς υπαλλήλους του δημοσίου, στους μισθωτούς και στους αυτοαπασχολούμενους εδραίωνουν την αίσθηση της άνισης και διακριτικής μεταχείρισης. Η πολυνομοθεσία στο αντικείμενο αυτό, και οι υφιστάμενες ασάφειες, δημιουργούν το πλέγμα της βαθιάς και ευρύτατης διαφοροποίησης.

Ασάφεια και εξ αυτής κακή εφαρμογή, υφίσταται στον προσδιορισμό του έτους αναφοράς των εισοδημάτων που λαμβάνονται υπόψη για τον έλεγχο των εισοδη-

ματικών κριτηρίων για τη χορήγηση του ΕΚΑΣ. Η αναφορά του νόμου «εισοδήματα που δηλώθηκαν κατά το προηγούμενο φορολογικό έτος» δεκτική πολλαπλής ανάγνωσης και ερμηνείας, και η εκδοθείσα υπουργική απόφαση που απέτυχε να καλύψει την ασάφεια του νόμου, δημιούργησε πραγματικό αδιέξοδο στην προσπάθεια προσδιορισμού των δικαιούχων του επιδόματος. Ο Συνήγορος έχει ζητήσει από τη ΓΓΚΑ την κάλυψη του νομοθετικού κενού.

Αντιστοίχως η Αρχή πρότείνει την τροποποίηση των Υπουργικών Αποφάσεων που διέπουν τα επιδόματα ανεργίας, ώστε να αντικατασταθεί ο όρος «οικονομικό έτος» με τον όρο «φορολογικό έτος» και να προσαρμοσθεί η κοινωνική νομοθεσία στην τροποποίηση της φορολογικής νομοθεσίας. Έτσι, θα τυποποιηθεί πιο αποτελεσματικά το κριτήριο της ανάγκης, το οποίο θα πρέπει να αξιολογηθεί κατά το δυνατόν εγγύτερα στον χρόνο χορήγησης της παροχής.

Ο Συνήγορος έχει υποστηρίξει την άποψη ότι η σχετική νομοθετική πρόβλεψη επιτρέπει την ταυτόχρονη λήψη του επιδόματος βαριάς αναπηρίας στο διάστημα παροχής εργασίας στο πλαίσιο προγράμματος κοινωφελούς χαρακτήρα του ΟΑΕΔ. Το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους αναμένεται με γνωμοδότησή του να προσχωρήσει στην άποψη της Αρχής, ώστε ανάπηρος, δικαιούχος επιδόματος, να συνεχίσει να λαμβάνει το επίδομα, στην περίπτωση που αναλάβει εργασία.

4.1. Πρόβλεψη έκδοσης πλέον των πενήντα (50) Υπουργικών Αποφάσεων και Προεδρικών Διαταγμάτων προκειμένου να εφαρμοστεί ο νόμος για το δομημένο περιβάλλον

Κατόπιν της πρόσφατης ψήφισης του νόμου⁷⁶ με αντικείμενο τον «Έλεγχο και την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος», ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε προς τους αρμόδιους Υπουργούς, επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, ότι σε συγκεκριμένες διατάξεις προβλέπεται η έκδοση πλέον των πενήντα (50) Υπουργικών Αποφάσεων και Προεδρικών Διαταγμάτων προκειμένου αυτές να τεθούν σε εφαρμογή.

Επίσης, επισήμανε ότι η καθυστέρηση ή/και παράλειψη έκδοσης των προβλεπόμενων από την ισχύουσα νομοθεσία κανονιστικών πράξεων, είτε επιφέρει αντιστοίχως την καθυστέρηση, είτε καθιστά ανενεργές τις σχετικές διατάξεις. Συνεπώς, προκειμένου να τεθεί σε ισχύ το σχέδιο νόμου θα χρειαστεί η άμεση έκδοση των αναφερόμενων σε αυτό Προεδρικών Διαταγμάτων, Υπουργικών και λοιπών αποφάσεων.

Περαιτέρω αναφέρθηκε σε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μη εφαρμογής διάταξης νόμου, εξαιτίας της παράλειψης έκδοσης Υπουργικής Απόφασης, που αποτελεί η περίπτωση του συμψηφισμού καταβληθέντων προστίμων κατά τη διαδικασία τακτοποίησης αυθαίρετων κατασκευών.

Ειδικότερα, ο Συνήγορος του Πολίτη, κατόπιν διερεύνησης καταγγελιών πολιτών σχετικά με τη διεκπεραίωση υποθέσεων τακτοποίησης αυθαιρέτων που υπήχθησαν στις προγενέστερες του Ν. 4178/2013 διατάξεις, απευθύνθηκε προς στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας,⁷⁷ επισημαίνοντας την αδυναμία εφαρμογής της διαδικασίας διόρθωσης ή επιστροφής προστίμων, λόγω της καθυστέρησης έκδοσης της προβλεπόμενης Υπουργικής Αποφάσεως.⁷⁸ Επίσης, ενημέρωσε ότι, σύμφωνα με την αρχή της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου, η άμεση έκδοση της προβλεπόμενης Υπουργικής Αποφάσεως αποτελούσε κρίσιμο ζήτημα.

Ωστόσο, η ανωτέρω αναφερόμενη Υπουργική Απόφαση ουδέποτε εξεδόθη, ενώ με τον ως άνω νόμο για το δομημένο περιβάλλον καταργήθηκε οριστικά η δυνα-

76. Ν. 4495/17

77. Αρ.πρ. 1300.2/16114/24/04/17 και ΦΥ 1300.2/3826/27/01/17

78. Στο άρθρο 30 παρ. 9 του Ν. 4178/13 προβλεπόταν η έκδοση Υπουργικής Απόφασης, με την οποία θα καθοριζόταν κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για τη διεκπεραίωση των υπαγωγών που έχουν πραγματοποιηθεί με προγενέστερες διατάξεις και οι περιπτώσεις και η διαδικασία διορθώσεων ή επιστροφής προστίμων όπου απαιτείται.

τότητα επιστροφής των, κατά τα ανωτέρω, καταβληθέντων προστίμων. Ως εκ τούτου, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι οι αλληπάλληλες νομοθετικές τροποποιήσεις, όπως η προαναφερόμενη, δεν διασφαλίζουν ασφάλεια δικαίου στους πολίτες σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο για την τακτοποίηση των αυθαίρετων κατασκευών.⁷⁹

4.2. Προθεσμία 105 ημερών για άσκηση αντιρρήσεων κατά των αναρτημένων δασικών χαρτών

Η θέσπιση προθεσμίας 105 ημερών για την υποβολή αντιρρήσεων κατά των αναρτημένων δασικών χαρτών⁸⁰ αποτελεί διάταξη που δεν συνάδει με τις αρχές της ορθής νομοθέτησης επισήμανε ο Συνήγορος του Πολίτη με έγγραφό του⁸¹ σχετικά με την οικεία νομοθεσία, προς τους συναρμόδιους Υπουργούς. Ο Συνήγορος σημείωσε ότι δεν απαντάται γενικά στη διοικητική πρακτική προθεσμία 105 ημερών και τούτο μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στους πολίτες, καθώς παγίως προβλέπονται διαφορετικές προθεσμίες (πχ. 60, 90 ή 120 ημερών). Πέραν των ανωτέρω, η προθεσμία αυτή παρατάθηκε διαδοχικά δύο φορές για μερικές μέρες.

4.3. Σχολικές εγκαταστάσεις

Ο Συνήγορος διερεύνησε τη νομιμότητα τοποθέτησης και την καταλληλότητα προστατευτικής ενίσχυσης τεσσάρων στύλων φωτισμού περιμετρικά του σχολικού γηπέδου καλαθοσφαίρισης δημοτικού σχολείου στην Αττική, που προκάλεσε τραυματισμό μαθητή, κατά τη διάρκεια διαλείμματος. Ο Συνήγορος έχει δεχθεί ικανό αριθμό παρόμοιων ερωτημάτων, και οι σχετικές διευκρινιστικές επικοινωνίες με το Υπουργείο Παιδείας έχουν καταδείξει τη μη θεσμοθέτηση ειδικών προδιαγραφών ασφάλειας για θέματα που αφορούν σε αθλητικές εγκαταστάσεις εντός σχολικής μονάδας. Η διεύθυνση του σχολείου επεσήμανε ότι πέραν του σχολικού ωραρίου, οι εγκαταστάσεις του χρησιμοποιούνται για αθλητικά και πολιτιστικά προγράμματα, συνεπώς κρίθηκε αναγκαία από τους αρμόδιους και η τοποθέτηση

79. Σχετ. ΦΥ 188958/14, 195206/15, 197562/15, 202789/15, 211603/16, 221360/16, 221542/16 και 222305/16 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diadikasia_peri_ay8airetwn.415178

80. άρθρο 2 Ν. 4462/17

81. Αρ.πρ 1300.2/25421/13/06/17 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.439789>

των στύλων φωταγώγησης. Η δε αρμόδια Σχολική Επιτροπή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του εμπλεκόμενου Δήμου ανέφερε ότι οι στύλοι φωτισμού τοποθετήθηκαν με απόφαση του (πρώην) Οργανισμού Σχολικών Κτιρίων και έγινε τοποθέτηση των απαραίτητων προστατευτικών καλυμμάτων για τη μείωση του κινδύνου τραυματισμού μαθητή/τριας.⁸²

4.4. Αδυναμία απόκτησης επαγγελματικών δικαιωμάτων ενεργειακού επιθεωρητή β' τάξης από τεχνολόγους μηχανικούς

Κάτοχοι πτυχίων Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΤΕ) των ειδικοτήτων «Πολιτικός Μηχανικός Δομικών Έργων», «Πολιτικός Μηχανικός Έργων Υποδομής», «Μηχανικός Ανακαίνισης και Αποκατάστασης Κτιρίων», «Μηχανολόγος Μηχανικός» και «Ηλεκτρολόγος Μηχανικός», οι οποίοι έχουν αποκτήσει την ιδιότητα του ενεργειακού επιθεωρητή α' τάξης, ζήτησαν να καταστούν ενεργειακοί επιθεωρητές β' τάξης καθώς πληρούν τις νόμιμες προϋποθέσεις για την εξέλιξή τους, έχουν δηλαδή πραγματοποιήσει τον απαιτούμενο αριθμό επιθεωρήσεων σε κτιριακές μονάδες και σε συστήματα θέρμανσης-κλιματισμού. Ελλείπει κανονιστικής πράξης, με την οποία να ορίζονται επακριβώς οι ειδικότητες των πτυχιούχων μηχανικών ΤΕ που δικαιούνται να υπογράφουν μελέτες ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων ή αρχιτεκτονικές μελέτες, το Υπουργείο Περιβάλλοντος παρέσχε σε συγκεκριμένες ειδικότητες πτυχιούχων μηχανικών ΤΕ το δικαίωμα προσωρινής απόκτησης της ιδιότητας του ενεργειακού επιθεωρητή α' τάξης, στην οποία και θα παραμένουν έως ότου καθορισθούν τα επαγγελματικά δικαιώματα των τεχνολόγων μηχανικών και οι ειδικότητες που δικαιούνται να υπογράφουν συγκεκριμένες μελέτες. Καθώς η πρακτική αυτή οφείλεται στο επί δεκαετίες υφιστάμενο⁸³ νομοθετικό κενό στη χορήγηση επαγγελματικών δικαιωμάτων, ο Συνήγορος πρότεινε, για λόγους χρηστής διοίκησης, να αναγνωριστεί δικαίωμα εξέλιξης σε όσους είναι ήδη ενεργειακοί επιθεωρητές α' τάξης και πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις εξέλιξης. Μετά την παρέλευση ικανού χρόνου χωρίς απάντηση, ο Συνήγορος έθεσε το ζήτημα υπόψη του αρμόδιου υπουργού.^{84,85}

82. ΦΥ 228388/17

83. Ετήσια Έκθεση 2014:σελ.72

84. ΦΥ 222881/16, 227434, 227441, 227591, 228427/17

85. <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.epaggelmatika-dikaiomata-tritobathmia-esoterikou.464677>

4.5. Έλλειψη νομοθετικού πλαισίου για καταβολή αποζημίωσης σε πολίτες, λόγω μη τήρησης από τη διοίκηση των προθεσμιών του άρθρου 4 του Ν. 2690/1999

Εκκρεμεί μεγάλος αριθμός αιτημάτων πολιτών που αφορούν την καταβολή αποζημίωσης λόγω της μη τήρησης των προθεσμιών του Ν. 2690/1999 από τη Διοίκηση. Τα αιτήματα είχαν διαβιβαστεί στο Σώμα Ελεγκτών Επιθεωρητών Δημόσιας Διοίκησης (ΣΕΕΔΔ), σύμφωνα με εγκύκλιο⁸⁶ του Υπουργείου Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Από τη διερεύνηση των υποθέσεων διαπιστώθηκε ότι το ΣΕΕΔΔ δεν έχει την αρμοδιότητα για καταβολή αποζημίωσης και ότι η εμπλοκή του περιορίζεται στην αξιολόγηση των αιτημάτων των πολιτών στο πλαίσιο της αυτεπάγγελτης δράσης του Σώματος και προγραμματισμού του ελεγκτικού του έργου. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι, λόγω έλλειψης σχετικού νομοθετικού πλαισίου, δεν παρέχεται καμία δυνατότητα για ειδική χρηματική αποζημίωση στους πολίτες, στην περίπτωση μη τήρησης των προθεσμιών του Ν. 2690/1999 από τη Διοίκηση. Ο Συνήγορος του Πολίτη κρίνοντας επιβεβλημένη την επαναφορά της δυνατότητας ικανοποίησης του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος⁸⁷ για αποζημίωση των πολιτών, συνέταξε Πόρισμα το οποίο απέστειλε στην Υπουργό Διοικητικής Ανασυγκρότησης, ζητώντας την άμεση αντιμετώπιση του ζητήματος μέσω σχετικής νομοθετικής ρύθμισης που θα λαμβάνει μέριμνα και για τα ήδη εκκρεμή αιτήματα.⁸⁸

4.6. Επέκταση του τρόπου εκπλήρωσης του δικαιώματος πρόσβασης σε έγγραφα στο πλαίσιο των διατάξεων του άρθρου 5, του Ν. 2690/1999 μέσω της χρήσης του Προγράμματος ΔΙΑΥΓΕΙΑ

Σύλλογος απευθύνθηκε σε Δήμο προκειμένου να του χορηγηθεί αντίγραφο συγκεκριμένου Πρακτικού συνεδρίασης του Δημοτικού Συμβουλίου. Σε απάντηση, ο Δήμος υπέδειξε στον ενδιαφερόμενο Σύλλογο, την πρόσβαση στο έγγραφο μέσω της ηλεκτρονικής διεύθυνσής του. Επειδή ο Σύλλογος δεν διέθετε ηλεκτρονική υποδομή, απευθύνθηκε στο Συνήγορο του Πολίτη προκειμένου να του χορηγηθεί από τον εμπλεκόμενο Δήμο αντίγραφο του προαναφερθέντος διοικητικού

86. την υπ' αριθμ. ΔΙΣΚΠΟ/Φ.3/οικ.32357/28-11-2013

87. άρθρο 10, §3 Σ

88. ΦΥ 219840/16

εγγράφου. Δεδομένου ότι ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος για πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα, μέσω Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.),⁸⁹ υπόκειται στη συναίνεση του ενδιαφερόμενου, η χορήγηση του εγγράφου από τον Δήμο όφειλε να πραγματοποιηθεί βάσει των τρόπων πρόσβασης σε έγγραφα που προβλέπονται ρητά από τις διατάξεις του άρθρου 5, παρ. 4, του Ν. 2690/1999, ήτοι: μέσω μελέτης του εγγράφου στο κατάστημα της υπηρεσίας, ή της χορήγησης αντιγράφου του αιτηθέντος εγγράφου. Για το προκύψαν θέμα ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε στο Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης, προκειμένου να αποσαφηνισθεί το ζήτημα με βάση την ισχύουσα νομοθεσία. Έθεσε επίσης προβληματισμό για τον εκσυγχρονισμό των διατάξεων του άρθρου 5, του Ν. 2690/1999, με κατεύθυνση τη χορήγηση των εγγράφων μέσω Τ.Π.Ε. είτε με υπόδειξη στον ενδιαφερόμενο του σχετικού Αριθμού Διαδικτυακής Ανάρτησης (Α.Δ.Α.).⁹⁰

4.7. Μη απαλλαγή από το τέλος επιτηδεύματος των επιχειρήσεων που ασκούνται σε χωριά κάτω των πεντακοσίων κατοίκων

Σύμφωνα με το Νόμο⁹¹ απαλλάσσονται από το τέλος επιτηδεύματος, εκτός εάν πρόκειται για τουριστικούς τόπους, οι εμπορικές επιχειρήσεις και ελεύθεροι επαγγελματίες που ασκούν τη δραστηριότητά τους σε χωριά με πληθυσμό έως πεντακόσιους (500) κατοίκους. Για την απαλλαγή αυτή λαμβάνονται υπόψη τα χωριά όπως προβλέπονταν πριν από την έναρξη ισχύος του Ν. 2539/1997 για την εφαρμογή του σχεδίου «ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ». Με νεότερη εγκύκλιο της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων (Γ.Γ.Δ.Ε.) διευκρινίστηκε ότι θα ληφθεί υπόψη ο πληθυσμός των χωριών τα οποία αποτελούσαν, πριν την εφαρμογή του σχεδίου «ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ», αυτοτελή νομικά πρόσωπα, δηλαδή κοινότητες. Συνεπώς, αν κάποιο χωριό δεν αποτελούσε κατά το χρόνο εκείνο από μόνο του κοινότητα, λαμβάνεται υπόψη για την απαλλαγή από το τέλος επιτηδεύματος, ο πληθυσμός της κοινότητας που υπαγόταν.

Το κριτήριο αυτό έχει οδηγήσει σε φαινόμενα διακριτικής μεταχείρισης, καθώς δεν εξαιρούνται του τέλους επιχειρήσεις σε χωριά με πληθυσμό πολύ μικρότερο των 500 κατοίκων, τα οποία αποτελούσαν κοινότητα μαζί με άλλο ή άλλα χωριά πριν από τον «ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ».

89. άρθρο 25 Ν. 3979/11

90. ΦΥ 214140/16

91. άρθρο 31 παρ. 3 του Ν. 3986/2011

Το Υπουργείο Οικονομικών, αναγνωρίζοντας το πρόβλημα, ζήτησε τη βοήθεια της ΕΛ.ΣΤΑΤ. προκειμένου να προσδιοριστεί τεχνικά και βάσει συγκεκριμένων στοιχείων η έννοια «χωριό». Ο προσδιορισμός αυτός δεν κατέστη τελικά δυνατός, συνεχίζονται όμως οι προσπάθειες του Υπουργείου για την κατά το δυνατόν δικαιότερη επίλυση του ζητήματος καθώς διαπιστώνεται ότι, με την ισχύουσα διατύπωση, ο νόμος «είναι πρακτικά ανεφάρμοστος». Ο Συνήγορος έχει επισημάνει στην Υφυπουργό Οικονομικών τα σχετικά προβλήματα και ζήτησε ενημέρωση για τις εξελίξεις.⁹²

4.8. Έκδοση Κοινής Υπουργικής Απόφασης για τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος στους φοιτητές των ΑΕΙ.

Μετά από τροποποίηση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου, η αρμοδιότητα εξέτασης των αιτήσεων για χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος φοιτητών μεταβιβάστηκε από τις Υπηρεσίες Δημοσιονομικού Ελέγχου στις Διευθύνσεις Φοιτητικής Μέριμνας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Ωστόσο, σημειώθηκαν μεγάλες καθυστερήσεις στην καταβολή του επιδόματος των ετών 2016 και 2017 επειδή δεν είχε εκδοθεί η σχετική ΚΥΑ.

Κατόπιν διαμεσολάβησης της Αρχής προς τους Υπουργούς Οικονομικών και Παιδείας για την επίσπευση έκδοσης της υπουργικής απόφασης, εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση της νέας νομοθετικής διάταξης σχετική απόφαση,⁹³ με την οποία καθορίζεται η διαδικασία, τα δικαιολογητικά και οι αρμόδιοι φορείς για τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος στους φοιτητές των ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Σύμφωνα με αυτήν δίνεται η δυνατότητα πρόσβασης στην ηλεκτρονική εφαρμογή υποβολής αίτησης στεγαστικού επιδόματος, μέσω του συστήματος TAXIS της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων, με στοιχεία εισόδου αυτά του TAXIS και παρακολούθησης της τρέχουσας κατάστασης αξιολόγησης της αίτησης.⁹⁴

4.9. Οι διαφορετικές κατηγορίες των πιστοποιητικών ΑμεΑ και η ασάφεια ως προς την ευρύτητα και το είδος των δικαιωμάτων που παρέχουν

Φαινόμενα κακής νομοθέτησης που δρουν επιβαρυντικά στην αξιοπιστία της

92. ΦΥ 227361, 234090/17

93. ΚΥΑ 140832/Ζ1/25/08/17 ΦΕΚ Β 2993/17

94. ΦΥ 227065/17 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.epidoma.455713>

διοικητικής δράσης και δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για προστριβές μεταξύ διοίκησης και πολιτών εμφανίζονται τακτικά κατά την υλοποίηση της κρατικής πολιτικής για τα άτομα με αναπηρία. Τέτοια φαινόμενα αφορούν την ασαφή και συχνά ασυνεπή χρήση όρων σε κείμενα κανονιστικού περιεχομένου. Μέχρι την έναρξη λειτουργίας των Κέντρων Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ) την 01/09/2011, τέτοιες ασυνέπειες προκαλούσαν επιβάρυνση της Διοίκησης και ταλαιπωρία των ενδιαφερομένων, καθώς απαιτείτο η επανειλημμένη πιστοποίηση της αναπηρίας τους χωριστά για κάθε παροχή από διαφορετικές υγειονομικές επιτροπές, συνήθως του Υπαλληλικού Κώδικα ή του ΙΚΑ. Με την ανάθεση της αρμοδιότητας πιστοποίησης της αναπηρίας για όλες τις κοινωνικές και οικονομικές παροχές ή διευκολύνσεις που συνδέονται με την αναπηρία στα ΚΕΠΑ ο νομοθέτης αποσκοπούσε στην άρση της εν λόγω επιβάρυνσης. Ωστόσο, η μεταβολή αυτή δεν συνοδεύθηκε από κατάλληλα μέτρα συντονισμού και εναρμόνισης των ρυθμίσεων αναφορικά με τον ακριβή προσδιορισμό των δικαιούχων των εκάστοτε προβλεπόμενων παροχών ή διευκολύνσεων.⁹⁵ Το ζήτημα της ισχύος των γνωματεύσεων προ ΚΕΠΑ αντιμετωπίστηκε περιπτώσιολογικά μέσω εγκυκλίων, πρακτική που ήταν εύλογη κατά το αρχικό στάδιο της μετάβασης στο νέο σύστημα πιστοποίησης της αναπηρίας, ωστόσο η απουσία ενιαίας και σαφούς ρύθμισης έξι (6) χρόνια μετά την έναρξη λειτουργίας των ΚΕΠΑ καταγράφεται ως παράγοντας κακοδιοίκησης.

Οι διαπιστώσεις αυτές επιβεβαιώνονται και το έτος 2017. Ενδεικτική είναι η πρακτική που ακολούθησε το Υπουργείο Παιδείας, εφαρμόζοντας διάταξη για ευνοϊκή μεταχείριση εκπαιδευτικών με αναπηρία τουλάχιστον 67% κατά την ένταξη στους πίνακες αναπληρωτών και ωρομίσθιων εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης για το σχολικό έτος 2017-2018. Ενώ όρισε ότι θα γίνονταν δεκτές γνωματεύσεις που είχαν εκδοθεί πριν την έναρξη λειτουργίας των ΚΕΠΑ, εφόσον περιείχαν επ' αόριστον κρίση ή δεν είχε λήξει η ισχύς τους, έπαψε να κάνει δεκτές γνωματεύσεις που αναφέρουν «χρόνια πάθηση», αν δεν αναφέρουν παράλληλα τη χρονική διάρκεια της αναπηρίας. Ωστόσο, η διατύπωση «χρόνια σωματική ή πνευματική ή ψυχική πάθηση»⁹⁶ ήταν η ακριβής διατύπωση που περιείχαν οι γνωματεύσεις που εκδίδονταν για διορισμό ή πρόσληψη με ποσόστωση, ατόμων με αναπηρία τουλάχιστον 50%, στο δημόσιο, ευρύτερο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, μέχρι την έναρξη λειτουργίας των ΚΕΠΑ. Σε αντίθεση με την ως άνω απαίτηση, στην προκήρυξη του έτους 2014 με βάση τον Ν. 2643/1998, την πρώτη μετά την έναρξη λειτουργίας των ΚΕΠΑ, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης

95. βλ. Ειδική Έκθεση με τίτλο «Επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη σχετικά με τη λειτουργία του ΚΕ.Π.Α.», Φεβρουάριος 2013, σελ. 1

96. Ν. 2643/98

και Πρόνοιας ρητώς εξομοιώνει τους όρους «χρόνια πάθηση» και «εφ' όρου ζωής αναπηρία». Δηλαδή, πρόσωπα που δικαιούνται να διεκδικήσουν μόνιμη θέση στον δημόσιο τομέα ως άτομα με πιστοποιημένη χρόνια πάθηση, αποκλείονται από το ευνοϊκό καθεστώς που προβλέπεται για εκπαιδευτικούς με αναπηρία τουλάχιστον 67% για ένταξη στους πίνακες αναπληρωτών και ωρομισθίων.

Ο Συνήγορος ζήτησε τις απόψεις του Υπουργείου Παιδείας επί των ανωτέρω, προτείνοντας παράλληλα, για μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου, να υπάρξει παρέμβαση σε επίπεδο νόμου που να ρυθμίζει ακριβώς τον τρόπο πιστοποίησης της αναπηρίας στο πλαίσιο εφαρμογής των διατάξεων για την ένταξη σε πίνακες αναπληρωτών και ωρομισθίων εκπαιδευτικών με αναπηρία και μάλιστα έγκαιρα, σε χρόνο δηλαδή που δεν θα αιφνιδιάσει τους εκπαιδευτικούς με αναπηρία που ενδεχομένως θα επιθυμούν να συμμετάσχουν σε ανάλογη προκήρυξη για το σχολικό έτος 2018-2019.⁹⁷

4.10. Οι διαφορετικές ταχύτητες στην προστασία της μητρότητας: ανάδειξη του προβλήματος στο δημόσιο, τον ευρύτερο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα

Ήδη από προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις⁹⁸ και μεμονωμένα έγγραφα προς Υπηρεσίες και φορείς, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επισημάνει το βάθος και το εύρος της διαφοροποίησης που υφίσταται στις προβλέψεις προστασίας μητρότητας και γονεϊκής ιδιότητας ανάλογα με το φορέα απασχόλησης (δημόσιο-ευρύτερος δημόσιος τομέας-ιδιωτικός τομέας) την εργασιακή σχέση (συμβάσεις ορισμένου-αορίστου χρόνου, τακτικοί υπάλληλοι του δημοσίου, ένστολο προσωπικό κλπ.), αλλά και το είδος απασχόλησης (μισθωτοί-αυτοαπασχολούμενοι κλπ).

Με παρεμβάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη το τοπίο στην εναρμόνιση οικογενειακής-επαγγελματικής ζωής βελτιώθηκε σημαντικά, λ.χ. δόθηκαν άδειες ανατροφής στους ένστολους πατέρες, έπαψε να αφαιρείται η εξάμηνη άδεια μητρότητας⁹⁹ από την 9μηνη άδεια ανατροφής των πατέρων για το ίδιο τέκνο, θεσπίστηκε η άδεια άνευ αποδοχών για ανατροφή τέκνων μέχρι 6 ετών για κάθε εργαζόμενο/η σε οποιοδήποτε φορέα και με οποιαδήποτε εργασιακή σχέση,¹⁰⁰ θεσπίστηκε το

97. ΦΥ 227743, 228106 και 228857/17

98. Φύλο και Εργασιακές Σχέσεις 2013, σελ. 114-115

99. Ειδική άδεια προστασίας μητρότητας επιχορηγούμενη από τον ΟΑΕΔ άρθρο 142 του Ν. 3655/2008

100. Ν. 4075/12, ενσωμάτωση Οδηγίας ΕΕ 2010/18

επίδομα μητρότητας αυτοαπασχολούμενων και υποβοηθούμενων προσώπων.¹⁰¹

Επίσης προς το σκοπό της στήριξης πολυμελών οικογενειών και καταπολέμησης της υπογεννητικότητας, αυξήθηκαν οι οικογενειακές διευκολύνσεις τακτικών δημοσίων υπαλλήλων στις περιπτώσεις τέκνων πέραν του 2ου, όπως στην περίπτωση γέννησης 4ου τέκνου, όπου το μειωμένο ωράριο εργασίας παρατείνεται για δύο (2) ακόμα έτη. Σε περίπτωση γέννησης διδύμων, τριδύμων κ.λπ. χορηγείται επιπλέον άδεια ανατροφής χρονικής διάρκειας έξι (6) μηνών με αποδοχές για κάθε τέκνο πέραν του ενός. Για το γονέα που είναι άγαμος, χήρος ή διαζευγμένος ή έχει αναπηρία 67% και άνω, το κατά 1 ώρα μειωμένο ωράριο προσαυξάνεται κατά 6 μήνες. Στις υπαλλήλους που υιοθετούν τέκνο, χορηγείται άδεια μητρότητας τριών (3) μηνών με πλήρεις αποδοχές εντός του πρώτου εξαμήνου μετά την περαίωση της διαδικασίας της υιοθεσίας, εφόσον το υιοθετημένο τέκνο είναι ηλικίας έως έξι (6) ετών. Ένας μήνας από την άδεια αυτή μπορεί να χορηγηθεί και προ της ολοκλήρωσης της διαδικασίας. Πρόσφατα, δόθηκε άδεια λοχείας καθώς και ειδική άδεια προστασίας μητρότητας στην τεκμαιρόμενη (παρένθετη) μητέρα του άρθρου 1464 ΑΚ.

Παρά την σημαντική κινητικότητα στο πεδίο αυτό, ωστόσο, σημαντικά προβλήματα παραμένουν, τόσο στην θέσπιση όσο και στην εφαρμογή νομοθεσίας. Λ.χ. ο Συνήγορος έχει από διαπιστώσει σοβαρές ανισότητες στην χορήγηση της 6μηνιας ειδικής αδειας και παροχής προστασίας μητρότητας¹⁰² η οποία δεν χορηγείται σε μεγάλες κατηγορίες εργαζομένων με σχέση ιδιωτικού δικαίου στο δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα (λ.χ. αναπληρώτριες εκπαιδευτικοί και ειδικευόμενες ιατροί) με την δικαιολογία ότι δεν εργάζονται σε επιχείρηση ή εκμετάλλευση του ιδιωτικού τομέα, ενώ οι συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζόμενων μητέρων δεν έχουν πρόσβαση στις αντίστοιχες άδειες των τακτικών δημοσίων υπαλλήλων ως συμβασιούχοι ορισμένου χρόνου του δημοσίου. Ο διττός αυτός αποκλεισμός δεν έχει τύχει ακόμη αντιμετώπισης παρά τις επίμονες παρεμβάσεις του Συνηγόρου που τον θεωρεί αυθαίρετο και καταχρηστικό.

Επιπλέον, οι αναπληρωτές/τριες εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν προβλήματα με τη γονική άδεια άνευ αποδοχών των άρθρων 48-52 του Ν. 4075/2012. Παρά τη ρητή διάταξη του νόμου ότι «ο χρόνος απουσίας των εργαζομένων από την εργασία τους λόγω γονικής αδειας των άρθρων 51 και 52 λογίζεται ως χρόνος πραγματικής υπηρεσίας» το Υπουργείο Παιδείας δεν αναγνωρίζει το διάστημα της άδειας αυτής ως διδακτική προϋπηρεσία, πράγμα καθοριστικής σημασίας για τη μορι-

101. Ν. 4097/12, ενσωμάτωση Οδηγίας ΕΕ 2010/41.

102. Ειδική Έκθεση για την ειδική παροχή προστασίας μητρότητας, «Προϋποθέσεις και διαδικασία χορήγησης της ειδικής παροχής προστασίας μητρότητας», Οκτώβριος 2010, σελ. 14.

οδότηση των αναπληρωτριών/τών εκπαιδευτικών και την κατάταξή τους στους σχετικούς αξιολογικούς πίνακες.

4.11. Έτος αναφοράς των εισοδημάτων που λαμβάνονται υπόψη για τον έλεγχο των εισοδηματικών κριτηρίων, για τη χορήγηση του ΕΚΑΣ κατ' εφαρμογή του άρθρου 92 του Ν. 4387/2016

Ασάφεια και παρεπόμενη προβληματική εφαρμογή των διατάξεων με τις οποίες επιχειρείται να προσδιοριστεί ποίου έτους τα εισοδήματα λαμβάνονται υπόψη για τα εισοδηματικά κριτήρια για τη χορήγηση του ΕΚΑΣ¹⁰³ διαπίστωσε ο Συνήγορος. Ειδικότερα προβλέπεται ότι λαμβάνονται υπόψη τα «εισοδήματα που δηλώθηκαν κατά το προηγούμενο φορολογικό έτος», διατύπωση η οποία επιδέχεται δύο διαφορετικές ερμηνείες, δηλ.: μπορούν να ληφθούν υπόψη: α) είτε τα εισοδήματα που δηλώθηκαν με την δήλωση φόρου εισοδήματος του προηγούμενου φορολογικού έτους, (π.χ. για το ΕΚΑΣ του 2017, τα εισοδήματα που δηλώθηκαν με τη δήλωση φόρου εισοδήματος του φορολογικού έτους 2016, και συνεπώς τα εισοδήματα που αποκτήθηκαν το 2016), β) είτε τα εισοδήματα που δηλώθηκαν κατά την διάρκεια του προηγούμενου έτους, (δηλ. πάλι για το ΕΚΑΣ του 2017, τα εισοδήματα που δηλώθηκαν με τις δηλώσεις φόρου εισοδήματος που υποβλήθηκαν εντός του 2016 και αφορούν τα εισοδήματα που αποκτήθηκαν το 2015). Η ερμηνευτική προσέγγιση που θα επιλεγεί θα κρίνει εάν κάποιος ασφαλισμένος είναι δικαιούχος ή όχι. Το πρόβλημα επιτάχθηκε με την έκδοση σχετικής ΥΑ, στην οποία αναφέρεται ότι «Τα παραπάνω ποσά, των περιπτώσεων β, γ και δ, αφορούν σε εισοδήματα που αποκτήθηκαν το έτος 2015 και δηλώθηκαν με τη δήλωση φορολογίας εισοδήματος του φορολογικού έτους 2016». Ωστόσο, με δεδομένο ότι το φορολογικό έτος ταυτίζεται με το ημερολογιακό, τα εισοδήματα που αποκτήθηκαν το έτος 2015 δηλώθηκαν με τη δήλωση φορολογίας εισοδήματος του φορολογικού έτους 2015 και όχι του φορολογικού έτους 2016, κατά το οποίο δηλώθηκαν τα εισοδήματα που αποκτήθηκαν το 2016. Ο Συνήγορος το Πολίτη εισηγήθηκε στη ΓΓΚΑ την υιοθέτηση διάταξης, με την οποία να αποσαφηνίζεται ποίου ακριβώς έτους τα εισοδήματα λαμβάνονται υπόψη για τη χορήγηση του ΕΚΑΣ.¹⁰⁴ Στη συνέχεια, με ΚΥΑ¹⁰⁵ καθορίστηκαν τα κριτήρια χορήγησης του ΕΚΑΣ για το έτος 2018, και αποσαφηνίστηκε πλέον το επίμαχο έτος αναφο-

103. άρθρο 92 παρ. 1 εδ. δ του Ν. 4387/16

104. ΦΥ 229262/17

105. Φ11321/οικ.58524/71/21.12.2017 ΦΕΚ Β 4553

ράς, αφού λαμβάνονται υπόψη τα εισοδήματα που αποκτήθηκαν το έτος 2016 και συμπεριελήφθησαν στη δήλωση φορολογίας εισοδήματος του φορολογικού έτους 2016. Ωστόσο παραμένουν τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν με τις προηγούμενες ασαφείς διατυπώσεις, για τη χορήγηση του ΕΚΑΣ για τα έτη 2016 και 2017.

4.12. Εισοδηματικά κριτήρια για τη χορήγηση κοινωνικών παροχών

Ο προσδιορισμός του εισοδήματος που λαμβάνεται υπ' όψιν για τη χορήγηση του βοηθήματος ανεργίας αυτοτελώς και ανεξαρτήτως απασχολουμένων, αποτέλεσε αντικείμενο διαμεσολάβησης της Αρχής.. Σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις στους ως άνω δικαιούχους απαιτείται, μεταξύ άλλων, το συνολικό ατομικό καθαρό εισόδημα του αιτούντος από οποιαδήποτε πηγή των δύο οικονομικών ετών που προηγούνται της υποβολής της αίτησης να μην υπερβαίνει αθροιστικά το ποσό των 20.000 € και το συνολικό οικογενειακό καθαρό εισόδημα από οποιαδήποτε πηγή των δύο ετών που προηγούνται της υποβολής της αίτησης, να μην υπερβαίνει αθροιστικά το ποσό των 30.000 €». Ενώ από 1.1.2014 στη φορολογική νομοθεσία το φορολογικό έτος ταυτίζεται με το ημερολογιακό έτος, ο ΟΑΕΔ εξακολουθεί να απαιτεί από τους ενδιαφερόμενους την προσκόμιση εκκαθαριστικών σημειωμάτων των δύο προηγούμενων οικονομικών – και όχι φορολογικών – ετών από την υποβολή της αίτησης. Στην περίπτωση αυτή, η περίοδος αναφοράς είναι δυνατόν να εκκινεί σε χρονικό σημείο προγενέστερο των τριών χρόνων πριν από τη διακοπή της δραστηριότητας, με αποτέλεσμα τα εισοδήματα του ανέργου να ανάγονται συχνά σε χρονική περίοδο κατά την οποία ήταν ακόμα εργαζόμενος. Η πρακτική αυτή, στηριζόμενη στο γράμμα της διάταξης της σχετικής Υ.Α., οδηγεί στο να λαμβάνονται υπ' όψιν εισοδήματα που δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματική εισοδηματική κατάσταση του αιτούντος κατά το διάστημα που προηγείται της διακοπής της δραστηριότητάς του και συνεπώς της ανεργίας του. Αντίστοιχο ζήτημα έχει ανακύψει αναφορικά με την καταβολή του επιδόματος μακροχρόνιως ανέργων (με αποτέλεσμα, και στην περίπτωση αυτή, τα εισοδήματα του ανέργου που λαμβάνονται υπόψη να ανάγονται συχνά σε χρονική περίοδο, κατά την οποία ήταν ακόμα εργαζόμενος. Ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε την τροποποίηση των Υπουργικών Αποφάσεων που διέπουν τα παραπάνω επιδόματα, ώστε να αντικατασταθεί ο όρος «οικονομικό έτος» με τον όρο «φορολογικό έτος» και να προσαρμοσθεί η κοινωνική νομοθεσία στην τροποποίηση της φορολογικής νομοθεσίας. Έτσι, τυποποιείται πιο αποτελεσματικά το κριτήριο της ανάγκης, το οποίο θα πρέπει να αξιολογηθεί κατά το δυνατόν εγγύτερα στον χρόνο χορήγησης της παροχής.¹⁰⁶

106. ΦΥ 211684/16, 215558/16, 216811/16

4.13. Διακοπή του επιδόματος αναπηρίας σε δικαιούχους προνοιακών επιδομάτων που συμμετέχουν σε προγράμματα ενίσχυσης της απασχόλησης ΟΑΕΔ

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε αναφορά πολίτη, ο οποίος λάμβανε επιδότηση βαριάς αναπηρίας από την προνοιακή υπηρεσία του Δήμου Θεσσαλονίκης, που διακόπηκε, όταν ανέλαβε εργασία στο πλαίσιο προγράμματος ΟΑΕΔ κοινωνικού χαρακτήρα. Με έγγραφο του Υπουργείου Εργασίας ζητήθηκε η άμεση εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας, σύμφωνα με την οποία όσοι συμμετέχουν σε προγράμματα κατάρτισης και ενίσχυσης της απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, *και λαμβάνουν επίδομα πρόνοιας (...) δεν χάνουν αυτές τις παροχές, αλλά συνεχίζουν να τις εισπράττουν ταυτόχρονα και αθροιστικά με την αποζημίωση από τη συμμετοχή τους στα προγράμματα αυτά ή και την αμοιβή τους από την απασχόληση στην Κοιν.Σεπ.* Ο Συνήγορος του Πολίτη υποστήριξε ότι η ως άνω νομοθετική διάταξη με την ευρύτητα της διατύπωσής της επιτρέπει την ταυτόχρονη είσπραξη προνοιακού επιδόματος με την εργασία στο πλαίσιο των ως άνω προγραμμάτων, καθώς στόχος των προγραμμάτων αυτών είναι προφανώς η ενίσχυση της απασχόλησης, αφού διενεργούνται μέσω ΟΑΕΔ. Ο Δήμος Θεσσαλονίκης ενημέρωσε ότι όσοι απασχολούνται σε προγράμματα κοινωνικού χαρακτήρα για οποιοδήποτε χρονικό διάστημα δεν δικαιούνται επιδόματος βαριάς αναπηρίας, διότι θεωρούνται άμεσα ασφαλισμένοι. Ο Συνήγορος αναμένει την υιοθέτηση των θέσεων του από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, του οποίου εκκρεμεί σχετική γνωμοδότηση.¹⁰⁷

107. ΦΥ 214483/16

5. Νομοθετώντας πέραν των ορίων εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος

Η νομοθέτηση πέραν των άκρων ορίων εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος, δεν είναι ξένη στην έννομη τάξη μας. Αντιθέτως, είναι μία τρέχουσα και συνήθης πρακτική, η οποία συχνά συνδέεται με καταγγελίες για εξυπηρέτηση πελατειακών σχέσεων ή επειγουσών εισπρακτικών αναγκών. Πρόκειται στην ουσία για καταστρατήγηση κάθε έννοιας νομιμότητας, που αντιμετωπίζει τον πολίτη αποκλειστικά ως ψηφοφόρο, του οποίου εξυπηρετούνται αιτήματα που εδράζονται στη νομιμοποίηση των παράνομων πράξεων του. Από την άλλη, ο ίδιος πολίτης αντιμετωπίζεται ως μία πάγια και σταθερή πηγή δημοσίων εσόδων, όταν αυτά εμφανίζουν αρνητικό πρόσημο.

Το καθεστώς της νομιμοποίησης αυθαίρετων κατασκευών, εξυπηρετεί και τις δύο παραπάνω περιγραφείσες πρακτικές. Η συνεχής παράταση της δυνατότητας νομιμοποίησης αυθαίρετων, με αντίστοιχη επιβολή προστίμου, ακυρώνει κάθε έννοια περιβαλλοντικής προστασίας, χωροταξικού σχεδιασμού και ισόρροπα δομημένου περιβάλλοντος. Με την πρόσφατη νομοθετική πρωτοβουλία, επιβάλλεται η υπερκέρση των δικαστικών αποφάσεων που έχουν ακυρώσει οικοδομικές άδειες και επιτρέπεται και σε αυτά τα αυθαίρετα κτίσματα η νομιμοποίησή τους.

Αντιστοίχως ο δασικός πλούτος της χώρας, απειλείται από ένα καινοφανές μόρφωμα, τις «οικιστικές πυκνώσεις» που στην ουσία είναι συστάδες αυθαίρετων οικοδομών μέσα σε δασικές εκτάσεις. Η πρόβλεψη διαχείρισής τους προαναγγέλλει την εν καιρώ τακτοποίησή τους εις βάρος του δασικού κεφαλαίου.

Μια στενή πελατειακή σχέση υποκρύπτει και η αδειοδότηση καταστήματος υγειονομικού ενδιαφέροντος από αναρμόδιο όργανο στο χώρο της άσκησης της σχετικής αρμοδιότητας από τους ΟΤΑ.

Στο πεδίο της εισπρακτικής πολιτικής εντάσσεται η επιβολή παραβόλων ως προϋπόθεση άσκησης δικαιωμάτων. Η υποβολή ένστασης σε διαδικασία διορισμού μέσω ΑΣΕΠ, όπου κατά τεκμήριο μετέχουν άνεργοι σε αναζήτηση εργασίας, επιβάλει την κατάθεση παραβόλου, το οποίο απομειώθηκε σημαντικά, μετά την παρέμβαση της Αρχής. Επίσης, η καταβολή ηλεκτρονικού παραβόλου ως προϋπόθεση σύναψης ασφαλιστηρίου συμβολαίου ανασφάλιστου οχήματος, προκάλεσε την παρέμβαση της Αρχής, με θετικά κατ' αρχήν αποτελέσματα, όπως ο αναλογικότερος προσδιορισμός του παραβόλου, ενώ η Αρχή παρακολουθεί συνεχώς και συστηματικά την εξελισσόμενη διαδικασία.

Στο πεδίο των ρυθμίσεων χρεών, η μη συναίνεση επιχείρησης στην αυτοδίκαιη μετάπτωση στη ρύθμιση του 2015, και ο αποκλεισμός από τη δυνατότητα μείω-

σης της οφειλής στο όριο των 15.000 ευρώ, που θα επέτρεπε την παραμονή στην προηγούμενη ρύθμιση, αποτελεί σοβαρό παράδειγμα παραβίασης της νόμιμης μεταχείρισης των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων αλλά και κατάφωρη παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου.

Τέλος, υπέρμετρες χρεώσεις εκ μέρους κοινωφελών επιχειρήσεων, όπως η ΕΥ-ΔΑΠ αλλά και ΔΕΥΑ της Περιφέρειας προκάλεσαν την παρέμβαση της Αρχής τόσο υπέρ της προστασίας της χρήσης του μείζονος αγαθού, του νερού, όσο και του εξορθολογισμού της μονοπωλιακής θέσης των επιχειρήσεων αυτών σε σχέση με τους οικονομικά ασθενέστερους καταναλωτές.

5.1. Έκδοση άδειας νομιμοποίησης κατασκευών και ένταξη αυθαίρετων κατασκευών στις νομοθετικές ρυθμίσεις για την τακτοποίηση, παρά την ύπαρξη αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων.¹⁰⁸

Η Ανεξάρτητη Αρχή σε προγενέστερη παρέμβασή της,¹⁰⁹ αναφέρθηκε στην προϊσχύουσα διάταξη του Ν. 4014/2011, με την οποία παρέχόταν δυνατότητα υπαγωγής στη ρύθμιση αυθαίρετων κατασκευών, για τις οποίες είχαν εκδοθεί τελεσιδικές δικαστικές αποφάσεις που αποφαινόταν υπέρ της κατεδάφισής τους. Ειδικότερα, είχε επισημάνει την αντίθεση της διάταξης αυτής με τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα της δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 Σ), της υποχρέωσης συμμόρφωσης της διοίκησης στις δικαστικές αποφάσεις (άρθρο 95 Σ), καθώς και με τις ειδικότερες διατάξεις του Ν. 3068/2002 σχετικά με την υποχρέωση συμμόρφωσης της διοίκησης στις δικαστικές αποφάσεις.¹¹⁰

Σημειώνεται ότι με τη μεταγενέστερη νομοθετική τροποποίηση του Ν. 4178/2013 συμπεριλήφθηκε στο άρθρο 23 παρ. 7 η πρόβλεψη ότι «δεν υπάγονται στις διατάξεις του παρόντος νόμου κτίσματα που κρίθηκαν αυθαίρετα με αμετάκλητη απόφαση του αρμόδιου δικαστηρίου, εφόσον ουδέποτε πριν τις 28.7.2011 αποπερατώθηκαν πλήρως κατά τις κείμενες διατάξεις ή λειτούργησαν με την απαιτούμενη άδεια λειτουργίας», ενώ στη συνέχεια η ρύθμιση αυτή τροποποιήθηκε από το άρθρο 84 του Ν. 4307/2014, σύμφωνα με το οποίο: «Δεν υπάγονται στις διατάξεις του παρόντος νόμου κτίσματα που κρίθηκαν αυθαίρετα με αμετάκλητη απόφαση του αρμόδιου δικαστηρίου».

Περαιτέρω, το Συμβούλιο της Επικρατείας,¹¹¹ σχετικά με το περιεχόμενο του προϊσχύοντος άρθρου 23 παρ. 6 του Ν. 4178/2013, έχει αποφανθεί ότι «οι διατάξεις αυτές κατά το μέρος τους, στο οποίο περιλαμβάνονται και οι περιπτώσεις αδειών που ακυρώθηκαν με αμετάκλητη δικαστική απόφαση είναι ανίσχυρες, διότι έρχονται σε αντίθεση με την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών (άρθρο 26

108. Οι περιπτώσεις 1 και 2 της Ενότητας Ε τίθενται ως παραδείγματα νομοθέτησης αντικείμενης στο Σύνταγμα.

109. Αρ.πρ. 1300.2/28595/16/07/13 έγγραφο προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

110. Επίσης, σχετικά με το ίδιο ζήτημα, η Ανεξάρτητη Αρχή είχε απευθυνθεί στον Υπουργό ΥΠΕ-ΚΑ, με το υπ' αρ. 149933/34223/01/10/12 έγγραφό της, βλ. σχετ. https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diadikasia_eksairesis.108721 Καθυστερήση συμμόρφωσης της διοίκησης σε απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας σχετικά με την εξαίρεση αυθαίρετου από κατεδάφιση, Σύνοψη διαμεσολάβησης, Ιούνιος 2013.

111. 1858/2015 ΣτΕ.

του Συντάγματος), το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας¹¹² και την υποχρέωση της Διοίκησης να συμμορφώνεται προς το περιεχόμενο ακυρωτικών δικαστικών αποφάσεων¹¹³ και έκρινε ότι πρέπει να ακυρωθούν οι προσβαλλόμενες πράξεις κατά το μέρος που περιλαμβάνονται στις διαδικασίες κτίσματα που ανεγέρθηκαν με άδεια που ακυρώθηκε με αμετάκλητη δικαστική απόφαση.

Παρά τα ανωτέρω, στον πρόσφατο Νόμο¹¹⁴ για τον «Έλεγχο και την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος και άλλες διατάξεις» προβλέπεται η δυνατότητα, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, έκδοσης άδειας νομιμοποίησης κατασκευών, των οποίων η οικοδομική άδεια ακυρώθηκε για τυπικό λόγο, με αμετάκλητη δικαστική απόφαση. Επίσης, προβλέπεται η, κατ' εξαίρεση και υπό προϋποθέσεις, δυνατότητα υπαγωγής στις διατάξεις του νόμου κτισμάτων των οποίων οι οικοδομικές άδειες ή αναθεωρήσεις αυτών ακυρώθηκαν με αμετάκλητη δικαστική απόφαση.

Κατόπιν των ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη, με παρέμβασή του προς τους αρμόδιους Υπουργούς, πρότεινε την κατάργηση των προαναφερόμενων διατάξεων του Νόμο, ούτως ώστε να μην παρέχεται η δυνατότητα νομιμοποίησης κατασκευών και ένταξης αυθαίρετων στις ρυθμίσεις για την τακτοποίηση, όταν έχουν εκδοθεί σχετικές αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις.

5.2. Οικιστικές πυκνώσεις – Δασικοί χάρτες

Σχετικά με τη δασική νομοθεσία, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε προς τους συναρμόδιους Υπουργούς, ότι οι διατάξεις περί εξαίρεσης από τους δασικούς χάρτες των «οικιστικών πυκνώσεων» αντιβαίνουν στη συνταγματική επιταγή για την προστασία των δασών και δασικών εκτάσεων, ενώ αποτελούν ανεπίτρεπτη από το Σύνταγμα μεταβολή του προορισμού των δασών¹¹⁵ όχι μέσω επίκλησης δημοσίου συμφέροντος, αλλά μέσω απλής αποτύπωσης αυθαίρετης οικοδόμησης οικιών και δημιουργίας ανεξέλεγκτων οικισμών εντός δασών ή δασικών εκτάσεων.¹¹⁶ Επίσης, αποτελούν παραβίαση της συνταγματικής διάταξης της παρ. 2 του άρθρου

112. άρθρο 20 παρ. 1 Σ.

113. άρθρο 95 παρ. 5 Σ.

114. Ν. 4195/2017

115. άρθρο 24 παρ. 1 Σ.

116. <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.439789>

24 περί χωροταξικής αναδιάρθρωσης της χώρας, αποτελώντας απλή αποτύπωση συνόλου οικιών, οι οποίες δημιουργήθηκαν άνευ χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.

Επίσης, είναι προφανές ότι από τη μια παρακάμπτονται οι αρμοδιότητες των δασικών υπηρεσιών και από την άλλη παραγνωρίζεται το γεγονός ότι οι δασικοί χάρτες δεν αποτελούν ένα εργαλείο κτηματογράφησης και κατοχύρωσης εμπράγματων δικαιωμάτων, αλλά είναι το μέσο στο οποίο αποτυπώνεται το δασικό κεφάλαιο της χώρας και διαφυλάσσεται η δημόσια περιουσία. Περαιτέρω, κατά τη διαδικασία αποτύπωσης των πυκνώσεων δεν εξετάζεται το είδος των κτισμάτων που περιλαμβάνονται, ούτε ο λόγος δημιουργίας τους, ενώ δεν ελέγχονται τα προστατευτικά καθεστώτα που πιθανώς υφίστανται στις περιοχές κάλυψης και τα οποία, ενδεχομένως, να έχουν αλλοιωθεί από μη επιτρεπτές επεμβάσεις.

Χαρακτηριστικό είναι ότι δεν αποτυπώνεται επαρκώς στις υφιστάμενες διατάξεις τι συνεπάγεται η μη περιέλευση στους δασικούς χάρτες των συγκεκριμένων εκτάσεων. Σε κάθε περίπτωση, το θεσμικό πλαίσιο της δασικής νομοθεσίας οφείλει να διέπει τις «οικιστικές πυκνώσεις», όταν αυτές έχουν δημιουργηθεί εντός δασών ή δασικών εκτάσεων. Εντούτοις, δεν εξειδικεύεται ποια διαδικασία θα ακολουθηθεί για την εφαρμογή της δασικής νομοθεσίας. Αντίθετα, η πρόβλεψη για περιβαλλοντική και πολεοδομική διαχείριση των οικιστικών πυκνώσεων θέτει ερωτήματα, διότι η περιβαλλοντική διαχείριση δεν ταυτίζεται με την υποχρέωση της διοίκησης για τη διατήρηση του δασικού κεφαλαίου και διότι συνάγεται ότι επιχειρείται μελλοντική νομιμοποίηση των οικιστικών αυτών συμπλεγμάτων.

5.3. Αδειοδότηση με πελατειακή λογική

Κατά τη διερεύνηση αναφοράς από την Αρχή διαπιστώθηκε η μη εφαρμογή υφιστάμενης νομοθεσίας σε αδειοδότηση καταστήματος υγειονομικού ενδιαφέροντος (ΚΥΕ) για χρήση μουσικής. Ειδικότερα, οι πολίτες κατήγγειλαν την έκδοση των αδειών από αναρμόδιο όργανο και συγκεκριμένα από τον πρόεδρο της οικείας τοπικής κοινότητας. Στην επικοινωνία της Αρχής με την εκδούσα αρχή (Πρόεδρο ΤΚ), εκφράστηκε άγνοια του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου και πρόθεση συμμόρφωσης στη νομοθεσία, ωστόσο το αρμόδιο τμήμα του Δήμου Σιθωνίας ήταν ενήμερο και άφησε υπόνοιες ότι η ακολουθούμενη πρακτική γίνεται στο πλαίσιο εξυπηρέτησης της τοπικής επιχειρηματικότητας.¹¹⁷

117. ΦΥ 235219/17

5.4. Μείωση του κόστους παραβόλων για υποβολή ένστασης σε διαδικασίες πρόσληψης μέσω ΑΣΕΠ

Πολίτες διαμαρτυρήθηκαν για το υψηλό κόστος του παραβόλου των πενήντα ευρώ το οποίο έπρεπε να καταβάλει στο δημόσιο ταμείο όποιος συμμετείχε σε διαδικασίες διορισμού που ελέγχονται από το ΑΣΕΠ κι επιθυμούσε να υποβάλει ένσταση. Ο Συνήγορος επεσήμανε στα γραφεία των συναρμόδιων υπουργών Οικονομικών και Εσωτερικών/Διοικητικής Ανασυγκρότησης, ότι το παράβολο αυτό καταβάλλεται από ανέργους στην περίοδο αναζήτησης εργασίας, και ότι, όπως υποστηρίζουν οι αναφερόμενοι πολίτες, το κόστος του ήταν απαγορευτικό για την υποβολή ένστασης, την οποία επιθυμούσαν και είχαν λόγο να υποβάλουν. Μετά από την παρέμβαση του Συνηγόρου, εκδόθηκε υπουργική απόφαση¹¹⁸ με την οποία προβλέφθηκε σημαντική μείωση στα παράβολα για τη συμμετοχή αλλά και την ένσταση σε διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ, κυμαινόμενη από 60 έως και 85% ανά περίπτωση. Ο Συνήγορος εξέφρασε την ικανοποίησή του για τις σημαντικές αυτές μειώσεις των παραβόλων.^{119, 120}

5.5. Παράβολα ανασφάλιστων οχημάτων

Με αφορμή την πρόσφατη ενεργοποίηση της διαδικασίας εντοπισμού ανασφάλιστων οχημάτων από την ΑΑΔΕ και την επακόλουθη αποστολή ειδοποίησης στους κατόχους αυτών, ότι υποχρεούνται να καταβάλουν ηλεκτρονικό παράβολο για τη σύναψη ασφαλιστηρίου συμβολαίου, υποβλήθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη μεγάλος αριθμός αναφορών. Με τις αναφορές τους, οι πολίτες αμφισβήτησαν πρωτίστως τη νομιμότητα της επιβολής του εν λόγω παραβόλου (το οποίο συχνά παρερμηνεύθηκε ως πρόστιμο) ενώ επανήλθε στο προσκήνιο το φλέγον πρόβλημα του ιδιοκτησιακού καθεστώτος οχημάτων, που δεν βρίσκονται στην κατοχή των ιδιοκτητών τους (θέμα το οποίο έχει απασχολήσει επανειλημμένα τον Συνήγορο του Πολίτη στο παρελθόν).¹²¹

Σε συνέχεια της ευρείας δημοσιότητας που έλαβε το θέμα, το Υπουργείο Οικονομικών, έδωσε παράταση μέχρι τις 14 Ιουλίου 2017 για τη ρύθμιση των εκκρεμοτήτων των πολιτών, ενώ με εγκύκλιο¹²² ανεστάλη η διαδικασία εντοπισμού ανασφάλιστων

118. ΔΙΑΔΙΠΥΔ/ΤΣΠΕΑΔ/Φ.18/33296, 30202, ΦΕΚ Β 362/09/02/17

119. ΦΥ 216820/16, 216725/16

120. https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.paravola_forologies.448302

121. <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.ix.314863>

122. ΠΟΛ 1090/2017

οχημάτων μέχρι τις 14.7.2017 και ακυρώθηκαν τα τυχόν εκδοθέντα παράβολα. Τέλος, με νόμο¹²³ προβλέφθηκε αναλογικότερος προσδιορισμός του παραβόλου, με βάση τον κυβισμό του οχήματος¹²⁴ ακύρωση των παραβόλων που εκδόθηκαν μέχρι την κατάθεσή του σχετικού νομοσχεδίου και επιστροφή τυχόν καταβληθέντων ποσών.¹²⁵ Ο Συνήγορος του Πολίτη παρακολουθεί το θέμα, ενημερώνει τους πολίτες για τις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις και παρεμβαίνει όταν χρειάζεται.¹²⁶

5.6. Απώλειες ρυθμίσεων οφειλών

Σε χαρακτηριστική περίπτωση που εξέτασε η Αρχή, η οφειλέτης επιχείρηση δεν συναινούσε για τη μετάπτωσή της στη νέα ρύθμιση του 2015, η οποία όμως προβλεπόταν ως αυτοδίκαιη από το άρθρο 28 παρ. 9 του Ν. 4321/2015 για τις οφειλές που υπερέβαιναν τα 15.000 ευρώ. Περαιτέρω δεν της επετράπη να καταβάλει αμέσως και εφάπαξ το ποσό που υπερέβαινε τα 15000 ευρώ, ώστε να παραμείνει η οφειλή κάτω από το όριο και να συνεχίσει την αποπληρωμή της προηγούμενης ρύθμισης. Πρόσθετη δυσμενής συνέπεια ήταν η διόγκωση της οφειλής και η επιμήκυνση αποπληρωμής της, χωρίς ελάφρυνση της μηνιαίας δόσης, οφειλόμενη ιδίως στον μηχανισμό κεφαλαιοποίησης του συνόλου της εναπομείναςας κάθε φορά οφειλής, την επιβάρυνσή της με νέες προσαυξήσεις και την αύξηση του επιτοκίου. Ο Συνήγορος του Πολίτη, απευθυνόμενος προς το Β' ΚΕΑΟ Αθηνών, επεσήμανε ότι η εφαρμογή διατάξεων σχετικών με αλληπάλληλες ρυθμίσεις ασφαλιστικών οφειλών, δεν θα πρέπει να είναι αντίθετη προς την αρχή της νομιμότητας και να δυσχεραίνει, αντί να διευκολύνει την κοινωνικοασφαλιστική κατάσταση των πολιτών. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, ο εφαρμοζόμενος μηχανισμός μετάπτωσης των ρυθμισμένων οφειλών σε νέα ρύθμιση και η επιβάρυνση των οφειλών με αναπροσαρμοζόμενα προς τα πάνω επιτόκια αποπληρωμής δεν συνάδουν ούτε με τις βασικές αρχές νομικής μεταχείρισης των ληξιπροθέσμων απαιτήσεων, ούτε με την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου. Το ΚΕΑΟ ανέφερε ότι ενεργεί κατ' εφαρμογή του νόμου, χωρίς, ωστόσο να εφαρμόζει το νόμο συμφώνως προς τις επισημανθείσες από τον Συνήγορο αρχές.¹²⁷

123. Ν. 4484/2017 ΦΕΚ Α 110/01/08/17

124. άρθρο 31

125. άρθρο 50

126. <https://www.synigoros.gr/resources/20170828-dt-sxkp.pdf>

127. ΦΥ 210083/15

5.7. Υπέρμετρες χρεώσεις και υπερβολικά πρόστιμα από επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ύδρευσης (ΕΥΔΑΠ/ΔΕΥΑ)

Υπέρμετρες χρεώσεις εκ μέρους της ΕΥΔΑΠ αποτελούν συχνά αντικείμενο καταγγελίας. Πολίτης προσέφυγε στην Αρχή διαμαρτυρούμενη για την επιβολή από την ΕΥΔΑΠ υπέρμετρης χρέωσης παροχής ύδρευσης, ύψους 23.597,00€, για κατανάλωση που δεν οφειλόταν σε αφανή διαρροή.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε στην ΕΥΔΑΠ ότι, όπως αναγράφεται σε σχετικό –αναρτημένο στην ιστοσελίδα της–δελτίο τύπου της, υπό την επικεφαλίδα ΥΠΑΙΤΙΟΤΗΤΑ ΕΥΔΑΠ, «Στις περιπτώσεις αυτές (λανθασμένη ένδειξη, ελαττωματικός μετρητής κ.λ.π.) η αναμόρφωση του λογαριασμού είναι πλήρης με αποτέλεσμα την μηδενική επιβάρυνση του πολίτη».

Μετά την παρέμβαση της Αρχής, η ΕΥΔΑΠ προέβη σε ριζική αναμόρφωση του αρχικού ποσού των 23.597,00€ στα 1.576,42€ και η πολίτης αποδεχόμενη τη νέα, διαμορφωθείσα μειωμένη οφειλή, συνήψε διακανονισμό για την αποπληρωμή της σε δόσεις.

Ο Συνήγορος κατά την εξέταση αναφοράς καταναλωτή της Δημοτικής Επιχείρησης Ύδρευσης Αποχέτευσης Μείζονος Περιοχής Βόλου (ΔΕΥΑΜΒ), προέκυψε ότι η υδροπαροχή ακινήτου, ετέθη αρχικά σε καθεστώς διακοπής λόγω ανεξόφλητων οφειλών, σύμφωνα με την παρ. 1 άρθ. 17 «Λογαριασμοί-Διακοπή λόγω οφειλής» του Κανονισμού Ύδρευσης της Επιχείρησης και στη συνέχεια, λαμβάνοντας υπόψη ότι υπήρξε παραβίαση της διακοπής, επιβλήθηκε σύμφωνα με την παρ. 5 του παραπάνω άρθρου πρόστιμο ίσο με το πενταπλάσιο της κατανάλωσης. Ο Συνήγορος σε έγγραφό του προς την Επιχείρηση επεσήμανε ότι υπάρχει μετρητής που καταγράφει την κατανάλωση, η οποία τιμολογείται κανονικά με το ισχύον τιμολόγιο, συνεπώς, ανεξάρτητα από την εισπραξιμότητα ή μη, δεν στοιχειοθετείται περίπτωση ιδιοποίησης/χρήσης άγνωστης ποσότητας νερού και δεν υπάρχει ζήτημα υπολογισμού απώλειας εσόδου για την Επιχείρηση. Η Αρχή πρότεινε την κατάργηση της επιβολής προστίμων στις περιπτώσεις καταγεγραμμένης κατανάλωσης.

Η ΔΕΥΑΜΒ ανταποκρίθηκε θετικά τόσο στην περίπτωση του καταναλωτή, όσο και για την γενικότερη εφαρμογή της πρότασης της Αρχής κατά την επικείμενη τροποποίηση του Κανονισμού Ύδρευσης.

6. Διοικητικές δυσλειτουργίες στην εφαρμογή της νομοθεσίας

Διοικητικές δυσλειτουργίες που ακυρώνουν την εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου εμφανίζονται σε πολλούς τομείς της δράσης της διοίκησης. Υποστελέχωση υπηρεσιών, σύνθετες αλλά γραφειοκρατικές κατά μείζονα λόγο διαδικασίες, ασταθής διοικητική πρακτική, είναι κάποιες μορφές της διοικητικής δυσλειτουργίας.

Η προστασία των ανήλικων αποτελεί ένα εξαιρετικά ευαίσθητο και μείζονος σημασίας θέμα, το οποίο αντιμετώπισε η Αρχή σε διάφορες μορφές. Η αποφυγή κράτησής προσφύγων και μεταναστών, η άρση των γεωγραφικών περιορισμών απαγόρευσης απομάκρυνσης και η άρση της διοικητικής κράτησης υπό συγκεκριμένες συνθήκες και προϋποθέσεις, εξετάστηκαν από την Αρχή. Αντιστοίχως, σύνθετη και δυσλειτουργική παραμένει η διαδικασία ένταξης νηπίων και βρεφών σε δημοτικούς και ιδιωτικούς σταθμούς ενταγμένους σε υλοποιούμενο πρόγραμμα «ΕΣΠΑ», ενώ διοικητικές αρρυθμίες στο πλαίσιο της παροχής κοινωνικών διευκολύνσεων και υπηρεσιών με αποδέκτες ανήλικους και τις οικογένειές τους, απασχόλησαν την Αρχή και αντιμετωπίστηκαν στο σύνολό τους

Η ελληνική δημόσια διοίκηση προσπαθεί να αποκομίσει, από την είσοδό της στην ψηφιακή εποχή, σημαντικά οφέλη στην απλοποίηση των διαδικασιών, στην ταχύτητα, τη διαφάνεια δράσης και την αξιοπιστία. Ωστόσο, το φαινόμενο οι υπηρεσίες να επικαλούνται μηχανογραφικά κωλύματα για να καλύψουν άλλου είδους αγκυλώσεις, οι οποίες επιβαρύνουν υπερβολικά τον πολίτη, αποδεικνύεται υπαρκτό και δισεπίλυτο.

Η διαφορετική προσέγγιση εκ μέρους των Δήμων, του θέματος της διαγραφής προστίμων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας που βαρύνουν τους κληρονόμους του παραβάτη ενεργοποίησε την παρέμβαση του Συνηγόρου. Η Αρχή προκάλεσε την έκδοση Γνωμοδότησης του ΝΣΚ, η οποία διευκρινίζει απολύτως τα ζητήματα που αφορούν το κληρονομητό των οφειλών λόγω αυτών των παραβάσεων. Αντιστοίχως, ύστερα από διαμεσολάβηση της Αρχής στον Επίτροπο του Υπουργείου Υγείας και στην αρμόδια ΔΟΥ, πραγματοποιήθηκε άμεσα η διαγραφή οφειλής πολίτη, ο οποίος είχε δικαιωθεί δικαστικά.

Εξαιρετικά προβληματική εμφανίζεται η λειτουργία κάποιων διπλωματικών αποστολών της χώρας, με συνέπεια η Αρχή να έχει εκφράσει την άποψη ότι υπερβαίνουν τις νόμιμες αρμοδιότητές τους. Επίσης η ελληνική Πρεσβεία στη Μόσχα δεν παρέχει θεώρηση σε έγγραφα που προσκομίζονται από πολίτες Ουζμπεκιστάν (λ.χ. πιστοποιητικά γέννησης) προκειμένου να κατατεθούν σε ελληνικές αρχές, καθώς αμφισβητεί τη γνησιότητά τους. Εξετάζεται, ως εναλλακτική αλλά αμφίβολης αποτελεσματικότητας λύση, η συνεργασία της Πρεσβείας με ιδιώτες δικηγόρους.

Τέλος, αλλοδαποί στερούμενοι διαβατηρίου, κυρίως λόγω αδυναμίας μετάβασης στις εμπόλεμες χώρες καταγωγής τους, έχουν υποβάλει αιτήματα για χορήγηση άδειας διαμονής, τα οποία, όμως, δεν εξετάζονται, καθώς δεν συνεδριάζει η Ειδική Τριμελής Επιτροπή του άρθρ.134 Ν.4251/2014.

Ζητήματα που αφορούν στη λειτουργία των ΟΤΑ και ειδικά των πολεοδομικών τους γραφείων, μετά την νομοθετική εισαγωγή του προγράμματος «Καλλικράτης», χαρακτηρίζονται ως διοικητικές δυσλειτουργίες. Η αδυναμία συγκρότησης πολεοδομικών γραφείων από κάθε Δήμο, είτε λόγω έλλειψης μέσων είτε λόγω έλλειψης προσωπικού, οδήγησε στην πρόβλεψη του νόμου για παροχή διοικητικής υποστήριξης μεταξύ όμορων Δήμων. Η ρύθμιση αυτή, λειτούργησε στην πράξη αλυσιτελώς. Δήμοι που είχαν συγκροτημένα πολεοδομικά γραφεία, αντιμετώπισαν τεράστιο όγκο υποθέσεων καθώς επιβαρύνθηκαν με αυτές των γειτονικών ΟΤΑ, με συνέπεια να αδρανήσουν προ του βάρους αυτού, ενώ όσοι Δήμοι δεν είχαν πολεοδομική υπηρεσία, δεν την συγκρότησαν ποτέ επαναπαυόμενοι στην ευνοϊκή ρύθμιση της διοικητικής τους υποστήριξης. Στο πεδίο των αναγκαστικών απαλλοτριώσεων για την προστασία αρχαιοτήτων, θέμα που παγίως και σταθερά απασχολεί την Αρχή, αντιμετωπίστηκε για μία ακόμη φορά, η πολύπλοκη, χρονοβόρα και παλινδρομούσα, μεταξύ των υπηρεσιών, διοικητική πρακτική.. Τέλος, εξαιρετικής σημασίας στο μέτρο που αφορούν ζητήματα ζωής και θανάτου μεταναστών και προσφύγων, είναι τα ζητήματα των συνθηκών διαβίωσης στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Όπως παρουσιάζεται αναλυτικά στη συνέχεια, ο υπερπληθυσμός μεταναστών και προσφύγων στη Σάμο και τη Λέσβο και οι εξ αυτού δυσμενέστερες συνθήκες στέγασης, έχει οδηγήσει σε απώλειες ζωών. Ωστόσο, οι συνθήκες βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης, αποτελούν σε μεγάλο βαθμό οργανωτικό και διαδικαστικό πρόβλημα, που επιδέχεται ραγδαία βελτίωση. Στη συνέχεια παρατίθενται τα στοιχεία των σχετικών αναφορών, που με ενάργεια αποδίδουν τις υφιστάμενες διοικητικές δυσλειτουργίες.

6.1. Θέματα προστασίας ανηλίκων

6.1.1. Αποφυγή κράτησης ασυνόδευτου ανηλίκου αναγνωρισμένου πρόσφυγα και παραμονή του σε χώρο φιλοξενίας

Ανήλικος Αφγανικής καταγωγής ήρθε στην Ελλάδα το καλοκαίρι του 2014, κρατήθηκε διοικητικά για πέντε μήνες, στη συνέχεια μεταφέρθηκε σε Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων στην Ήπειρο και τέλος διέφυγε από το Μάιο του 2015 στη Σουηδία. Ωστόσο κατά το διάστημα της απουσίας του αναγνωρίστηκε από τις ελληνικές αρχές ως πρόσφυγας και εξαιτίας αυτής της αναγνώρισης οι Σουηδικές Αρχές αποφάσισαν να τον επιστρέψουν στην Ελλάδα, όπου θα παρέμενε υπό κράτηση μέχρι να ανευρεθεί κατάλληλος χώρος φιλοξενίας, υπό την έννοια της προστατευτικής φύλαξης. Ο Συνήγορος απέστειλε επιστολή στην Εισαγγελία Ανηλίκων Αθηνών υποστηρίζοντας, ότι η κράτηση θα συνιστούσε μία περαιτέρω επιβάρυνση του ανηλίκου ενώ και προστατευτική φύλαξη δεν προβλέπεται για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων παρά μόνο για ανηλίκους, που εκούσια ή ακούσια έχουν εξαφανισθεί μέχρι να παραδοθούν στους οικείους τους σύμφωνα με το άρ. 118 παρ. 2α του ΠΔ 141/1991. Ο ανήλικος τελικά παραπέμφθηκε σε ασφαλή ζώνη (safezone) για ασυνόδευτους ανηλίκους στην Ανοικτή Δομή Προσωρινής Φιλοξενίας στον Ελαιώνα.¹²⁸

6.1.2. Άρση γεωγραφικού περιορισμού σε ασυνόδευτους ανήλικους

Σε ανήλικο μέλος μονογονεϊκής οικογένειας από τη Συρία επιβλήθηκε γεωγραφικός περιορισμός απαγόρευσης απομάκρυνσης από το Διοικητή του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης Λέσβου. Ο Συνήγορος ζήτησε την άρση του γεωγραφικού περιορισμού ειδικά για τον ανήλικο, λόγω της συνδρομής ιατρικών λόγων στο πρόσωπο του παιδιού και υπό την οπτική του βέλτιστου συμφέροντος του ανηλίκου, που επέβαλε την παραμονή του σε αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης στην Αθήνα.¹²⁹

6.1.3. Άρση διοικητικής κράτησης συζύγου ανήλικης με προβλήματα υγείας

Μη Κυβερνητική Οργάνωση ζήτησε την άρση της διοικητικής κράτησης αλλοδαπού κρατουμένου στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ανηλίκων της Αμυγδαλέζας, εξαιτίας του γεγονότος ότι η ανήλικη σύζυγός του έπασχε από ανίατη βαριά ασθένεια και είχε ανάγκη από συνεχή φροντίδα, που μόνο αυτός μπορούσε

128. ΦΥ 226203/17

129. ΦΥ 234400/17

να της παρέχει καθώς δεν υπήρχε άλλο συγγενικό πρόσωπο. Μετά από άτυπη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου ο αλλοδαπός υπέβαλε αίτημα ασύλου και αφέθηκε ελεύθερος.¹³⁰

6.1.4. Παιδικοί Σταθμοί

Σημαντικός αριθμός πολιτών ζήτησε την παρέμβαση του Συνηγόρου προκειμένου να διερευνηθεί η νομιμότητα της απορριπτικής απόφασης επί του υποβληθέντος φακέλου δικαιολογητικών τους από μέρους της αρμόδιας υπηρεσίας «Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης» (ΕΕΤΑΑ), στο πλαίσιο υλοποίησης του προγράμματος ΕΣΠΑ «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής» για τη φοίτηση βρεφών και νηπίων σε δημοτικούς και ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς κατά την περίοδο 2017-2018. Ο Συνήγορος εντόπισε ζητήματα που επιδέχονταν διερεύνησης, όπως: η προδρομική εκτίμηση του αριθμού των δυνητικά ωφελούμενων για την αποφυγή υπέρβασης του ετησίως διαθέσιμου προϋπολογισμού, η ύπαρξη κατηγοριών δυνητικά ωφελούμενων με ειδική ιδιότητα απασχολησιμότητας, η παροχή διευκρινιστικών οδηγιών σε υπηρεσίες που συνδράμουν πολίτες στην υποβολή των δικαιολογητικών του φακέλου τους, όπως τα ΚΕΠ, καθώς και η αναζήτηση μηχανισμών παρακολούθησης της διαδικασίας τοποθέτησης δικαιούχων αξίας τοποθέτησης-voucher σε πλαίσια. Η επανεξέταση αρχικά απορριφθέντων φακέλων -είτε λόγω προσκόμισης αιτηθέντων δικαιολογητικών, είτε λόγω επιπρόσθετων πιστώσεων κατά τη φάση δεύτερης διαλογής από την ΕΕΤΑΑ- ικανοποίησε την πλειοψηφία των εκκρεμούντων αιτημάτων πολιτών.¹³¹

6.1.5. Κοινωνικές παροχές-διευκολύνσεις

Γονείς απευθύνθηκαν στον Συνήγορο ζητώντας την παρέμβαση του για την διασφάλιση κοινωνικών παροχών και διευκολύνσεων που αφορούν τα ανήλικα τέκνα τους ή τη συνδρομή του στην κινητοποίηση αρμόδιων φορέων της πολιτείας για την αντιμετώπιση κοινοτικών ζητημάτων. Ενδεικτικά, διαζευγμένη άνεργη μητέρα ανήλικου τέκνου με δυσχερέστες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες διαβίωσης, αιτήθηκε τη συνδρομή του Συνηγόρου για την διασύνδεση με αρμόδιους φορείς με στόχο την κάλυψη των καθημερινών αναγκών του παιδιού, διαδικασία που έλαβε χώρα άμεσα εξυπηρετώντας εκπαιδευτικά, εξωσχολικά και κοινωνικά ζητήματα. Μητέρα νηπίου αιτήθηκε τη συνδρομή του Συνηγόρου για την ανατιο-

130. ΦΥ 227339/17

131. ΦΥ 231270/17, 231107/17, 2310314/17, 232537/17, 233689/17 και επίσης ΦΥ 220714/16, 226505/17, 230582/17

λόγητη εκδίωξή τους από Δημοτικό Γήπεδο, η διερεύνηση του οποίου κατέδειξε κακό χειρισμό από πλευράς υπαλλήλου του εμπλεκόμενου Δήμου, ζητήθηκε εγγράφως συγνώμη από την πολίτη και αναρτήθηκε διευκρινιστική πινακίδα. Τέλος, περίοικοι γονείς/κηδεμόνες ανηλίκων που δέχονταν λεκτικές επιθέσεις, απειλές και ξυλοδαρμούς σε πλατεία περιοχής της Αττικής, αιτήθηκαν την διαμεσολάβηση του Συνηγόρου για την αντιμετώπιση των περιστατικών, γεγονός που επιτεύχθηκε με έγγραφο της αρχής προς το αρμόδιο τμήμα ασφαλείας.¹³²

6.2. Θέματα ηλεκτρονικών εφαρμογών

6.2.1. Ανάγκη προσαρμογών των ηλεκτρονικών εφαρμογών Ταμείου, ώστε να τηρείται η νομιμότητα και να μην εξουθενώνονται οικονομικά οι συνταξιούχοι

Συνταξιούχος του ΟΑΕΕ υπέστη επαχθή παρακράτηση ποσού από τη σύνταξή του λόγω προηγούμενης αχρεωστήτως καταβληθείσας παροχής. Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι η νομοθεσία έθετε το ¼ της σύνταξης μόνο ως ανώτατο όριο συμψηφισμού, επιτρέποντας όμως παράλληλα συμψηφισμό με περισσότερες και χαμηλότερες δόσεις. Το υποκατάστημα του ΟΑΕΕ απάντησε ότι στην ηλεκτρονική εφαρμογή που χρησιμοποιείται για την καταβολή των συντάξεων, όλες οι κρατήσεις για αχρεωστήτως εισπραχθείσες συντάξεις είναι ποσοστιαίες και παρακρατούνται ακριβώς στο 1/4 του ακαθάριστου ποσού της σύνταξης, μη επιτρέποντας περαιτέρω ευελιξία, η οποία δύναται να υφίσταται εκ του νόμου. Στην πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη να πραγματοποιηθούν όλες οι αναγκαίες προσαρμογές των ηλεκτρονικών εφαρμογών που χρησιμοποιούνται από τον ΟΑΕΕ, ώστε οι τελευταίες να λειτουργούν κατά τρόπο συμβατό με την ισχύουσα νομοθεσία, ο Διοικητής του ΟΑΕΕ αντέταξε ότι οι χρησιμοποιούμενες ηλεκτρονικές εφαρμογές δεν παραβιάζουν τη νομοθεσία.^{133, 134}

6.2.2. Μηχανογραφικά προβλήματα σε σύνταξη χρείας

Σε δικαιούχο χήρα, η σύνταξη χρείας καταβαλλόταν μόνο κατόπιν οχλήσεως της ιδίας και έπειτα από συνεννόηση με την υπηρεσία, με επιταγή που αντιστοιχούσε στις συντάξεις του προηγούμενου τριμήνου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μη γνωρίζει η ενδιαφερομένη ούτε το ακριβές ποσό που δικαιούται μηνιαίως ούτε

132. ΦΥ 220714/16, 226505/17, 230582/17

133. <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.suntaxeis.416048>

134. ΦΥ 209740/16

πότε θα λάβει τις επόμενες παροχές. Στις επανειλημμένες διαμαρτυρίες της, η υπηρεσία την ενημέρωνε ότι, επειδή λαμβάνει σύνταξη και από δικό της δικαίωμα, υπάρχει πρόβλημα κατά τη μηχανογραφική επεξεργασία της παροχής, και την διαβεβαίωνε ότι σύντομα το πρόβλημα θα διευθετηθεί. Η Αρχή επεσήμανε ότι παρήλθαν δύο χρόνια από την εμφάνιση του προβλήματος, με αποτέλεσμα η ηλικιωμένη δικαιούχος να ταλαιπωρείται και να βιώνει ανασφάλεια, σχετικά με το αν και πότε θα λάβει τις επόμενες παροχές. Τονίστηκε, επίσης, ότι η επίκληση εσωτερικών δυσλειτουργιών στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας δεν απαλλάσσει τα διοικητικά όργανα από τις εκ του νόμου υποχρεώσεις τους ούτε μπορεί να αντιτάσσεται στους πολίτες ως ειδική αιτιολογία για την καθυστέρηση διεκπεραίωσης των υποθέσεων τους και ζήτησε την ταχύτερη διευθέτηση του υπό εξέταση ζητήματος. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, έγινε προσπάθεια επίλυσης του ζητήματος, αλλά αυτό αρχικά δεν κατέστη δυνατό, λόγω λαθών διάτρησης ή λαθών στην κωδικοποίηση εγγραφών. Εν τέλει το ζήτημα διευθετήθηκε και η σύνταξη άρχισε να καταβάλλεται κανονικά στον τραπεζικό λογαριασμό της δικαιούχου.¹³⁵

6.2.3. Απόρριψη χορήγησης πετρελαίου θέρμανσης λόγω κλεμμένου οχήματος

Πολίτες κατήγγειλαν ότι το ηλεκτρονικό σύστημα απέρριψε την αίτησή τους για χορήγηση επιδόματος πετρελαίου θέρμανσης, επειδή φαίνεται ότι εξακολουθούν να κατέχουν όχημα το οποίο έχει κλαπεί. Το σύστημα εμφανίζει το όχημα «σε ακινησία», καθώς δεν έχει την δυνατότητα να αποτυπώσει ηλεκτρονικά την κλοπή. Ο Συνήγορος επανειλημμένως απευθύνθηκε προς την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ), ζητώντας να καταστεί δυνατή η ηλεκτρονική απεικόνιση της πραγματικής κατάστασης των οχημάτων αυτών ως «κλοπή» και όχι ακινησία, ούτως ώστε να μην απορρίπτεται η χορήγηση του επιδόματος πετρελαίου θέρμανσης. Η ΑΑΔΕ ανταποκρίθηκε προσφάτως, με την προσθήκη της κατάστασης «Κλοπή» για τα οχήματα αυτά. Ωστόσο παραμένει το πρόβλημα της απόρριψης των επιδομάτων προηγούμενων ετών, καθώς η δυνατότητα αυτή δεν ανάγεται στον χρόνο της δήλωσης κλοπής του οχήματος. Επ' αυτού η διαμεσολάβηση συνεχίζεται.¹³⁶

135. ΦΥ 202446/15

136. ΦΥ 218289/16

6.3. Θέματα ρυθμίσεων οφειλών

6.3.1. Ενιαία ρύθμιση του κληρονομητού των οφειλών λόγω παραβάσεων του Κ.Ο.Κ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, μέσα από τη διερεύνηση αναφορών, διαπίστωσε ότι η στάση των Δήμων απέναντι στις αιτήσεις διαγραφής προστίμων Κ.Ο.Κ. που υποβάλλονται από τους κληρονόμους του παραβάτη, δεν είναι ενιαία. Κάποιοι Δήμοι εφαρμόζουν αυστηρά τις διατάξεις του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων και διαγράφουν τα πρόστιμα μόνο εφόσον οι κληρονόμοι έχουν αποποιηθεί την κληρονομιά. Άλλοι, επικαλούμενοι γνωμοδοτήσεις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (ΝΣΚ), προβαίνουν σε διαγραφή των προστίμων, θεωρώντας ότι ο προσωποπαγής χαρακτήρας τους δεν επιτρέπει την ένταξή τους στο σύνολο της κληρονομιάς και την επιβολή τους σε βάρος των κληρονόμων. **Ο Συνήγορος επισήμανε στο Υπουργείο Εσωτερικών ότι η ανομοιόμορφη αυτή αντιμετώπιση οδηγεί σε άνιση μεταχείριση, δημιουργεί σύγχυση σε ό,τι αφορά το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και κλονίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στη διοίκηση.** Εν τέλει όπως ζήτησε η Αρχή, το ΝΣΚ¹³⁷ διευκρίνισε απολύτως τα ζητήματα που αφορούν το κληρονομητό των οφειλών λόγω παραβάσεων του Κ.Ο.Κ.¹³⁸

6.3.2. Διαγραφή οφειλής που είχε ακυρωθεί με δικαστική απόφαση

Στο Συνήγορο απευθύνθηκε, το Δεκέμβριο του 2016, πολίτης ζητώντας τη διαγραφή ποσού 25.000 περίπου μαζί με τις προσαυξήσεις, το οποίο του επιβλήθηκε το 2013 ύστερα από καταλογιστική πράξη του Επιτρόπου του Υπουργείου Υγείας, η οποία όμως ακυρώθηκε με απόφαση του Ε΄ Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου το Μάιο του 2016. Παρά το γεγονός ότι η απόφαση είχε άμεσα κοινοποιηθεί στη αρμοδία ΔΟΥ, προκειμένου να προχωρήσει σε διαγραφή του ποσού, αυτή δεν είχε πραγματοποιηθεί, με αποτέλεσμα αφενός η οφειλή να προσαυξάνεται και αφετέρου να μην μπορεί ο ενδιαφερόμενος να λάβει την επιστροφή φόρου που δικαιούνταν. **Ύστερα από διαμεσολάβηση της Αρχής στον Επίτροπο του Υπουργείου Υγείας και στην αρμόδια ΔΟΥ, πραγματοποιήθηκε άμεσα η διαγραφή της οφειλής και αποδεσμεύτηκε το ποσό του φόρου που έπρεπε να επιστραφεί στο διοικούμενο.**¹³⁹

137. υπ' αρ. 308/2016 Γνωμοδότηση, η οποία έγινε αποδεκτή από τον Υπουργό στις 19/07/2017

138. ΦΥ 198303/15, 220556/16

139. ΦΥ 222822/16

6.4. Θέματα διπλωματικών αντιπροσωπειών

6.4.1. Καθυστερήσεις από διπλωματικές αντιπροσωπείες

Ο Συνήγορος εντοπίζει επί σειρά ετών¹⁴⁰ την προβληματική παροχή υπηρεσιών από ορισμένες Ελληνικές διπλωματικές αρχές, κυρίως σε σχέση με πολυετείς καθυστερήσεις χορήγησης θεώρησης εισόδου σε μέλη οικογενειών πολιτών των οικειών χωρών, που έχουν προηγουμένως λάβει εγκρίσεις από τις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης των αποκεντρωμένων διοικήσεων. Επίσης, παρατηρούνται πολύμηνες καθυστερήσεις στην επικύρωση δημοσίων εγγράφων, όπως πιστοποιητικών γέννησης ή οικογενειακής κατάστασης, με αποτέλεσμα να παρακωλύονται υπέρμετρα διαδικασίες ενώπιον ελληνικών αρχών, όπως αποφάσεις οικογενειακής συνένωσης ή εγγραφή πολιτογραφημένων στα δημοτολόγια.¹⁴¹ Οι εν λόγω διπλωματικές αποστολές αποδίδουν τα ανωτέρω εγνωσμένα προβλήματα κυρίως στην υποστελέχωσή τους, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα υποχρεωτικώς συνοδευόμενα διπλωματικά ταχυδρομεία, τα οποία δεν εκτελούνται με την προβλεπόμενη συχνότητα με αποτέλεσμα να διεκπεραιώνονται ελάχιστες ταχυδρομικές αποστολές.

6.4.2. Άρνηση επικύρωσης πιστοποιητικών

Η ελληνική Πρεσβεία στη Μόσχα δεν παρέχει θεώρηση σε έγγραφα που προσκομίζονται από πολίτες Ουζμπεκιστάν (λ.χ. πιστοποιητικά γέννησης) προκειμένου να κατατεθούν σε ελληνικές αρχές, καθώς αμφισβητεί τη γνησιότητά τους. Εξετάζεται, ως εναλλακτική λύση, η συνεργασία της Πρεσβείας με ιδιώτες δικηγόρους οι οποίοι θα ελέγχουν την εγκυρότητα των εγγράφων, κάτι το οποίο ήδη εφαρμόζεται αλλού, συχνά με προβληματικά αποτελέσματα¹⁴²). Ωστόσο ούτε αυτή η διαδικασία έχει υιοθετηθεί μέχρι σήμερα από την εν λόγω Πρεσβεία, ενώ το Υπουργείο Εξωτερικών παραλείπει να ενημερώσει το Συνήγορο για ενέργειες στις οποίες προτίθεται να προβεί.¹⁴³

6.5. Λειτουργία Επιτροπής για τους στερούμενους διαβατηρίου

Αλλοδαποί στερούμενοι διαβατηρίου, κυρίως λόγω αδυναμίας μετάβασης στις

140. Ετήσια Έκθεση 2012:σελ.97, 2013:σελ.91, 2014:σελ.101, 2016:σελ.105

141. ΦΥ 212514/16, 226859/17, 229866/17, 231899/17, 232577/17

142. Ετήσια Έκθεση. 2016:σελ.105

143. ΦΥ 216254/16, 234679/17

εμπόλεμες χώρες καταγωγής τους, έχουν υποβάλει αιτήματα για χορήγηση άδειας διαμονής, τα οποία, όμως, δεν εξετάζονται, καθώς δεν συνεδριάζει η Ειδική Τριμελής Επιτροπή¹⁴⁴ η οποία γνωμοδοτεί για την ύπαρξη προσωρινής ή μόνιμης αντικειμενικής αδυναμίας προσκόμισης διαβατηρίου. Η λειτουργία της Επιτροπής ήταν ανέκαθεν προβληματική, ωστόσο μετά την ίδρυση Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής απαιτείται ανασυγκρότησή της, τα δε αιτήματα παραμένουν σε εκκρεμότητα επί μακρόν.¹⁴⁵

6.6. Πολεοδομικά και συναφή ζητήματα

6.6.1. Καθυστέρηση διεκπεραίωσης πολεοδομικών υποθέσεων λόγω ελλιπούς στελέχωσης και οργανωτικών δυσλειτουργιών των πολεοδομικών υπηρεσιών

Με διατάξεις του Ν. 3852/2010 (Καλλικράτης) περιήλθαν στους Δήμους πρόσθετες πολεοδομικές αρμοδιότητες, ενώ προβλέφθηκε ότι αν σε Δήμους του ίδιου νομού δεν υφίστανται υπηρεσίες με επάρκεια υλικοτεχνικής υποδομής και προσωπικού, τότε παρέχεται σε αυτούς υποχρεωτικώς, διοικητική υποστήριξη από το Δήμο της έδρας του νομού ή από άλλο εγγύτερο Δήμο. Παράλληλα, προβλέφθηκε ότι η διοικητική υποστήριξη παρέχεται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ενώ οι Δήμοι υποχρεούνται να οργανώσουν αυτοτελείς υπηρεσιακές μονάδες.

Δεδομένου ότι κατά τη διερεύνηση αναφορών προέκυψαν ζητήματα μακροχρόνιων καθυστερήσεων διεκπεραίωσης πολεοδομικών υποθέσεων, ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε¹⁴⁶ με έγγραφά του προς τους αρμόδιους Υπουργούς, με τα οποία υπέβαλε συγκεκριμένες νομοθετικές και λειτουργικές προτάσεις, προκειμένου να συμβάλει στην επίλυση των προαναφερόμενων ζητημάτων, λόγω ανεπιτυχούς εφαρμογής του νομοθετικού πλαισίου, ελλιπούς στελέχωσης και σοβαρών οργανωτικών δυσλειτουργιών των πολεοδομικών υπηρεσιών.

Κατόπιν, στο Ν. 4483/2017 συμπεριλήφθηκε νέα ρύθμιση για το ζήτημα της υποχρεωτικής παροχής διοικητικής υποστήριξη σε Δήμους.¹⁴⁷ Ο Συνήγορος του

144. άρθρο 134 Ν. 4251/14

145. ΦΥ 213447/16

146. Φ1300.2/45460/03.12.15 και Φ.1300.2/8234/22.02.17

147. Ειδικότερα, στο άρθρο 25:«...παρέχεται υποχρεωτικά διοικητική υποστήριξη σε Δήμους, στους οποίους είχε παρασχεθεί διοικητική υποστήριξη, κατά την έναρξη εφαρμογής του Προγράμματος «Καλλικράτης», κατόπιν διαπιστώθηκε η επάρκεια υλικοτεχνικής υποδομής και προσωπι-

Πολίτη απευθύνθηκε στον αρμόδιο Υπουργό Εσωτερικών, με το υπ' αρ. πρωτ. Γρ. Συν. 126/29-09-2017 έγγραφό του, με το οποίο επισήμανε ότι η ρύθμιση αυτή θα συμβάλλει στη διαιώνιση του υφιστάμενου προβλήματος και ότι βρίσκεται σε αντίθεση με την υφιστάμενη υποχρέωση του Ν. 3852/2010 (Καλλικράτης) για την οργάνωση αυτοτελών υπηρεσιών. Επίσης, ο Συνήγορος του Πολίτη επανέλαβε τις ήδη διατυπωμένες θέσεις του για τη συγκρότηση και στελέχωση των νέων δημοτικών υπηρεσιών σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο σχέδιο «Καλλικράτης».

Περαιτέρω, στο Νόμο για τον «Έλεγχο και την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος» συμπεριλήφθηκε νομοθετική διάταξη σχετικά με το ίδιο ζήτημα.¹⁴⁸

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σε σχετική παρέμβασή του προς τους αρμόδιους Υπουργούς, επισήμανε ότι η συγκεκριμένη ρύθμιση δεν θα επιλύσει το πρόβλημα της καθυστέρησης διεκπεραίωσης πολεοδομικών υποθέσεων, διότι η εφαρμογή της τίθεται υπό την προϋπόθεση της έκδοσης σχετικού Προεδρικού Διατάγματος που θα ορίσει τις προϋποθέσεις για τη λειτουργία και οργάνωση των Υπηρεσιών Δόμησης και τα κριτήρια για τη στελέχωσή τους. Περαιτέρω, με τη νέα νομοθετική πρόβλεψη θεσμοθετείται ακόμα μια διαπιστωτική πράξη με τη σύσταση Υπηρεσιών Δόμησης ανά Περιφερειακή Ενότητα, η εφαρμογή της οποίας είναι αμφίβολη.

6.6.2. Σύνθετη διοικητική διαδικασία σε αρχαιολογική απαλλοτρίωση

Η μη συντέλεση απαλλοτρίωσης ιδιοκτησίας μεγάλης αγοραστικής αξίας από το Υπουργείο Πολιτισμού, προκάλεσε την παρέμβαση της Αρχής. Η ιδιοκτησία βρισκόταν κοντά σε αρχαιολογικό χώρο, εντός σχεδίου πόλεως και εντός εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου, και μετά από 27 έτη χαρακτηρίστηκε αρχαιολογικός χώρος από το ΥΠ.ΠΟ και ακολούθησε ο χαρακτηρισμός της ως μη οικοδομήσιμος κοινόχρηστος – αρχαιολογικός χώρος, με τροποποίηση του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου – μετατόπιση/κατάργηση ρυμοτομικών γραμμών, έγκριση πεζοδρόμων/κοινόχρηστων χώρων.

Ο αναφερόμενος κατέθεσε αίτημα αποζημίωσης στην ΚΣΤ' ΕΠΚΑ και στη συ-

κού για την άσκηση συγκεκριμένης δραστηριότητας, πλην όμως στη συνέχεια κατέστη αποδεκτά ανέφικτη η άσκησή της, λόγω έλλειψης πόρων και εξειδικευμένου προσωπικού...».

148. Ειδικότερα στο άρθρο 31 παρ. 2 προβλέπεται ότι «αν οι δήμοι δεν έχουν συστήσει ή αδυνατούν να συστήσουν υπηρεσία δόμησης που δεν καλύπτει τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για την εύρυθμη λειτουργία της, με απόφαση του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης συνιστάται μια Υπηρεσία Δόμησης ανά περιφερειακή ενότητα, με χωρική αρμοδιότητα στους προαναφερόμενους δήμους. Μέχρι την έκδοση της ως άνω απόφαση του Συντονιστή της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης εφαρμόζεται η παρ. 2 του άρθρου 1 της από 31/12/2012 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου, όπως κυρώθηκε, με το άρθρο 1 του Ν. 4147/13 (Α' 98) και ισχύει έως σήμερα».

νέχεια υπήρξε διετής καθυστέρηση λόγω άγνοιας της υπηρεσίας του υπόχρεου αποζημίωσης του ακινήτου και μη ολοκλήρωσης της διαδικασίας γνωμοδότησης για την απαλλοτρίωση από το Τοπικό Συμβούλιο Μνημείων. Παρότι το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο γνωμοδότησε άμεσα και θετικά στο αίτημα απαλλοτρίωσης, εντούτοις η υπόθεση εκκρεμεί επτά έτη μετά το αρχικό αίτημα του πολίτη, λόγω της σύνθετης διοικητικής διαδικασίας, ήτοι: προσπατούμενη κτηματογράφηση, κτηματολογικό διάγραμμα αρχαιολογικού χώρου πριν την έκδοση της πράξης απαλλοτρίωσης από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, έλεγχος τίτλων ιδιοκτησίας από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Ν.Σ.Κ), μη υλοποίηση της απευθείας αγοράς του ακινήτου λόγω κυβερνητικής μεταβολής και προώθησης εκ νέου προς υπογραφή, έκδοση βεβαίωσης πίστωσης από το Υπουργείο Οικονομικών, επικαιροποίηση στοιχείων σύμφωνα με Γνωμοδότηση Ν.Σ.Κ και διευκρινίσεις για την εφαρμογή της, υποχρέωση αποστολής από τον πολίτη διαδοχικών τίτλων ιδιοκτησίας από το 1860 έως και σήμερα, έλεγχό τους από το Ν.Σ.Κ και έκδοση εγκριτικής ΚΥΑ.¹⁴⁹

6.7. Κοινωνικές υπηρεσίες

Πολίτες ή φορείς εκπαίδευσης απευθύνονται στον Συνήγορο προκειμένου να λάβουν συνδρομή και καθοδήγηση αναφορικά με κοινωνικούς φορείς και υπηρεσίες της πολιτείας. Ενδεικτικά, σχολική μονάδα στην Αττική αιτήθηκε τη συνδρομή του Συνηγόρου για την αντιμετώπιση και συστηματοποίηση εκκρεμούντων ζητημάτων οικογένειας με έντονα χαρακτηριστικά δυσλειτουργίας και παθογένειας, προς το συμφέρον των ανήλικων τέκνων της, διαδικασία χρονοβόρα λόγω της αρχικής απροθυμίας των γονέων να συνεργασθούν, που όμως κατέληξε στην διασύνδεση του συνόλου των μελών της οικογένειας με θεραπευτικά πλαίσια, καθώς και την ένταξη των παιδιών σε παιδαγωγικά προγράμματα αναψυχής. Αλλοδαπός άνεργος γονέας με σοβαρά προβλήματα υγείας, διαμένων χρόνια στην χώρα, με σύζυγο και ανήλικα τέκνα, αιτήθηκε τη συνδρομή του Συνηγόρου για την ασφάλιση και ιατροφαρμακευτική τους κάλυψη, γεγονός που έγινε άμεσα με παροχή πληροφοριών και κατευθύνσεων.¹⁵⁰

149. ΦΥ 154888/12

150. ΦΥ 216514, 220704/16

6.8. Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης

Το δεύτερο εξάμηνο του 2017, η αύξηση των ροών μεταναστών και προσφύγων επιφέρει υπερπληθυσμό στις ήδη βεβαρημένες δομές υποδοχής, ιδίως στη Σάμο και τη Λέσβο. Τα ΚΥΤ, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, φιλοξενούν υπερδιπλάσιο αριθμό από τη χωρητικότητά τους. Από τις επισκέψεις του Συνηγόρου προκύπτει γενική εικόνα ακατάλληλων συνθηκών στέγασης που εγκυμονούν κινδύνους για την υγεία και ασφάλεια των διαβιούντων. Στην περίπτωση του θανάτου τριών μεταναστών στη Μόρια Λέσβου τον Ιανουάριο 2017, οι οποίοι άναψαν μαγκάλι μέσα στις σκηνές για να ζεσταθούν, ο Συνήγορος έλαβε επαρκή ενημέρωση από την ΕΛΑΣ ως προς τις εξετάσεις αίματος που έδειξαν εισπνοή μονοξειδίου του άνθρακα. Διαπίστωσε όμως ελλιπή ενημέρωση εκ μέρους του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, αρμόδιου για τα ΚΥΤ. Έτσι επισήμανε ότι η εσωτερική διοικητική διερεύνηση περιστατικών θανάτου προσώπων στο χώρο ευθύνης του υπουργείου θα συνέβαλε στη διαπίστωση συνθηκών και διαδικασιών που επιδέχονται οργανωτικής βελτίωσης, προκειμένου να προληφθούν παρόμοια ατυχήματα στο μέλλον. Σε ό,τι αφορά την προσπάθεια της διοίκησης να βελτιώσει τις συνθήκες στέγασης, ο Συνήγορος επισημαίνει ότι, τόσο στη Μόρια όσο και στα άλλα ΚΥΤ, αλλά και στους Χώρους Προσωρινής Φιλοξενίας ανά τη χώρα, θα πρέπει αντί των σκηνών να τοποθετηθούν παντού containers με υποδομή θέρμανσης. Επίσης πρέπει να αξιοποιηθούν πλήρως οι δυνατότητες εναλλακτικής στέγασης σε ξενώνες ή διαμερίσματα μέσω κατάλληλου επιχειρησιακού σχεδιασμού και της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης που διατίθεται για το σκοπό αυτό.

Χαρακτηριστική εξέλιξη είναι και η επέκταση δημιουργίας κέντρων κράτησης στα νησιά. Τόσο η λειτουργία Προαναχωρησιακού Κέντρου Κράτησης (ΠΡΟΚΕΚΑ) στην Κω δίπλα στο ΚΥΤ από το πρώτο εξάμηνο του 2017 όσο και η πρόβλεψη για την κατασκευή ΠΡΟΚΕΚΑ στη Σάμο, σε μέρος του χώρου όπου λειτουργεί το ΚΥΤ, δημιουργούν αλυσιδωτά προβλήματα για την εύρυθμη λειτουργία των διαδικασιών υποδοχής και ενδεχομένως την ασφάλεια των προσώπων. **Ερευνάται το κατά πόσον η υπαρκτή τάση επέκτασης της διοικητικής κράτησης, πέρα από το πρόβλημα της αναλογικότητας στον περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας, εγείρει και ζητήματα αναποτελεσματικότητας του κρατικού μηχανισμού να κινήσει με ταχύτητα τις διαδικασίες πρώτης υποδοχής, ασύλου και επιστροφών.¹⁵¹**

151. Ειδική Έκθεση 2017:σελ.59

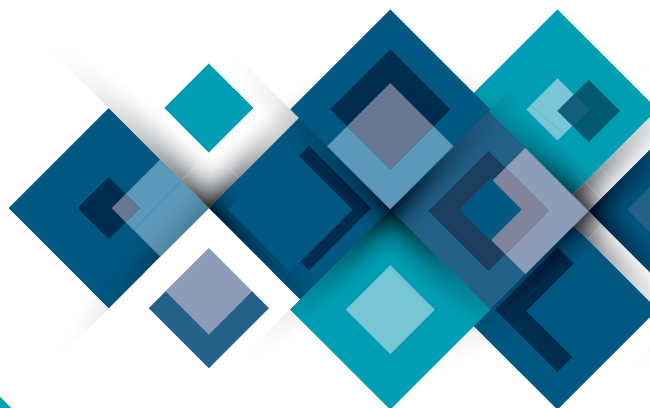
Επίμετρο

Η πολύμορφη παραβίαση του νόμου, όπως παρουσιάστηκε και υποστηρίχθηκε από τα χαρακτηριστικά παραδείγματα των αναφορών, αποτελεί την αποτύπωση της παθογένειας της διοικητικής δράσης, η οποία συχνά συνοδεύεται και από δυσλειτουργίες στην καθημερινή συναλλαγή, που επίσης παρουσιάστηκαν.

Το φαινόμενο της ελαστικής εφαρμογής της νομιμότητας, δεν είναι σύγχρονο, αποτελεί πρακτική χρόνων και εμφανίζεται με διαφορετική ένταση και συχνότητα. Όμως είναι πάντα επίκαιρο και ιδίως στις μέρες μας επιτείνεται από την οικονομική ύφεση και την κοινωνική ασφυξία. Η προβληματική λειτουργία του κράτους, διαπιστωμένη από ετών από το Συνήγορο του Πολίτη, δεν δημιουργήθηκε από την κρίση, αλλά ούσα προϋφιστάμενη και εμπεδωμένη, προκαλεί πλέον σοβαρές συνέπειες, αποτελώντας τροχοπέδη για την ανάπτυξη της οικονομίας και τη δοκιμαζόμενη κοινωνική συνοχή και ευημερία.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, προβάλλει τις παραβιάσεις του νόμου, ελέγχει πρακτικές που απαξιώνουν τη διοικητική λειτουργία, διαμεσολαβεί για την αποκατάσταση της νομιμότητας και αντιμετωπίζει την καταπολέμηση των φαινομένων αυτών με σταθερό προσανατολισμό στην εμπέδωση άλλης κουλτούρας τόσο στη Διοίκηση, όσο και στον πολίτη. Ο εξορθολογισμός του κράτους και η ισονομία, ως αντίδοτα στην παθογένεια καθώς και η αταλάντευτη λειτουργία του κράτους δικαίου, ως ασφαλιστική δικλείδα του πολιτεύματος, αποτελούν προτεραιότητες στη δράση της Αρχής και διαφαίνονται πλέον ως μονόδρομη επιλογή για την επάνοδο στην ανάπτυξη και την εδραίωση της ευρωπαϊκής πορείας της χώρας.

|| Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΙΚΟΣ
& ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ
ΕΙΔΙΚΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Η δράση του Συνηγόρου καλύπτει ευρύτατο φάσμα θεμάτων που αφορούν όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής.

Οι θεματικές ενότητες που ξεχώρισαν ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της χρονιάς για τη σοβαρότητά τους, το ενδιαφέρον που συγκεντρώνουν από την πλευρά των πολιτών και τον επίκαιρο χαρακτήρα τους, και αναλύονται στη συνέχεια, είναι οι ακόλουθες:

- Επιβολή μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης για οφειλές προς το Δημόσιο
- Κοινωνική Ασφάλιση και Παροχές
- Κοινωνική Αλληλεγγύη
- Διαχείριση και προστασία φυσικού περιβάλλοντος και φυσικών πόρων
- Μετανάστευση και Πολιτικό Άσυλο
- Ιθαγένεια και Αστική Κατάσταση
- Ποινικός Εγκλεισμός
- Προβλήματα ένταξης στην αγορά εργασίας
- Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης
- Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού στο σχολείο
- Προστασία ανηλίκων και ενεργοποίηση υποστηρικτικών μηχανισμών
- Επιμέλεια-γονική μέριμνα
- Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Σε καθεμιά από αυτές τις ειδικές θεματικές ενότητες, ο Συνήγορος επισημαίνει τα βασικά προβλήματα που κλήθηκε να αντιμετωπίσει, παραθέτει τις πλέον χαρακτηριστικές παρεμβάσεις του, καταγράφει τις προτάσεις του για νομοθετικές, οργανωτικές και λειτουργικές ρυθμίσεις και αξιολογεί τις εξελίξεις, θετικές ή αρνητικές, καθώς και την ανταπόκριση των αρμοδίων υπηρεσιών, με κύριο ζητούμενο και γνώμονα την αποτελεσματική αντιμετώπιση των διοικητικών δυσλειτουργιών και την απρόσκοπτη άσκηση των δικαιωμάτων των πολιτών.

1. Επιβολή μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης για οφειλές προς το δημόσιο

Το κείμενο αυτό αφιερώνεται από τις συντάκτριές του στη μνήμη της Καλλιόπης Στουγιάννου, που απετέλεσε πολύτιμο μέλος της Ομάδας Φορολογικών Θεμάτων και συνεισέφερε εξαιρετικά στο χειρισμό των σχετικών αναφορών.

Συνοπτική παρουσίαση

Η κατάσχεση απαιτήσεων και κινητών πραγμάτων στα χέρια τρίτων προσλαμβάνει συνεχώς όλο και μεγαλύτερη έκταση στην προσπάθεια του Δημοσίου και των Ν.Π.Δ.Δ. να εισπράξουν τις απαιτήσεις τους. Παράλληλα, το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο αποδεικνύεται αδύναμο να προστατέψει αποτελεσματικά τους μισθούς, τις συντάξεις, τα ασφαλιστικά βοηθήματα, τα προνοιακά επιδόματα. Ακόμη και στις περιπτώσεις που παρέχεται προστασία σε ακατάσχετα ποσά, οι διοικητικές δυσλειτουργίες και οι τεχνικές δυσκολίες τελικά την αποδυναμώνουν σημαντικά, με αποτέλεσμα οι πολίτες να νοιώθουν ανίσχυροι και απροστάτευτοι.

Δεδομένης της πολύχρονης, πλέον, ενασχόλησής του με το θέμα των μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης για οφειλές προς το Δημόσιο, ο Συνήγορος καταγράφει τα σημαντικότερα προβλήματα που αναδείχτηκαν από τις αναφορές των πολιτών:

- Η κατάσχεση έχει πάντα το στοιχείο του αιφνιδιασμού, λόγω της μη κοινοποίησης του κατασχετηρίου εγγράφου στον οφειλέτη, η οποία όμως κρίθηκε από το ΣτΕ συνταγματικά αποδεκτή για λόγους αποτελεσματικότητας του μέτρου.
- Ο προσδιορισμός συγκεκριμένου ακατάσχετου ποσού επεκτάθηκε στις τραπεζικές καταθέσεις με την προϋπόθεση της γνωστοποίησης από το φυσικό πρόσωπο προς τη Διοίκηση ενός μοναδικού λογαριασμού μέσω ηλεκτρονικής δήλωσης. Η φορολογική διοίκηση ωστόσο θεωρεί ότι οι καταθέσεις προστατεύονται μόνο από το χρονικό σημείο της ηλεκτρονικής δήλωσης του λογαριασμού ως ακατάσχετου, ακόμη και όταν προέρχονται από μισθό ή σύνταξη, παρακάμπτοντας τη σαφή διάταξη του ΚΕΔΕ για το ακατάσχετο μισθών, συντάξεων και βοηθημάτων.
- Σε περιπτώσεις καταβολής αναδρομικών μισθών ή συντάξεων, η κατάσχεση αφορά το συνολικό ποσό του τραπεζικού λογαριασμού. Σύμφωνα όμως με πρόσφατες γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ, οι τράπεζες υποχρεούνται να αναγάγουν το σύνολο των κατατεθέντων ποσών σε μηνιαία καταβολή και να εφαρμόσουν την προστατευτική ρήτρα του ακατάσχετου ορίου των ποσών αυτών, θέση που είχε υποστηρίξει και ο Συνήγορος.
- Στους κοινούς τραπεζικούς λογαριασμούς επιβάλλεται κατάσχεση ακόμη και αν ο ένας συνδικαιούχος έχει δηλώσει το λογαριασμό ακατάσχετο, για οφειλές

που αφορούν αποκλειστικά τον άλλο συνδικαιούχο. Συχνά δε, τα ποσά που κατάρχονται προέρχονται αποκλειστικά από σύνταξη ή επίδομα ή βοήθημα του μη οφειλέτη συνδικαιούχου.

- Με πολύ πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση προβλέφθηκε ότι τα βοηθήματα που χορηγούνται εκτάκτως από τους Δήμους σε οικονομικά αδύναμους και πολύτεκνους δεν κατάρχονται, όπως ζητούσε επί μακρόν ο Συνήγορος. Εξακολουθούν όμως να μην προστατεύονται τα περιοδικώς καταβαλλόμενα επιδόματα, παρά το γεγονός ότι χορηγούνται με τον ίδιο σκοπό στις συγκεκριμένες ευάλωτες ομάδες.
- Λόγω τεχνικής αδυναμίας του μηχανογραφικού συστήματος των τραπεζών, οι πολίτες δεν είχαν ελεύθερη πρόσβαση στο ακατάσχετο ποσό δεσμευμένων λογαριασμών. Μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου στο Υπουργείο Οικονομικών και στην Ελληνική Ένωση Τραπεζών, έγιναν οι απαραίτητες μηχανογραφικές προσαρμογές και το πρόβλημα άρχισε να επιλύεται.
- Δεν υφίσταται αποτελεσματική διαδικασία διαγραφής οφειλών προς το Δημόσιο. Πολίτες με αποδεδειγμένη οικονομική αδυναμία έχουν μόνη δυνατότητα την υπαγωγή στο νόμο για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε μερική διαγραφή των οφειλών τους με απόφαση του αρμόδιου Ειρηνοδίκη.

Παρά τα προβλήματα στην ποιότητα και την εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι ο Συνήγορος και ΑΑΔΕ έχουν εγκαινιάσει στενή και τακτική συνεργασία με σκοπό την όσο το δυνατόν πιο άμεση από κοινού αντιμετώπιση των ζητημάτων που απασχολούν τους φορολογούμενους, μεταξύ των οποίων είναι και οι κατασχέσεις.

1.1. Διενέργεια της κατάσχεσης

Η επιβολή των μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης για οφειλές προς το δημόσιο προβλέπεται στον Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων. Σύμφωνα με τις διατάξεις του ισχύοντος Κώδικα, ο οποίος αναλογικά ισχύει και για τις οφειλές προς Δήμους και λοιπά Ν.Π.Δ.Δ., ο προϊστάμενος της ΔΟΥ έχει την υποχρέωση να επιδιώξει την είσπραξη των ληξιπρόθεσμων χρεών προς το Δημόσιο, ανεξάρτητα από την αιτία προέλευσης αυτών, λαμβάνοντας κατά των οφειλετών όλα τα προβλεπόμενα αναγκαστικά μέτρα, δηλαδή κατάσχεση ακινήτων και κατάσχεση κινητών και απαιτήσεών τους στα χέρια τρίτων ή στα χέρια πιστωτικών ιδρυμάτων.

Τα μέτρα αυτά λαμβάνονται από τον προϊστάμενο της ΔΟΥ κατά των οφειλετών για το καθυστερούμενο μέρος του χρέους είτε αθροιστικά είτε καθένα χωριστά κατά την ελεύθερη κρίση του για τη διασφάλιση των συμφερόντων του δημοσίου,

ενώ η λήψη των μέτρων αυτών σε βάρος των οφειλετών του δημοσίου αμελείται μόνον εφόσον οι συνολικές βεβαιωμένες και ληξιπρόθεσμες οφειλές τους δεν υπερβαίνουν τα τριακόσια ευρώ.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα, η κατάσχεση εις χείρας τρίτων ενεργείται από τον προϊστάμενο της αρμόδιας ΔΟΥ με κατασχετήριο έγγραφο το οποίο δεν κοινοποιείται στον οφειλέτη αλλά μόνο στον τρίτο, που στις συνήθεις περιπτώσεις είναι οι Τράπεζες. Όπως έκρινε το ΣτΕ με την υπ'αρ. 2080/2014 απόφασή του, νομίμως το κατασχετήριο έγγραφο δεν κοινοποιείται στον οφειλέτη, για τον λόγο ότι, αν αυτός πληροφορείτο την επικείμενη λήψη του μέτρου, θα έσπευδε να εισπράξει από τον τρίτο τα οφειλόμενα σ' αυτόν χρήματα ή απαιτήσεις, με συνέπεια να καθίσταται αδύνατη η εξ αυτών ικανοποίηση της αξιώσεως του Δημοσίου.

Η πρόβλεψη αυτή της νομοθεσίας, η οποία κρίθηκε από το ΣτΕ ως συνταγματικά ανεκτή, δημιουργεί, όπως είναι εμφανές, αβεβαιότητα στους πολίτες, οι οποίοι αιφνιδιάζονται, καθώς χωρίς ειδοποίηση βλέπουν τους τραπεζικούς τους λογαριασμούς δεσμευμένους. Εξάλλου, κι αν ακόμη προβούν εκ των υστέρων σε ρύθμιση των οφειλών τους προς το δημόσιο, τα αναγκαστικά μέτρα που έχουν επιβληθεί σε βάρος τους συνήθως δεν αίρονται.¹⁵²

1.2. Η προστασία μισθών και συντάξεων-ακατάσχετα όρια

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου είναι η πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας. Αυτή η θεμελιακή συνταγματική διάταξη έχει το νόημα ότι δεν επιτρέπεται κατάσχεση που θα στερούσε τον οφειλέτη και την οικογένειά του από τα απολύτως αναγκαία μέσα για τη στοιχειώδη διαβίωσή τους. Επομένως, μισθοί και συντάξεις κάτω από το όριο στοιχειώδους επιβίωσης του οφειλέτη και της οικογένειάς του δεν επιτρέπεται από το Σύνταγμα να κατασχεθούν.

Ο Κώδικας προβλέπει ειδικότερα τα ποσά που εξαιρούνται από την κατάσχεση εις χείρας τρίτων. Συγκεκριμένα, κατά την πρώτη εκδοχή του ανωτέρω άρθρου, εξαιρούνταν της κατάσχεσης εις χείρας τρίτων τα $\frac{3}{4}$ των απαιτήσεων από μισθούς, συντάξεις και πάσης φύσεως ασφαλιστικά βοηθήματα, τα οποία καταβάλλονται περιοδικά, ενώ επιτρεπόταν η κατάσχεση επί του $\frac{1}{4}$ αυτών για τα προς το δημόσιο χρέη των δικαιούχων αυτών των απαιτήσεων.

Με σκοπό να υπηρετήσει κοινωνικούς λόγους, το άρθρο 31 υπέστη διαδοχικές τροποποιήσεις, προς την κατεύθυνση του προσδιορισμού συγκεκριμένου ακατά-

152. ΦΥ 222189/17

σχετου ορίου ως προς τους μισθούς, τις συντάξεις και τα ασφαλιστικά βοηθήματα που καταβάλλονται περιοδικώς, προκειμένου να διασφαλισθεί η αξιοπρεπής διαβίωση του οφειλέτη του δημοσίου.

Με το Ν. 4254/2014 ο προσδιορισμός συγκεκριμένου ακατάσχετου ποσού επεκτάθηκε και στις καταθέσεις φυσικών προσώπων σε πιστωτικά ιδρύματα, είτε σε ατομικό είτε σε κοινό λογαριασμό και σε ένα μόνο ίδρυμα, για κάθε ένα φυσικό πρόσωπο, ώστε να διασφαλίζεται ένα αποδεκτό επίπεδο διαβίωσης για όλους τους πολίτες.

Με τον ίδιο νόμο, τέθηκε ως διαδικαστική προϋπόθεση για την προστασία ειδικά των τραπεζικών λογαριασμών, η γνωστοποίηση από το φυσικό πρόσωπο ενός μοναδικού λογαριασμού, με υποβολή ηλεκτρονικής δήλωσης στο πληροφοριακό σύστημα της Φορολογικής Διοίκησης, ενώ εφόσον υπάρχει λογαριασμός περιοδικής πίστωσης μισθών, συντάξεων και ασφαλιστικών βοηθημάτων, γνωστοποιείται, αποκλειστικά και μόνο, ο λογαριασμός αυτός.

Η πρόβλεψη αυτή δημιούργησε επιπλέον προβλήματα, καθώς σύμφωνα με την πάγια θέση της φορολογικής διοίκησης, ιδίως κατά τα τελευταία έτη, οι καταθέσεις των οφειλετών του δημοσίου προστατεύονται, ακόμη και στην περίπτωση που προέρχονται από την καταβολή μισθού ή σύνταξης, μόνον από το χρονικό σημείο της δήλωσης του συγκεκριμένου λογαριασμού ως ακατάσχετου και εφεξής.¹⁵³

Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατά την εξέταση σχετικών αναφορών, παρατήρησε ότι η τήρηση μιας καθαρά διαδικαστικής προϋπόθεσης δεν μπορεί να οδηγή στην αποστέρηση αυτής της ζωτικής σημασίας προστασίας του ακατάσχετου ποσού, εφόσον αυτό προέρχεται από μισθό ή σύνταξη, προστασίας που ερείδεται σε συνταγματικές επιταγές και χρονολογείται από το 1974.

1.2.1. Καταβολή αναδρομικών αποδοχών σε τραπεζικό λογαριασμό.

Ακατάσχετο όριο προστασίας μισθού ή σύνταξης.

Στον Συνήγορο έχουν κατά καιρούς περιέλθει αναφορές πολιτών σε βάρος των οποίων επιβλήθηκε κατάσχεση σε λογαριασμό μισθοδοσίας τους. Ειδικότερα, κατασχέθηκαν ποσά που προέρχονταν από μισθούς και συντάξεις, τα οποία εντούτοις τους είχαν καταβληθεί αναδρομικά από τους εργοδότες τους ή τους ασφαλιστικούς τους φορείς. Οι πολίτες ενημερώθηκαν από την Τράπεζά τους ότι κατάσχεται το συνολικό ποσό που περιλαμβάνεται στον τραπεζικό λογαριασμό τους, παρόλο ότι επρόκειτο αποκλειστικά για ποσό μισθού ή σύνταξης, η οποία μηνιαία ανερχόταν σε ποσό ακατάσχετο.

153. ΦΥ 230758/17

Σύμφωνα με τη θέση της Αρχής, με την καταβολή αναδρομικών αποδοχών σε τραπεζικό λογαριασμό, το πιστωτικό ίδρυμα εις χείρας του οποίου επιβλήθηκε η κατάσχεση, υποχρεούται να αναγάγει το σύνολο του ποσού σε μηνιαία καταβολή και να εφαρμόσει την προστατευτική ρήτρα περί ακατασχέτου αυτού, κατά τις διατάξεις του άρθρου 31 του ΚΕΔΕ.¹⁵⁴

Ειδικότερα, δεν είναι δυνατό να γίνει δεκτό ότι ο πολίτης θα υποστεί σε τέτοιο βαθμό δυσμενή μεταχείριση του συνήθως μοναδικού του εισοδήματος, εξαιτίας της καθυστέρησης που σημειώνεται από τον εργοδότη ή τον ασφαλιστικό του οργανισμό να του καταβάλει τα χρεωστούμενα προς αυτόν ποσά.

Η θέση αυτή της Αρχής είχε απορριφθεί από τη φορολογική διοίκηση. Εντούτοις, πρόσφατα το ΝΣΚ με γνωμοδοτήσεις του¹⁵⁵ αποφάνθηκε ότι ο κεντρικός σκοπός (*ratio*), για τον οποίο νομοθετήθηκε αρχικά το ακατάσχετο όριο των μισθών και συντάξεων συνίσταται στην για προφανείς κοινωνικούς λόγους προστασία μισθωτών και συνταξιούχων με χαμηλά εισοδήματα. Απλώς, ανάλογα με τις εκάστοτε επικρατούσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, διαφοροποιήθηκε κατά την ελεύθερη εκτίμηση και επιλογή του νομοθέτη το ύψος του συγκεκριμένου ορίου, δια σχετικών κλιμακωτών ή εφάπαξ αναπροσαρμογών (αυξομειώσεων), δίχως να θίγεται η προστατευτική ρήτρα του ακατάσχετου ορίου των μηνιαίως καταβαλλόμενων ως άνω απαιτήσεων.

Επομένως, οι τράπεζες υποχρεούνται να αναγάγουν το σύνολο των κατατεθέντων ποσών που αφορούν αναδρομικά καταβαλλόμενους μισθούς ή συντάξεις σε μηνιαία καταβολή και να εφαρμόσουν την προστατευτική ρήτρα περί ακατάσχετου των ποσών αυτών.

1.2.2. Η περίπτωση των κοινών λογαριασμών

Η Αρχή έχει εξετάσει σειρά αναφορών σχετικά με την επιβολή κατάσχεσης κοινών τραπεζικών λογαριασμών. Οι κοινοί λογαριασμοί ανέκαθεν υπήρξαν η βασικότερη μορφή τραπεζικού λογαριασμού, η οποία συνήθως περιλαμβάνει ως συνδικαιούχους συγγενικά πρόσωπα (πχ γονείς-παιδιά) και επιλέγεται συχνά με κριτήριο τη διευκόλυνση της καθημερινότητάς τους και την ευκολότερη επίλυση πρακτικών ζητημάτων, κυρίως στην περίπτωση που ο ένας συνδικαιούχος είναι ηλικιωμένο άτομο ή άτομο με αναπηρία. Στις περισσότερες δε περιπτώσεις, τα ποσά που κατατίθενται στον κοινό λογαριασμό προέρχονται αποκλειστικά από σύνταξη ή επίδομα ή βοήθημα που αφορά τον ένα συνδικαιούχο.

¹⁵⁴. ΦΥ175666/14

¹⁵⁵. βλ. χαρακτηριστικά την ΝΣΚ 179/2017

Οι φορολογικές αρχές επιβάλλουν κατάσχεση σε κοινούς τραπεζικούς λογαριασμούς, ακόμα και στην περίπτωση που ο ένας συνδικαιούχος τον έχει δηλώσει ως ακατάσχετο και η οφειλή αφορά αποκλειστικά τον άλλο συνδικαιούχο.¹⁵⁶

Οι δυσλειτουργίες που προκύπτουν στις περιπτώσεις αυτές προέρχονται από τις προβλέψεις της ισχύουσας τραπεζικής νομοθεσίας, βάσει της οποίας τα ποσά που είναι κατατεθειμένα σε κοινούς λογαριασμούς διαιρούνται σε ίσα μέρη, τόσα όσα και οι καταθέτες ενώ επιπλέον καθιερώνεται αμάχητο τεκμήριο ότι η κατάθεση ανήκει σε όλους τους δικαιούχους ισομερώς.

Λόγω της σοβαρότητας του προβλήματος και προκειμένου να εφαρμοσθεί η προστατευτική ρήτρα του μηνιαίως καταβαλλόμενου μισθού, σύνταξης ή βοηθήματος ως προς το ακατάσχετο αυτών όριο, υπήρξε χαλάρωση των capital controls και με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ684/15/3/2016 Τεύχ. Β', επιτράπηκε το άνοιγμα νέων λογαριασμών για την κατάθεση συντάξεων, επιδομάτων κ.λπ. ώστε να αίρονται οι δυσμενείς συνέπειες των κοινών λογαριασμών, χωρίς εντούτοις να αντιμετωπισθούν πλήρως τα ζητήματα που ανακύπτουν από τις κατασχέσεις που επιβάλλονται σε κοινούς λογαριασμούς.

1.2.3. Κατάσχεση προνοιακών επιδομάτων

Στον Συνήγορο του Πολίτη υποβλήθηκαν αναφορές από γονείς/κηδεμόνες/δικαστικούς/ές συμπαραστάτες ανηλίκων και ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ), οι οποίοι/ες διαμαρτύρονταν ότι κατασχέθηκαν τα προνοιακά βοηθήματα και επιδόματα τα οποία χορηγούνται στους ανηλίκους/αναπήρους/συμπαραστατούμενους για οφειλές των γονέων/κηδεμόνων/δικαστικών συμπαραστατών.

Ο Συνήγορος του Πολίτη παρενέβη στις ατομικές περιπτώσεις, με έγγραφό του προς τους φορείς που είχαν ζητήσει την κατάσχεση (Δήμοι/ΔΟΥ) και ανέπτυξε την θέση ότι τα χρήματα που είχαν κατασχεθεί δεν ανήκαν στους οφειλέτες/τις οφειλέτριες, αλλά αντίθετα ανήκαν σε άτομα που έχρηζαν ιδιαίτερης προστασίας, και τους είχαν χορηγηθεί προς το σκοπό αυτό. Σε αρκετές περιπτώσεις πέτυχε την επιστροφή των κατασχεθέντων ποσών.¹⁵⁷ Εν συνεχεία απευθύνθηκε προς τη διοίκηση/πολιτική ηγεσία, ζητώντας να προστατευθούν ρητά από κατασχέσεις παρόμοια βοηθήματα-επιδόματα.

Η ανταπόκριση της διοίκησης και της πολιτικής ηγεσίας είναι διπλή: Αρχικά με

156. ΦΥ 220979/17

157. <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.anaklisi.408120>

νομοθετική ρύθμιση¹⁵⁸ του Υπουργείου Εσωτερικών, προβλέφθηκε ότι τα βοηθήματα που χορηγούνται εκτάκτως από τους δήμους σε οικονομικά αδύναμους και πολύτεκνους «...είναι αφορολόγητα, δεν υπόκεινται σε οποιαδήποτε κράτηση, δεν κατάσχονται ούτε συμψηφίζονται με ήδη βεβαιωμένα χρέη προς Δημόσιο, ασφαλιστικά ταμεία, ΟΤΑ και νομικά πρόσωπα αυτών ή πιστωτικά ιδρύματα και δεν υπολογίζονται στα εισοδηματικά όρια για την καταβολή οποιοσδήποτε άλλης παροχής κοινωνικού ή προνοιακού χαρακτήρα».¹⁵⁹

Στη συνέχεια η ΑΑΔΕ με εγκύκλιο¹⁶⁰ επεσήμανε ότι επί καταθέσεων προερχομένων από καταβολή προνοιακού ή άλλου «κοινωνικού επιδόματος» ή βοηθήματος, η κατάσχεση περιορίζεται, μετά από αίτηση του οφειλέτη και αποδεσμεύεται το σύνολο του δεσμευθέντος ποσού, εφόσον κατά την κείμενη νομοθεσία τα ανωτέρω ποσά προβλέπονται ρητά ως ακατάσχετα. Η αποδέσμευση του συνόλου του δεσμευθέντος ποσού επιδόματος/βοηθήματος ισχύει και στην περίπτωση που ως δικαιούχος ή συνδικαιούχος του κατασχεθέντος τραπεζικού λογαριασμού αναγράφεται υποχρεωτικά τρίτο πρόσωπο, όπως ο δικαστικός συμπαραστάτης του δικαστικώς συμπαραστατούμενου τέκνου ή ένας εκ των δύο γονέων στην περίπτωση διατροφής ανηλίκου τέκνου.¹⁶¹

Ο Συνήγορος εξέφρασε την ικανοποίησή του για τις εξελίξεις αυτές, επεσήμανε όμως ότι η προστασία πρέπει να επεκταθεί και στα προνοιακά επιδόματα που καταβάλλονται περιοδικά από δημόσιους φορείς, τα οποία δεν εξαιρούνται της κατάσχεσης, παρά το γεγονός ότι ο σκοπός του νομοθέτη δεν διαφοροποιείται σε ό,τι αφορά τη χορήγησή τους.

1.3. Απελευθέρωση της χρήσης ακατάσχετων ποσών δεσμευμένων λογαριασμών

Δικαιούχοι τραπεζικών λογαριασμών οι οποίοι είχαν δηλώσει στο TAXIS τον λογαριασμό τους ως ακατάσχετο μέχρι το προβλεπόμενο όριο διαμαρτυρήθηκαν καθώς, λόγω της δέσμευσης αυτών των λογαριασμών δεν έχουν ελεύθερη πρόσβαση στο ακατάσχετο ποσό μέσω ATM, αδυνατούν να χρησιμοποιήσουν χρεωστικές κάρτες συνδεδεμένες με τους λογαριασμούς αυτούς, ενώ και οι συνδεδεμέ-

158. άρθρο 51, Ν. 4483/17, ΦΕΚ Α 107/31.07.17

159. <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.skpnews.446552>

160. ΠΟΛ 1146/2017

161. <https://www.synigoros.gr/resources/20171106-dt-skxp.pdf> ΦΥ 213876/16, 221851/17, 224759/17

νες πάγιες εντολές παύουν να είναι ενεργές και τέλος δεν μπορούν να προβούν σε ηλεκτρονικές συναλλαγές μέσω των λογαριασμών αυτών.

Ο Συνήγορος παρενέβη προς τους συναρμόδιους φορείς της Πολιτείας και του τραπεζικού συστήματος προκειμένου να απελευθερωθεί η χρήση των ακατάσχετων ποσών δεσμευμένων λογαριασμών.¹⁶²

Υπήρξε ανταπόκριση τόσο από την Ελληνική Ένωση Τραπεζών, όσο και από το Υπουργείο Οικονομικών, σύμφωνα με τους οποίους ολοκληρώθηκαν οι απαιτούμενες μηχανογραφικές προσαρμογές από τις συστημικές τράπεζες-μέλη και πλέον δεν υφίστανται τα κωλύματα αυτά.¹⁶³

1.4. Η διαγραφή οφειλών προς το δημόσιο

Παρατηρείται το φαινόμενο, πολύ συχνότερα από το παρελθόν, πολίτες, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που ευρίσκονται σε μόνιμη ή παροδική δυσκολία αποπληρωμής των χρεών τους προς το δημόσιο, να αναζητούν εάν υφίσταται υπό το ισχύον δίκαιο, νομική δυνατότητα ένα μέρος αυτών των οφειλών τους να διαγραφούν. Η ολοένα αυξανόμενη επιβάρυνση των πολιτών με υπέρμετρα φορολογικά βάρη, σε συνδυασμό με την απουσία νομικού πλαισίου ρύθμισης των οφειλών αυτών σε ικανοποιητικό αριθμό δόσεων, καθιστά το ζήτημα της διευθέτησης των οφειλών προς το δημόσιο ιδιαίτερα οξύ, όσο και το αντίστοιχο ζήτημα της διευθέτησης των οφειλών προς ιδιωτικούς φορείς.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει δεχθεί αρκετά μεγάλο αριθμό αναφορών στις οποίες οι πολίτες περιγράφουν την αδυναμία τους να αντεπεξέλθουν στα οικονομικά βάρη και τις οφειλές τους προς το δημόσιο λόγω ανεργίας, αναπηρίας ή γενικότερης οικονομικής αδυναμίας και ζητούν τη διαγραφή μέρους ή του συνόλου αυτών των οφειλών τους.¹⁶⁴

Κατά το παρελθόν, υφίστατο ειδική Επιτροπή η οποία επιλαμβανόταν περιπτώσεων αιτημάτων πολιτών για τη διαγραφή μέρους ή του συνόλου των οφειλών τους προς το δημόσιο. Η Επιτροπή αυτή, από την πρόβλεψή της το 1998 και κατά τα έτη λειτουργίας της, παρουσίασε σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Αρχής αξιολόγο έργο και λειτούργησε, με διάφορες συνθέσεις, έως την εισαγωγή του άρθρου 82 Α του ΚΕΔΕ. Τότε ουσιαστικά αδρανοποιήθηκε η δραστηριότητά της, λόγω της εισαχθείσας διαδικασίας για τη διάκριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών

162. ΦΥ 224489/17

163. https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.pros_dimosio.446858

164. ΦΥ 233545/17

προς το δημόσιο σε επιδεκτικές και ανεπίδεκτες είσπραξης.

Σύμφωνα λοιπόν με την κείμενη νομοθεσία, όπως ισχύει μετά τις αλληπάλληλες τροποποιήσεις του ΚΕΔΕ, η διαδικασία χαρακτηρισμού των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το δημόσιο ως ανεπίδεκτων είσπραξης και άρα διαγραφπτέων, δεν μπορεί, λόγω της πολυπλοκότητάς της, να αποτελέσει βιώσιμη λύση για την αντιμετώπιση του ζητήματος της διευθέτησης των οφειλών προς το δημόσιο των πολιτών με αποδεδειγμένη οικονομική αδυναμία. **Επομένως, δεν υφίσταται πλέον, σύμφωνα με τον ισχύοντα ΚΕΔΕ, αποτελεσματική διαδικασία διαγραφής οφειλών προς το δημόσιο.**

Αξίζει όμως να παρατηρηθεί ότι προβλέπεται διαδικασία συλλογικής διευθέτησης των οφειλών των φυσικών προσώπων (νόμος για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά), η οποία μετά την πρόσφατη τροποποίηση της νομοθεσίας ισχύει και για τις οφειλές των πολιτών προς τη φορολογική διοίκηση. Η διαδικασία αυτή μπορεί να οδηγήσει σε μερική διαγραφή και των οφειλών τους προς το δημόσιο, μέσω της έκδοσης διαπλαστικής απόφασης από τον αρμόδιο Ειρηνοδίκη.

2. Κοινωνική ασφάλιση και παροχές

Συνοπτική παρουσίαση

Οι γραφειοκρατικές διαδικασίες, οι καθυστερήσεις, τα λάθη των υπηρεσιών που μετακυλίνουν στον πολίτη και τα μηχανογραφικά προβλήματα, δημιουργούν περιβάλλον ανασφάλειας και αβεβαιότητας για τους ασφαλισμένους, σε ορισμένες δε περιπτώσεις ενέχουν σοβαρό κίνδυνο απώλειας των δικαιωμάτων τους. Παράλληλα, η εσφαλμένη ή ελλιπής ενημέρωση από τα όργανα των ασφαλιστικών φορέων και η δαιδαλώδης νομοθεσία, συχνά συνεπάγονται απώλειες προθεσμιών και σφάλματα από την πλευρά των πολιτών, οι οποίοι στη συνέχεια υποχρεώνονται στην επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών.

Πέραν της συρρίκνωσης των κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων, οι πολίτες ευρίσκονται αντιμέτωποι με σημαντικές οργανωτικές δυσλειτουργίες των ασφαλιστικών φορέων. Οι συνεχείς αλλαγές της νομοθεσίας, η οικονομική δυσπραγία και οι δυσμενείς συνέπειες καταλογισμού οφειλών, επιτείνουν έτι περαιτέρω την επιβάρυνση των πολιτών, εξαιτίας διοικητικών παρανομιών ή παραλείψεων, παρά την πεποίθηση των τελευταίων ότι ορισμένη συμπεριφορά της διοίκησης θα πρέπει να τους προστατεύει.

- Κατά την υποβολή αίτησης συνταξιοδότησης λόγω γήρατος από ασφαλισμένο στο τ.ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, διαπιστώθηκε απώλεια του ασφαλιστικού της βιβλιαρίου.

Ο Συνήγορος ζήτησε να εκδοθεί απόφαση συνταξιοδότησης βάσει του υπολογισμού των ημερών ασφάλισής της, στην οποία είχε προβεί το τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, προκειμένου να την εντάξει στο πρόγραμμα προαιρετικής ασφάλισης μακροχρονίως ανέργων, πρόταση που έγινε αποδεκτή.

- Αίτηση συνταξιοδότησης που υποβλήθηκε την τελευταία μέρα του μήνα Ιουνίου, θεωρήθηκε ως «πλάσματι» υποβληθείσα την επόμενη ημέρα, με αποτέλεσμα η ασφαλισμένη να υπαχθεί οριακά σε άλλο νομοθετικό πλαίσιο και να λαμβάνει πολύ μικρότερη σύνταξη. Μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου, ελήφθη υπόψη η ορθή ημερομηνία υποβολής της αίτησης και της χορηγήθηκε από το τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ η νόμιμη σύνταξη.
- Το τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ πίστωσε έξοδα κηδείας σε λάθος τραπεζικό λογαριασμό και όχι σε αυτόν της δικαιούχου. Ο Συνήγορος, δεδομένης της ευθύνης της διοίκησης, ζήτησε να επιλεγεί η λιγότερο χρονοβόρα οδός και το τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ τελικά αποφάσισε την ταυτόχρονη έκδοση καταλογιστικής απόφασης στον εισπράξαντα και απόφασης απόδοσης των χρημάτων στη δικαιούχο.
- Συνταξιούχος χρεώθηκε δυο φορές το ίδιο αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό λόγω αμέλειας του τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ. Τελικά η απόφαση καταλογισμού ανακλήθηκε μετά από ενέργειες της Αρχής.
- Εταιρεία της οποίας το χρέος προς το τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ είχε διογκωθεί εξαιτίας της αδράνειας των αρμόδιων υπηρεσιών να διεκπεραιώσουν έγκαιρα αίτηση ρύθμισής του, απαλλάχθηκε με παρέμβαση του Συνηγόρου από τις πρόσθετες επιβαρύνσεις της οφειλής.
- Χαμηλοσυνταξιούχοι, δικαιούχοι εφάπαξ παροχής που χορηγήθηκε το Δεκέμβριο του 2016, δεν την έλαβαν γιατί για διάφορους λόγους δεν εμφανίζονταν ως «ενεργοί συνταξιούχοι» στα ηλεκτρονικά μηχανογραφικά συστήματα. Αναπάντητο παραμένει αίτημα του Συνηγόρου προς τον αρμόδιο Υπουργό για επίλυση του προβλήματος με την παροχή των κατάλληλων διευκρινίσεων.
- Ομοίως, εκκρεμή παραμένουν αιτήματα για επιστροφή ασφαλιστικών εισφορών που αντιστοιχούν σε επικουρική ασφάλιση λόγω μη ολοκλήρωσης της διαδικασίας πρόσβασης στις μηχανογραφικές εφαρμογές του τομέα του ΕΦΚΑ -τ. ΤΣΜΕΔΕ.
- Τέως τακτικός υπάλληλος του τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, που απολύθηκε από την υπηρεσία του Ιδρύματος ως ανίκανος προς εργασία, δεν πληροφορήθηκε την ημερομηνία λήξης της συντάξιμης υπηρεσίας του και καθυστέρησε να υποβάλει αίτηση συνταξιοδότησης λόγω αναπηρίας. Από τη σύνταξή του παρακρατήθηκαν αποδοχές ενός μηνός, ως αχρεωστήτως καταβληθείσα μισθοδοσία, που αφορούσαν στο χρονικό διάστημα μεταξύ της απόλυσής του και της έναρξης της

συνταξιοδότησης. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη έγινε δεκτή η ένστασή του και απαλλάχτηκε από το ποσό που καταλογίστηκε εις βάρος του.

- Το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ καταλόγισε σε βάρος ασφαλισμένης ποσό προσωρινής σύνταξης που είχε αχρεωστήτως εισπράξει, εντόκως προς 5%. Τελικά όμως δέχτηκε την άτοκη επιστροφή του ποσού, όταν ο Συνήγορος επισήμανε ότι οι ισχύουσες διατάξεις ρητά την προβλέπουν στην περίπτωση που ο συνταξιούχος είναι καλόπιστος.

2.1. Συνταξιοδότηση παρά την απώλεια ασφαλιστικού βιβλιαρίου (πρόγραμμα ΛΑΕΚ-ΟΑΕΔ)

Η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης συνδυαζόμενη με την απαγόρευση της αρχής του *venire contra factum proprium*, είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με τη νομιμότητα της διοικητικής δράσης και ευρίσκει ιδιαίτερο έδαφος εφαρμογής στις περιπτώσεις διερεύνησης υπαγωγής στην ασφάλιση. Παράλληλα, ο Συνήγορος του Πολίτη παγίως επισημαίνει προς τη Διοίκηση τη θεμελιώδη λειτουργία και τήρηση των συνταγματικών αρχών, όπως της αρχής της ισότητας και αναλογικότητας για την προστασία των κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση μακροχρόνια άνεργης,¹⁶⁵ η οποία με απόφαση του τ. ΙΚΑ – ΕΤΑΜ εντάχθηκε στο πρόγραμμα προαιρετικής ασφάλισης μακροχρονίως ανέργων (ΛΑΕΚ-ΟΑΕΔ), προκειμένου να συμπληρωθούν οι απαιτούμενες ημέρες ασφάλισης για τη συνταξιοδότησή της. Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, υπέβαλε αίτηση συνταξιοδότησης λόγω γήρατος. Αφού παρήλθαν σχεδόν δύο έτη, επειδή το ασφαλιστικό βιβλιάριο, που η αναφερόμενη ισχυρίζεται ότι είχε παραδώσει στο τμήμα Μητρώου, δεν βρέθηκε, η υπηρεσία υπέδειξε στην ενδιαφερόμενη να υποβάλει υπεύθυνη δήλωση απώλειας ασφαλιστικού βιβλιαρίου, που διαβιβάστηκε στο Υποκατάστημα της έδρας των αντιστοίχων επιχειρήσεων, στις οποίες είχε εργασθεί η ενδιαφερόμενη, προκειμένου να διερευνηθούν οι μισθολογικές καταστάσεις και τα βιβλία ελέγχου των εργοδοτών της. Ο Συνήγορος με έγγραφό του επισήμανε ότι, αφού το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ είχε στο παρελθόν προβεί σε καταμέτρηση, άθροιση και ανακεφαλαίωση των ημερών ασφάλισής της, τις οποίες το ασφαλιστικό βιβλιάριο της περιείχε, προκειμένου να εκδώσει απόφαση περί υπαγωγής της στην προαιρετική ασφάλιση μακροχρονίως ανέργων, δεν έπρεπε να εκκινήσει διαδικασία ανεύρεσης του απωλεσθέντος ασφαλιστικού βιβλιαρίου, **η οποία όχι μόνο προσβάλλει τη δικαιολογημένη εμπι-**

165. <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.amfisbitiseis-pragmatikos-xronos.414159>

στοσύνη της ασφαλισμένης στον ασφαλιστικό της φορέα, αλλά και αντίκειται στην αρχή σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται η τέλεση διαδικαστικής πράξης ή η έκδοση απόφασης που έρχεται σε αντίθεση με την κατάσταση ή πεποίθηση, την οποία η ίδια η διοίκηση είχε δημιουργήσει με την προηγούμενη συμπεριφορά της, στην οποία είχε δώσει εμπιστοσύνη η ασφαλισμένη. Ο Συνήγορος ζήτησε από το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ να ανακαλέσει την απόφασή του και να αποφανθεί επί του αιτήματος, διασφαλίζοντας υπέρ της ασφαλισμένης το συνταξιοδοτικό δικαίωμα που πράγματι της ανήκει. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, έγινε δεκτή η αίτηση της ασφαλισμένης και εκδόθηκε, τον Δεκέμβριο 2016, απόφαση συνταξιοδότησης.¹⁶⁶

2.2. Τροποποίηση μη νόμιμης συνταξιοδοτικής απόφασης ως προς την ημερομηνία έναρξης συνταξιοδότησης

Ασφαλισμένη υποστήριξε ότι ο ασφαλιστικός φορέας της προκάλεσε σοβαρή ζημία, διότι παρόλο που υπέβαλε αίτηση συνταξιοδότησης την τελευταία ημέρα του μήνα, δηλαδή την 30η Ιουνίου, η οποία συνέπιπτε με την τελευταία ημέρα της ως εργαζόμενη, εντούτοις, με απόφαση του διευθυντή του αρμόδιου υποκαταστήματος τ. ΙΚΑ – ΕΤΑΜ, η αίτηση συνταξιοδότησής της θεωρήθηκε ως «πλάσματι» υποβληθείσα την επομένη ημέρα. Όμως, με την εν λόγω εκτίμηση, η ασφαλισμένη θα έπρεπε έκτοτε να διέπεται από τις διατάξεις του Ν. 4336/2015, ο οποίος προέβλεπε ότι για όσους η συνταξιοδότηση άρχιζε από 1 Ιουλίου 2015 και εφεξής, θα χορηγείτο μόνο το «οργανικό» ποσό, ακόμη και αν ήταν μικρότερο από το προβλεπόμενο κατώτατο όριο. Ως εκ τούτου, βάσει της εν λόγω απόφασης, η αναφερόμενη ελάμβανε σύνταξη πολύ μικρότερη από αυτή, η οποία θα της χορηγείτο εάν η ημερομηνία έναρξης συνταξιοδότησης συνέπιπτε με την πραγματική ημερομηνία υποβολής της αίτησης. Ο Συνήγορος με πόρισμα που απηύθυνε στο Υποκατάστημα¹⁶⁷ τόνισε ότι η ως άνω απόφαση του τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ κινήθηκε απολύτως εκτός του πλαισίου που ορίζουν τόσο οι ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις, όσο και οι βασικές αρχές δικαίου της κοινωνικής ασφάλισης και ζήτησε την άμεση αποκατάσταση της νομιμότητας με την τροποποίηση της συνταξιοδοτικής απόφασης. Τελικά το πόρισμα του Συνηγόρου έγινε δεκτό στο σύνολο του, εκδόθηκε αναθεωρητική απόφαση με την ορθή ημερομηνία έναρξης συνταξιοδότησης, και χορηγήθηκε στην ασφαλισμένη το νόμιμο ποσό σύνταξης.¹⁶⁸

166. ΦΥ 217050/16

167. <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.suntaxeis-giratos.457921>

168. ΦΥ 226259/17

2.3. Πίστωση εξόδων κηδείας σε λάθος τραπεζικό λογαριασμό δικαιούχου

Πολίτης ζήτησε να της αποδοθούν από το τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, ποσά που δαπάνησε ως έξοδα κηδείας του πατέρα της, τα οποία εκ παραδρομής πιστώθηκαν στο λογαριασμό του θανόντος, στον οποίο συνδικαιούχος ήταν και έτερο πρόσωπο. Η διοίκηση πρότεινε ως διαφαινόμενη λύση την αναζήτηση των ποσών από τον μη δικαιούχο και στη συνέχεια την απόδοσή τους στη δικαιούχο. Ο Συνήγορος απευθυνόμενος προς τη Διοίκηση τόνισε ότι τόσο η υπέρμετρη καθυστέρηση απόδοσης των οφειλόμενων ποσών όσο και η προκρινόμενη λύση δεν συναρτώνται με την αρχή της νομιμότητας και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης της διοικούμενης, διότι, μέσω αυτής εν τέλει η αναφερόμενη καλείται να επωμισθεί τα λάθη και τις παραλείψεις της διοίκησης.¹⁶⁹ Αντίθετα, κατά την Αρχή, η Διοίκηση όφειλε να διορθώσει το λάθος της, καταβάλλοντας το αιτούμενο ποσό στη δικαιούχο. Η Διοίκηση του τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ έκανε δεκτή την πρόταση του Συνηγόρου και, με οδηγία της προς το αρμόδιο Υποκατάστημα, υπέδειξε ότι ταυτόχρονα με την έκδοση καταλογιστικής απόφασης στον εισπράξαντα, θα πρέπει να εκδοθεί και απόφαση απόδοσης των χρημάτων στη δικαιούχο.¹⁷⁰

2.4. Δικαίωση συνταξιούχου στον οποίο το τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ είχε χρεώσει δύο φορές το ίδιο ποσό

Συνταξιούχος δικαιώθηκε με την παρέμβαση της Αρχής, όταν με απόφαση διευθυντή του τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, του καταλογίσθηκε ως αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό και ζητήθηκε η επιστροφή του, διότι, για χρονικό διάστημα περίπου επτά μηνών και πριν αρχίσει η καταβολή της κανονικής του σύνταξης, του χορηγήθηκε προσωρινή σύνταξη, χωρίς να τη δικαιούται.¹⁷¹ Το τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, αμελώντας να ερευνήσει ενδελεχώς την υπόθεση, είχε χρεώσει δύο φορές εις βάρος του το ίδιο ακριβώς ποσό, ζητώντας ξανά την εξόφληση του. Όμως ο εν λόγω συνταξιούχος, χωρίς να αμφισβητεί τα ποσά αυτά, αντέτεινε στην Υπηρεσία ότι έχει ήδη επιστραφεί η οφειλή, η οποία ήδη είχε συμψηφισθεί με αναδρομικά ποσά συντάξεων. Μετά την παρέμβαση της Αρχής, η αρμόδια Υπηρεσία επανεξέτασε την υπόθεση και αποδεχόμενη τις θέσεις του Συνηγόρου, ως και ότι ο συνταξιούχος είχε χρε-

169. <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.exoda-kideias.452476>

170. ΦΥ 205386/15

171. ΦΥ 219385/16

ωθεί δύο φορές το ίδιο αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό, ανακάλεσε την απόφαση καταλογισμού.¹⁷²

2.5. Διαγραφή προσαυξήσεων οφειλής εταιρείας που επιβλήθηκαν λόγω αδράνειας της Διοίκησης

Οφειλέτης του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, ο οποίος είχε ζητήσει από το 2005 να ρυθμιστούν, σύμφωνα με τον τότε ισχύοντα νόμο, οι οφειλές της εταιρείας του που είχε τεθεί σε αδράνεια ήδη από το 2002, διαμαρτυρήθηκε για τη διόγκωση οφειλής, λόγω παράλειψης οφειλόμενων ενεργειών εκ μέρους των αρμοδίων υπηρεσιών. Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι από το σύνολο των στοιχείων της υπόθεσης προέκυπτε ότι η αίτηση του προσφεύγοντος δεν είχε διερευνηθεί καταλλήλως και παρέμεινε σε εκκρεμότητα, λόγω αδράνειας της Διοίκησης να την διεκπεραιώσει. Αντ' αυτού, το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, μετά την παρέλευση χρονικού διαστήματος μεγαλύτερου της δεκαετίας, τον Ιούλιο του 2016 απέστειλε «Πίνακα Ληξιπρόθεσμων Χρεών Οφειλέτη» σύμφωνα με τον οποίο το οφειλόμενο ποσό είχε υπερδιπλασιαστεί και προχώρησε σε δέσμευση τραπεζικών λογαριασμών των ομόρρυθμων εταίρων. Και τούτο, παρότι τέσσερα ολόκληρα χρόνια μετά την υποβολή της αίτησης ζητήθηκαν πρόσθετα στοιχεία, «για την διενέργεια του ελέγχου» τα οποία όπως προέκυψε είχαν ήδη υποβληθεί με την κατάθεση της αρχικής αίτησης και προφανώς είχαν χαθεί με ευθύνη της υπηρεσίας. Για τον λόγο αυτόν, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε να μην επιβαρυνθεί η εταιρεία με πρόσθετα τέλη και επιβαρύνσεις χρονικών περιόδων, αφού η ευθύνη των καθυστερήσεων στην αποπληρωμή τους ή στη μη υπαγωγή στις σχετικές ρυθμίσεις βαρύνει τη διοίκηση.¹⁷³ Η Τοπική Διοικητική Επιτροπή λαμβάνοντας ρητά υπόψη τις θέσεις που διατύπωσε ο Συνήγορος του Πολίτη, παρέβλεψε το τυπικό κώλυμα της εκπρόθεσμης υποβολής της ένστασης, και εξετάζοντάς την και επί της ουσίας, απάλλαξε την εταιρεία από τα πρόσθετα τέλη, δεχόμενη την υπαιτιότητα του ΙΚΑ και την εξ αυτής προκληθείσα διόγκωση της οφειλής.¹⁷⁴

172. <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.katalog-axreost-katavl-parox.456155>

173. <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.amfisbitiseis-eisfores.455511>

174. ΦΥ 217711/16

2.6. Μη καταβολή της εφάπαξ οικονομικής ενίσχυσης σε δικαιούχους

Πολίτες διαμαρτυρήθηκαν για τη μη καταβολή της εφάπαξ παροχής που δόθηκε στους χαμηλοσυνταξιούχους τον Δεκέμβριο του 2016,¹⁷⁵ παρά το γεγονός ότι ήταν δικαιούχοι. Ειδικότερα, σε όποιες περιπτώσεις είχε ανασταλεί η καταβολή της σύνταξης, η οποία επαναχορηγήθηκε από τον Δεκέμβριο του 2016 και έπειτα, ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο η καταβολή της σύνταξης πραγματοποιείτο εκτός μηχανογραφικού συστήματος (πχ καταβολή σύνταξης μέσω ταχυδρόμου), οι συνταξιούχοι δεν εμφανίζονταν ως «ενεργοί συνταξιούχοι» στα ηλεκτρονικά μηχανογραφικά συστήματα της ΗΔΙΚΑ ή του ΟΠΣ, με συνέπεια να μη λάβουν την επίμαχη παροχή. Ο Συνήγορος πρότεινε στην Υπουργό και τον Υφυπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης την έκδοση Απόφασης ή εγκύκλιου οδηγίας, η οποία θα διευκρινίζει ότι προϋπόθεση για τη λήψη της ενίσχυσης θα είναι η ύπαρξη δικαιώματος λήψης σύνταξης τον Δεκέμβριο του 2016, έτσι ώστε το σχετικό ποσό να μπορέσει να αποδοθεί στους δικαιούχους που δεν το έλαβαν και να αρθεί η αδικία σε βάρος τους.¹⁷⁶ Η πρόταση της Αρχής παραμένει χωρίς ανταπόκριση.

2.7. Μη δυνατότητα επιστροφής εισφορών, λόγω μη λειτουργίας λογισμικού του ασφαλιστικού φορέα

Μηχανικός ο οποίος είχε εξαιρεθεί από την ασφάλιση στο τ.ΤΣΜΕΔΕ, λόγω μισθωτής εργασίας και ασφάλισης στο εξωτερικό, υπέβαλε αίτημα για επιστροφή των ασφαλιστικών εισφορών, που αντιστοιχούσαν στην επικουρική του ασφάλιση. Μετά τη διαμεσολάβηση της Αρχής, ο νέος φορέας (ΕΤΕΑΕΠ-Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών), υποστήριξε ότι δεν είχε ολοκληρωθεί η διαδικασία πρόσβασης στις μηχανογραφικές εφαρμογές του τομέα του ΕΦΚΑ-τ. ΤΣΜΕΔΕ. Εκ του λόγου αυτού, δεν υφίστατο ουδεμία δυνατότητα ενέργειας, ως προς την ικανοποίηση του εν λόγω αιτήματος, αλλά και πολλών άλλων ομοίων, που εκκρεμούσαν. Η Αρχή τόνισε την ανάγκη εξεύρεσης άμεσης λύσης, δεδομένου ότι η αδιάκοπη και εύρυθμη λειτουργία αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της νομιμότητας της διοικητικής δράσης, το ζήτημα όμως ακόμη εκκρεμεί.¹⁷⁷

175. άρθρο 65 του Ν. 4445/16

176. ΦΥ 223285/17, 224647/17

177. ΦΥ 227088/17

2.8. Καταλογισμός αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών

Ο Συνήγορος του Πολίτη, διαρκώς επισημαίνει την υποχρέωση της Διοίκησης να προφυλάσσει τα δικαιώματά του πολίτη όσο το δυνατόν περισσότερο, σύμφωνα και με το περί δικαίου αίσθημα που επικρατεί, δημιουργώντας σε αυτόν συνθήκες ασφάλειας δικαίου. Επιπλέον, η προαγωγή του σκοπού της κοινωνικής ασφάλισης¹⁷⁸ επιβάλλει την υποχρέωση των ασφαλιστικών οργανισμών για ενημέρωση των ασφαλισμένων σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, καθώς και την εφαρμογή της αρχής της χρηστής διοίκησης, ιδίως στις περιπτώσεις αναζήτησης περιοδικών ασφαλιστικών παροχών, που εισπράχθηκαν αχρεωστήτως, αλλά καλοπίστως από το συνταξιούχο.

2.9. Παραβίαση των γενικών αρχών της ενημέρωσης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

Τακτικός υπάλληλος του πρώην ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, νυν ΕΦΚΑ, έχοντας κριθεί από την αρμόδια Υγειονομική Επιτροπή ως ανίκανος για την εξακολούθηση άσκησης των υπηρεσιακών του καθηκόντων, απολύθηκε από την Υπηρεσία του. Ευρισκόμενος σε αναρρωτική άδεια δεν μπόρεσε να πληροφορηθεί ποια ημερομηνία θεωρείται ως ημερομηνία λήξης της συντάξιμης υπηρεσίας του, με αποτέλεσμα να υποβάλει αίτηση συνταξιοδότησης, μετά την παρέλευση σχεδόν ενός μηνός από την οριστική κρίση της υγειονομικής επιτροπής και την ημερομηνία απόλυσής του. Εκ του λόγου αυτού, θεωρήθηκε ως ημέρα έναρξης συνταξιοδότησής του η ημέρα υποβολής της περί αυτού αίτησής του, με αποτέλεσμα να έχει δημιουργηθεί εις βάρος του ασφαλιστικό κενό διαστήματος 27 ημερών, μεταξύ της απόλυσής του και της εν τοις πράγμασι έναρξης της συνταξιοδότησής του, με συνέπεια ο ίδιος να κληθεί να επιστρέψει το ποσό που αναλογούσε σε παροχές της επίμαχης χρονικής περιόδου, δηλαδή κάθε ποσό που έλαβε ως μισθοδοσία μετά την απόλυσή του και ενώ βρισκόταν σε αναρρωτική άδεια. Ο Συνήγορος, επισημαίνοντας την έλλειψη υπαιτιότητας και την ελλιπή ενημέρωση του πολίτη, πρότεινε στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ να δώσει τη δυνατότητα παράτασης του ασφαλιστικού δεσμού καθ' όλο το χρονικό διάστημα, που ο ενδιαφερόμενος λάμβανε αναρρωτική άδεια με αποδοχές, ώστε η καταβολή της σύνταξης να αρχίσει μετά τη λήξη της αναρρωτικής άδειας, ή να μην παρακρατηθεί, τουλάχιστον, το αναλογούν ποσό της μισθοδοσίας κατά το επίμαχο διάστημα. Εν τέλει, μετά την παρέμβαση της Αρχής, απαλλάχθηκε ο ενδιαφε-

178. άρθρο 22 παρ.5 Σ.

ρόμενος από το ποσό που καταλογίστηκε σε βάρος του για το επίμαχο διάστημα.¹⁷⁹

2.10. Τοκοφορία σε οφειλές & αχρεωστήτως εισπραχθείσες παροχές

Ασφαλισμένη μητέρα ανηλίκου τέκνου, είχε υποβάλει αίτηση συνταξιοδότησης λόγω γήρατος, θεωρώντας ότι πληροί τις προϋποθέσεις του νόμου. Δεκαπέντε μήνες μετά την απονομή και λήψη προσωρινής σύνταξης, κατά την ανακεφαλαίωση των ημερών ασφάλισης, διαπιστώθηκε ότι δεν συμπλήρωνε τις απαιτούμενες ημέρες ασφάλισης για την απονομή της παροχής. Το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ διέκοψε την καταβολή της σύνταξης και καταλόγισε σε βάρος της το ποσό που αχρεωστήτως εισέπραξε, εντόκως προς 5%. Ο Συνήγορος του Πολίτη τόνισε ότι τόσο ο προγενέστερος Ν. 3607/2007, όσο και ο μεταγενέστερος Ν. 3996/2011, προβλέπουν ρητά την άτοκνη επιστροφή των ποσών της προσωρινής σύνταξης, όταν ο συνταξιούχος είναι καλόπιστος. Οι διατάξεις περί προσωρινής σύνταξης σκοπό έχουν να προστατεύσουν το ασφαλιστικό δικαίωμα του δικαιούχου από ενδεχόμενες καθυστερήσεις της υπηρεσίας να απονείμει την οριστική παροχή και όχι να επιβαρύνουν τον καλόπιστο ασφαλισμένο με την έντοκη επιστροφή μεγάλων χρηματικών ποσών και μάλιστα μετά την πάροδο ικανού χρόνου. Η έντοκη μάλιστα επιστροφή μοιάζει να έχει τιμωρητικό χαρακτήρα, δηλαδή χαρακτήρα ποινής, σε βάρος της «απρόσεκτης» ασφαλισμένης, που δεν είχε εντοπίσει από μόνη της, μέσα στις λαβυρινθώδεις και διάσπαρτες διατάξεις της κοινωνικο-ασφαλιστικής νομοθεσίας, την έκταση του ασφαλιστικού της χρόνου και το μέγεθος του συνταξιοδοτικού της δικαιώματος. Μετά την παρέμβαση της Ανεξάρτητης Αρχής, η Τοπική Διοικητική Επιτροπή έκανε δεκτή την ένσταση της ασφαλισμένης και επέτρεψε την άτοκνη επιστροφή της αχρεωστήτως καταβληθείσας παροχής.¹⁸⁰

3. Κοινωνική αλληλεγγύη

Συνοπτική παρουσίαση

Ο Συνήγορος βελτίωσε σημαντικά τη συνεργασία του τόσο με την Επιτροπή Δειγματοληπτικού Ελέγχου (Ε.Δ.Ε.), η συμβολή της οποίας υπήρξε σημαντική στη διόρθωση σφαλμάτων σε γνωματεύσεις ΑΥΕ και ΒΥΕ, όσο και με τη Διεύθυνση

179. ΦΥ 210063/15

180. ΦΥ 220368/15

Ιατρικής Αξιολόγησης του ΕΦΚΑ σε θέματα καλύτερης οργάνωσης των διαδικασιών. Η μέριμνα όμως για τις ευπαθείς ομάδες περιλαμβάνει όχι μόνο την προσπάθεια επίλυσης διαδικαστικών ζητημάτων, αλλά και την ανάγκη στήριξής τους σε θέματα οικονομικών επιβαρύνσεων. Σε αυτό τον τομέα:

- Το θέμα της απαλλαγής από την καταβολή παραβόλου γνωμάτευσης όσων ζητούν προνοιακό επίδομα λόγω αναπηρίας και προσκομίζουν ήδη γνωμάτευση ΚΕΠΑ σε ισχύ που πιστοποιεί ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 50%, παραμένει σε εκκρεμότητα παρά το γεγονός ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες αναγνωρίζουν την ανάγκη εξεύρεσης λύσης.
- Οι προνοιακές ενισχύσεις που εισπράχθηκαν αχρεώστητα αντιμετωπίζονται από τους Δήμους όπως οποιαδήποτε οφειλή, δηλαδή βεβαιώνονται και εισπράττονται σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΕΔΕ. Ο Συνήγορος ζητά να ληφθεί υπόψη η ευαλωτότητα της συγκεκριμένης ευπαθούς ομάδας οφειλετών και να εισαχθούν ειδικότερες ευεργετικές ρυθμίσεις, έτσι ώστε η επιστροφή των ποσών να συμβαδίζει με την προστασία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων τους.

3.1. Θέματα αναπηρίας

3.1.1. Καταβολή παραβόλου γνωμάτευσης

Τον Συνήγορο απασχόλησε το ζήτημα αν οφείλουν να καταβάλουν παράβολο πολίτες που καλούνται, στο πλαίσιο ελέγχων που περιοδικά γίνονται από την υπηρεσία του Δήμου, να επανεξετασθούν από υγειονομική επιτροπή και να προσκομίσουν νέα γνωμάτευση, πριν από τη λήξη της προηγούμενης, για τη συνέχιση της επιδότησης, ώστε να εξασφαλίζεται ότι πληρούνται οι απαιτούμενες από τον νόμο προϋποθέσεις για τη χορήγηση της επιδότησης. Παρότι σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο εξαιρούνται από την υποχρέωση καταβολής παραβόλου οι αιτούντες προνοιακά επιδόματα, εφόσον προσκομίζουν είτε γνωμάτευση ΚΕΠΑ σε ισχύ που να πιστοποιεί ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 50%, είτε, από 1.10.2015 το τυποποιημένο Ειδικό (παραπεμπτικό) Σημείωμα που εκδίδεται από την αρμόδια υπηρεσία της Πρόνοιας, οι προνοιακές υπηρεσίες των Δήμων της Χώρας δεν προχώρησαν στην εφαρμογή αυτής της διάταξης και δεν εκδίδουν παραπεμπτικά σημειώματα. Νεότερη νομοθετική πρωτοβουλία προέβλεψε την απαλλαγή από την καταβολή παραβόλου των απόρων και ανασφάλιστων πολιτών που είναι δικαιούχοι μηδενικής συμμετοχής στη φαρμακευτική δαπάνη, χωρίς όμως να περιλαμβάνει την εκ νέου αναφορά στην απαλλαγή από την καταβολή παραβόλου όσων ζητούν προνοιακό επίδομα λόγω αναπηρίας και προσκομίζουν ήδη γνωμάτευση

ΚΕΠΑ σε ισχύ που πιστοποιεί ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 50%. Παρά την αναγνώριση της εκκρεμότητας από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, δεν έχει επιτευχθεί η εξεύρεση λύσης.¹⁸¹

3.1.2. Προβλήματα γνωματεύσεων Υγειονομικών Επιτροπών

Επισημαίνεται η σημαντική βελτίωση που σημειώθηκε στη συνεργασία του Συνηγού του Πολίτη με την Επιτροπή Δειγματοληπτικού Ελέγχου (εφεξής ΕΔΕ), όταν καταγράφεται ανεπαρκής αιτιολογία, αναντιστοιχία των εγγραφών στις γνωματεύσεις ΑΥΕ και ΒΥΕ με αυτές των θεραπόντων, παραλείψεις νόσων, παρά την ύπαρξη τεκμηρίων, αποκλίσεις σε διαδοχικές κρίσεις, παρά τη σταθερότητα των στοιχείων που υποβάλλονται από τους εξεταζόμενους.

Με ιατρικώς τεκμηριωμένες γνωμοδοτήσεις και αναπομπές στις επιτροπές κρίσεως, όπως και με συστηματοποίηση και τυπολογία αιτίων, συμπτωμάτων και κλινικών ή παρακλινικών ευρημάτων, η ΕΔΕ συμβάλλει στη διόρθωση σφαλμάτων και στην υιοθέτηση επιστημονικά υποστηρίξιμων κρίσεων.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα:

Νεαρός με σοβαρά μυοσκελετικά προβλήματα και αλληπάλληλες εγχειρήσεις από την παιδική ηλικία εξετάστηκε με σημαντική απόκλιση στα αποδοθέντα ποσοστά αναπηρίας μεταξύ διαδοχικών περιόδων. Εξ αυτού του λόγου, ζητήθηκε η υπαγωγή των γνωματεύσεων ΑΥΕ και ΒΥΕ στην ΕΔΕ, η οποία αναγνώρισε την παράλειψη εκτίμησης των κινητικών προβλημάτων και παρέπεμψε σε επανεξέταση από ΒΥΕ καθορισμένης σύνθεσης.¹⁸²

Γυναίκα με συνδυασμό προβλημάτων σωματικής και ψυχικής υγείας εξετάστηκε κατ' επανάληψη, λαμβάνοντας διαφορετικά ποσοστά αναπηρίας με εμφανείς παραλείψεις στην εκτίμηση και μνεία νόσων, για τις οποίες υπήρχαν γνωματεύσεις θεραπόντων, στοιχεία νοσηλείας και εργαστηριακά ή απεικονιστικά ευρήματα. Λόγω της αναντιστοιχίας των εγγραφών μεταξύ υγειονομικών επιτροπών και θεραπόντων, η ΕΔΕ έκανε δεκτό το αίτημα του Συνηγού να επανεξεταστεί η πολίτης με διεξοδική αναφορά στις παραλείψεις και σταθμίσεις των γνωματεύσεων του ΚΕΠΑ και αναμένεται το αποτέλεσμα της ΒΥΕ.¹⁸³

Εξακολουθεί να προβληματίζει ότι στις περιπτώσεις που ζητείται η υπαγωγή σε δειγματοληπτικό έλεγχο και εκδίδεται γνωμοδότηση, η οποία υιοθετεί και εξειδι-

181. ΦΥ 213760/16, 224542/17

182. ΦΥ 223609/17

183. ΦΥ 167667/13

κεύει τις απόψεις του Συνηγόρου του Πολίτη, ακολουθεί μια περίπλοκη πορεία με νέα κρίση από ΑΥΕ ή ΒΥΕ και εφόσον υπάρξει ευμενές αποτέλεσμα, απεύθυνση στην υπηρεσία που χορηγεί ασφαλιστικά, προνοιακά ή άλλα δικαιώματα για την αποκατάσταση αυτών των δικαιωμάτων. Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα ασφαλισμένης με πολυετή δραστηριότητα στη διδασκαλία της αγγλικής, με τελευταίο φορέα ασφάλισης τον ΟΑΕΕ και προγενέστερο το ΙΚΑ, η οποία διαγνώστηκε με σπάνιο νευρολογικό νόσημα και διέκοψε την εργασία. Σε αίτημά της για σύνταξη αναπηρίας, στο πλαίσιο της διαδοχικής ασφάλισης, στην αρχή έλαβε συντάξιμο ποσοστό αναπηρίας και δικαιώθηκε συντάξεως. Κατά τη διαδικασία επανεξέτασης από το ΚΕΠΑ για παράταση της σύνταξης έλαβε μη συντάξιμο ποσοστό αναπηρίας, ενώ σε μεταγενέστερη εξέταση έλαβε πάλι συντάξιμο ποσοστό με γνωματεύσεις θεραπόντων του ιδίου περιεχομένου από Νοσοκομεία του ΕΣΥ, από τις οποίες προέκυπτε σαφής αδυναμία άσκησης εκπαιδευτικού έργου (διπλωπία, ασταθής βάδιση και διαλείψεις μνήμης με προφανή δυσχέρεια επικοινωνιακής αλληλεπίδρασης και τήρησης προγράμματος διδασκαλίας). Με αναφορά στο σταθερό περιεχόμενο των γνωματεύσεων από τους θεράποντες ιατρούς και την εξελικτικότητα και σπανιότητα της νόσου, ζητήθηκε ένταξη σε ΕΔΕ και τελικά εκτιμήθηκε ορθότερα το ποσοστό αναπηρίας, καθ' όλη την υπό κρίση περίοδο. Ακολούθως, ζητήθηκε και έγινε δεκτή η χορήγηση αναδρομικής σύνταξης από τον ασφαλιστικό φορέα.¹⁸⁴

Βελτιώσεις παρατηρήθηκαν στην αποδοχή προτάσεων του Συνηγόρου σχετικά με την καλύτερη οργάνωση των διαδικασιών από τη Διεύθυνση Ιατρικής Αξιολόγησης του ΕΦΚΑ, η οποία όλο και περισσότερο αναλαμβάνει τον εποπτικό της ρόλο, παρότι παραμένουν πολλά ζητήματα σε εκκρεμότητα. Ενδεικτική είναι η αντιμετώπιση σοβαρών προβλημάτων σχετικά με την πολλαπλή χρήση των γνωματεύσεων, την επανεξέταση φακέλων για συμπλήρωση παραλείψεων και τον καθορισμό επ' αόριστον διάρκειας σε περιπτώσεις που συνυπάρχει πάθηση, για την οποία προβλέπεται η επ' αόριστον διάρκεια.

3.2. Σώρευση οφειλών από ανάκτηση προνοιακών επιδομάτων σε αδύναμους οικονομικά πολίτες

Σε πολίτες που εισέπραξαν αχρεώστητα προνοιακές ενισχύσεις, έχει επιβληθεί καταλογισμός για την επιστροφή των σχετικών χρηματικών ποσών. Οι αρμόδιες υπηρεσίες των Δήμων αντιμετωπίζουν αυτές τις περιπτώσεις οφειλετών, όπως

184. ΦΥ 203397/15

όλους τους οφειλέτες, στους οποίους έχει επιβληθεί διοικητική κύρωση ή καταλογισμός για οποιαδήποτε λόγο (τέλη κλπ) και ακολουθεί βεβαίωση της οφειλής ως δημοσίου εσόδου με όλες τις συνέπειες του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων (ΚΕΔΕ). Δεν λαμβάνεται υπόψη ότι οι δικαιούχοι προνοιακών επιδομάτων ανήκουν στις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού που έχουν ανάγκη αυξημένης κοινωνικής φροντίδας και ο καταλογισμός αποτελεί γι' αυτούς ιδιαίτερα δυσμενές μέτρο που θα πρέπει είτε να προλαμβάνεται ή να εφαρμόζεται με ιδιαίτερη ευαισθησία. **Επικαλούμενος συναφή νομολογία, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε την ανάληψη πρωτοβουλίας από τα συναρμόδια υπουργεία για την εισαγωγή ειδικής πρόβλεψης για τη διευκόλυνση καταβολής, πέραν των γενικών διατάξεων που αφορούν το σύνολο των οφειλετών, την απαλλαγή από πρόσθετα τέλη και τις προσαυξήσεις, καθώς και τη διαμόρφωση κριτηρίων για την πλήρη απαλλαγή από την υποχρέωση επιστροφής σε εξαιρετικές περιπτώσεις, εάν δημιουργήθηκε στον λαβόντα σταθερή και δικαιολογημένη πεποίθηση ότι ήταν δικαιούχος των παροχών και συνεπώς τις εισέπραξε καλόπιστα, εφόσον εκτιμάται ότι η επιστροφή των αχρεώστητων ποσών, μετά την πάροδο μακρού χρόνου, δημιουργεί στον υπόχρεο απρόβλεπτες και ανυπέρβλητες οικονομικές δυσχέρειες με άμεση δυσμενή επιρροή στα μέσα διαβίωσης του ιδίου και της οικογένειάς του.** Θετική ήταν η ανταπόκριση του Υπουργείου Εσωτερικών, το οποίο αναγνωρίζει την αναγκαιότητα ειδικών και συγκεκριμένων ρυθμίσεων που να θέτουν τις προϋποθέσεις ανάκτησης μη νομίμως χορηγηθέντων προνοιακών επιδομάτων, χωρίς να παραβλέπεται η ανάγκη διασφάλισης των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του οφειλέτη.¹⁸⁵

Ενδεικτική είναι η περίπτωση ανύπανδρης μητέρας ανήλικου τέκνου, η οποία κλήθηκε από το Δήμο Γαλασίου να επιστρέψει το ποσόν των 4.972,58€, ως αχρεωστήτως εισπραχθέν προνοιακό επίδομα απροστατεύτου τέκνου από 2-4-2007 έως 31-8-2016. Η χορήγηση του εν λόγω επιδόματος είχε διακοπεί με απόφαση Δημάρχου λόγω υπέρβασης ορίου εισοδήματος, διότι από τα επισυναπτόμενα δικαιολογητικά προέκυψε ότι η ενδιαφερομένη εργάζεται από 2-4-2007. Ακολούθως, η ενδιαφερομένη υπέβαλε αίτηση για διαγραφή οφειλών λόγω αδυναμίας της να ανταποκριθεί, επισημαίνοντας ότι οποιοδήποτε μέτρο αναγκαστικής εισπράξης θα θέσει σε άμεσο κίνδυνο τη διαβίωση του τέκνου. **Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι οι πολλαπλές ανάγκες μιας μονογονεϊκής οικογένειας δεν καλύπτονται επαρκώς από τη χαμηλή επιδοματική ενίσχυση των απροστατευτών παιδιών και ότι επίσης το χαμηλό εισοδηματικό όριο που αποτελεί προϋπόθεση για τη χορήγηση της εν λόγω παροχής δεν εξασφαλίζει τη ικανοποίηση των βασικών πραγματικών ανα-**

185. ΦΥ 229435/17

γκών των απροστάτευτων παιδιών. Κατά την εξέταση του εν λόγω αιτήματος η Αρχή πρότεινε, να εξαντληθούν οι δυνατότητές για επίλυση του θέματος της ενδιαφερομένης, προβαίνοντας σε ενέργειες και συνδυασμό παρεμβάσεων. Εν τέλει εστάλη στην ενδιαφερομένη ατομική ειδοποίηση για τις οφειλές της.¹⁸⁶

4. Διαχείριση και προστασία φυσικού περιβάλλοντος και φυσικών πόρων

Συνοπτική παρουσίαση

Η διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων διέπεται από πλήθος νομοθετικών διατάξεων και κανονιστικών πράξεων, οι οποίες όμως συχνά είτε δεν εφαρμόζονται καθόλου, είτε εφαρμόζονται πλημμελώς, είτε καταστρατηγούνται.

Ο Συνήγορος καταγράφει ειδικότερα τις ακόλουθες διαπιστώσεις:

1. Η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών πάσχει, λόγω των μεγάλων καθυστερήσεων στην έκδοση των προβλεπόμενων διοικητικών πράξεων και την έλλειψη συντονισμού μεταξύ των συναρμόδιων υπηρεσιών. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα της νήσου Χρυσής, του Σπηλαίου ιαματικών πηγών Καϊάφα και του υδροτόπου Εκβολών του Αποσελέμη Ποταμού Ηρακλείου Κρήτης.
2. Οι Δήμοι συχνά παρανομούν σε βάρος του περιβάλλοντος, προτάσσοντας τοπικιστικά συμφέροντα και πολιτικές επιδιώξεις. Επίσης αδρανούν όταν υπάρχει υποχρέωση ιδιώτη προς ενέργεια, παρά το γεγονός ότι η παρέμβασή τους θα μπορούσε να συμβάλει στην αμεσότερη επίλυση του προβλήματος.
 - Στην Ανάφη, ο Δήμος προχώρησε στη διάνοιξη παραδοσιακού μονοπατιού ώστε να είναι δυνατή η διέλευση τροχοφόρων, παρά τους σχετικούς περιορισμούς στην άδεια επέμβασης, αλλοιώνοντας τη μορφολογία του. Ο Συνήγορος πέτυχε την επιβολή κυρώσεων και την απαγόρευση των οχημάτων, ωστόσο είναι αβέβαιο αν θα υλοποιηθεί απόφαση επαναφοράς τμημάτων του μονοπατιού στην προηγούμενη κατάσταση.
 - Ο Δήμος Ερμιονίδας μετέφερε στερεά απόβλητα σε χώρο όπου προβλέπεται μόνο η συλλογή ανακυκλώσιμων υλικών, στο Κρανίδι. Μετά από ενέργειες του Συνηγόρου, του επιβλήθηκαν διοικητικά πρόστιμα λόγω περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

186. ΦΥ 220939/16

- Ο υπόχρεος ιδιώτης δεν προχώρησε, ως όφειλε, στην επαναφορά δρόμου στην προτέρα κατάσταση μετά από αδειοδοτημένες εργασίες στις οποίες προέβη. Παρά τη μη ανταπόκρισή του, ο Δήμος Ερμιονίδας παρέλειψε, από την πλευρά του, να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία και την απρόσκοπτη πρόσβαση των πολιτών σε κοινόχρηστους χώρους.
 - Στο Δήμο Αγίων Αναργύρων-Καματερού, οι ιδιοκτήτες καθυστερούσαν να προβούν στον καθαρισμό οικοπέδου θέτοντας σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, η προστασία της οποίας αποτελεί αυτεπάγγελτη υποχρέωση του Δήμου. Τελικά το πρόβλημα επιλύθηκε μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου.
3. Οι μεγάλες καθυστερήσεις στις επιμέρους διαδικασίες δυσχεραίνουν την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας βάσει της νομοθεσίας για την περιβαλλοντική ευθύνη:
- Εντός του 2017 ολοκληρώθηκε πολυετής παρέμβαση του Συνηγόρου για την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας σε σπηλαιοβάραθρο στην Αγ. Άννα Βοιωτίας, το οποίο επί μακρόν χρησίμευε ως τόπος απόθεσης απορριμμάτων. Με ενέργειες και δαπάνες του Δήμου Λιβαδέων ολοκληρώθηκαν οι εργασίες αποκατάστασης του σπηλαιοβαράθρου, απομακρύνθηκαν τα απόβλητα και ελήφθησαν όλα τα επιβεβλημένα μέτρα πυροπροστασίας και περίφραξης.
 - Αντιθέτως, οι χρονοβόρες διαδικασίες προκήρυξης διαγωνισμού και ανάθεσης για τα έργα που πρέπει να πραγματοποιηθούν, καθυστερούν ιδιαίτερα την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας στον Ασπρόπυργο, όπου η διάθεση στερεών αποβλήτων σε χώρο ανακυκλώσιμων υλικών είχε οδηγήσει μέχρι σε εκδήλωση πυρκαγιάς το 2015.
 - Ο Συνήγορος ξεκίνησε να διερευνά ζητήματα περιβαλλοντικής ευθύνης στο πολύ σοβαρό γεγονός της διαρροής πετρελαιοειδών στο Σαρωνικό από το δεξαμενόπλοιο Αγία Ζώνη II το Σεπτέμβριο του 2017 και αναμένει ενημέρωση και στοιχεία από τις αρμόδιες αρχές.

4.1. Προστατευόμενες περιοχές

Προϋπόθεση για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών είναι η έκδοση των προβλεπόμενων σχεδίων διαχείρισης, των ειδικών περιβαλλοντικών μελετών και των κανονιστικών πράξεων, που προβλέπονται σε συνάρτηση με το ειδικό προστατευτικό καθεστώς που τις διέπει, βάσει ιδίως του Ν. 3937/2009 και της νομοθεσίας ΕΕ (κυρίως Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για το Δίκτυο «Natura 2000», όπως έχει ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο). Συχνά, ωστόσο, παρατηρούνται μεγάλες καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση αυτών των διοικητικών πράξεων.

Ο Συνήγορος παρενέβη στην περίπτωση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης της νήσου Χρυσής Λασιθίου, καταγράφοντας τις διαπιστώσεις και τις προτάσεις του σε πόρισμα προς τους συναρμόδιους υπουργούς. Διερεύνησε επίσης το πλαίσιο προστασίας και διαχείρισης του Σπηλαίου ιαματικών πηγών Καϊάφα και δημοσιοποίησε τις απόψεις του σχετικά με το σχέδιο ΠΔ περί χαρακτηρισμού της ευρύτερης περιοχής ως Περιοχής Προστασίας της Φύσης. Τέλος διαμεσολάβησε στο θέμα της υποβάθμισης των εκβολών του υγροτόπου του Αποσελέμη ποταμού στη Χερσόνησο Ηρακλείου Κρήτης, επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, στο σχετικό πόρισμά του την καθυστέρηση έγκρισης της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης. Οι παρεμβάσεις της Αρχής για τις ανωτέρω προστατευόμενες περιοχές παρατίθενται αναλυτικά στην παρούσα Έκθεση.¹⁸⁷

4.2. Υποβάθμιση του περιβάλλοντος με ευθύνη των δήμων

Το φαινόμενο της υποβάθμισης του περιβάλλοντος με ενέργειες του οικείου Δήμου, που είναι ο κατεξοχήν αρμόδιος, σε τοπικό επίπεδο, για την προστασία του¹⁸⁸, δυστυχώς είναι συχνό φαινόμενο. Πολλές φορές αυτό γίνεται στο όνομα άσκησης άλλων αρμοδιοτήτων του (π.χ. διαχείριση στερεών αποβλήτων) ενδεχομένως δε και για την εξυπηρέτηση επιμέρους αναγκών ή συμφερόντων, αντίθετα με τη συνταγματική επιταγή του άρθρου 24, τους νόμους και τις οικείες διοικητικές πράξεις, που έχουν θεσπιστεί σε εφαρμογή της. Σε πολλές περιπτώσεις, μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, έχει διαπιστωθεί η υποβάθμιση του περιβάλλοντος από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα και έχουν επιβληθεί πρόστιμα στον οικείο Δήμο.

4.2.1. Καταστροφή παραδοσιακού μονοπατιού στην Ανάφη

Τέτοια περίπτωση υποβάθμισης πολιτιστικού περιβάλλοντος διερεύνησε ο Συνήγορος του Πολίτη, μετά από καταγγελία για καταστροφή μονοπατιού, χαρακτηρισμένου ως «Διαδρομή Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος»¹⁸⁹ με απόφαση Νομάρχη, στην Ανάφη. Η περιοχή βρίσκεται εντός του δικτύου Natura 2000. Συγκεκριμένα, καταγγέλθηκε η, με τεχνικά μέσα, διάνοιξη του μονοπατιού, παρά τους σχετικούς περιοριστικούς όρους της άδειας επέμβασης που είχε χορηγηθεί στο Δήμο, οι οποίοι προέβλεπαν διάνοιξη μόνο με χειρονακτικά μέσα.

187. Σελ.20 επ.

188. Ν. 3463/06, άρθρο 75 Ιβ

189. Ν. 3028/02 και Ν. 1650/86

Η αρμόδια υπηρεσία της Περιφερειακής Ενότητας Θήρας διαπίστωσε την πραγματοποίηση εκσκαφών και διαπλάτυνσης του παραδοσιακού μονοπατιού, ώστε να είναι δυνατή η διέλευση τροχοφόρων με αποτέλεσμα να έχει αλλοιωθεί η μορφολογία των τμημάτων του μονοπατιού. Η Ανεξάρτητη Αρχή απευθύνθηκε σε όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες προκειμένου να επιβληθούν οι προβλεπόμενες κυρώσεις στους υπαίτιους και να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για την αποκατάσταση του μονοπατιού.

Μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη το Γραφείο Περιβάλλοντος και Υδροοικονομίας της Περιφερειακής Ενότητας Θήρας πραγματοποίησε νεότερη αυτοψία στο χώρο και με απόφαση του Αντιπεριφερειάρχη Αιγαίου επιβλήθηκαν μεταξύ άλλων, και στο Δήμο Ανάφης, τα αναλογούντα πρόστιμα για παράβαση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ενώ αποφασίστηκε η απαγόρευση προσπέλασης τροχοφόρων από το μονοπάτι αυτό, με την τοποθέτηση μονίμων εμποδίων από τον Δήμο, ικανών να αποτρέψουν τη διέλευση οχημάτων.

Επίσης, αποφασίστηκε η άμεση αποκατάσταση και επαναφορά τμημάτων της επέμβασης στην προηγούμενη κατάσταση από τον Δήμο Ανάφης καθ' υπόδειξη της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου, εφόσον κρίνεται εφικτή. Κατά της εν λόγω απόφασης, υποβλήθηκε ένσταση από τον Δήμο Ανάφης. Εντούτοις, ο Δήμος τοποθέτησε πράγματι εμπόδια το 2017, με τα οποία απαγόρευσε τη διέλευση των οχημάτων.¹⁹⁰

4.2.2. Μεταφορά αποβλήτων σε κέντρο συλλογής ανακυκλώσιμων υλικών στο Κρανίδι

Ο Συνήγορος διερεύνησε καταγγελία για απόρριψη στερεών αποβλήτων από το Δήμο Ερμιονίδας στις εγκαταστάσεις του «Κέντρου Συλλογής Υλικών – Πράσινο Σημείο» στη θέση Άγιος Γεώργιος Δ.Ε. Κρανιδίου. Σύμφωνα με τις σχετικές «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις», στο χώρο αυτό προβλέπεται η εγκατάσταση αποθήκευσης ανακυκλώσιμων αστικών στερεών αποβλήτων, όπως χαρτί, γυαλί, πλαστικό αλουμίνιο κλπ., η συγκέντρωση και διακίνηση παλαιών μετάλλων και η προσωρινή συγκέντρωση οχημάτων τέλους κύκλου ζωής, καθώς και η αποθήκευση μη επικίνδυνων υγρών αποβλήτων σε στεγανές δεξαμενές της εκμεταλλεύτριας εταιρείας. Η Αρχή ζήτησε τη διενέργεια αυτοψίας και την επιβολή των προβλεπόμενων διοικητικών κυρώσεων από την Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της ΠΕ Αργολίδας. Στο πλαίσιο αυτό, με αποφάσεις του Περιφερειάρχη Πελοποννήσου το 2015 και το 2017 επιβλήθηκαν διοικητικά πρόστι-

190. ΦΥ 215249/16

μα, λόγω περιβαλλοντικής υποβάθμισης,¹⁹¹ στο φορέα λειτουργίας της δραστηριότητας και στο Δήμο.

Ειδικότερα στο Δήμο Ερμιονίδας επιβλήθηκε τον Απρίλιο του 2017 πρόστιμο 4.000 ευρώ για μεταφορά (προς μεταφόρτωση) του συνόλου των στερεών αποβλήτων που παράγονται εντός των ορίων του, σε μη αδειοδοτημένη για το σκοπό αυτό εγκατάσταση, κατά παράβαση της ισχύουσας περιβαλλοντικής νομοθεσίας και με αποτέλεσμα τη δημιουργία κινδύνων για ρύπανση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας.¹⁹²

Σημαντική όμως είναι η ευθύνη των Δήμων και σε περιπτώσεις που οι ιδιώτες δεν προβαίνουν στις απαραίτητες ενέργειες για την αποκατάσταση ζημιών που οι ίδιοι προκάλεσαν ή για την αποτροπή κινδύνου για τη δημόσια υγεία.

4.2.3. Αποκατάσταση δημοτικής οδού

Κάτοικος της Ερμιονίδας ζήτησε την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη για την αποκατάσταση δημοτικής οδού στον οικισμό 'Μαντράκια', μπροστά από την οικία της. Με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Ερμιονίδας το 2006, είχε εγκριθεί αίτηση ιδιώτη για τσιμεντόστρωση της οδού και επαναφορά του δρόμου στην αρχική του μορφή με δικά του έξοδα. Λόγω μη υλοποίησης της απόφασης αυτής, ο Δήμος Ερμιονίδας συνέταξε τεχνική μελέτη το 2016, χωρίς ωστόσο να ληφθούν σχετικά μέτρα. Η Αρχή επισήμανε στο Δήμο Ερμιονίδας ότι, αν και υποχρέωση να επαναφέρει το δρόμο στην προτέρα κατάσταση είχε ο ιδιώτης, ο Δήμος οφείλει να μεριμνά για τη λήψη μέτρων για την προστασία και την απρόσκοπτη πρόσβαση σε κοινόχρηστους χώρους. Επιπλέον διαπιστώθηκε ότι η Υπηρεσία Δόμησης του Δήμου Ερμιονίδας αμφισβητούσε τον χαρακτηρισμό του οικισμού ως παραδοσιακού και η Αρχή ζήτησε από την αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΝ να την ενημερώσει για το καθεστώς του συγκεκριμένου οικισμού. Ωστόσο, η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου δεν ολοκληρώθηκε, λόγω επιγενόμενης εκκρεμοδικίας.

4.2.4. Καθαρισμός ιδιόκτητου οικοπέδου

Η μακροχρόνια αδράνεια του Δήμου Αγ. Αναργύρων - Καματερού να προβεί στις οφειλόμενες ενέργειες για τον καθαρισμό οικοπέδου, στο οποίο είχε διαπιστωθεί η ύπαρξη κινδύνου για τη δημόσια υγεία και η αναγκαιότητα λήψης μέτρων για τον καθαρισμό του, προκάλεσε την παρέμβαση της Αρχής. Διαπιστώθηκε ότι ο συγκεκριμένος Δήμος δεν μεριμνούσε για μεγάλο χρονικό διάστημα για την τήρη-

191. Ν. 1650/1986 όπως ισχύει

192. ΦΥ 199579/15

ση των υποχρεώσεων καθαρισμού από τους ιδιοκτήτες του, ενώ δεν προέβη σε αυτεπάγγελο καθαρισμό ούτε σε επιβολή προστίμου σε αυτούς, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο σχετικό νομοθετικό πλαίσιο για την περίπτωση μη συμμόρφωσης των υπόχρεων. Τελικά, το οικόπεδο φέρεται να καθαρίστηκε από τους ιδιοκτήτες του, σύμφωνα με έγγραφο της υγειονομικής υπηρεσίας. Η Αρχή απέστειλε τις διαπιστώσεις της στις αρμόδιες υπηρεσίες και επισήμανε ότι η πολίτης ανέμενε από την αρμόδια δημοτική αρχή τη λήψη μέτρων και την προστασία από τους κινδύνους που προκαλούσε η κατάσταση του όμορου οικοπέδου της. Συνεπώς, η παράλειψή του αρμόδιου Δήμου να προβεί στις προβλεπόμενες νόμιμες ενέργειες είναι αντίθετη και προς την αρχή της χρηστής διοίκησης, από την οποία απορρέει η εύλογη εμπιστοσύνη του διοικούμενου προς τα όργανά της.

4.3. Περιβαλλοντική ευθύνη

Ο Συνήγορος έχει ζητήσει σε πολλές περιπτώσεις¹⁹³ την εφαρμογή της νομοθεσίας για την περιβαλλοντική ευθύνη.¹⁹⁴ Με τις διατάξεις περί περιβαλλοντικής ευθύνης καθίστανται σαφείς και συγκεκριμένες οι ενέργειες και οι αρμοδιότητες, τόσο του «ρυπαίνοντα» φορέα εκμετάλλευσης, όσο και των δημόσιων αρχών, για την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας. Το ΠΔ 148/2009 αφορά στην περιβαλλοντική ζημία σε προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους καθώς και στη ζημία των υδάτων και του εδάφους, ενώ διέπεται από την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Η σημασία της νομοθεσίας περί περιβαλλοντικής ευθύνης, είναι η συγκρότηση ενός συστήματος μετρήσεων της συγκεκριμένης ζημίας από τα αρμόδια κρατικά όργανα, η υποχρέωση του ρυπαίνοντα για λήψη μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης, αλλά και η επιβάρυνσή του με τις σχετικές δαπάνες. Σημαντική, επίσης, είναι η στόχευση της νομοθεσίας στην επαναφορά του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση, με συγκεκριμένα κριτήρια.

Το 2017, με τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου αποκαταστάθηκε πλήρως η περιβαλλοντική προστασία του σπηλαιοβάραθρου μετά από πολυετείς ενέργειες, επισημάνθηκαν οι καθυστερήσεις στην εξέλιξη της διαδικασίας αποκατάστασης κέντρου διαλογής ανακυκλώσιμων υλικών,¹⁹⁵ ενώ ξεκίνησε η διερεύνηση αναφοράς για τη ρύπανση του Σαρωνικού από το δεξαμενόπλοιο Αγ. Ζώνη II.

193. Ετήσια Έκθεση 2012, σελ. 51,52

194. Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου 2004/35/ΕΚ, όπως ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο, με το ΠΔ. 148/2009, ΦΕΚ 190 Α'/2009

195. Ετήσια Έκθεση 2016

4.3.1. Αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας σε σπηλαιοβάραθρο στην Αγ. Άννα Βοιωτίας

Ο Συνήγορος μετά από πολυετή διαμεσολάβηση ολοκλήρωσε την παρέμβασή του το 2017, σχετικά με την περιβαλλοντική υποβάθμιση σπηλαιοβαράθρου, στην Αγ. Άννα Ν. Βοιωτίας, το οποίο είχε μετατραπεί σε χώρο ανεξέλεγκτης διάθεσης αποβλήτων (ΧΑΔΑ). Η σχετική αναφορά υποβλήθηκε από τη Σπηλαιολογική Εταιρεία το 2013, σχετικά με την ανεξέλεγκτη απόρριψη αποβλήτων στο σπηλαιοβάραθρο. Κατά τη αρχική αυτοψία του Συνηγόρου το 2013, διαπιστώθηκε έντονη περιβαλλοντική υποβάθμιση, καθώς ο χώρος χρυσίμεινε για πολλά έτη, ως τόπος απόθεσης των απορριμμάτων της κοινότητας. Από τον οικισμό μέχρι το σπηλαιοβάραθρο είχε διανοιχθεί χωματόδρομος που στόχευε στη διευκόλυνση της κίνησης των απορριμματοφόρων. Μετά από τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, ξεκίνησαν οι προβλεπόμενες διοικητικές διαδικασίες για τον καθαρισμό του χώρου.

Συγκεκριμένα, η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας το 2014 εξέδωσε απόφαση λήψης μέτρων πρόληψης περιβαλλοντικής ζημίας και αποκατάστασης χωματελής από το Δήμο Λεβαδέων, κατ' εφαρμογή του ΠΔ περί περιβαλλοντικής ευθύνης (ΠΔ 148/2009), και στη συνέχεια ο Δήμος Λεβαδέων, συμμορφούμενος ανέλαβε τις αναγκαίες ενέργειες και δαπάνες. Μετά και την δεύτερη αυτοψία της Αρχής (2016), και την τελική ενημέρωση από το Δήμο Λεβαδέων (Ιανουάριος 2017), επιβεβαιώθηκε η ολοκλήρωση των εργασιών αποκατάστασης του σπηλαιοβαράθρου με την ορθή απομάκρυνση των αποβλήτων από το εσωτερικό του και την τοποθέτηση δεξαμενής πυρόσβεσης και περίφραξης, ως επιβεβλημένων προληπτικών μέτρων.¹⁹⁶

4.3.2. Καθυστερήσεις στην αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας στο ιδιωτικό κέντρο διαλογής ανακυκλώσιμων υλικών Ασπροπύργου (ΚΔΑΥ)

Στην υπόθεση ανεξέλεγκτης διάθεσης στερεών αποβλήτων εντός χώρου διαλογής ανακυκλώσιμων υλικών, στο ΚΔΑΥ Ασπροπύργου, που έφθασε σε εκδήλωση πυρκαγιάς το καλοκαίρι του 2015,¹⁹⁷ η εφαρμογή του ΠΔ 148/2009 είχε φθάσει στο στάδιο της έκδοσης νέας απόφασης για τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων αποκατάστασης. Σε αυτήν ορίστηκε η Περιφέρεια Αττικής, ως υπεύθυνος φορέας διαχείρισης και αποκατάστασης με καταληκτική ημερομηνία για την ολοκλήρωσή των μέτρων την 31/12/2016.

196. ΦΥ 176311/13

197. Ετήσια Έκθεση 2016 σελ. 82

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι στη σχετική απόφαση έχουν καθοριστεί μέτρα μόνον αποκατάστασης, ενώ απαιτούνται και μέτρα πρόληψης, στο πλαίσιο της νομοθεσίας για την περιβαλλοντική ευθύνη,¹⁹⁸ τα οποία θα αποσκοπούν στην αποτροπή αναζωπυρώσεων και τυχόν ανεξέλεγκτης εισόδου προσώπων, δηλαδή μέτρα φύλαξης και περίφραξης του χώρου.

Η χρονοβόρα αλλά απαραίτητη, σύμφωνα με τις διατάξεις περί δημοσίων συμβάσεων - διαδικασία προκήρυξης διαγωνισμού και ανάθεσης της «τεχνικής έκθεσης αποκατάστασης περιβαλλοντικής ζημιάς», που ολοκληρώθηκε το καλοκαίρι του 2017 αλλά και η προκήρυξη ανάθεσης της εργολαβίας για την απομάκρυνση των αποβλήτων και τη φύλαξη του χώρου, η οποία ακολουθεί, έχουν ως συνέπεια την καθυστέρηση της περιβαλλοντικής αποκατάστασης, η οποία πλέον μετρά πάνω από δύο χρόνια από την εκδήλωση πυρκαγιάς στο χώρο, τον Ιούνιο του 2015.

Όπως τόνισε ο Συνήγορος, η χρόνια καθυστέρηση στην υλοποίηση της αποκατάστασης έρχεται σε αντίθεση με την απαιτούμενη αμεσότητα και εγρήγορση, που προβλέπουν οι διατάξεις περί περιβαλλοντικής ευθύνης.¹⁹⁹

4.3.3. Ρύπανση Σαρωνικού από το δεξαμενόπλοιο Αγ. Ζώνη II

Περιβαλλοντικός όμιλος της Σαλαμίνας ζήτησε να διερευνηθεί το ζήτημα της αντιμετώπισης της ρύπανσης και της αποκατάστασης του περιβάλλοντος, μετά τη διαρροή πετρελαιοειδών από το δεξαμενόπλοιο Αγ. Ζώνη II, τον Σεπτέμβριο του 2017. Ο Συνήγορος έχει επισημάνει εγγράφως προς τις συναρμόδιες αρχές και υπηρεσίες τις πολλαπλές πτυχές και συνέπειες του συγκεκριμένου γεγονότος, στην ορνιθοπανίδα, στους θαλάσσιους οργανισμούς, στα θαλάσσια ύδατα, στον πυθμένα της θάλασσας και τις ακτές. Παράλληλα, επισήμανε την ανάγκη προάσπισης της δημόσιας υγείας, της αισθητικής αξίας των παράκτιων περιοχών, των αλιευτικών πόρων, της βιοποικιλότητας και των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων και συγκεντρώνει στοιχεία και ενημέρωση από τις αρμόδιες αρχές, τόσο για τις σχετικές μετρήσεις της ζημιάς, όσο και για τη λήψη μέτρων αποκατάστασης και πρόληψης στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής ευθύνης.

198. άρθρο 8 ΠΔ 148/09

199. ΦΥ 203271/15

5. Μετανάστευση και πολιτικό άσυλο

Συνοπτική παρουσίαση

Ο Συνήγορος, μέσω της σταθερής παρουσίας του στα νησιά όπου λειτουργούν δομές υποδοχής μεταναστών και προσφύγων και της διαρκούς συνεργασίας του με τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, έχει πλήρη και ξεκάθαρη εικόνα για τα υφιστάμενα προβλήματα και τις δυσλειτουργίες, τα οποία έχει επανειλημμένα διατυπώσει προς τους αρμόδιους φορείς:

- Οι διαδικασίες πρώτης υποδοχής και εξέτασης ασύλου των παράτυπα εισερχόμενων μεταναστών δεν πρέπει να παρακάμπτονται υπέρ της διοικητικής κράτησης, η οποία αποτελεί έσχατο μέτρο. Θέση επίσης της Αρχής, που βρήκε σύμφωνη την ΕΛ.ΑΣ, είναι ότι πρέπει να εξαιρούνται του εγκλεισμού οικογένειες με παιδιά
- Είναι απαραίτητος ο εντοπισμός των ευάλωτων ατόμων, προκειμένου να εξετάζονται με την κανονική διαδικασία ασύλου αλλά και να διερευνάται το ενδεχόμενο άρσης του γεωγραφικού τους περιορισμού. Εναλλακτικά, εφόσον η άρση δεν ενδείκνυται, ο Συνήγορος ζητά να προτείνονται από τη Διοίκηση κατάλληλοι φορείς κοινωνικής ή ιατρικής στήριξης όπου θα μπορούσαν να ενταχθούν.
- Όταν τίθεται ζήτημα κράτησης ή γεωγραφικού περιορισμού ανηλίκων προσφύγων απαιτείται ειδικός χειρισμός και ευελιξία, με κριτήριο πάντοτε την ασφάλειά τους και την προστασία των δικαιωμάτων τους

Σε ό,τι αφορά την έκδοση αδειών διαμονής, οι προσπάθειες απλούστευσης και επιτάχυνσης των διαδικασιών προσκρούουν στον κακό προγραμματισμό και τις νομοθετικές ασάφειες. Είναι συνεπώς επιβεβλημένη η αξιοποίηση της τεχνολογίας και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών, η οποία θα μπορούσε να συμβάλλει ουσιαστικά στην επίλυση πολλών προβλημάτων.

- Η μεταφορά από το Υπουργείο στις αποκεντρωμένες διοικήσεις, τον Απρίλιο 2017, της αρμοδιότητας εξέτασης και έκδοσης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους όσων διαμένουν μη νόμιμα στη χώρα, μια πάγια πρόταση του Συνηγόρου, δημιούργησε προσδοκίες για ταχύτερη εξέταση των σχετικών αιτημάτων. Ωστόσο, η μετάβαση στη νέα δομή δεν έγινε με σωστό σχεδιασμό, το προσωπικό και οι κτηριακές δομές δεν επαρκούν και το μέτρο δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Σημαντικές είναι οι καθυστερήσεις και στην εξέταση των παλαιότερων αιτήσεων που παρέμειναν στο Υπουργείο με αποτέλεσμα αφενός την ελλιπή προστασία των ατόμων που επιθυμούν νομιμοποίηση, αφετέρου την πρόκληση καθυστερήσεων και στις διαδικασίες των λοιπών κατηγοριών αδειών διαμονής.

- Απαραίτητη είναι επίσης η αποσαφήνιση από το Υπουργείο των διατάξεων που ρυθμίζουν την επανυποβολή των αιτήσεων χορήγησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, καθώς παρατηρείται ανομοιογένεια αντιμετώπισής τους από τις κατά τόπο αρμόδιες υπηρεσίες.
- Μετά από τη θετική εξέλιξη της έκδοσης αδειών διαμονής ως αυτοτελούς εγγράφου με μορφή ηλεκτρονικής κάρτας, πρέπει να εξεταστεί και κάθε άλλη δυνατότητα εκσυγχρονισμού του συστήματος αδειοδότησης προς την κατεύθυνση της απλούστευσης και επιτάχυνσης της διαδικασίας.

5.1. Πολιτικό άσυλο

5.1.1. Είσοδος παράτυπων μεταναστών και αιτούντων άσυλο

Δύο και πλέον χρόνια μετά την έξαρση των μεικτών μεταναστευτικών-προσφυγικών ροών στα θαλάσσια σύνορα την περίοδο 2014-2015, παραμένουν ανοιχτά ζητήματα σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής και διαδικασίες ταυτοποίησης, τον εντοπισμό ευάλωτων προσώπων και τη διαδικασία εξέτασης αιτημάτων ασύλου. Στα νησιά Χίο, Λέσβο, Σάμο, Κω και Λέρο όπου λειτουργούν Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ, τα λεγόμενα hotspots), η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας της 18.3.2016 για επανεισδοχή στην Τουρκία και ο συνακόλουθος φόρτος της Υπηρεσίας Ασύλου και της Αρχής Προσφυγών για ταχεία εκκαθάριση αιτημάτων ασύλου σε πρώτο και δεύτερο βαθμό, σε συνδυασμό με διοικητικές δυσλειτουργίες, οδήγησαν στην παραμονή μεγάλου αριθμού μεταναστών και αιτούντων άσυλο υπό γεωγραφικό περιορισμό.²⁰⁰

5.1.2. Απουσία διαδικασιών υποδοχής μεταναστών/προσφύγων σε άλλα νησιά

Η μεταγωγή ως κρατουμένων, από το Ηράκλειο στην Κω, 70 περίπου ατόμων που έφτασαν με βάρκα στην Κρήτη την 7.9.2017, ήγειρε το ζήτημα της μη λειτουργίας διαδικασιών υποδοχής με Κινητές Μονάδες όπου παρουσιάζεται αυξημένη είσοδος, όπως προβλέπει ο Νόμος,²⁰¹ πλην των ΚΥΤ που λειτουργούν στα παραπάνω πέντε νησιά και τον Έβρο. Μεταξύ αυτών υπήρχαν 20 άτομα που ήθελαν να υποβάλουν αίτημα ασύλου. Μεταφέρθηκαν και αυτά στην Κω, στο ήδη βεβαρημένο Γραφείο Ασύλου του hotspot. Ωστόσο οι αιτήσεις τους θα μπορούσαν να

200. βλ. Ειδική Έκθεση «Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων - ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων» <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.434102>

201. Ν. 4375/16

διεκπεραιωθούν από το Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου Κρήτης το οποίο απλώς κατέγραψε δηλώσεις βούλησης και όχι αιτήματα ασύλου. Οι αιτούντες άσυλο θα μπορούσαν να στεγασθούν σε διαμερίσματα, ξενώνα ή άλλο κατάλληλο χώρο του προγράμματος στέγασης της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, σε συνεργασία με την Αναπτυξιακή Επιχείρηση Ηρακλείου.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι όλοι οι παράτυπα εισερχόμενοι μετανάστες προβλέπεται να περνούν από διαδικασίες πρώτης υποδοχής, συμπεριλαμβανομένης της διαδικασίας εξέτασης ασύλου. Η διοικητική κράτηση, ως έσχατο μέτρο, έπεται και δεν προηγείται των διαδικασιών πρώτης υποδοχής. Συνεπώς, η μεταφορά μεταναστών θα έπρεπε να αποβλέπει στην υποβολή τους στις διαδικασίες πρώτης υποδοχής στο ΚΥΤ και όχι στην κράτησή τους σε ΠΡΟΚΕΚΑ. Στη συγκεκριμένη περίπτωση επρόκειτο μάλιστα κατά συντριπτική πλειονότητα για ιρακινούς κουρδικής καταγωγής, δηλαδή άτομα εθνικής/εθνοτικής καταγωγής με υψηλά ποσοστά αναγνώρισης προσφυγικής ιδιότητας, για τα οποία η ΕΛΑΣ διαθέτει τα νομικά εργαλεία από τη νομοθεσία περί αλλοδαπών προκειμένου να τα μεταχειρισθεί εκτός κράτησης. Σε κάθε περίπτωση, ο εγκλεισμός σε Κέντρο Κράτησης δεν μπορεί να θεωρηθεί κατάλληλη μεταχείριση των οικογενειών με παιδιά. Η ΕΛΑΣ πληροφόρησε το Συνήγορο ότι συμφωνεί στον μη εγκλεισμό οικογενειών με παιδιά. Κατά τα λοιπά είναι ασαφές αν ακολουθήθηκε η πρακτική του απευθείας εγκλεισμού των ανδρών στο ΠΡΟΚΕΚΑ Κω, ούτε αν η πρακτική αυτή σηματοδοτεί γενικότερη στροφή της μεταναστευτικής πολιτικής.²⁰²

5.1.3. Ευάλωτα άτομα και γεωγραφικός περιορισμός

Ο Συνήγορος έχει κάνει εκτενή αναφορά²⁰³ στα προβλήματα της διαδικασίας ασύλου στα νησιά και συγκεκριμένα στη διαδικασία συνέντευξης από στελέχη της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO). Η συνέντευξη φέρεται να μη λαμβάνει υπόψη στοιχεία ευαλωτότητας, όπως βασανιστήρια. Ο ασφαλής εντοπισμός των ευάλωτων ατόμων έχει κομβική σημασία,²⁰⁴ καθώς αυτά εξαιρούνται από τις διαδικασίες επανεισοχής. Πρέπει συνεπώς να εξετάζονται με την κανονική διαδικασία ασύλου και να παραπέμπονται από τα ΚΥΤ σε κατάλληλες δομές σύμφωνα με το Ν. 4375/2016.

Συναφές ζήτημα, που ανέκυψε με ιδιαίτερη οξύτητα το 2017, είναι το αίτημα μεγάλου αριθμού ατόμων, που υφίστανται τον επί μήνες περιορισμό κίνησης στα

202. ΦΥ 234171/17

203. Ετήσια Έκθεση 2016:σελ.32, Ειδική Έκθεση 2017:σελ.31

204. Ειδική Έκθεση 2017:σελ.17

πέντε νησιά, να τύχουν άρσης του περιορισμού αυτού λόγω της ευαλωτότητάς τους. Πρόκειται, συνθήτως, για άτομα με εκδηλώσεις ψυχικής ασθένειας, αναπηρίας, μετατραυματικής διαταραχής ή θύματα βασανιστηρίων, που η παραμονή τους στο νησί δεν εγγυάται την κατάλληλη μεταχείριση και παρακολούθησή τους. Αντιθέτως την αποκλείει, λόγω απουσίας κατάλληλων δομών και βεβαρημένων συνθηκών διαβίωσης στα ΚΥΤ.²⁰⁵ Στις περιπτώσεις αυτές ο Συνήγορος ζητά από τη διοίκηση, εφόσον θεωρεί μη ενδεδειγμένη την άρση του γεωγραφικού περιορισμού, να αιτιολογήσει σε ποιόν ακριβώς κατάλληλο φορέα κοινωνικής ή ιατρικής στήριξης και προστασίας στο νησί θα μπορούσε να ενταχθεί ο αιτών.

5.1.4. Ανήλικοι μετανάστες

Ο Συνήγορος παρενέβη επανειλημμένα σε ζητήματα ανήλικων μεταναστών και προσφύγων, ζητώντας την παραπομπή τους σε δομές προσωρινής φιλοξενίας αντί για την κράτηση, την άρση του γεωγραφικού περιορισμού σε περιπτώσεις προβλημάτων υγείας, ή την άρση της διοικητικής κράτησης συγγενικού προσώπου βαριά ασθενούς ανηλίκου, επιφορτισμένου με τη φροντίδα του. Οι παρεμβάσεις αυτές αναλυτικά αναφέρονται στο σχετικό κεφάλαιο της Έκθεσης.

5.2. Μετανάστευση

Εξαιτίας των αυξημένων μεταναστευτικών-προσφυγικών ροών από τα θαλάσσια σύνορα, τα ζητήματα των νομίμων μεταναστών, αλλά και όσων βρίσκονται επί σειρά ετών στη χώρα με καθεστώς μη νόμιμης διαμονής, δεν αποτέλεσαν βασική προτεραιότητα του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής. Ο ρόλος του Συνηγόρου καθίσταται επομένως κρίσιμος, καθώς προσπαθεί να συμβάλει στη βελτίωση και αποσαφήνιση του θεσμικού πλαισίου διαμονής των ευάλωτων αυτών ομάδων.

5.2.1. Αποκέντρωση διαδικασίας εξέτασης αιτημάτων χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς και ανθρωπιστικούς λόγους

Μετά τη δημιουργία «υπηρεσιών μιας στάσης» και το Ν. 4251/2014, ο οποίος κωδικοποίησε τη μεταναστευτική νομοθεσία, επέφερε θετικές αλλαγές στο καθεστώς διαμονής και διευθέτησε πολυετείς εκκρεμότητες, η κατάσταση έβαινε ικανοποιητικά στις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης (ΔΑΜ) των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των αλλοδαπών αλλά και τις συνθήκες εργασίας. Ωστόσο, στο Τμήμα Έκδοσης Αδειών

205. ΦΥ 233883/17 με θύμα βασανιστηρίων, 234226/17 με πρόβλημα ψυχικής υγείας, 234308/17 με επικείμενη χειρουργική επέμβαση

Διαμονής του υπουργείου εκκρεμεί ακόμη μεγάλος όγκος αιτημάτων χορήγησης **άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους**, παρά τη σχετική αποσυμφόρηση, που επήλθε με το Ν. 4332/2015 και τη θεσμοθέτηση ευκολότερης και ταχύτερης διαδικασίας επαναφοράς στη νομιμότητα. Τον Απρίλιο 2017, με την ΥΑ58114/2016, μεταφέρθηκε εξολοκλήρου από το υπουργείο στις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, η αρμοδιότητα εξέτασης και έκδοσης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους όσων διαμένουν μη νόμιμα στη χώρα. Με την ίδια απόφαση ορίστηκε ότι τα εκκρεμή αιτήματα συνεχίζουν να εξετάζονται από το υπουργείο, με δυνατότητα ωστόσο παραίτησης και επανυποβολής τους στις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις. Η νομοθετική πρόβλεψη της αποκέντρωσης αυτής της κατηγορίας αδειών διαμονής συνιστά θετική εξέλιξη και αποτελούσε πάγια πρόταση του Συνηγόρου. Παρέχει τη δυνατότητα υποβολής του αιτήματος στον τόπο διαμονής του αιτούντος με σκοπό την καλύτερη εξυπηρέτησή του αλλά και την ταχύτερη εξέταση των φακέλων με καταμερισμό των αιτήσεων σε πολλά σημεία υποδοχής.

Η ρύθμιση αυτή δημιούργησε προσδοκίες για άμεση εξέταση τόσο των νέων αιτημάτων που θα υποβάλλονταν στις υπηρεσίες των τόπων διαμονής, όσο και των εκκρεμών αιτημάτων που είχαν συσσωρευτεί από όλη την επικράτεια και παρέμεναν προς εξέταση στο υπουργείο. Ωστόσο, παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται, η αποκέντρωση δεν έχει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και στην πράξη έχει αποδυναμώσει το σκοπό της ταχύτερης εξυπηρέτησης. Ειδικότερα, από σωρεία αναφορών μετά την έναρξη ισχύος της ρύθμισης αυτής, προκύπτει αδυναμία αυθημερόν κατάθεσης αιτημάτων και ορισμός ραντεβού με πολύμηνες καθυστερήσεις. Τον Ιούνιο 2017 κλιμάκια του Συνηγόρου διενήργησαν αυτοψίες στις ΔΑΜ της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής, οι οποίες διαχειρίζονται και το μεγαλύτερο όγκο αιτημάτων. Διαπιστώθηκε αδυναμία διαχείρισης της προσέλευσης μεγάλου αριθμού ατόμων που επιθυμούν αρχική νομιμοποίηση, οπότε ο καθορισμός ημερομηνίας για κατάθεση αίτησης αγγίζει μέχρι και το ένα έτος από την εκδήλωση της σχετικής βούλησης. Κύρια αιτία αποτελεί ο ελλιπής σχεδιασμός της μετάβασης στη νέα δομή, με αποτέλεσμα το υπάρχον προσωπικό καθώς και οι υφιστάμενες κτιριακές δομές (χώροι υποδοχής κοινού, αρχείου και λήψης βιομετρικών δεδομένων) να μην επαρκούν για την αντιμετώπιση της νέας αρμοδιότητας. Το πρόβλημα εντείνει η διαρκώς αυξανόμενη τάση οικειοθελούς μετακίνησης των έμπειρων υπαλλήλων σε άλλες υπηρεσίες, καθώς η δυσχερής αυτή κατάσταση έχει προκαλέσει ψυχική και σωματική κόπωση.

Παράλληλα, ο Συνήγορος εξακολουθεί να γίνεται αποδέκτης πλήθους αναφορών για καθυστερήσεις στην εξέταση αιτήσεων που εκκρεμούν για μεγάλο χρονικό διάστημα στο υπουργείο, παρόλο που με την ανωτέρω ρύθμιση δεν παραλαμβάνει πλέον νέα τέτοια αιτήματα. **Η προβληματική αυτή πρακτική παρατείνει**

το καθεστώς μη νόμιμης διαμονής ατόμων που επιθυμούν νομιμοποίηση, τη μη προστασία τους από την επιστροφή και τη μη πρόσβαση σε βασικά κοινωνικά αγαθά. Ταυτόχρονα, λόγω του αποκλεισμού από τη νόμιμη διαμονή, αδυνατούν να εκπληρώσουν υποχρεώσεις έναντι του κράτους. Επιπροσθέτως, η ενασχόληση του προσωπικού του υπουργείου με αυτή την κατηγορία, έχει ως επακόλουθο την καθυστέρηση παραλαβής και εξέτασης των λοιπών κατηγοριών αδειών διαμονής, η διαδικασία των οποίων έβαινε απρόσκοπτα. Εκτιμάται συνεπώς ότι απαιτούνται μακροπρόθεσμες παρεμβάσεις, καθώς τα προβλήματα σχετίζονται με δομικές αδυναμίες και με την υποστελέχωση των υπηρεσιών. Ο Συνήγορος προγραμματίζει νέα σειρά αυτοψιών προκειμένου να υποβάλει προτάσεις εξορθολογισμού σε διοικητικό και νομοθετικό επίπεδο.²⁰⁶

5.2.2. Επανυποβολή αιτήσεων χορήγησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους

Το Συνήγορο απασχόλησε η ανομοιογένεια που παρατηρείται στις κατά τόπο αρμόδιες υπηρεσίες αναφορικά με τη δυνατότητα επαναχορήγησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους. Πολλές αναφορές προέρχονται από κατόχους ληγμένου τίτλου διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, τον οποίο δεν ανανέωσαν, ως όφειλαν, σύμφωνα με το άρθρ.19 Ν.4251/2014, ως κάτοχοι ληγμένης άδειας διαμονής εντός της τελευταίας δεκαετίας. Οι υπηρεσίες, θεωρώντας καταχρηστικό το νέο αίτημα, είτε αρνούνται την παραλαβή του, είτε τη δέχονται, χορηγούν βεβαίωση τύπου α' αλλά στη συνέχεια προβαίνουν σε απόρριψη. Ο Συνήγορος τόνισε ότι εσφαλμένα το νέο αίτημα κρίνεται καταχρηστικό. Πρέπει να εξετάζεται επί της ουσίας και ιδίως να διερευνάται αν ο αιτών, καθ' όλο το διάστημα της παράτυπης διαμονής του, βρισκόταν συνεχώς στη χώρα και έχει αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς με αυτή ώστε να καθίσταται αναγκαία η παραμονή του. Σε κάθε περίπτωση, το υπουργείο οφείλει να προβεί σε αποσαφήνιση των διατάξεων με έκδοση εγκυκλίων και οδηγιών.²⁰⁷

5.2.3. Εκσυγχρονισμός συστήματος αδειοδότησης - ηλεκτρονική άδεια διαμονής

Θετική εξέλιξη αποτελεί, από το Φεβρουάριο 2017, η αλλαγή του μορφοτύπου των αδειών διαμονής κατ' εφαρμογή του Κανονισμού ΕΚ/1030/2002 όπως τροποποιήθηκε με τον ΕΚ/380/2008. Οι άδειες δεν εκδίδονται πλέον ως αυτοκόλλητη ετικέτα που επικολλάται στο διαβατήριο, αλλά ως αυτοτελές έγγραφο με μορφή ηλεκτρονικής κάρτας που περιλαμβάνει στοιχεία ταυτοποίησης, το καθεστώς δια-

206 ΦΥ 209795/15, 232590/17

207. ΦΥ 221989/16, 231922/17

μονής και βιομετρικά δεδομένα. Πρόκειται για ασφαλές έγγραφο, το οποίο παρέχει τα απαραίτητα εχέγγυα έναντι πιθανών παραποιήσεων για την προστασία των ελληνικών και ευρωπαϊκών αρχών, ιδίως όμως του ιδίου του κατόχου. Επιτυγχάνεται έτσι τόσο η ομοιομορφία των αδειών διαμονής για όλα τα κράτη-μέλη, όσο και η ενίσχυση της προστασίας τους από την παραποίηση και την πλαστογράφηση. Οι παράμετροι αυτές είχαν απασχολήσει και το Συνήγορο.

Γενικότερα, στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, η απλούστευση και η επιτάχυνση της εξέτασης αιτημάτων έκδοσης/ανανέωσης αδειών διαμονής θα μπορούσαν να επιτευχθούν με:

- την ενοποίηση/σύνδεση των βάσεων δεδομένων όλων φορέων του δημοσίου εμπλέκονται στην ολοκλήρωση της διαδικασίας (ασφαλιστικοί φορείς, Υπουργείο Παιδείας κλπ),
- τη δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής αιτημάτων
- την ψηφιοποίηση του αρχείου των υπηρεσιών τόσο για ασφαλέστερη διακίνηση εγγράφων όσο και για εξοικονόμηση πόρων
- την ευχερέστερη επικοινωνία χρηστών εντός της εφαρμογής προς άμεση επίλυση προβλημάτων, ιδίως ανάμεσα στις αποκεντρωμένες διοικήσεις και στην κεντρική υπηρεσία.

6. Ιθαγένεια και αστική κατάσταση

Συνοπτική παρουσίαση

Εξακολουθούν οι δυσλειτουργίες και οι γραφειοκρατικές αγκυλώσεις στις διαδικασίες ιθαγένειας και είναι σαφής η ανάγκη για απλοποίηση και επιτάχυνσή τους. Ενδεικτικά καταγράφονται τα ακόλουθα προβλήματα και ζητήματα στα οποία χρειάστηκε η παρέμβαση του Συνηγόρου:

- Σημειώνονται μεγάλες καθυστερήσεις κατά την εξέταση αιτημάτων κτήσης ιθαγένειας οι οποίες εν μέρει οφείλονται στην παράλειψη άμεσης ανταπόκρισης από τις συναρμόδιες υπηρεσίες και κυρίως από τα προξενεία. Επιπλέον, οι λόγοι της καθυστέρησης δε γνωστοποιούνται στον ενδιαφερόμενο, παρά τη ρητή νομοθετική πρόβλεψη και τις συστάσεις του Συνηγόρου. Ομοίως καθυστερεί η επανεξέταση εισηγήσεων Επιτροπών Πολιτογράφησης, με αποτέλεσμα οι αποτυχόντες να αργούν πολύ να ασκήσουν το δικαίωμά τους για υποβολή νέου αιτήματος
- Με αφορμή την άρνηση παραλαβής αίτησης πολιτογράφησης από την αρμόδια

διεύθυνση αποκεντρωμένης διοίκησης λόγω μη συνδρομής των ουσιαστικών προϋποθέσεων, ο Συνήγορος τόνισε ότι ο έλεγχος ουσίας των αιτήσεων αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα των Επιτροπών Πολιτογράφησης. Επομένως, πέραν της ενημέρωσης των ενδιαφερομένων όταν διαφαίνεται ουσιαστικό κώλυμα, δεν επιτρέπεται οι υπηρεσίες να αρνούνται την παραλαβή της αίτησης

- Ο Συνήγορος επισήμανε ότι πολίτες ΠΓΔΜ, απόγονοι πρώην Ελλήνων πολιτών, διατηρούν την ελληνική ιθαγένεια εφόσον δεν εκδόθηκε σε βάρος τους πράξη αφαίρεσης και χρειάστηκε να παρέμβει ώστε να μην εφαρμοστεί αντίθετη με το νόμο εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών
- Μετά από παρέμβαση της Αρχής, το Υπουργείο Παιδείας παρείχε, με εγκύκλιό του, διευκρινιστικές οδηγίες αναφορικά με την αποδοχή, για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, και ετών φοίτησης σε ξένα σχολεία στην Ελλάδα, τα οποία είναι αναγνωρισμένα σύμφωνα με το άρθρο 35 του Ν. 4186/2013 και ακολουθούν ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Στο πεδίο της αστικής κατάστασης, οι αρμόδιες υπηρεσίες επιδεικνύουν μεγάλη ανελαστικότητα, έλλειψη ευελιξίας και απροθυμία εύρεσης λύσης σε θέματα εσφαλμένων εγγραφών, ακόμη και σε περιπτώσεις που την ευθύνη δε φέρει ο πολίτης αλλά η ίδια η διοίκηση

- Αίτημα εγγραφής γυναίκας Ρομά σε δημοτολόγιο έγινε τελικά αποδεκτό, παρά τις διαφορές στα ονοματεπωνυμικά στοιχεία, όταν, καθ'υπόδειξη της Αρχής, πραγματοποιήθηκε διασταύρωση αυτών και διαπιστώθηκε με ασφάλεια η ταυτοπροσωπία της
- Το Υπουργείο Εσωτερικών αρνείται τη διόρθωση των αποφάσεων πολιτογράφησης, σε περιπτώσεις που εκ των υστέρων διαπιστώνονται διαφορές στα ονοματεπωνυμικά στοιχεία των αλλοδαπών. Θεωρεί ότι ο αλλοδαπός φέρει την ευθύνη του ελέγχου της επίσημης μετάφρασης των εγγράφων ταυτοποίησης, από όπου αντλούνται τα στοιχεία αυτά. Η θέση αυτή βρίσκει αντίθετο το Συνήγορο, που θεωρεί ότι οι αποφάσεις πρέπει να διορθώνονται, όπως κάθε διοικητική πράξη στην οποία διαπιστώνονται σφάλματα
- Η ΕΛ.ΑΣ. υποχρεώνει κατόχους δελτίων ταυτότητας να τα αντικαταστήσουν, ως άκυρα, όταν ο τόπος γέννησης αναγράφεται συντετμημένος και να επανυποβάλουν στη συνέχεια αίτηση για διαβατήριο, καταβάλλοντας νέο παράβολο. Επίσης υποχρεώνει τον ενδιαφερόμενο σε νέο αίτημα για διαβατήριο, με νέο παράβολο, σε περίπτωση σφάλματος κατά τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων. Και στις δυο περιπτώσεις όμως για τα λάθη δεν ευθύνεται ο πολίτης, συνεπώς, κατά την άποψη του Συνηγόρου, δεν πρέπει να επιβαρύνεται με την καταβολή παραβόλου

6.1. Ιθαγένεια

Όπως διαρκώς διαπιστώνεται,²⁰⁸ οι διαδικασίες ιθαγένειας αργούν ακόμη να προσαρμοσθούν στα δεδομένα του κράτους δικαίου, στα οποία άλλωστε έχουν υπαχθεί μόλις προ ελαχίστων ετών με το Ν. 3838/2010. Ελπίδα επιτάχυνσης αυτής της προσαρμογής αποτελεί η ίδρυση Ειδικής Γραμματείας Ιθαγένειας,²⁰⁹ εξέλιξη της οποίας τα αποτελέσματα απομένει να φανούν στην πράξη.

6.1.1. Καθυστερήσεις και ελλιπής συντονισμός στη διαδικασία πολιτογράφησης

Εξακολουθούν να παρατηρούνται παρατεταμένες εκκρεμότητες υποθέσεων αρμοδιότητας της Διεύθυνσης Ιθαγένειας. Το πρόβλημα παραμένει οξύ ακόμη και σε περιπτώσεις θετικής εισήγησης της Επιτροπής Πολιτογράφησης. Ενδεικτική είναι η περίπτωση αλλοδαπού ο οποίος είχε περάσει από τη σχετική συνέντευξη τον Απρίλιο 2014 αλλά η υπόλοιπη διαδικασία δεν είχε ολοκληρωθεί ούτε καν δύο χρόνια αργότερα.²¹⁰ Οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες φαίνεται να αγνοούν την πρόβλεψη έγγραφης ενημέρωσης σχετικά με τους λόγους για τους οποίους δεν μπορούν να τηρηθούν οι προθεσμίες διεκπεραίωσης αιτημάτων κτήσης ιθαγένειας (άρθρο 31 ΚΕΙ). Ο Συνήγορος έχει συστήσει τη γνωστοποίηση των λόγων καθυστέρησης με ειδικό ενημερωτικό σημείωμα, που θα προστίθεται στην αλληλογραφία μεταξύ της εκάστοτε αρμόδιας υπηρεσίας και του ενδιαφερομένου. Έναν από τους λόγους καθυστέρησης αποτελεί η μη άμεση ανταπόκριση λοιπών συναρμόδιων, για την ολοκλήρωση της πολιτογράφησης, υπηρεσιών και κυρίως των προξενείων. Ενδεικτικά αναφέρεται το παράδειγμα αλλοδαπού που υπέβαλε αίτημα πολιτογράφησης το Νοέμβριο 1999. Η διαδικασία δεν έχει ολοκληρωθεί μέχρι σήμερα, επειδή το αρμόδιο Προξενικό Γραφείο Τιράνων δεν έχει ανταποκριθεί σε ερωτήματα της Διεύθυνσης Ιθαγένειας περί διακρίβωσης γνησιότητας πιστοποιητικών γέννησης. Ήδη ο Συνήγορος προσπαθεί να συμβάλει στο συντονισμό των δυο υπηρεσιών.²¹¹

Επίσης, στο Συμβούλιο Ιθαγένειας οι καθυστερήσεις στην επανεξέταση εισηγήσεων Επιτροπών Πολιτογράφησης υπερβαίνουν τη διετία. Όσοι επομένως έχουν αποτύχει κατά την διαδικασία των συνεντεύξεων πολιτογράφησης αργούν πολύ

208. Ετήσια Έκθεση 2012:σελ.83, 2013:σελ.66, 2014:σελ.92, 2015:σελ.80, 2016:σελ.91

209. άρθρο 125 Ν.4483/17

210. ΦΥ 213070/16

211. ΦΥ 225739/17

να ασκήσουν το δικαίωμά τους για υποβολή νεότερου αιτήματος. Οι καθυστερήσεις φαίνεται εν μέρει να οφείλονται σε προβλήματα διοικητικής συγκρότησης του συγκεκριμένου οργάνου.²¹²

6.1.2. Έλεγχος τυπικών και ουσιαστικών προϋποθέσεων πολιτογράφησης

Η Διεύθυνση Αστικής Κατάστασης Ηλείας της οικείας αποκεντρωμένης διοίκησης αρνήθηκε να παραλάβει και να πρωτοκολλήσει αίτηση πολιτογράφησης. Επικαλέστηκε την ανεπαρκή γνώση ελληνικών της ενδιαφερόμενης και τη μεγάλη διαφορά ηλικίας από τον Έλληνα σύζυγό της. *Η υπηρεσία θεωρούσε ότι κατά την παραλαβή είναι αρμόδια να ελέγχει όχι μόνο τις τυπικές αλλά και τις ουσιαστικές προϋποθέσεις και παρέπεμψε σε σχετική προφορική εντολή της Διεύθυνσης Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών.* Ο Συνήγορος επισήμανε ότι οι υπηρεσίες μπορούν να εξηγούν στους ενδιαφερόμενους, με μορφή παραίνεσης, ουσιαστικά κωλύματα που τυχόν διαπιστώνουν. Δεν επιτρέπεται όμως να αρνούνται την παραλαβή, καθώς ο έλεγχος ουσίας αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα των Επιτροπών Πολιτογράφησης. Το υπουργείο διέψευσε την ύπαρξη τέτοιας οδηγίας και έκανε λόγο για μεμονωμένο περιστατικό.²¹³

6.1.3. Καθορισμός ιθαγένειας τέκνου μετά την απώλεια ιθαγένειας του γονέα

Πολίτες ΠΓΔΜ, απόγονοι πρώην Ελλήνων πολιτών, ζήτησαν πιστοποιητικά γέννησης των γονέων τους, ώστε να τα χρησιμοποιήσουν για καθορισμό της δικής τους ελληνικής ιθαγένειας. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι από το 1955, σύμφωνα με τον τότε ισχύοντα ΚΕΙ, η απώλεια της ιθαγένειας από αλλογενή γονέα που εγκατέλειψε τη χώρα «*άνευ προθέσεως παλιννοστήσεως*» δεν επέφερε αυτομάτως το ίδιο αποτέλεσμα και στα τέκνα του, για τα οποία χρειαζόταν διακριτή διοικητική πράξη. Οι απόγονοι αυτής της κατηγορίας διατηρούν την ελληνική ιθαγένειά τους, εφόσον δεν εκδόθηκε σε βάρος τους πράξη αφαίρεσης. Είναι, συνεπώς, παράνομη η αντίθετη εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών, βάσει της οποίας οι τελευταίοι θεωρούνται αλλοδαποί και απαγορεύεται να τους χορηγηθούν δημοτολογικά πιστοποιητικά. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου η εγκύκλιος αυτή, αν και ουδέποτε ανακλήθηκε ή αντικαταστάθηκε, φαίνεται ότι έπαυσε πλέον να εφαρμόζεται.²¹⁴

212. ΦΥ 233923, 234279/17

213. ΦΥ 222456/16

214. ΦΥ 133995/10

6.1.4. Απολυτήριοι τίτλοι ξένων σχολείων για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας

Ο Συνήγορος ασχολήθηκε με το ζήτημα της ισοτιμίας των απολυτήριων τίτλων των ξένων σχολείων με τα ελληνικά, για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας. Συγκεκριμένα σύμφωνα με το νόμο²¹⁵ για την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας απαιτείται «Βεβαίωση» με την οποία να πιστοποιείται η επιτυχής φοίτηση σε εννέα τάξεις ελληνικού σχολείου, διατύπωση που κατά την άποψη της διοίκησης απέκλειε τους τίτλους των ξένων σχολείων που λειτουργούν στην Ελλάδα. Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η αληθινή βούληση του νομοθέτη, όπως προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση του νόμου, είναι να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια ανήλικοι αλλοδαποί, που έχουν μετάρσει της ελληνικής παιδείας, δηλαδή άτομα που έχουν εκπαιδευτεί σύμφωνα με το ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ανεξαρτήτως της νομικής μορφής του εκπαιδευτικού ιδρύματος, που την παρέχει. Η Αρχή απέστειλε έγγραφο προς τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας ζητώντας να εξετασθεί το ενδεχόμενο έκδοσης εγκυκλίου οδηγίας σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών. Τελικά το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων εξέδωσε εγκύκλιό του,²¹⁶ παρέχοντας διευκρινιστικές οδηγίες αναφορικά με την αποδοχή και ετών φοίτησης σε ξένα σχολεία στην Ελλάδα τα οποία είναι αναγνωρισμένα σύμφωνα με το άρθρο 35 του Ν. 4186/2013 και ακολουθούν ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα.²¹⁷

6.2. Αστική κατάσταση

Οι υπηρεσίες επιμένουν να επιβάλουν την ταύτιση και εξομοίωση εγγραφών αστικής κατάστασης ακόμη και όταν οι αποκλίσεις οφείλονται στην ίδια τη διοίκηση. Δεν καταλείπουν καν στους πολίτες περιθώρια για διορθώσεις σε εύθετο χρόνο και παραβλέπουν τα προβλήματα που μπορεί να προκαλέσει η μακρόχρονη έλλειψη δημοτολογικής εγγραφής ή διαβατηρίου.

6.2.1. Δημοτολόγηση Ρομά παρά την ύπαρξη αντιφατικών εγγραφών

Γυναίκα Ρομά προσπάθησε να αποκτήσει δελτίο αστυνομικής ταυτότητας, για την έκδοση του οποίου ήταν απαραίτητη η προηγούμενη εγγραφή της σε δημοτολόγιο. Οι Δήμοι στους οποίους αρχικά απευθύνθηκε δεν προχωρούσαν σε εγγρα-

215. Ν. 4332/15

216. ΦΥ 74886/17

217. ΦΥ 223747/17

φή της επειδή υπήρχαν διαφορές στα ονοματεπωνυμικά στοιχεία, τόσο της ίδιας όσο και των γονέων της, στα έγγραφα που προσκόμισε, με αποτέλεσμα να μην πείθονται για την ταυτοπροσωπία της. Καθ' υπόδειξη του Συνηγόρου, το Υπουργείο Εσωτερικών έκρινε ότι από τη διασταύρωση των στοιχείων προέκυπταν με ασφάλεια τόσο η ταυτοπροσωπία της ενδιαφερόμενης όσο και οι οικογενειακοί δεσμοί της. Στη συνέχεια ο αρμόδιος δήμος έκανε δεκτό το αίτημα εγγραφής.²¹⁸

6.2.2. Διόρθωση επωνύμου σε αποφάσεις πολιτογράφησης

Το Υπουργείο Εσωτερικών κατ' εξακολούθηση αρνείται να ικανοποιήσει αιτήματα πολιτογραφηθέντων για διόρθωση των ονοματεπωνυμικών στοιχείων τους. Κατά τη διαδικασία πολιτογράφησης ο αλλοδαπός προσκομίζει, από τη χώρα καταγωγής του, τα απαραίτητα έγγραφα ταυτοποίησης (όπως πιστοποιητικά γέννησης ή γάμου) και τα καταθέτει στο Υπουργείο Εξωτερικών για επίσημη μετάφραση. Από αυτήν αντλούνται τα στοιχεία του προκειμένου να αναγραφούν στην απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών. Ωστόσο, σε επόμενα στάδια της διαδικασίας, ιδίως κατά τη δημοτολογική εγγραφή, οι πολίτες ενίοτε διαπιστώνουν ότι τα στοιχεία τους διαφέρουν από την ορθή γραφή τους ή από τα στοιχεία άλλων μελών της οικογένειάς τους, λόγω σφαλμάτων μετάφρασης. Η λύση, στις περιπτώσεις αυτές, είναι η διόρθωση της απόφασης πολιτογράφησης, ενδεχομένως με τη διαδικασία της «ορθής επανάληψης». Το Υπουργείο όμως απαντά ότι ο αλλοδαπός φροντίζει ο ίδιος για τη μετάφραση των εγγράφων όπου αναγράφονται τα στοιχεία του, φέροντας και τη σχετική ευθύνη. Δεν υπάρχει συνεπώς σφάλμα εκ μέρους της διοίκησης και δεν συντρέχει λόγος να διορθωθεί η απόφαση. **Ο Συνήγορος έχει επισημάνει ότι ο αλλοδαπός που πολιτογραφείται μπορεί να μην έχει αντιληφθεί τα σφάλματα στη μετάφραση ή, ακόμη και αν τα διαπιστώνει, να μην μπορεί να τα αξιολογήσει ως προς τις συνέπειές τους. Επομένως η διοίκηση, τηρώντας την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, οφείλει να επανεξετάσει το αίτημα και να διορθώσει την απόφαση, εφόσον διαπιστώσει απόκλιση από το ορθό.** Η σταθερή επωδός του υπουργείου, ότι «οι αποφάσεις πολιτογράφησης δεν διορθώνονται», είναι αδικαιολόγητη, καθόσον για κάθε διοικητική πράξη νοείται διόρθωση, όταν διαπιστώνονται σφάλματα.²¹⁹

6.2.3. Ανελαστικές πρακτικές στην έκδοση διαβατηρίων

Συνεχίζοντας πρακτικές που έχουν και άλλοτε επισημανθεί,²²⁰ η ΕΛΑΣ απορρί-

218. ΦΥ218891/16

219. ΦΥ216721/16, 226100, 226898, 231730, 235018/17

220. Ετήσια Έκθεση 2015: σελ.94 και Ετήσια Έκθεση 2016: σελ.101
https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.eggrafa_tautotitas.412344

πτει αιτήματα πολιτών για χορήγηση διαβατηρίων για λόγους που εμπίπτουν στο πεδίο ευθύνης της ίδιας και όχι των πολιτών. Στην πρώτη περίπτωση, στο δελτίο αστυνομικής ταυτότητας ο τόπος γέννησης αναγραφόταν συντετμημένος, όπως «*Θεσ/νίκη*» ή «*Αλεξ/πολη*». Η ΕΛΑΣ θεωρεί ότι το στοιχείο αυτό καθιστά τα δελτία άκυρα και εξαναγκάζει τους ενδιαφερόμενους να τα αντικαταστήσουν. Στη συνέχεια πρέπει να επανυποβάλουν αίτηση για διαβατήριο, πληρώνοντας νέο παράβολο. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι τα δελτία ταυτότητας και τα διαβατήρια εκδίδονται από την ίδια αρχή, η οποία επομένως δεν μπορεί να αμφισβητεί το κύρος εγγράφων που η ίδια εξέδωσε. Επίσης, οι συντμήσεις τοπωνυμίων αποτελούν συνηθισμένη πρακτική και είναι αναμφισβήτητα κατανοητές, οπότε δεν συντρέχει λόγος απόρριψης του αιτήματος για διαβατήριο.

Στη δεύτερη περίπτωση, αρμόδιος αστυνομικός προέβαινε σε λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων του πολίτη και τον διαβεβαίωνε ότι η αίτησή του είχε υποβληθεί κανονικά. Κατά την επεξεργασία στη Διεύθυνση Διαβατηρίων της ΕΛΑΣ προέκυπτε ότι το αρχείο περιείχε σφάλματα και δεν μπορούσε να αξιοποιηθεί. Έτσι εκδιδόταν απορριπτική απόφαση, οπότε ο πολίτης έπρεπε να επανυποβάλει αίτημα καταβάλλοντας νέο παράβολο. Πολλοί πολίτες δεν δέχονταν την επιπλέον επιβάρυνση και εφόσον είχαν ήδη καταβάλει δεύτερο παράβολο ζητούσαν την επιστροφή του. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η διαδικασία λήψης αποτυπωμάτων ελέγχεται εξολοκλήρου από αστυνομικά όργανα. Ο πολίτης ούτε μπορεί να παρέμβει σ' αυτήν ούτε γνωρίζει το αποτέλεσμα της, οπότε δεν φέρει ευθύνη. Εφόσον το συγκεκριμένο αρχείο περιέχει σφάλματα και αυτό δεν είναι τεχνικά δυνατό να διαπιστωθεί στην αρχή της διαδικασίας, το αίτημα πρέπει να παραμένει σε εκκρεμότητα και ο ενδιαφερόμενος να ειδοποιείται να ξαναδώσει τα αποτυπώματά του. Δεν αποτελεί ορθή πρακτική η απόρριψη του αιτήματος και η εκ νέου επιβάρυνση του διοικούμενου με παράβολο, τυχόν δε επανεισπραχθέντα πρέπει να επιστραφούν. Η ΕΛΑΣ απάντησε ότι δεν τίθεται θέμα επιστροφής παραβόλου όταν επανυποβάλλεται αίτημα έκδοσης διαβατηρίου λόγω σφάλματος στη λήψη αποτυπωμάτων, παραλείποντας εντελώς να ασχοληθεί με την ευθύνη της για το σφάλμα.²²¹

7. Ποινικός εγκλεισμός

Συνοπτική παρουσίαση

Στο ευαίσθητο πεδίο του ποινικού εγκλεισμού, όπου εξ ορισμού η άσκηση κάθε

221. ΦΥ 222403, 223080/16 και 224061, 225239, 226644, 227134/17

είδους δικαιώματος δοκιμάζεται, οι παρεμβάσεις του Συνηγόρου κινητοποιήσαν σε αρκετές περιπτώσεις τη Διοίκηση ώστε να επανεξετάσει το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και να αναζητήσει λύσεις σε διαδικαστικά ζητήματα.

Κατά την διερεύνηση θεμάτων έκτισης και διάρκειας ποινών:

- Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η χορήγηση, υπό όρων, απόλυσης είναι ανεξάρτητη της βούλησης ή σχετικού αιτήματος των κρατουμένων και ότι πρέπει να τηρούνται οι προβλεπόμενες προθεσμίες. Εν συνεχεία παρασχέθηκαν από το Γενικό Γραμματέα Αντεγκληματικής Πολιτικής έγγραφες οδηγίες στις Διευθύνσεις όλων των Καταστημάτων Κράτησης ειδικά για το χειρισμό περιπτώσεων κατά τις οποίες ο κρατούμενος δηλώνει ότι δεν επιθυμεί την ενεργοποίηση της διαδικασίας
- Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, στο πλαίσιο αναθεώρησης του Ποινικού Κώδικα, προώθησε στη Βουλή πρόταση της Αρχής σχετικά με την προσμέτρηση χρόνου εκτιθείσας ποινής που εξαφανίστηκε στη συνέχεια με δικαστική απόφαση, στο χρόνο έκτισης άλλης ποινής που επιβλήθηκε μεταγενέστερα

Σε ό,τι αφορά τις προνοιακές και ασφαλιστικές παροχές σε κρατούμενους:

- Το Υπουργείο Εργασίας ενημέρωσε το Συνήγορο, μετά από παρέμβασή του, ότι θα θέσει ερώτημα στο ΝΣΚ προκειμένου να διευκρινιστεί αν τα άτομα που εκτίουν ποινή φυλάκισης εντάσσονται στο πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης Βαριάς Αναπηρίας
- Παρατηρήσεις του Συνηγόρου σχετικά με την καταβολή σύνταξης σε περιπτώσεις ποινικής καταδίκης του δικαιούχου, ελήφθησαν υπόψη και ενσωματώθηκαν στο σχετικό άρθρο 27 του Ν. 4488/2017, σύμφωνα με το οποίο η καταβαλλόμενη σύνταξη αναστέλλεται για όσο διάστημα ο συνταξιούχος εκτίει περιοριστική της ελευθερίας ποινή μεγαλύτερη του ενός έτους και εφόσον το αδίκημα για το οποίο καταδικάσθηκε στρέφεται κατά ασφαλιστικού φορέα.

7.1. Ζητήματα έκτισης και διάρκειας ποινών

Ο αριθμός αναφορών για άδειες και λοιπά ζητήματα έκτισης ποινών συναρτάται με το βαθμό ενημέρωσης των κρατουμένων για τις σχετικές διαδικασίες και τη δυνατότητα πρόσβασης στο Συνήγορο. Με το σκεπτικό αυτό ο Συνήγορος, στο πλαίσιο και της ειδικής αρμοδιότητάς του ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης βάσει του Ν. 4228/2014, προτίθεται να συμβάλει, με επισκέψεις και διανομή έντυπου υλικού, στην πληρέστερη ενημέρωση των κρατουμένων.

7.1.1. Καθυστέρηση διαβίβασης αίτησης για υπ' όρον απόλυση

Κρατούμενος στο Κατάστημα Κράτησης Χανίων, παραπονέθηκε ότι δεν ενεργο-

ποιήθηκε από τη διεύθυνση της φυλακής, εντός των προβλεπόμενων χρονικών ορίων, η διαδικασία για την υπό όρον απόλυσή του, με αποτέλεσμα να του χορηγηθεί με καθυστέρηση δέκα μηνών. Η υπηρεσία απάντησε ότι τα έγγραφα δεν υποβλήθηκαν επειδή ο κρατούμενος είχε αρνηθεί να υπογράψει σχετική αίτηση. Ο κρατούμενος, κατά τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, προτιμούσε να επιδιώξει συγχώνευση των ποινών που ήδη εξέτιε με τυχόν μεταγενέστερες που θα προέκυπταν, καθώς στο μεταξύ είχε εκδοθεί ένταλμα προσωρινής κράτησης και για άλλες κατηγορίες.²²² Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η χορήγηση υπ' όρον απόλυσης είναι ανεξάρτητη της βούλησης ή τυχόν αιτήματος των κρατουμένων. Τόνισε επίσης ότι αποκλίσκει από την τήρηση των προθεσμιών συνιστούν παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας. **Αποδεχόμενος ρητά την άποψη αυτή, ο Γενικός Γραμματέας Αντεγκληματικής Πολιτικής παρέσχε στις Διευθύνσεις όλων των Καταστημάτων Κράτησης έγγραφες οδηγίες για το χειρισμό περιπτώσεων κατά τις οποίες ο κρατούμενος δηλώνει ότι δεν επιθυμεί την ενεργοποίηση της διαδικασίας για υπό όρον απόλυσή του.**

7.1.2. Συνυπολογισμός χρόνου εκτιθείσας ποινής

Κρατούμενη η ποινή της οποίας εξαφανίστηκε από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο,²²³ ενώ είχε ήδη εκτίσει μέρος της, ζήτησε να συνυπολογιστεί ο χρόνος έκτισης στην ποινή που της επιβλήθηκε εντωμεταξύ για άλλο αδίκημα. Οι δικαστικές αρχές έκριναν ότι ο χρόνος έκτισης της ποινής για την πρώτη απόφαση, δεν μπορεί να προσμετρηθεί στο χρόνο της δεύτερης απόφασης, γιατί το άρθρ.87 ΠΚ προβλέπει ότι αυτό είναι δυνατόν αποκλειστικά για αδικήματα που συρρέουν και συνεκδικάζονται. Για την περίπτωση της εν λόγω κρατούμενης κρίθηκε ότι καταλειπόταν μόνον η δυνατότητα διεκδίκησης αποζημίωσης, σύμφωνα με τα άρθρ.533 επόμ. ΚΠΔ, για το χρονικό διάστημα της κράτησής της βάσει της πρώτης καταδικαστικής απόφασης. Ο Συνήγορος θεωρεί ότι η αποκλειστική πρόβλεψη της δυνατότητας διεκδίκησης αποζημίωσης από κατάδικο κρατούμενο δεν επιλύει ικανοποιητικά το ζήτημα. Φαίνεται περισσότερο ορθό, δικαιοπολιτικά, ο χρόνος κράτησης που πραγματικά διανύθηκε με βάση απόφαση που αργότερα εξαφανίστηκε, να προσμετράται ως χρόνος έκτισης των μεταγενέστερων καταδικαστικών αποφάσεων, στην περίπτωση που η κράτηση δεν διακόπτεται. Πρόταση του Συνηγόρου, για προσθήκη ξεχωριστής παραγράφου στο άρθρ.87 ΠΚ στο πλαίσιο της τρέχουσας διαδικασίας αναθεώρησης του Ποινικού Κώδικα, προωθήθηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης στην Ειδική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή.

222. ΦΥ 215177/16

223. ΦΥ 229811/17

7.2. Προνοιακές και ασφαλιστικές παροχές σε κρατούμενους

7.2.1. Επίδομα βαριάς αναπηρίας κρατουμένων

Πρώην κρατούμενος διαμαρτυρήθηκε για μη καταβολή δόσεων οικονομικής ενίσχυσης που λαμβάνει από το 2014 λόγω αναπηρίας 67%. Όπως έχει επισημανθεί και στο παρελθόν,²²⁴ το επίδομα βαριάς αναπηρίας αποσκοπεί στην εξασφάλιση των μέσων για την κάλυψη των συνδεόμενων με την αναπηρία αυξημένων αναγκών διαβίωσης, καθώς το νοσηλευτικό ή προνοιακό ίδρυμα παρέχει συνολική φροντίδα ανταποκρινόμενη στις ειδικές ανάγκες που πηγάζουν από την αναπηρία. **Ακόμη και αν θεωρηθεί ότι το κατάστημα κράτησης είναι σε θέση να καλύψει βασικές ανάγκες διαβίωσης και περίθαλψης, δεν συνάγεται, ωστόσο, από το σκοπό της λειτουργίας του, ότι μπορεί να διαθέτει τις απαραίτητες υποδομές για να καλύψει εξατομικευμένες νοσηλευτικές ανάγκες των κρατουμένων.** Άλλωστε υπάρχει διάσταση σκοπού μεταξύ των προνοιακών ή νοσηλευτικών ιδρυμάτων και των καταστημάτων κράτησης. Περαιτέρω, η διακοπή του επιδόματος βαριάς αναπηρίας κατά το χρόνο της παραμονής σε κατάστημα κράτησης είναι δυσμενής πράξη της διοίκησης και σαν τέτοια πρέπει να στηρίζεται σε ρητή διάταξη νόμου. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να αντιμετωπισθεί η αντιφατική στάση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, ώστε να επιτευχθεί ενιαία πρακτική. Το Υπουργείο Εργασίας ενημέρωσε το Συνήγορο ότι προτίθεται να θέσει «*εκ νέου στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους ερώτημα για το αν τα άτομα που εκτίουν ποινή φυλάκισης σε Σωφρονιστικά Καταστήματα εντάσσονται ή όχι στο πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης Βαριάς Αναπηρίας*».²²⁵

7.2.2. Καταβολή σύνταξης κρατουμένων

Σε συνταξιούχο καταλογίστηκαν ως αχρεώστητα, με τόκο 5%, τα ποσά που εισέπραξε κατά τη διάρκεια έκτισης ποινής αφού ανεστάλη αναδρομικά η καταβολή της σύνταξης κατά το ίδιο διάστημα.²²⁶ Το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ υποστήριξε ότι σύμφωνα με τον ΑΝ 1846/1951 αναστέλλεται η καταβολή σύνταξης καθόλου το διάστημα που εκτίεται ποινή στερητική της ελευθερίας μεγαλύτερη των έξι μηνών. Σύμφωνα δε με την εγκύκλιο 128/1973 τεκμαίρεται αμάχητα ότι ο συνταξιούχος τελούσε σε γνώση του αχρεώστητου των ποσών που εισπράχθηκαν κατά τη διάρκεια της

224. Ετήσια Έκθεση 2011:σελ.87

225. ΦΥ 216180/16

226. ΦΥ 149333/12

έκτισης. Ο Συνήγορος επικαλέστηκε νομολογία,²²⁷ σύμφωνα με την οποία η επί-μαχη διάταξη αντίκειται στα άρθρα 25 παρ.1 και 22 παρ.5 του Συντάγματος επειδή «η ποινικώς κολάσιμη συμπεριφορά ενός συνταξιούχου δεν τελεί σε άμεση σχέση με το συνταξιοδοτικό καθεστώς αυτού, ώστε να αποτελεί το κριτήριο για την απώλεια του συνταξιοδοτικού δικαιώματος». Υποστήριξε δε ότι η συνταξιοδοτική παροχή δεν μπορεί να θεωρηθεί αναδρομικά ως αχρεωστήτως καταβληθείσα, εφόσον με υπαιτιότητα της υπηρεσίας δεν επιβλήθηκε έγκαιρα αναστολή. Επίσης, το αμάχητο τεκμήριο γνώσης του αχρεώστου συνιστά δυσμενή διάκριση σε βάρος των κρατούμενων συνταξιούχων. Το Υπουργείο Εργασίας απάντησε ότι το ζήτημα θα αντιμετωπιστεί με ενιαίο τρόπο κατά την κατάρτιση του Κανονισμού Ασφάλισης του ΕΦΚΑ, σύμφωνα και με τις παρατηρήσεις του Συνηγόρου. Πράγματι με βάση το άρθρ.27 Ν.4488/2017 η καταβολή σύνταξης αναστέλλεται σε συνταξιούχους που εκτίουν ποινή περιοριστική της ελευθερίας μεγαλύτερη του ενός έτους και εφόσον το αδίκημα, για το οποίο επιβλήθηκε η καταδίκη, στρέφεται κατά του ασφαλιστικού φορέα.

Συναφής είναι η αναφορά²²⁸ συνταξιούχου ΙΚΑ-ΕΤΑΜ καταδικασμένου σε ποινή στερητική της ελευθερίας, που απολύθηκε υπ' όρον ώστε να εκτίσει το υπόλοιπο της ποινής στην κατοικία του. Η αίτηση για επαναχορήγηση της σύνταξής του απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι «με την απόλυση κατ' εντολή εισαγγελέα διαφοροποιείται ο τόπος ή ο τρόπος έκτισης της επιβληθείσας σε αυτόν ανωτέρω ποινής ... επομένως δεν υφίσταται λόγος άρσης της αναστολής της συνταξιοδότησης». Ενόψει του επιβαρυντικού χαρακτήρα της διάταξης του ΑΝ 1846/1951, ο Συνήγορος υποστήριξε²²⁹ ότι, έως την ενιαία ρύθμιση του ζητήματος της αναστολής καταβολής σύνταξης στο πλαίσιο του ΕΦΚΑ, επιβάλλεται να ληφθεί μέριμνα για τον κατά το δυνατόν περιορισμό των δυσμενών συνεπειών της εφαρμογής της. Οι όροι «έκτιση» και «καταδίκη» κρίνεται ορθότερο να νοούνται με τη στενή έννοια του εγκλεισμού εντός των φυλακών και να μη συμπεριλαμβάνονται άλλες μορφές έκτισης της ποινής, όπως η υπ' όρον απόλυση, που δεν συνοδεύονται από το στοιχείο της στέρησης της ελευθερίας. Περαιτέρω, δεν συντρέχει στην περίπτωση της υπ' όρον απόλυσης ο φερόμενος ως δικαιολογητικός λόγος της αναστολής καταβολής σύνταξης, ότι δηλαδή η πολιτεία με δικές της δαπάνες αναλαμβάνει την ικανοποίηση των βιοτικών αναγκών του συνταξιούχου για όσο χρόνο εκτίει την ποινή του. Επομένως, δεν εξυπηρετείται πλέον η δικαιοπολιτική ανάγκη που φαίνεται

227. 3180/2007 ΔΠρΑθ, 2527/2008 ΔΕφΑθ

228. ΦΥ 224747/17

229. <https://www.synigoros.gr/resources/docs/20170315-synopsi-kp.pdf>

να οδήγησε στη θέσπισή της. Τούτο επιτάσσεται και από τον αριθμό των υπό όρον απολυθέντων, αφού πλέον για μεγάλη κατηγορία καταδίκων η υπό όρον απόλυση σύμφωνα με το άρθρ. 105 ΠΚ προβλέπεται καταρχήν χωρίς περαιτέρω διαδικασία. Ο υπό όρον απολυθείς, εφόσον δεν χωρεί ή έως ότου χωρήσει ανάκληση ή άρση του μέτρου, θα πρέπει να απολαμβάνει τα συνταξιοδοτικά του δικαιώματα με βάση και την ευρύτερη προοπτική ότι πρόκειται για μέτρο που συνδράμει και εξυπηρετεί σημαντικά το στόχο της κοινωνικής επανένταξης.

8. Προβλήματα ένταξης στην αγορά εργασίας

Συνοπτική παρουσίαση

Φαινόμενα όπως η παράλειψη οφειλόμενων ενεργειών από τις αρμόδιες υπηρεσίες, οι χρονοβόρες διαδικασίες πιστοποίησης και τα προβλήματα στις διαδικασίες πρόσληψης εκτός ΑΣΕΠ, αποτελούν σοβαρά εμπόδια στην επαγγελματική αποκατάσταση, σε μια εποχή με ιδιαίτερα αυξημένα ποσοστά ανεργίας, ιδιαίτερα στους νέους. Χαρακτηριστικά είναι τα ακόλουθα παραδείγματα:

- Ο ΕΟΠΠΕΠ αδυνατούσε από το 2014 να εξετάσει αίτημα πολίτη για την αναγγελία έναρξης άσκησης επαγγέλματος διδασκαλίας σε φροντιστήρια και κέντρα ξένων γλωσσών, αγνοώντας τη διαδικασία της αυτεπάγγελτης αναζήτησης αποσπάσματος ποινικού μητρώου ή επιλέγοντας να μην την εφαρμόσει. Η παρέμβαση της Αρχής υπήρξε καταλυτική για την ικανοποίηση του αιτήματος του ενδιαφερόμενου πολίτη.
- Η διεξαγωγή εξετάσεων πιστοποίησης για νέες ειδικότητες από τον ΕΟΠΠΕΠ καθυστερούσε υπέρμετρα επειδή η Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης δεν είχε προβεί στη σύνταξη του προβλεπόμενου για τις ειδικότητες αυτές Οδηγού Σπουδών. Ο Οδηγός συντάχθηκε και οι εξετάσεις πραγματοποιήθηκαν τελικά, μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου.
- Ο Συνήγορος επισήμανε ότι σε Προκήρυξη για την πλήρωση θέσεων μόνιμου προσωπικού ναυτικών ειδικοτήτων δεν προβλέφθηκε δυνατότητα υποβολής ένστασης, δεν προσδιορίστηκαν ειδικότερα κριτήρια αξιολόγησης και εν συνεχεία εισήχθη αυθαίρετα πρόσθετο κριτήριο επιλογής. Το αρμόδιο Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής δεσμεύτηκε ότι δεν θα επαναληφθούν οι πρακτικές αυτές σε επόμενες προκηρύξεις.

8.1. Υπέρμετρη καθυστέρηση ελέγχου των δικαιολογητικών πολίτη για την έγκριση έναρξης άσκησης επαγγέλματος διδασκαλίας από τον ΕΟΠΠΕΠ

Το έτος 2014 κατατέθηκε στον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ) αίτημα για την αναγγελία έναρξης άσκησης επαγγέλματος διδασκαλίας σε φροντιστήρια και κέντρα ξένων γλωσσών για την ελληνική και αγγλική γλώσσα. Ο φάκελος της ενδιαφερόμενης περιείχε όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά εκτός από το απόσπασμα ποινικού μητρώου δικαστικής χρήσης, το οποίο, βάσει του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, αναζητείται αυτεπάγγελτα από τον ΕΟΠΠΕΠ μέσω του Υπουργείου Παιδείας. Ο Συνήγορος ζήτησε από τον ΕΟΠΠΕΠ να ελεγχθεί άμεσα ο φάκελος της αιτούσας, υπενθυμίζοντας τη διαδικασία αυτεπάγγελτης αναζήτησης αποσπάσματος ποινικού μητρώου και επισημαίνοντας ότι η υπέρμετρη καθυστέρηση των τριών ετών δημιουργεί πρόβλημα στην απασχόλησή της. Ο ΕΟΠΠΕΠ προχώρησε αμέσως στον έλεγχο του φακέλου και στην εγγραφή της ενδιαφερόμενης στους διδάσκοντες με εγκεκριμένη αναγγελία έναρξης άσκησης επαγγέλματος διδασκαλίας.

8.2. Διαδικασία πλήρωσης θέσεων μόνιμου προσωπικού στο Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής

Πολίτης διαμαρτυρήθηκε γιατί στην με αριθμό 2901.1/55103/2016/23-6-2016 Απόφαση-Προκήρυξη του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής και του Υπουργείου Διοικητικής Ανασυγκρότησης για την πλήρωση με επιλογή τριών (03) κενών οργανικών θέσεων μόνιμου προσωπικού ναυτικών ειδικοτήτων, δεν προβλέπονταν το στάδιο της υποβολής ένστασης κατά των πινάκων κατάταξης των υποψηφίων.

Από την εξέταση της αναφοράς προέκυψε ότι στην εν λόγω Προκήρυξη, η οποία δεν υπαγόταν στις διαδικασίες ελέγχου του ΑΣΕΠ: α) δεν προβλέφθηκε ρητά η δυνατότητα υποβολής ένστασης των υποψηφίων προκειμένου οι υποψήφιοι να λάβουν γνώση της αιτιολογίας με την οποία καθορίστηκε η σειρά προτεραιότητάς τους στους πίνακες κατάταξης και β) δεν αναφέρονταν, πέραν των Τυπικών και Ειδικών Προσόντων, κριτήρια αξιολόγησης των υποψηφίων βάσει των οποίων θα επιλέγονταν αυτοί από την αρμόδια Τριμελή Επιτροπή Επιλογής. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι κατά τη διαδικασία επιλογής εισήχθη από την αρμόδια Τριμελή Επιτροπή πρόσθετο κριτήριο επιλογής.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε στους αρμόδιους Υπουργούς Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής & Διοικητικής Ανασυγκρότησης ότι η διοικητική πρακτική

που ακολουθήθηκε στη διαδικασία επιλογής του ανωτέρω προσωπικού θίγει την αξιοπιστία της επιλογής και προσβάλλει συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα των πολιτών. Επίσης, ζήτησε να επιληφθούν αρμοδίως έτσι ώστε να μην επαναληφθούν στο μέλλον ανάλογα φαινόμενα. Το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής δεσμεύτηκε ότι σε επόμενη προκήρυξη θα λάβει υπόψη του τις επισημάνσεις του Συνηγόρου.²³⁰

8.3. Καθυστέρηση διενέργειας εξετάσεων πιστοποίησης για νέες ειδικότητες αποφοίτων Ι.Ε.Κ. από τον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης και Επαγγελματικού Προσανατολισμού λόγω καθυστέρησης σύνταξης Οδηγού Σπουδών Νέων Ειδικοτήτων από τη Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης

Απόφοιτος Ινστιτούτου Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) από το έτος 2015, ζήτησε την παρέμβαση του Συνηγόρου προκειμένου να διενεργηθούν εξετάσεις πιστοποίησης για νέες ειδικότητες από τον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ). Αιτία της καθυστέρησης διενέργειας των εξετάσεων αποτελούσε η απουσία Οδηγού Σπουδών για πολλές ειδικότητες που προβλέφθηκαν κατά το έτος 2014. Στην ενέργεια αυτή, όφειλε να είχε προβεί η Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης (Γ.Γ.Δ.Β.Μ.) με τη θέσπιση των νέων ειδικοτήτων, ώστε να δίνεται η δυνατότητα στους απόφοιτους των Ι.Ε.Κ. να συμμετέχουν σε εξετάσεις πιστοποίησης αμέσως μετά το πέρας των σπουδών τους και να αποκτούν τίτλους αποδεκτούς στην αγορά εργασίας. Αντιθέτως, η Γ.Γ.Δ.Β.Μ. με τις σημειούμενες καθυστερήσεις, οι οποίες αγγίζουν τα τρία έτη, δημιουργούσε προσκόμματα στους αποφοίτους για ένταξη στην αγορά εργασίας και μάλιστα σε εποχή με αυξημένα ποσοστά ανεργίας, ειδικά στους νέους. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε το πρόβλημα στον Υφυπουργό Παιδείας, ο οποίος ασκεί εποπτεία στους ανωτέρω αρμόδιους φορείς.

Με την παρέμβαση του Συνηγόρου, ολοκληρώθηκε η σύνταξη Οδηγού Σπουδών Νέων Ειδικοτήτων από τη Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης τον Ιούλιο του έτους 2017 και ανακοινώθηκε η διενέργεια εξετάσεων για τον Οκτώβριο του έτους 2017 από τον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού.²³¹

230. ΦΥ 225688/17

231. ΦΥ 223560/17

9. Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης

Συνοπτική παρουσίαση

Παρά το γεγονός ότι τα προγράμματα κοινωνικού χαρακτήρα του ΟΑΕΔ στοχεύουν στην άμεση αντιμετώπιση της ανεργίας και απευθύνονται κυρίως σε μακροχρόνια άνεργους, δεν χαρακτηρίζονται από απλές διαδικασίες, φιλικές προς τους συμμετέχοντες. Το δύσχερο ηλεκτρονικό σύστημα υποβολής της αίτησης, η ιδιαίτερως μακροσκελής και πολυσέλιδη πρόσκληση, οι αυστηροί χρονικοί περιορισμοί για την υποβολή ενστάσεων και η αναποτελεσματική υποστήριξη των υποψηφίων από τις τοπικές υπηρεσίες του ΟΑΕΔ, περιπλέκουν την υλοποίηση των προγραμμάτων και αποθαρρύνουν τους υποψήφιους.

Σε χαρακτηριστικές περιπτώσεις, η συνδρομή του Συνηγόρου υπήρξε καθοριστική για την επίλυση των διαδικαστικών προβλημάτων. Συγκεκριμένα η Αρχή:

- Ζήτησε να εφαρμοστεί ο νόμος και να ενταχθεί σε πρόγραμμα στο Δήμο Αιγάλεω υποψήφια, η οποία αρχικά απορρίφθηκε επειδή υπήρχε σε βάρος της ποινική καταδίκη
- Παρενέβη ώστε να προσμετρηθούν σε άλλη υποψήφια τα μόρια που θα έπρεπε να συγκεντρώνει ως ωφελούμενη του *Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης*
- Πέτυχε να γίνει δεκτός άνεργος που αρχικά είχε αποκλειστεί λόγω συμμετοχής του σε άλλο πρόγραμμα, παρόλο που ουδέποτε είχε εργαστεί σε πρόγραμμα κοινωνικού χαρακτήρα
- Σε άλλη περίπτωση απόρριψης ανέργου λόγω συμμετοχής του σε άλλο πρόγραμμα, διευκρινίστηκε ότι δεν είχε τελικά τοποθετηθεί καθώς υπήρξε πρόβλημα με τα τυπικά προσόντα.

Σε ό,τι αφορά τους Νέους Ελεύθερους Επαγγελματίες, ο Συνήγορος παρενέβη προς τον ΟΑΕΔ σχετικά με τον προσδιορισμό της έννοιας της εποχικής επιχείρησης, καθώς αυτή χρησιμοποιείται ως λόγος αποκλεισμού δικαιούχων από προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης.

9.1. Προγράμματα κοινωνικού χαρακτήρα του ΟΑΕΔ – εμπόδια στην τοποθέτηση ωφελουμένων

Ο ΟΑΕΔ αποτελεί την κεντρική δομή διαχείρισης των ενεργητικών πολιτικών αγοράς εργασίας για την ανάλυση της ανεργίας, την προώθηση της απασχόλησης και την επαγγελματική κατάρτιση ανέργων και εργαζομένων. Τα νέα προγράμματα κοινωνικού χαρακτήρα είναι θμηνης διάρκειας και απευθύνονται κυρίως σε

μακροχρόνια ανέργους. Η Δράση έχει ως στόχο, αφενός την άμεση αντιμετώπιση της ανεργίας πληθυσμιακών ομάδων που πλήττονται περισσότερο από την ανεργία και αφετέρου την αναβάθμιση των προσόντων των συμμετεχόντων ώστε να διευκολυνθούν στην επανένταξή τους στην αγορά εργασίας (παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και κατάρτιση). Ο ΟΑΕΔ, εκδίδει δημόσια πρόσκληση για κάθε πρόγραμμα, όπου εξειδικεύει τις λεπτομέρειες εφαρμογής του. Όλα τα προγράμματα υλοποιούνται σύμφωνα με σχετικές ΚΥΑ.²³² Οι αναφορές των πολιτών σχετικά με τα προβλήματα υλοποίησης των προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα επισημαίνουν την εξαιρετικά δύσκολη χρήση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας που πρέπει να χρησιμοποιηθεί. Πολλοί άνεργοι δεν διαθέτουν εξοικείωση με το μέσο, άλλοι δεν διαθέτουν ηλεκτρονικό υπολογιστή για την υποβολή της αίτησης. Η όλη διαδικασία εκδήλωσης ενδιαφέροντος απαιτεί την μελέτη της πολυσέλιδης πρόσκλησης (τουλάχιστον 65 και άνω σελίδων στα πρότυπα των προσκλήσεων του ΑΣΕΠ) και προϋποθέτει ιδιαίτερη προσοχή και επιμέλεια εκ μέρους των ενδιαφερομένων. *Η διαδικασία αυτή είναι εξαιρετικά απαιτητική, εξαντλεί τους ενδιαφερόμενους και τους καθιστά καχύποπτους απέναντι στον ΟΑΕΔ διατηρώντας ένα σύστημα ενστάσεων με αυστηρούς χρονικούς περιορισμούς, με το κόστος που αυτό συνεπάγεται, τόσο για τους επιβλέποντες φορείς όσο και για τον Οργανισμό που υλοποιεί μεγάλο αριθμό προγραμμάτων με μεγάλο αριθμό ενδιαφερομένων σε κάθε πρόσκληση. Η επικοινωνία δε με τις τοπικές υπηρεσίες του ΟΑΕΔ προκαλεί συχνά τον θυμό των υποψηφίων καθώς δεν παρέχεται καμία στήριξη.*

Η τεράστια ανάγκη των πολιτών για μια θέση εργασίας στα προγράμματα κοινωνικού χαρακτήρα απαιτεί από την διοίκηση ορθολογισμό, αμεσότητα και αιτιολογημένη απάντηση, προκειμένου η διαδικασία αυτή να συνεχίσει χωρίς προβλήματα για τις τοπικές υπηρεσίες του Οργανισμού αλλά και για τους επιβλέποντες φορείς που έχουν ανταποκριθεί στις απαιτήσεις αυτού του έργου με μεγάλη σοβαρότητα και ευαισθησία τις περισσότερες φορές. Όμως η παράλειψη οποιασδήποτε μορφής υποστήριξης προς τους πολίτες αποτελεί ένα άλυτο ζήτημα για τα προγράμματα όλων των ενεργητικών μορφών απασχόλησης.

Μακροχρόνια άνεργη απορρίφθηκε από το πρόγραμμα κοινωνικού χαρακτήρα στο Δήμο Αιγάλεω καθώς το 1991 είχε καταδικαστεί από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών. Η ενδιαφερόμενη είχε ενταχθεί στο πρόγραμμα ανθρωπιστικής κρίσης, ο σύζυγος της είναι άτομο με 80% αναπηρία και η οικογένεια είχε ως μοναδικό πόρο επιβίωσης το επίδομα της Πρόνοιας. Σύμφωνα με την Δημόσια

232. Σύμφωνα με την αριθμό 6.1714/5.1504 ΚΥΑ «Πρωώθηση της απασχόλησης μέσω προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα στο Πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020» και την με αριθμό 6.15107/5.12840 ΚΥΑ ΦΕΚ 3975/Β/12/12/16

Πρόσκληση²³³ του ΟΑΕΔ: «Κατά τον χρόνο λήξης της προθεσμίας υποβολής των αιτήσεων και κατά τον χρόνο πρόσληψης: α) να μην έχουν καταδικαστεί για κακούργημα και σε οποιαδήποτε ποινή για κλοπή, υπεξαίρεση, απάτη, εκβίαση, πλαστογραφία, απιστία δικηγόρου, δωροδοκία, καταπίεση, απιστία περί την υπηρεσία παράβαση καθήκοντος, καθ' υποτροπή συκοφαντική δυσφήμιση, καθώς και για οποιοδήποτε έγκλημα κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή έγκλημα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής. [...]». Στο Ν. 2207/1994²³⁴ ορίζεται όμως ότι: «Τα κωλύματα διορισμού σε δημόσιες υπηρεσίες, ν.π.δ.δ., υπηρεσίες δήμων και κοινοτήτων, που οφείλονται σε προηγούμενη εγκληματική δράση, δεν ισχύουν για άτομα τα οποία έχουν εκτίσει την ποινή ή τα μέτρα ασφαλείας που τους έχουν επιβληθεί ή έχουν απολυθεί υπό όρο, εφόσον προσλαμβάνονται σε θέσεις βοηθητικού ή ανειδίκευτου προσωπικού με σχέση εργασίας ορισμένου ή αορίστου χρόνου ή ως ωρομίσθιοι». Μετά από επικοινωνία που είχε ο Συνήγορος με τη Διοίκηση του ΟΑΕΔ και το Δήμο Αιγάλεω, η ένστασή της έγινε αποδεκτή, η πολίτης δικαιώθηκε και εντάχθηκε στο πρόγραμμα.²³⁵

Σε άλλη περίπτωση, μακροχρόνια άνεργη συμμετείχε στη Δημόσια Πρόσκληση²³⁶ για το «Ειδικό Πρόγραμμα Απασχόλησης 4.000 μακροχρόνια ανέργων στο δημόσιο τομέα της Υγείας». Η ενδιαφερόμενη, διαπίστωσε με την ανάρτηση των προσωρινών πινάκων ότι ήταν επιλαχούσα, καθώς δεν είχαν προσμετρηθεί τα μόρια που θα έπρεπε να συγκεντρώνει ως ωφελούμενη του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης. Στη συνέχεια, υπέβαλε εμπρόθεσμα ηλεκτρονική ένσταση, η οποία απορρίφθηκε. Ο Συνήγορος έθεσε το ζήτημα στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης καθώς και στη Διοίκηση του ΟΑΕΔ ζητώντας να διερευνηθούν οι λόγοι για τους οποίους εμφανιζόταν αυτή η σημαντική παράλειψη. Η Διοίκηση του ΟΑΕΔ ενέκρινε το αίτημα της ενδιαφερόμενης και την κατάταξή της με επιπλέον 20 μόρια.²³⁷

Μακροχρόνια άνεργος συμμετείχε στο Πρόγραμμα Κοινωφελούς Χαρακτήρα σε 17 Δήμους για 3.494 θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης²³⁸ και ήταν επιτυχών στην 4η θέση στον προσωρινό πίνακα κατάταξης στον Νομό Κορινθίας. Στη συνέχεια, βάσει του τροποποιημένου προσωρινού πίνακα αποκλείστηκε λόγω της

233. Δημόσια Πρόσκληση 2/2015 παρ. 4 κεφ. 6

234. Παρ. 6 του άρθρου 4

235. ΦΥ 212212/16

236. Δημόσια Πρόσκληση 13/2016

237. ΦΥ 224140/17

238. Δημόσια Πρόσκληση Νο 8/2017

συμμετοχής του σε άλλο πρόγραμμα. Ο πολίτης υποστήριξε ότι δεν είχε εργασθεί ποτέ σε πρόγραμμα κοινωνικού χαρακτήρα. *Ο Συνήγορος έθεσε το ζήτημα στην Διοίκηση του ΟΑΕΔ η οποία έκανε αποδεκτή την ένστασή του.*²³⁹

Άνεργος, με 57 μήνες συνεχόμενης ανεργίας, συμμετείχε σε Δημόσια Πρόσκληση αλλά δεν τοποθετήθηκε. Στη συνέχεια υπέβαλε νέα αίτηση συμμετοχής σε επόμενη Δημόσια Πρόσκληση και ενώ συγκέντρωνε τα απαραίτητα μόρια απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι συμμετείχε ήδη σε άλλο πρόγραμμα. Από τη διερεύνηση της αναφοράς προέκυψε ότι πράγματι ήταν επιτυχών στο Δήμο Πειραιά, αλλά δεν τοποθετήθηκε καθώς υπήρξε πρόβλημα με τα τυπικά του προσόντα. *Ο Συνήγορος ζήτησε από την Διοίκηση του ΟΑΕΔ την επανεξέταση της αίτησης του ενδιαφερόμενου, καθώς αυτός αντιμετώπιζε σοβαρό πρόβλημα μετά από 57 μήνες συνεχούς ανεργίας και το αίτημά του έγινε αποδεκτό.*²⁴⁰

9.2. Προγράμματα Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών (ΝΕΕ) - το πρόβλημα των εποχικών επιχειρήσεων

Στο Συνήγορο του Πολίτη περιήλθαν αναφορές νέων ελεύθερων επαγγελματιών, οι οποίοι αποκλείστηκαν από την ένταξή τους σε προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης ΝΕΕ, επειδή κρίθηκε ότι οι επιχειρήσεις τους είναι εποχικές. Κατά την εξέταση των σχετικών αναφορών, διαπιστώθηκε ότι για τον προσδιορισμό της έννοιας της εποχικής επιχείρησης ο ΟΑΕΔ χρησιμοποιεί τα κριτήρια του άρθρου 31 του Ν. 4144/2013,²⁴¹ περί τακτικής επιδότησης ανεργίας. Το κανονιστικό πλαίσιο όμως των προγραμμάτων ΝΕΕ δεν εξειδικεύει την έννοια της εποχικότητας, ούτε παραπέμπει στο εν λόγω άρθρο. *Πέραν των ανωτέρω ο Συνήγορος θεωρεί ότι ελλείπει ειδικότερης κανονιστικής ρύθμισης, το κριτήριο της εποχικής «αυξομείωσης» του κύκλου εργασιών μιας επιχείρησης, αν και σημαντικό, δεν θα πρέπει να προσεγγίζεται με τα κριτήρια του άρθρου 31 του Ν. 4144/2013, αλλά συνδυαστικά με άλλους παράγοντες.* Για παράδειγμα, σε παραθαλάσσιες και νησιωτικές περιο-

239. ΦΥ 234673/17

240. ΦΥ 233360/17

241. «...ως εποχιακή θεωρείται η εργασία που παρέχεται σε επιχειρήσεις, εκμεταλλεύσεις, υποκαταστήματα ή παραρτήματα επιχειρήσεων οι οποίες από τη φύση τους, τις καιρικές ή ιδιαίτερες συνθήκες ή λόγω των χρησιμοποιούμενων πρώτων υλών λειτουργούν κατά ημερολογιακό έτος για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο από δύο και μικρότερο από εννέα μήνες, κατά το υπόλοιπο δε χρονικό διάστημα του ημερολογιακού έτους δεν απασχολούν προσωπικό που υπερβαίνει το 25% του μέσου όρου του προσωπικού, το οποίο απασχολούν κατά την περίοδο αιχμής της δραστηριότητάς τους».

χές είναι λογικό ο τζίρος των περισσότερων επιχειρήσεων να αυξάνεται σημαντικά κατά τους θερινούς μήνες, χωρίς όμως αυτό να καθιστά τις επιχειρήσεις αυτές εποχικές. Ο Συνήγορος εξέφρασε τις απόψεις του για το θέμα στη διοίκηση του ΟΑΕΔ, ο Οργανισμός όμως εμμένει στην αναλογική εφαρμογή του Ν. 4144/2013.²⁴²

10. Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού στο σχολείο

Συνοπτική παρουσίαση

- Ο μεγαλύτερος αριθμός αναφορών που δέχεται ο Συνήγορος σχετικά με παραβάσεις δικαιωμάτων ανηλίκων συνδέεται με το σχολείο. Όταν πρόκειται για την προστασία των παιδιών και την προάσπιση των δικαιωμάτων τους μέσα στο σχολικό περιβάλλον, η ανάγκη για σωστή νομοθέτηση και για ετοιμότητα της Διοίκησης να αντιμετωπίσει τα όποια οργανωτικά ή λειτουργικά προβλήματα, αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία. Και αυτό γιατί κάθε ένα από τα προβλήματα που ακολουθώς καταγράφονται, πλήττει πρωτίστως τα ίδια τα παιδιά.
- Οι διαθέσιμες πιστώσεις για πρόσληψη αναπληρωτών εκπαιδευτικών ΕΑΕ δεν επαρκούν για την κάλυψη όλων των αιτημάτων για παράλληλη στήριξη, με αποτέλεσμα είτε να δίνεται προτεραιότητα σε κάποιους μαθητές έναντι άλλων, είτε να παρέχεται παράλληλη στήριξη σε περισσότερους μαθητές, αλλά σε μερική βάση. Σε κάθε περίπτωση, διαπιστώνεται ελλιπής υλοποίηση του θεσμού.
- Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) στεγάζονται σε συνθήκες ακατάλληλες ή ανεπαρκείς για τη λειτουργία τους. Σε δυο ενδεικτικές περιπτώσεις, ο Συνήγορος παρενέβη και πέτυχε σημαντικές βελτιωτικές παρεμβάσεις από τους συναρμόδιους φορείς.
- Έλλειμμα ενημέρωσης διαπιστώνεται στα σχολεία στο θέμα της αποδοχής της ταυτότητας φύλου διεμφυλικών μαθητών/τριών. Ο Συνήγορος έχει επισημάνει την ανάγκη παροχής οδηγιών από το Υπουργείο ώστε οι διεμφυλικοί μαθητές/τριες να αντιμετωπίζονται ισότιμα, με ευελιξία και σεβασμό των προσωπικών αναγκών τους, από ολόκληρη τη σχολική κοινότητα.
- Καθυστερήσεις και μη εφαρμογή της νομοθεσίας παρατηρούνται κατά την υλοποίηση της μεταφοράς μαθητών/τριών από την κατοικία τους στο σχολείο. Ο Συνήγορος αντιμετώπισε με επιτυχία περίπτωση άρνησης μεταφοράς μαθητών

242. ΦΥ 224058/16, 213763/16

β' νηπιακής ηλικίας, με την αιτιολογία ότι η φοίτησή τους στο νηπιαγωγείο ήταν προαιρετική, καθώς και περίπτωση άρνησης χορήγησης επιδόματος σε δικαιούχο γονέα για τη μεταφορά του παιδιού του.

- Σε πολλές περιπτώσεις περιστατικών βίας και εντάσεων στο σχολικό χώρο, συμπεριφοράς εκπαιδευτικών προς μαθητές/τριες και αντιμετώπισης παιδιών από προβληματικά οικογενειακά περιβάλλοντα, χρειάστηκε η συνδρομή και η καθοδήγηση του Συνηγόρου προκειμένου να βρεθεί συναινετική λύση.
- Με αφορμή αναφορά γονέα μαθητή με χρόνια πάθηση, για τον οποίο η σχολική νοσηλεύτρια αποκλειστικής φροντίδας δήλωσε αδυναμία παροχής έκτακτης, επείγουσας και εξειδικευμένης πρώτης βοήθειας, αναδείχτηκε η ανάγκη τοποθέτησης σχολικών νοσηλευτών και αποσαφήνισης του νομικού πλαισίου άσκησης των καθηκόντων τους.
- Η φοίτηση αλλοδαπών ανηλίκων σε ελληνικά σχολεία, αντιμετωπίζεται συχνά με επιφύλαξη ή και αρνητικά, ανάλογα και με την αντίδραση της τοπικής κοινωνίας. Ο Συνήγορος χρειάστηκε να παρέμβει για τη χορήγηση τίτλου σπουδών από δημοτικό σχολείο σε αλλοδαπούς ανήλικους, αλλά και για να καταστεί δυνατή η αρχική εγγραφή σε σχολείο ασυνόδευτων αλλοδαπών που φιλοξενούνταν σε ξενώνα. Η πρόσφατη ωστόσο τροποποίηση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου αναμένεται να άρει τις μέχρι σήμερα παρερμηνείες.
- Στα επαγγελματικά λύκεια, προβλήματα δημιούργησαν πρόσφατες θεσμικές αλλαγές σχετικές με τις μεταγραφές από εσπερινό γενικό λύκειο σε εσπερινό ΕΠΑ.Λ καθώς και η αιφνιδιαστική κατάργηση ορισμένης ειδικότητας στην Γ' τάξη. Έγινε όμως αποδεκτή πρόταση του Συνηγόρου για τη δυνατότητα συνέχισης στην Γ' τάξη, μαθητών που φοιτούσαν ως κατ'ιδίαν διδασθέντες στη Β' Λυκείου.

10.1. Ειδική αγωγή και εκπαίδευση – ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

10.1.1. Ελλιπής υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης

Ο Συνήγορος διερεύννησε σειρά αναφορών με θέμα την ελλιπή υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης,²⁴³ μέτρου εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη και φοίτηση μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε γενικά σχολεία. Ο θεσμός, τα τελευταία χρόνια, υλοποιείται αποκλειστικά μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ, και τα εγκεκριμένα από το αρμόδιο Υπουργείο Παιδείας

243. άρθρο 6 παρ.1 β' του Ν. 3699/08

αιτήματα για παράλληλη στήριξη σταθερά υπερβαίνουν κατά πολύ τις διαθέσιμες πιστώσεις για πρόσληψη αναπληρωτών εκπαιδευτικών ΕΑΕ για τον σκοπό αυτό. Ως αποτέλεσμα, σε ολόκληρη την επικράτεια, είτε δίνεται προτεραιότητα σε ορισμένες περιπτώσεις μαθητών έναντι άλλων, είτε παρέχεται σε περισσότερους μαθητές παράλληλη στήριξη σε μερική βάση, η οποία, ωστόσο, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, δεν επαρκεί για την κάλυψη των διαπιστωμένων αναγκών τους. Όσον αφορά στο σχολικό έτος 2017-18, διαπιστώθηκε πρόοδος ως προς την έγκαιρη ολοκλήρωση των διοικητικών διαδικασιών από το Υπουργείο Παιδείας, με αποτέλεσμα η πρώτη φάση προσλήψεων αναπληρωτών εκπαιδευτικών ΕΑΕ να υλοποιηθεί με την έναρξη του σχολικού έτους. **Ωστόσο, ιδιαίτερα έντονο παραμένει το πρόβλημα της ανεπάρκειας των διατιθέμενων πιστώσεων που απαιτούνται για την επαρκή κάλυψη των αναγκών όλων των μαθητών που χρειάζονται και δικαιούνται παράλληλη στήριξη.**²⁴⁴

10.1.2. Παρεμβάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών στέγασης και λειτουργίας Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

Ο Συνήγορος αντιμετώπισε δυο περιπτώσεις σχετικές με την στέγαση Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) σε συνθήκες ακατάλληλες ή ανεπαρκείς για τη λειτουργία τους. Η πρώτη από αυτές αφορούσε Ειδικό Δημοτικό Σχολείο το οποίο συστεγάζεται σε σχολικό συγκρότημα με άλλες σχολικές μονάδες και η δεύτερη Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) το οποίο στεγάζεται, από το 2002, σε κοντέινερ τοποθετημένα στον προαύλιο χώρο Γυμνασίου. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στις αρμόδιες για θέματα στέγασης σχολικών μονάδων υπηρεσίες των οικείων Δήμων και στις αντίστοιχες Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, επισημαίνοντας τα παρατηρούμενα προβλήματα και την ανάγκη ανεύρεσης λύσης, καθώς και την ανάγκη διασφάλισης της ισότιμης μεταχείρισης από την Πολιτεία των μαθητών με αναπηρία, σε σχέση με τους τυπικούς μαθητές όσον αφορά τις παρεχόμενες σχολικές εγκαταστάσεις. **Και στις δύο περιπτώσεις, μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, συγκλήθηκε σύσκεψη των συναρμοδίων φορέων και αποφασίστηκαν βελτιωτικές παρεμβάσεις στις κτιριακές εγκαταστάσεις από τις αρμόδιες υπηρεσίες των Δήμων, καθώς και παραχώρηση επιπλέον αιθουσών σε αυτές τις σχολικές μονάδες για την κάλυψη βασικών αναγκών και τη βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας τους.**²⁴⁵

244. ΦΥ 235230/17, 235242/17, 235432/17, 235546/17, 235798/17

245. ΦΥ 219111/16, 219207/16 <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.smea.447316>

10.2. Σχολική αντιμετώπιση διεμφυλικών μαθητριών

Ανήλικες διεμφυλικές μαθήτριες (ηλικίας 14 και 15 ετών) και οι γονείς τους, απευθύνθηκαν στο Συνήγορο σχετικά με την αποδοχή της ταυτότητας φύλου τους στο σχολείο όπου φοιτούν. Κύριο αίτημα των ανηλίκων ήταν να αποκαλούνται από τους εκπαιδευτικούς με το όνομα που οι ίδιες είχαν επιλέξει και να αντιμετωπίζονται με σεβασμό και αποδοχή, ισότιμα προς τις άλλες μαθήτριες. Στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με τους αντίστοιχους Συλλόγους Διδασκόντων, κατά τις οποίες συζητήθηκαν οι περιπτώσεις των μαθητριών και τα ειδικά θέματα που εμπεριέχει η έννοια της αποδοχής της ταυτότητάς του φύλου τους. Ο Συνήγορος, μεταξύ άλλων, τους ενημέρωσε για το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των διεμφυλικών ατόμων στην Ελλάδα και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες καθώς και για την ιατρική, κοινωνική και ψυχολογική διάσταση του θέματος, ενώ υπογράμμισε τη σημασία της έγκαιρης αναγνώρισης και αποδοχής των διεμφυλικών εφήβων από την οικογένεια και από τη σχολική κοινότητα. Πρότεινε τέλος την αποδοχή της χρήσης του ονόματος που επιθυμούν στις σχέσεις τους με τους συμμαθητές και τους εκπαιδευτικούς, των ενδυματολογικών τους προτιμήσεων, με τους ίδιους κανόνες που ισχύουν για τους υπόλοιπους μαθητές και την επίδειξη εκ μέρους των εκπαιδευτικών κατανόησης, ευελιξίας και σεβασμού των προσωπικών αναγκών των μαθητριών. Οι παρεμβάσεις και προτάσεις του Συνηγόρου έγιναν δεκτές με θετικό τρόπο από τους εκπαιδευτικούς των δύο σχολείων. **Από τις επισκέψεις και τις επικοινωνίες με τα δύο σχολεία διαπιστώθηκε εκ νέου η ανάγκη έκδοσης εγκυκλίου/οδηγιών από το αρμόδιο Υπουργείο για την αντιμετώπιση διεμφυλικών μαθητών στον χώρο της εκπαίδευσης.**²⁴⁶

10.3. Μεταφορές-Μετακινήσεις μαθητών/τριών

Σε αρκετές περιπτώσεις, κυρίως σε απομακρυσμένες περιοχές, υπάρχει μεγάλη καθυστέρηση στην υλοποίηση της μεταφοράς μαθητών από την περιοχή κατοικίας τους στο σχολείο. Σε άλλες περιπτώσεις, διαπιστώνεται άρνηση εφαρμογής των προβλέψεων της σχετικής νομοθεσίας, με αποτέλεσμα να επιβαρύνονται οι γονείς οικονομικά και να δημιουργούνται προσκόμματα στην πρόσβαση των παιδιών στο σχολείο. Για παράδειγμα, γονείς διαμαρτυρήθηκαν για την άρνηση των Περιφερειακών Ενοτήτων Βοιωτίας και Εύβοιας και της Γενικής Διεύθυνσης Ανάπτυξης της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας να μεταφέρουν μαθητές β' νηπιακής ηλικίας (πρό-νήπια) που φοιτούσαν σε νηπιαγωγεία της περιοχής, επικαλούμενες ότι δεν ήταν

246. ΦΥ 231564/17, 233918/17

δικαιούχοι επειδή η φοίτησή τους στο νηπιαγωγείο ήταν προαιρετική. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών του υπουργείου Εσωτερικών και στη συνέχεια ζήτησε και την παρέμβαση του Περιφερειάρχη Στερεάς Ελλάδας, προκειμένου να υλοποιηθεί η μεταφορά. Τελικά η γενική διεύθυνση Ανάπτυξης της Περιφέρειας ενημέρωσε το Συνήγορο για την πρόθεσή της να συμπεριλάβει «στους σχεδιασμούς μεταφοράς μαθητών σχολικών μονάδων αρμοδιότητάς τους και τη μεταφορά των νηπίων β' ηλικίας».

Διαφορετικό ήταν το θέμα που για αρκετά χρόνια αντιμετώπισε γονέας λόγω μη χορήγησης από το Δήμο Αράχοβας, Αντίκυρας, Διστόμου του επιδόματος που δικαιούνταν για τη μεταφορά του παιδιού του από την κατοικία του στο σχολείο για τα σχολικά έτη 2011-12 και 2012-13. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε επανειλημμένα στο Δήμαρχο και με τη συνεργασία της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, τελικά ο γονέας αποζημιώθηκε επτά μήνες μετά την απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου και τέσσερα χρόνια μετά τη χρονική περίοδο υλοποίησης της μεταφοράς του παιδιού του.²⁴⁷

10.4. Ενδοσχολική βία, ενδοσχολικά ζητήματα, δυναμικά και σχέσεις με παιδί και οικογένεια

- Γονείς και εκπαιδευτικοί ζήτησαν να λάβουν συνδρομή και καθοδήγηση αναφορικά με περιστατικά βίας και εντάσεων μεταξύ μαθητών/τριών, ακόμη και με χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και με ζητήματα συμπεριφοράς εκπαιδευτικών προς μαθητές/τριες. Κατά την πάγια πρακτική του ο Συνήγορος επικοινωνήσε διευκρινιστικά με τους εμπλεκόμενους αρχικά, και στη συνέχεια πραγματοποίησε επικοινωνίες και συναντήσεις με διευθυντές σχολικών μονάδων και σχολικούς συμβούλους. Σε περιπτώσεις που κρίθηκε σκόπιμο συνεργάστηκε με γονείς/κηδεμόνες για την διασύνδεσή τους με υποστηρικτικές κοινωνικές υπηρεσίες της κοινότητας και επιχείρησε να συνδράμει στην αναζήτηση συναινετικών λύσεων, δίνοντας έμφαση στις ενέργειες διαμεσολάβησης και στην αποφυγή άσκοπων προσφυγών στη δικαιοσύνη για θέματα που αφορούν τη σχολική ζωή.²⁴⁸
- Διευθυντής Δημοτικού Σχολείου ζήτησε καθοδήγηση για τον χειρισμό περίπτωσης παιδιού, χωρισμένων γονέων, με χρόνια διαμάχη για την επιμέλειά του. Το παιδί είχε δώσει στον Διευθυντή σχεδιάσμα με κείμενο, που εξέφραζε έντονη προτίμηση προς έναν γονέα, ο οποίος ζήτησε τη χορήγηση του. Η έλλειψη προ-

247. ΦΥ 220314/16, 224026/17, 222586/16, 221633/16, 170831/13 <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.prosvasimotita.448136>

248. ΦΥ 219318/16, 222698/16, 225013/17, 225590/17, 227331/17

ηγούμενης οικειότητας του ιδιαίτερα μικρής ηλικίας μαθητή με τον Διευθυντή, στον οποίο παρέδωσε τη ζωγραφιά αντί του δασκάλου του, και η επιλογή τεθλασμένης οδού για να φτάσει η ζωγραφιά στον γονέα, που συναντούσε τακτικά, κατέλειπαν αμφιβολίες για το αν η ενέργεια ήταν αυθόρμητη ή καθοδηγούμενη. Αποδείκνυαν όμως ότι ο μαθητής είχε επηρεαστεί βαθύτατα από τη διαμάχη των γονέων. Ο Συνήγορος σύστησε την ενημέρωση της Εισαγγελίας Ανηλίκων, που είχε επιληφθεί της υπόθεσης, για την εξέταση μέτρων προστασίας του παιδιού.²⁴⁹

10.5. Σχολικοί Νοσηλευτές

Γονέας μαθητή με χρόνια πάθηση θεώρησε ότι τίθεται σε κίνδυνο η υγεία του στο σχολείο, εφόσον η σχολική νοσηλεύτρια αποκλειστικής φροντίδας του, αρνήθηκε την παροχή έκτακτης, επείγουσας και εξειδικευμένης πρώτης βοήθειας, γνωστοποιώντας ότι δεν γνωρίζει τη συγκεκριμένη διαδικασία και δεν οφείλει να παρέχει την εξειδικευμένη πρώτη βοήθεια. Η Αρχή επεσήμανε εγγράφως προς τους εμπλεκόμενους το νομικό πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων των σχολικών νοσηλευτών, δηλ. παροχή πρώτων βοηθειών και αντιμετώπιση αιφνιδίων περιστατικών, σε συνεργασία με τον προσωπικό ιατρό του μαθητή με τη συναίνεση του γονέα, ζητώντας να μεριμνήσουν για την εφαρμογή των προβλεπόμενων σε κάθε περίπτωση σχολικού νοσηλευτή, σε γενικό ή ειδικό σχολείο. Η σχολική νοσηλεύτρια παραιτήθηκε πριν τη λήξη του σχολικού έτους και ο Συνήγορος επανήλθε ζητώντας από τις αρμόδιες υπηρεσίες να τοποθετηθεί εκ νέου σχολικός νοσηλευτής, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποφυγή κινδύνου για την υγεία του μαθητή.²⁵⁰

10.6. Φοίτηση ανήλικων αλλοδαπών σε ελληνικό σχολείο

Κοινωνική υπηρεσία Ιδρύματος Παιδικής Προστασίας διαπίστωσε ότι το δημοτικό σχολείο της περιοχής, όπου φοιτούσε αριθμός αλλοδαπών ανηλίκων του ιδρύματος, δεν αντιμετώπιζε ως εγγεγραμμένους κανονικά τους μαθητές αυτούς και δεν τους χορηγούσε τίτλους σπουδών. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, εγγράφονται στα δημόσια σχολεία κατ' εξαίρεση ακόμη και με ελλιπή δικαιολογητικά τέκνα πολιτών τρίτων χωρών που διαμένουν στη χώρα. Η θετική έκβαση της παρέμβασης αυτής συνέπεσε με την πρόσφατη θέσπιση ρητής διάταξης, στο πλαίσιο τροποποίησης του πλαισίου που διέπει την πρωτοβάθμια εκπαίδευ-

249. ΦΥ 230194/17

250. ΦΥ 223042/16

ση.²⁵¹ Η παρέμβαση του Συνηγόρου απαιτήθηκε επίσης μετά από αναφορά που υπέβαλε Μη Κυβερνητική Οργάνωση, για την εξαρχής ένταξη σε σχολείο ασυνόδευτων αλλοδαπών που φιλοξενούνταν σε ξενώνα. Παρά την αποσαφήνιση του νομοθετικού πλαισίου από το Υπουργείο Παιδείας, οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες είχαν αντιμετωπίσει τις σχετικές αιτήσεις εγγραφής με επιφύλαξη και αναβλητικότητα, πιθανώς λόγω αντίδρασης μέρους της τοπικής κοινωνίας. Χαρακτηριστική μάλιστα ήταν η ανάμιξη του Δήμου της περιοχής ο οποίος πίεσε να προσκομισθούν για τους ανηλίκους αυτούς μη προβλεπόμενα στον νόμο πρόσθετα δικαιολογητικά, που σχετιζόνταν ιδίως με την ηλικία και την κατάσταση της υγείας τους. **Τελικά, με τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, που υπέδειξε στην ΜΚΟ τους κατάλληλους χειρισμούς και παρενέβη προς τις αρμόδιες υπηρεσίες, κατέστη δυνατή η ένταξη των παιδιών στο σχολείο, με παράλληλη υποβολή αιτήματος για δημιουργία τμήματος υποδοχής, προς διευκόλυνση της προσαρμογής τους.**²⁵²

10.7. Ζητήματα λειτουργίας Επαγγελματικών Λυκείων

Ο Συνήγορος στο πλαίσιο διερεύνησης αναφορών προερχόμενων από μαθητές επαγγελματικών λυκείων (ημερήσιων και εσπερινών) διαπίστωσε ότι επανειλημμένα τα τελευταία δύο χρόνια έχουν επέλθει αιφνιδιαστικές και αποσπασματικές τροποποιήσεις στη νομοθεσία με σοβαρές δυσμενείς συνέπειες στη φοίτηση ορισμένων κατηγοριών μαθητών. Σε μία από αυτές τις περιπτώσεις, μαθητές που, λόγω σοβαρών ζητημάτων υγείας, φοιτούσαν ως κατ' ιδίαν διδασκθέντες στη Β' Λυκείου, στερήθηκαν τη δυνατότητα συνέχισης στη Γ' τάξη, καθώς η σχετική δυνατότητα διατηρήθηκε μόνο για τους μαθητές της Α' τάξης των Επαγγελματικών Λυκείων (ΕΠΑ.Λ.). Σε συνέχεια της ανάδειξης του ζητήματος από την Αρχή, ακολούθησε διορθωτική τροποποίηση, που έλυσε το πρόβλημα.

Αντίθετη εξέλιξη ωστόσο υπήρξε, σε συνέχεια δύο ακόμη θεσμικών αλλαγών που κατέστησαν δυσμενέστερη τη συνέχιση της φοίτησης μαθητών που ήδη φοιτούσαν σε ΕΠΑ.Λ. Στην πρώτη περίπτωση, με τη θέσπιση ασαφών και αντιφατικών διατάξεων και στη συνέχεια με την έκδοση εγκυκλίου, που προανήγγελλε νέα τροποποίηση αλλά εφαρμόστηκε ως ισχύον πλαίσιο, μαθήτρια μεταγραφόμενη από εσπερινό γενικό λύκειο υποχρεώθηκε κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς να φοιτήσει στην Α' τάξη εσπερινού επαγγελματικού λυκείου αντί για τη Β', όπου είχε ενταχθεί αρχικά. Αξίζει να σημειωθεί ότι η προαναγγελθείσα τρο-

251. ΦΥ 230221/17 <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.egرافي.458365>

252. ΦΥ 231045/17

ποποίηση κατέστη νόμος μόλις στο τέλος του έτους. Επίσης, κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς 2017-2018, αιφνιδιαστικά προβλέφθηκε ότι καταργείται στη Γ' τάξη των ΕΠΑ.Λ. ορισμένη ειδικότητα, με εξαίρεση μόνο τους μαθητές που είχαν ολοκληρώσει τη Β' τάξη. Με τον τρόπο αυτόν ωστόσο αποκλείστηκαν μαθητές που είχαν αποφοιτήσει από την Α' τάξη, με αποτέλεσμα να ανατραπεί ο επαγγελματικός προγραμματισμός τους. Δυστυχώς και σε αυτή την περίπτωση, το Υπουργείο Παιδείας δεν ανταποκρίθηκε θετικά στις προτάσεις του Συνηγόρου, για την πρόβλεψη μεταβατικού σταδίου που να καταλαμβάνει όλους τους μαθητές που ήδη φοιτούσαν στο ΕΠΑ.Λ. ανεξάρτητα από την τάξη.²⁵³

11. Προστασία ανηλίκων και ενεργοποίηση υποστηρικτικών μηχανισμών

Συνοπτική παρουσίαση

Το συμφέρον των παιδιών και η ασφάλειά τους είναι δυνατόν να υπονομεύονται όχι μόνο στο πλαίσιο του οικογενειακού τους περιβάλλοντος, αλλά και όταν αυτά βρίσκονται κάτω από την ευθύνη του κράτους, σε χώρους παιδικής προστασίας. Ο ρόλος του Συνηγόρου είναι σημαντικός και στις δυο περιπτώσεις:

- Κατόπιν παρέμβασης της Αρχής, πραγματοποιήθηκε μεταστέγαση των ανηλίκων που φιλοξενούνταν στο Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Σκαρामαγκά Αττικής, λόγω πλημμελούς παροχής φροντίδας και γενικότερης λειτουργίας της μονάδας
- Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε ουσιαστικά σε θέματα υποστήριξης ανηλίκων που βρίσκονται σε κίνδυνο λόγω παραμέλησης, παρενόχλησης ή άσκησης βίας, παρέχοντας συμβουλές, εμπλέκοντας αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες ή διαβιβάζοντας την υπόθεση στον εισαγγελέα.

11.1. Μετεγκατάσταση ανηλίκων με αναπηρίες από το Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Σκαρामαγκά Αττικής

Ο Συνήγορος επισκέφθηκε τη Μονάδα Σκαρामαγκά του Παραρτήματος Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Παιδιών με Αναπηρία Βούλας του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής (ΚΚΠΠΑ), ήλθε σε επαφή με εργαζόμενους, τη διοί-

253. ΦΥ 230326/17, 221921/16, 220442/16

κηση και την πρόεδρο του ΚΚΠΠΑ, και απέστειλε στην εποπτεύουσα αρχή τις διαπιστώσεις και προτάσεις του, με έμφαση στην σταδιακή μεταστέγηση, δεδομένου ότι, κατά την κρίση του, οι φιλοξενούμενοι δεν επωφελούνταν από τη λειτουργία της μονάδας, καθώς η φροντίδα τους ήταν πλημμελής και μη εξειδικευμένη επιστημονικά. Η Αρχή επεσήμανε την ανάγκη ουσιαστικής εμπλοκής των γονέων/κηδεμόνων και συναίνεση των νομίμων εκπροσώπων τους, που να αποβλέπει στο συμφέρον των φιλοξενούμενων, την αποϊδρυματοποίηση, την βελτιστοποίηση των οικογενειακών δεσμών, τη διασφάλιση σταθερών προσώπων φροντίδας/εποπτείας τους και την ανάγκη διορισμού δικαστικών συμπαραστατών. Η μεταστέγηση πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 2017, 6 άτομα τοποθετήθηκαν στο Παράρτημα ΑμεΑ Ανατολικής Αττικής, 20 άτομα στο Παράρτημα ΑμεΑ Δυτικής Αττικής, ένα άτομο σε μονάδα ψυχικής υγείας, ενώ η Μονάδα Σκαραμαγκά έκλεισε.²⁵⁴

11.2. Υποστήριξη ανηλίκων σε κίνδυνο από βία/παραμέληση/παρενόχληση

Ο Συνήγορος διερεύνησε μεγάλο αριθμό αναφορών για θέματα προστασίας ανηλίκων από κακοποίηση, παρενόχληση, παραμέληση ή ανεπαρκή άσκηση της επιμέλειας από το οικογενειακό/συγγενικό/σχολικό περιβάλλον, προερχόμενες από εκπαιδευτικούς, άλλους επαγγελματίες, περίοικους ή συγγενικά πρόσωπα των ενδιαφερόμενων παιδιών που είχαν άμεση αντίληψη των προβλημάτων. Στις περιπτώσεις αυτές, η Αρχή είτε παρείχε συμβουλευτική καθοδήγηση και ενημέρωση στους ενδιαφερόμενους, είτε προέβη σε ενεργοποίηση αρμοδίων κοινωνικών υπηρεσιών, είτε διαβίβασε έκθεση στην αρμόδια εισαγγελική αρχή.²⁵⁵

12. Επιμέλεια - γονική μέριμνα

Συνοπτική παρουσίαση

Συχνά ο Συνήγορος καλείται να παρέμβει σε ζητήματα ρύθμισης οικογενειακών σχέσεων, όταν τα μέρη δεν κατορθώνουν να καταλήξουν σε συναινετική λύση, ή όταν δημιουργούνται άλλα διαδικαστικά θέματα που αδυνατεί να επιλύσει η ασα-

254. ΦΥ 220022/16

255. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 4 παρ.11, του Ν. 3094/2003.

ΦΥ 220538/16, 226153/17, 222742/16, 224335/17, 222904/16, 222039/16, 221954/16, 226486/17, 221723/16, 228235/17

φής νομοθεσία. Ενδεικτικά η Αρχή διαμεσολάβησε ώστε:

- Να αποκατασταθεί η επικοινωνία πατέρα, έγκλειστου σε νοσοκομείο φυλακών, με τα ανήλικα τέκνα του, μέσω συνεργασίας με τη μητέρα και με ειδικούς παιδοψυχιάτρους
- Να χορηγηθεί άδεια ανατροφής τέκνου στον πατέρα, βάσει της ρητής συμφωνίας των γονέων, που δεν είχαν συνάψει γάμο, για την άσκηση γονικής μέριμνας και όχι βάσει δικαστικής απόφασης, όπως απαιτούσε το ΓΕΣ
- Να διευκρινιστούν τα όρια στην εποπτεία της ιδιωτικής ζωής δεκαεπτάχρονου ανηλίκου, η επίβλεψη του οποίου είχε ανατεθεί στον παππού
- Να προστατευθεί η εικόνα και η ιδιωτική ζωή των παιδιών στο διαδίκτυο και η εν γένει δημόσια έκθεσή τους ειδικά σε περιπτώσεις διαφορετικής πρακτικής μεταξύ διαζευγμένων γονέων
- Να διευκρινιστούν οι όροι και οι προϋποθέσεις παροχής ιατροπαιδαγωγικής παρακολούθησης ανηλίκων από εξειδικευμένα κέντρα σε περίπτωση διαφωνίας των γονέων
- Να επιτευχθεί η ασφαλιστική κάλυψη ανηλίκου τέκνου από προηγούμενο γάμο, από τον νυν σύζυγο της μητέρας.

12.1. Επικοινωνία παιδιών με έγκλειστο γονέα

Πατέρας, έγκλειστος σε νοσοκομείο φυλακών, ζήτησε να αποκατασταθεί η επικοινωνία του με τα ανήλικα τέκνα του. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στη μητέρα, που έμενε με τα παιδιά, η οποία αναγνώρισε ότι η διατήρηση του ψυχικού δεσμού με τον πατέρα θα βοηθούσε τα παιδιά να αντιμετωπίσουν πιο ομαλά τις δυσμενείς ψυχολογικές συνέπειες από τη φυλάκιση του πατέρα και τον προηγούμενο χωρισμό των γονέων. Δεδομένου ότι τα παιδιά υποστηρίζονταν από παιδοψυχιάτρους, ο Συνήγορος ζήτησε τη συνδρομή των ειδικών για τη βελτίωση των σχέσεων των παιδιών με τον έγκλειστο γονέα. Κατά τις θερινές διακοπές πραγματοποιήθηκε η προσωπική επικοινωνία παιδιών-πατέρα, όμως η ματαίωση της προσδοκίας τους για αποφυλάκισή του επέφερε και πάλι μείωση των επαφών.²⁵⁶

12.2. Γονική μέριμνα αναγνωρισμένου τέκνου

Πατέρας ανηλίκου, γεννημένου χωρίς γάμο των γονέων, διαμαρτυρήθηκε για την

256. ΦΥ 227075/17

άρνηση του ΓΕΣ να του χορηγήσει άδεια ανατροφής τέκνου, με την αιτιολογία ότι δεν ασκούσε τη γονική μέριμνα του παιδιού. Ο πατέρας υποστήριξε ότι στην πράξη αναγνώρισης ρητά είχε συμφωνηθεί από τους δύο γονείς η από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας του τέκνου, ενώ το ΓΕΣ ζητούσε την προσκόμιση σχετικής δικαστικής απόφασης. Το πρόβλημα ανάγεται στην ημιτελή μεταρρύθμιση των διατάξεων για την άσκηση γονικής μέριμνας, που οδήγησε σε ποικίλες ερμηνείες. Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι μπορεί να εφαρμοστεί η ευνοϊκότερη για το παιδί άποψη, που φαίνεται να επικρατεί, με επί μέρους διαφοροποιήσεις, και να γίνει δεκτή η ισχύς της συμφωνίας των γονέων, χωρίς να απαιτείται δικαστική απόφαση. Το ΓΕΣ δήλωσε ότι αρκείται στη συμφωνία των γονέων, όμως η επί μακρόν μη ικανοποίηση του αιτήματος οδήγησε τον ενδιαφερόμενο στη σύναψη συμφώνου συμβίωσης.²⁵⁷

12.3. Περιορισμός του δικαιώματος επίβλεψης της ιδιωτικής ζωής εφήβου

Ανήλικος, δεκαεπτά χρονών, απευθύνθηκε στον Συνήγορο με το ερώτημα, αν είχε δικαίωμα να περάσει το βράδυ της Πρωτοχρονιάς εκτός σπιτιού με φίλους. Το παιδί ήταν ορφανό από μητέρα και ο πατέρας είχε αναθέσει τη επίβλεψή του στον παππού, ο οποίος θα συναινούσε στην έξοδο, μόνο αν είχε τη διαβεβαίωση ότι νομιμοποιείται να το πράξει. Ο Συνήγορος ενημέρωσε τον έφηβο -και τον παππού- ότι η απάντηση στο ερώτημα εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, καθοριστικό όμως κριτήριο είναι οι «αναπτυσσόμενες ικανότητες» (ηλικία και ωριμότητα) του παιδιού. Το δικαίωμα των γονέων/κηδεμόνων να καθοδηγούν τα παιδιά υποχωρεί, καθώς το παιδί ωριμάζει. Η πρόοδος της ηλικίας του παιδιού συνεπάγεται τον σταδιακό περιορισμό της επίβλεψης στην ιδιωτική ζωή του. Η εποπτεία ενός δεκαεπτάχρονου πρέπει να έχει τη μορφή οδηγιών, συμβουλών και συστάσεων, αντί απαγορεύσεων. Μόνο ύπαρξη σοβαρού λόγου (προηγούμενη επικίνδυνη συμπεριφορά, ακατάλληλες συναναστροφές, επιλογή τόπου και τρόπου διασκέδασης που δεν ανταποκρίνεται σε βασικούς όρους ασφάλειας με βάση την κοινή πείρα) θα δικαιολογούσε ενδεχόμενη άρνηση του ενήλικα φροντιστή. Ελλείψει τέτοιου λόγου, ο παππούς συμφώνησε.²⁵⁸

12.4. Ανήλικοι στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Ο Συνήγορος ασχολήθηκε με διάφορους τρόπους με το ζήτημα του σεβασμού της

257. ΦΥ 229348/17

258. ΦΥ 223178/16

εικόνας και της ιδιωτικής ζωής των παιδιών στα ΜΜΕ και το διαδίκτυο. Σε περιπτώσεις αναφορών που έλαβε από διαζευγμένους γονείς που διαμαρτύρονταν για τη δημοσιοποίηση φωτογραφιών των παιδιών τους σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης από τον άλλο γονέα, τους πληροφόρησε για τη διαδικασία αφαίρεσης αναρτήσεων που παραβιάζουν προσωπικά δεδομένα και για τις αρμόδιες υπηρεσίες, στις οποίες μπορούσαν να απευθυνθούν. Παράλληλα, ο Συνήγορος ενημέρωσε τους γονείς για τη νομοθεσία που προστατεύει την ιδιωτική ζωή των ανηλίκων και για τους κινδύνους που ελλοχεύει η δημοσιοποίηση τέτοιων στοιχείων, ενώ ενθάρρυνε τη συνεργασία μεταξύ τους και με το παιδί, η γνώμη του οποίου πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, με στόχο το πραγματικό συμφέρον του, που είναι η προστασία της εικόνας και της ταυτότητας του και η αποφυγή σοβαρών συνεπειών. Σε περιπτώσεις αναφορών σχετικά με το θέμα της ανάρτησης φωτογραφιών μαθητών/τριών σε ιστοχώρους σχολείων, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι είναι απαραίτητη η γραπτή συναίνεση γονέα/κηδεμόνα, και ότι θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε οι φωτογραφίες να μην εκθέτουν τα εικονιζόμενα παιδιά και προσωπικά στοιχεία τους.²⁵⁹

12.5. Ιατροεκπαιδευτική παρακολούθηση ανηλίκων σε περίπτωση διαφωνίας των γονέων

Ο Συνήγορος δέχθηκε ερωτήματα από Κέντρα Παιδικής Ψυχικής Υγείας, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, για την εξέταση και παρακολούθηση παιδιών σε περιπτώσεις διαφωνίας των γονέων και χορήγησε αναλυτική ενημέρωση για κάθε επιμέρους περίπτωση, με τις απαραίτητες διαφοροποιήσεις σε σχέση με την άσκηση ή μη της επιμέλειας. Σε περίπτωση σύγκρουσης καθηκόντων (ενημέρωσης γονέα αφενός και διαφύλαξη της υγείας του τέκνου αφετέρου), ο ιατρός πρέπει να λαμβάνει πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού. Επίσης, αν ο γονέας που συνοδεύει το παιδί δεν πληροί τις νόμιμες προϋποθέσεις για να ζητήσει τη συνδρομή της υπηρεσίας, θα πρέπει να εξεταστεί η αποδοχή του αιτήματος του ίδιου του παιδιού, με βάση όσα έχουν ήδη προταθεί από τον Συνήγορο για το θέμα, το θεωρητικό πλαίσιο για την χορήγηση συναίνεσης από κατάλληλα ενημερωμένο, ώριμο, ανήλικο και τις κατευθύνσεις του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 για το μη αναγκαίο της συναίνεσης γονέα σε σχέση με υπηρεσίες πρόληψης και παροχής συμβουλών που παρέχονται σε παιδιά.²⁶⁰

259. ενδεικτικά ΦΥ 234688/17, 228369/17, 227417/17, 228435/17, 23060/17

260. ΦΥ 205818/15, 214245/16

12.6. Ασφάλιση ανήλικου από το σύζυγο της μητέρας

Στο Συνήγορο προσέφυγε αλλοδαπή μητέρα παντρεμένη με Έλληνα πολίτη, επειδή το ΙΚΑ (νυν ΕΦΚΑ) αρνήθηκε να ασφαλισθεί το ανήλικο τέκνο της από προηγούμενο γάμο από το νυν σύζυγό της. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε εγγράφως στην αρμόδια υπηρεσία, επισημαίνοντας ότι ο ανήλικος συμβιώνει ως άγαμο και προστατευόμενο μέλος της οικογένειας του νυν συζύγου και της μητέρας του, και, ως προγονός, δικαιούται σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία να ασφαλιστεί από τον άμεσα ασφαλισμένο, καθώς η ασφαλιστική κάλυψη μελών της οικογένειας περιλαμβάνει και τα άγαμα τέκνα-προγονούς του. Η εμπλεκόμενη υπηρεσία έδωσε τελικά οδηγία και ο πατριός κατέθεσε γραπτό αίτημα για ασφάλιση του ανήλικου προγονού του. Η αιτούσα ενημέρωσε το Συνήγορο για την θετική έκβαση της διαδικασίας.²⁶¹

13. Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Συνοπτική παρουσίαση

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ως πιο ευέλικτο μοντέλο, παρέχει τη δυνατότητα για προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές σε πολίτες, που για διάφορους λόγους αδυνατούν τις παρακολουθήσουν με τον παραδοσιακό τρόπο. Οι διαδικασίες όμως που αφορούν την παρακολούθηση των εξ αποστάσεως προγραμμάτων σπουδών, δεν ρυθμίζονται, δυστυχώς, με γνώμονα την ευελιξία. Ο Συνήγορος επισήμανε:

- Την ανάγκη να νομοθετηθεί για όλους τους φορείς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υποχρεωτική διαδικασία εξέτασης σημαντικών λόγων που θα δικαιολογούσαν την επιστροφή διδάκτρων, η οποία δεν προβλέπεται
- Τη σημασία της έγκαιρης γνωστοποίησης των τόπων και χρόνων πραγματοποίησης των Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων, καθώς σε πολλές περιπτώσεις αποτελούν κριτήριο επιλογής συγκεκριμένου προγράμματος από τους φοιτητές
- Την υποχρέωση τήρησης, εν προκειμένω από το Γ.Ε.Σ. του νομοθετικού πλαισίου που ρυθμίζει τη χορήγηση φοιτητικής άδειας

Ο Συνήγορος αντιμετώπισε επίσης ζητήματα μη εφαρμογής από τα Α.Ε.Ι. των κριτηρίων που καθορίζονται σε προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος για συμμετοχή σε μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών:

261. ΦΥ 221893/16

- Στην περίπτωση μοριοδότησης υποψήφιας σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα στην Πολυτεχνική Σχολή του ΑΠΘ, διαπιστώθηκε σωρεία αποκλίσεων από τα κριτήρια της πρόσκλησης. Ο Συνήγορος δεν έλαβε ικανοποιητικές εξηγήσεις από το Ίδρυμα και πρόκειται να θέσει το ζήτημα στο Υπουργείο Παιδείας
- Τέλος, στο πεδίο της χορήγησης και αναγνώρισης τίτλων σπουδών ο Συνήγορος:
- Συνέχισε μια παρέμβαση με διάρκεια προκειμένου να χορηγηθεί σε αποφοίτους του ΑΤΕΙ Αθήνας Παράρτημα Διπλώματος που δικαιούνται οι απόφοιτοι ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
 - Παρενέβη προς το ΔΟΑΤΑΠ σε σχέση με την αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών που έχουν απονεμηθεί κατόπιν ολοκλήρωσης προγραμμάτων σπουδών του ίδιου περιεχομένου με τα ημεδαπά.

13.1. Οργάνωση των εξ αποστάσεως προγραμμάτων σπουδών

Ο Συνήγορος εξέτασε σημαντικό αριθμό αναφορών για την εξ αποστάσεως παρακολούθηση προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών προγραμμάτων στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) και σε άλλα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

13.1.1. Αδυναμία αναζήτησης καταβληθέντων διδάκτρων

Οι φοιτητές ενημερώνονται συνήθως πριν από την εγγραφή τους, μέσω Εσωτερικών Κανονισμών και ανακοινώσεων, για την αδυναμία αναζήτησης καταβληθέντων διδάκτρων. Ο Συνήγορος επισημαίνει στους αναφερόμενους ότι η ρύθμιση αυτή αποσκοπεί στην ορθολογικότερη οργάνωση του προγράμματος σπουδών: η αβεβαιότητα ως προς τον αριθμό των φοιτητών θα είχε ως συνέπεια την αδυναμία αποτύπωσης των αναγκών σε διδακτικό προσωπικό, καθώς και του αριθμού των τμημάτων στα οποία ενδείκνυται να κατανεμηθούν οι φοιτητές με το μικρότερο δυνατό κόστος. Από την άλλη πλευρά, η μη επιστροφή διδάκτρων ακόμη και σε περιπτώσεις σοβαρού και αδιαμφισβήτητου προβλήματος υγείας, υπερβαίνει τον ανωτέρω στόχο.²⁶² Ομοίως, δεν θα πρέπει να αγνοούνται μεταβολές στο ατομικό ή οικογενειακό εισόδημα του εγγεγραμμένου φοιτητή απαγορευτικές για τη συνέχιση των σπουδών, εφόσον τεκμηριώνονται με πράξεις της οικείας φορολογικής αρχής (π.χ. θάνατος προσώπων βαρυνόμενων με την κάλυψη του σχετικού κόστους ή άλλα εξίσου σοβαρά γεγονότα, πιστοποιούμενα με δημόσια έγγραφα). Φαίνεται απαραίτητο να νομοθετηθεί διαδικασία εξέτασης αυτών των λόγων, κατά δεσμευτικό τρόπο, για όλους τους φορείς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Πρέπει επί-

262. ΦΥ 204904/15

σης να προβλεφθεί δυνατότητα αμφισβήτησης της νομιμότητας των απορριπτικών αποφάσεών τους, με ένσταση στο υπουργείο.

13.1.2. Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις

Με τις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ) των εξ αποστάσεως προγραμμάτων σπουδών παρέχεται η ευχέρεια άμεσης επαφής διδάσκοντος και διδασκομένων. Η συμμετοχή των φοιτητών στις ΟΣΣ δεν είναι υποχρεωτική ούτε συνδέεται με το δικαίωμα συμμετοχής στις τελικές εξετάσεις. Είναι ωστόσο σημαντικές για τον ορθό προσανατολισμό τους και την άρση των παρανοήσεων και του ελλείμματος ενημέρωσης που πιθανώς δημιουργεί μια εξ αποστάσεως επικοινωνία, κατά βάση ηλεκτρονικής μορφής. Πρέπει, επομένως, να είναι εξαρχής γνωστοί οι ακριβείς τόποι και χρόνοι πραγματοποίησης των ΟΣΣ, ώστε η επιλογή συγκεκριμένου προγράμματος να μη βασίζεται σε λανθασμένες εκτιμήσεις. Πρέπει επίσης να εξαντλείται κάθε δυνατότητα για διευθέτηση του χρόνου, με τρόπο που να διευκολύνει τη μετάβαση και επιστροφή χωρίς υπέρμετρο κόστος, ακόμη και αν έτσι κάμπτεται η αρχή της μη μεταβολής της σύνθεσης των τμημάτων. Δυστυχώς, ο Συνήγορος δεν έχει διαπιστώσει την ύπαρξη της απαιτούμενης προσοχής και ευελιξίας σε αυτά τα θέματα. Με ιδιαίτερη καθυστέρηση, μόλις λίγο πριν από τη λήξη του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017 και μόνον ύστερα από διαδοχικά έγγραφα, το ΕΑΠ αντιμετώπισε το ζήτημα φοιτήτριας με κατοικία και τόπο εργασίας τα Χανιά. Η φοιτήτρια μετακινήθηκε σε ΟΣΣ που διεξάγονταν στην Αθήνα μέχρι και τις βραδινές ώρες Κυριακής, με αποτέλεσμα τη δυσκολία έγκαιρης εμφάνισης στην εργασία της την επόμενη μέρα.²⁶³ Αξιοπρόσεκτη είναι η επίκληση, από πλευράς ΕΑΠ, του μη υποχρεωτικού χαρακτήρα της συμμετοχής στις ΟΣΣ, σαν να θεωρούνται άνευ ιδιαίτερης σημασίας από το ίδιο το Πανεπιστήμιο.

13.1.3. Μη χορήγηση φοιτητικής άδειας

Έγγραφο του ΓΕΣ στερεί το δικαίωμα φοιτητικής άδειας από στελέχη του στρατού που φοιτούν στο ΕΑΠ: *«δεν χορηγείται φοιτητική άδεια σε στελέχη που φοιτούν σε Ανοικτά Πανεπιστήμια ή Κολλέγια»*. Ο Συνήγορος διαπίστωσε την απουσία νομίμου ερείσματος, πολύ περισσότερο καθώς η ΚΥΑ Φ400/34/292616/31.8.2016 περιλαμβάνει μεταξύ των δικαιούχων φοιτητικής άδειας και όσα στελέχη των ενόπλων δυνάμεων *«φοιτούν σε Ανώτερα ή Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα του εσωτερικού ή του εξωτερικού, στα οποία η παρακολούθηση των μαθημάτων δεν είναι υποχρεωτική κατά τη διάρκεια του ωραρίου εργασίας ή η φοίτηση πραγματοποιείται εξ αποστάσεως»*. Υπογράμμισε παράλληλα τη σημασία που έχει το ζήτημα για

263. ΦΥ 220449/16

την ποιότητα της στελέχωσης των ενόπλων δυνάμεων.²⁶⁴ Ο Αρχηγός ΓΕΣ απάντησε ότι έχουν ήδη γίνει οι απαιτούμενες υπηρεσιακές ενέργειες ώστε η απαγόρευση «να καταστεί ανενεργή». Ενημέρωσε επίσης ότι το έγγραφο του Συνηγόρου «θα υποβληθεί στην αρμόδια Διεύθυνση του ΓΕΕΘΑ» προκειμένου το ζήτημα να τύχει «ομοιόμορφης αντιμετώπισης από όλους τους Κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων».

13.2. Κριτήρια επιλογής σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών

Υποψήφια στο Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΔΠΜΣ) «Προστασία, Συντήρηση και Αποκατάσταση Μνημείων Πολιτισμού» της Πολυτεχνικής Σχολής του ΑΠΘ, μετά την απόρριψή της, ζήτησε να ενημερωθεί για τη μοριοδότηση της ίδιας και των συνυποψηφίων της καθώς και για τα κριτήρια βάσει των οποίων αυτή διαμορφώθηκε. Καθώς η αίτηση παρέμενε αναπάντητη επί πεντάμηνο, υπέβαλε αναφορά στο Συνήγορο.²⁶⁵ Λίγες ημέρες αργότερα κατέθεσε αίτηση θεραπείας, με την οποία υποστήριζε ότι οι αποφάσεις επιλογής αφίστανται των κριτηρίων που είχε θέσει η δημοσιευθείσα πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος. Από το πρώτο απαντητικό έγγραφο του ΔΠΜΣ, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι δεν λήφθηκαν υπόψη τα κριτήρια «θέμα και επίδοση στη διπλωματική εργασία» και «επαγγελματική δραστηριότητα» ως προς την ενδιαφερόμενη. Επίσης δεν κατέστη σαφές σε ποιό από τα κριτήρια της πρόσκλησης αναφέρεται η βαθμολογία συγκεκριμένης δημοσίευσής της. Τέλος, δεν εξηγείται γιατί τα κριτήρια «σχετικά μαθήματα» και «συμμετοχή σε συνέδρια» βαθμολογούνται ως ενιαίο όλον και όχι αυτόνομα όπως θα έπρεπε. Στο τρίτο κατά σειράν απαντητικό έγγραφο διευκρινίζεται ότι οι διπλωματικές εργασίες, εφόσον υπήρχαν, βαθμολογήθηκαν ως προπτυχιακά μαθήματα (κατ' αντίθεση προς την πρόσκληση ενδιαφέροντος), ενώ παρακάμπτονται όλες οι άλλες ερωτήσεις και παρατηρήσεις του Συνηγόρου. Κατόπιν αυτών, ο Συνήγορος ενημέρωσε το ΑΠΘ και το ΔΠΜΣ ότι ολοκληρώνει την έρευνά του, επιφυλασσόμενος να καταστήσει γνωστά τα συμπεράσματά του στο Υπουργείο Παιδείας.

13.3. Ζητήματα χορήγησης και αναγνώρισης τίτλων σπουδών

13.3.1. Χορήγηση Παραρτήματος Διπλώματος σε αποφοίτους ΤΕΙ

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε²⁶⁶ προκειμένου να χορηγηθεί σε πτυχιούχους του

264. ΦΥ 227628/17

265. ΦΥ 222743/16

266. Ετήσια Έκθεση 2016:σελ.88

Τμήματος Τοπογραφίας της Σχολής Τεχνολογικών Εφαρμογών του ΑΤΕΙ Αθήνας το Παράρτημα Διπλώματος που δικαιούνται οι απόφοιτοι ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σύμφωνα με το άρθρ.15 Ν. 3374/2015. Κατόπιν της παρέμβασης αυτής, η Γενική Συνέλευση του ΑΤΕΙ αναγνώρισε πλέον το δικαίωμα χορήγησης του Παραρτήματος σε όλους τους αποφοίτους που πραγματοποίησαν πρώτη εγγραφή μετά την ένταξη των ΤΕΙ στην Ανώτατη Εκπαίδευση με το Ν. 2916/2001. Εξακολουθούν πάντως, χωρίς έρεισμα στις διατάξεις του Ν. 3374/2015, να μην καλύπτονται απόφοιτοι προηγούμενων ετών, ορισμένοι από τους οποίους προσέφυγαν στο Συνήγορο.²⁶⁷ Επαναλαμβάνοντας το σκεπτικό της προηγούμενης παρέμβασής του, ο Συνήγορος υποστήριξε τη βασιμότητα των αιτημάτων αυτών. Ο Πρύτανης απάντησε αρνητικά, επικαλούμενος την ως άνω απόφαση του ιδρύματος.

13.3.2. Αναγνώριση αλλοδαπών πτυχίων νομικής με περιεχόμενο το ελληνικό δίκαιο

Στο Συνήγορο προσέφυγαν φοιτητές, εισαχθέντες στη Νομική του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου (ΕΠΚ) το Σεπτέμβριο 2016, σε προγράμματα σπουδών στο «ελληνικό δίκαιο» ή με «κατεύθυνση ελληνικού δικαίου». Ζήτησαν να αναγνωριστεί η ισοτιμία και αντιστοιχία του τίτλου σπουδών Νομικής, κατόπιν ολοκλήρωσης προγράμματος σπουδών ιδίου περιεχομένου προς τα ημεδαπά. Λόγω πληθώρας αιτήσεων για αναγνώριση πτυχίων Νομικής από ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου, ο ΔΟΑΤΑΠ είχε ζητήσει γνωμοδότηση ΝΣΚ. Εφαρμόζοντας τη γνωμοδότηση, έχει αποφανθεί ότι νομιμοποιείται να προβαίνει στην αναγνώριση τίτλων σπουδών που έχουν απονεμηθεί μόνο κατόπιν ολοκλήρωσης αλλοδαπού προγράμματος σπουδών «ομοειδούς» προς ημεδαπά. Αποκλείει όμως έτσι την εξέταση τίτλων που έχουν απονεμηθεί κατόπιν ολοκλήρωσης προγραμμάτων σπουδών «ταυτόσημων» προς ημεδαπά. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι από το Ν.3328/2005 δεν προκύπτει τέτοια διαφοροποίηση, αλλά ο ΔΟΑΤΑΠ απάντησε ότι για το ζήτημα εκκρεμεί αίτηση ακύρωσης που ασκήθηκε από το ΕΠΚ. Τελικά το ΣτΕ (απόφαση 1755/2017) έκρινε παράνομη την απόφαση του ΔΟΑΤΑΠ με σκεπτικό όμοιο προς αυτό του Συνηγόρου,²⁶⁸ δηλαδή ότι ο ΔΟΑΤΑΠ δεν έχει αρμοδιότητα λήψης αποφάσεων κανονιστικού περιεχομένου και κατά συνέπεια υποχρεούται να προβαίνει σε επί της ουσίας έλεγχο ατομικών περιπτώσεων.²⁶⁹

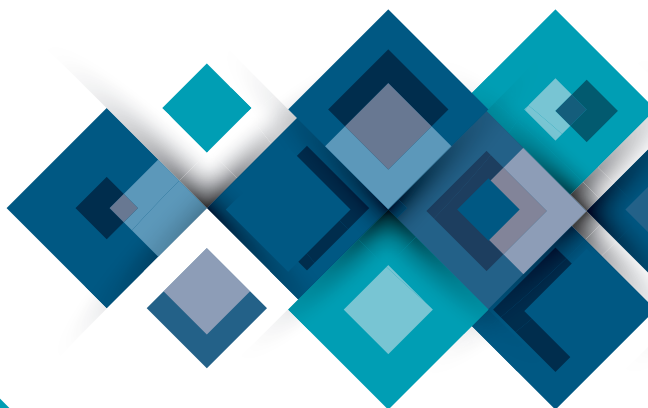
267. ΦΥ 225114/17, 225254/17

268. <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.anagnorisi-dootap-titloi-spoudwn-epistim-klad-nomikis.456813>

269. ΦΥ 221861/16, 222959/16

|| Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΙΚΟΣ
& ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ

**ΑΥΤΕΠΑΓΓΕΛΤΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ**

1. Αυτεπάγγελτες παρεμβάσεις 2017

Ο Συνήγορος του Πολίτη δύναται να επιληφθεί υποθέσεων αυτεπαγγέλτως, χωρίς προηγούμενη αναφορά φυσικού ή νομικού προσώπου, όταν, στα πλαίσια της διακριτικής του ευχέρειας, κρίνει ότι αυτό απαιτείται από την σοβαρότητα του θέματος και την ευρύτητα των επιπτώσεών του. Η Αρχή χρησιμοποιεί την ευχέρεια αυτή με περίσκεψη και φειδώ, διαφυλάσσοντάς την για περιπτώσεις που σοβαροί λόγοι δημοσίου συμφέροντος δικαιολογούν την λήψη της πρωτοβουλίας αυτής. Κατά τη φετινή χρονιά ο Συνήγορος έκανε χρήση της ευχέρειας αυτής στις ακόλουθες περιπτώσεις:

1.1. Καταγγελίες για άτυπες επαναπροωθήσεις στον Έβρο

Ο Συνήγορος του Πολίτη αποφάσισε τη διενέργεια αυτεπάγγελτης έρευνας σχετικά με (α) την εξακρίβωση εάν πράγματι επαναπροωθήθηκαν στην Τουρκία από τις ελληνικές αρχές, τούρκοι πολίτες οι οποίοι είχαν εισέλθει στην Ελλάδα αναζητώντας διεθνή προστασία, όπως αναφέρουν δημοσιεύματα και δημόσιες παρεμβάσεις θεσμικών φορέων, (β) την ενδεχόμενη εμπλοκή, με ενέργειες ή παραλείψεις, των αρμόδιων ελληνικών αρχών, όπως η Ελληνική Αστυνομία, η υπηρεσία Υποδοχής, η υπηρεσία Ασύλου κλπ (γ) τις διαδικασίες που τυχόν ακολουθήθηκαν από τις αρμόδιες αρχές, και (δ) τις διαδικασίες διερεύνησης που ενεργοποιήθηκαν για τα ανωτέρω μετά τις καταγγελίες που είδαν το φως της δημοσιότητας.²⁷⁰

1.2. Θάνατος κρατουμένου στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου

Ο Συνήγορος του Πολίτη αποφάσισε τη διενέργεια αυτεπάγγελτης έρευνας σχετικά με το περιστατικό θανάτου κρατουμένου πάσχοντος από ηπατίτιδα στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου στις 6.2.2017. Από την έρευνα φαίνεται να επιβεβαιώνεται ότι η εξέταση και συμπλήρωση της κάρτας υγείας δεν γίνεται άμεσα για όλους τους νεοεισερχόμενους στο Κέντρο Κράτησης, δεδομένου ότι αυτό εξυπηρετείται από έναν μόνον ιατρό του ΚΕΕΛΠΝΟ, 5 ημέρες την εβδομάδα κατά τις εργάσιμες ώρες.

1.3. Άρνηση αναισθησιολόγων του Γενικού Νοσοκομείου Σάμου να συμμετέχουν σε επεμβάσεις τεχνητής διακοπής κύησης

Ο Συνήγορος του Πολίτη διεξήγαγε αυτεπάγγελτη έρευνα σχετικά με την άρνηση των αναισθησιολόγων του Γενικού Νοσοκομείου Σάμου να συμμετέχουν σε

270. <https://www.synigoros.gr/resources/20170609-apof-ayt-ereyn-epanaprooth.pdf>

επεμβάσεις τεχνητής διακοπής κύησης, επικαλούμενοι λόγους ηθικής και εξέδω-
σε σχετικό πόρισμα.²⁷¹

1.4. Ιδιωτικές τράπεζες βλαστοκυττάρων

Ο Συνήγορος του Πολίτη διεξήγαγε αυτεπάγγελτη έρευνα σχετικά με τις ιδιωτικές τράπεζες βλαστοκυττάρων σε σχέση με την εξασφάλιση προστασίας του βιολογικού υλικού, από ιδιωτικές τράπεζες ομφαλοπλακουντιακού αίματος (ΟΠΑ) που παύουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, τα μέτρα που ελήφθησαν, την τήρηση των βασικών δικαιωμάτων χρηστών υπηρεσιών υγείας, τις διαδικασίες αδειοδότησης των ιδιωτικών τραπεζών ΟΠΑ και τις διαδικασίες και τα μέτρα ελέγχου που τέθηκαν σε εφαρμογή από τις αρμόδιες υπηρεσίες και εξέδωσε σχετικό πόρισμα.²⁷²

2. Παραπομπές σε εισαγγελικές αρχές²⁷³

Ο Συνήγορος συνέταξε και διαβίβασε έκθεση στην Εισαγγελία Ανηλίκων Αθηνών στις ακόλουθες περιπτώσεις προστασίας δικαιωμάτων παιδιών:

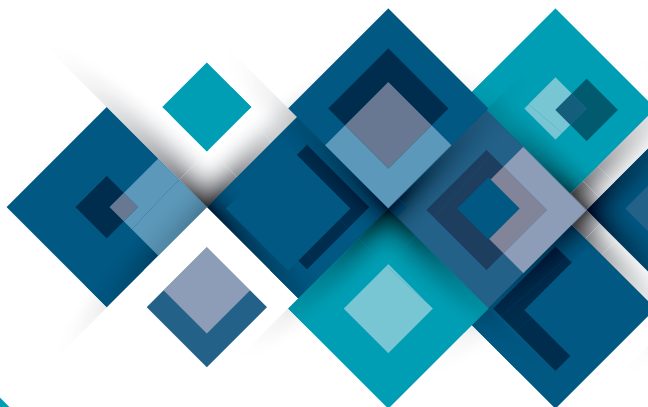
- υπόνοιες αρμοδίων εκπαίδευσης για παραμελητική γονική συμπεριφορά, φυγές έφηβης μαθήτριας αλλοδαπής καταγωγής, και παραμονή σε περιβάλλον που ελλοχεύει κινδύνους για την ασφάλεια και ψυχοσυναισθηματική της υγεία
- υπόνοιες αρμοδίων εκπαίδευσης για σεξουαλική παρενόχληση μαθήτριας δημοτικού, αλλοδαπής καταγωγής, από το σύντροφο μητέρας της που διαβιεί μαζί τους
- καταγγελία μονογονέα αλλοδαπής καταγωγής σχετικά με φυγή έφηβης κόρης από το οικογενειακό περιβάλλον και παράνομης φιλοξενίας της σε οικία τρίτων ατόμων
- καταγγελία περιοίκων για αποχή από την υποχρεωτική εκπαίδευση και κακομεταχείριση από τους γονείς κοριτσιού ηλικίας περίπου 7-8 ετών
- καταγγελία περιοίκου για συστηματική άσκηση σωματικής και λεκτικής βίας κατά αγοριού ηλικίας περίπου 10 ετών από τη μητέρα και τη γιαγιά του.

271. ΦΥ 230165/17, λεπτομερής αναφορά στην έκθεση του Συνηγόρου της Υγείας <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.kpnews.457008>

272. <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.kpnews.442585>, λεπτομερής αναφορά στην έκθεση του Συνηγόρου της Υγείας

273. Ν. 3094/03, άρθρο 4, παρ.11

|| Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Εισαγωγή

Πέραν του διαμεσολαβητικού και ελεγκτικού του ρόλου, ο Συνήγορος στην πορεία του από το 1998 έως σήμερα, ενδύθηκε μια σειρά νέων αρμοδιοτήτων, ή, σε πεδία που ήδη παρενέβαινε βάσει της γενικότερης αρμοδιότητάς του, του ανατέθηκαν με εξειδικευμένη νομοθεσία ευρύτερα καθήκοντα και νέες αρμοδιότητες, που σχετίζονται με:

- την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, την καταπολέμηση των διακρίσεων,
- την επίβλεψη των επιστροφών των αλλοδαπών κατοίκων τρίτων χωρών στις πατρίδες τους,
- την καταπολέμηση της αυθαιρεσίας των σωμάτων ασφαλείας και των σωφρονιστικών μηχανισμών,
- την προάσπιση της δημόσιας υγείας,
- την πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας.

Οι αρμοδιότητες αυτές, μερικές εκ των οποίων εκτείνονται όχι μόνο στο στενό δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, αλλά και στον ιδιωτικό τομέα, αναδεικνύουν τον Συνήγορο του Πολίτη σε φορέα πολλαπλών ιδιοτήτων: Διαμεσολαβητή και Ελεγκτικό Μηχανισμό της Νομιμότητας της Διοικητικής Δράσης (Ombudsman), Φορέα Παρακολούθησης της Εφαρμογής και Προώθησης της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης (National Equality Body), Εθνικό Μηχανισμό Πρόληψης (National Preventive Mechanism) και Μηχανισμό Παρακολούθησης (Monitoring Mechanism). Το σύνολο των δράσεων αυτών έχουν επιτρέψει στο Συνήγορο να έρθει σε επαφή με όλο το φάσμα των προβλημάτων και αγκυλώσεων που παρουσιάζονται στη δημόσια σφαίρα, αλλά και στον ιδιωτικό τομέα και την αγορά εργασίας, να αναπτύξει πολλαπλές και σύνθετες δεξιότητες στην αντιμετώπισή τους, να αποκτήσει βαθιά γνώση της εγχώριας και ευρωπαϊκής νομοθεσίας και νομολογίας, αλλά και των αντίστοιχων δράσεων και των πολιτικών, καθιστώντας τον μια μοναδική για την ελληνική πραγματικότητα δεξαμενή σκέψης, γνώσης, δράσης και ανθρώπινου δυναμικού.

Στην συνέχεια παρατίθενται οι συνοπτικοί απολογισμοί των δράσεων αυτών του Συνηγόρου για το τρέχον έτος.

Ίση μεταχείριση και καταπολέμηση των διακρίσεων

Η παρούσα Έκθεση περιγράφει συνοπτικά τα ζητήματα και τις τάσεις που εμφανίζουν οι αναφορές που εξέτασε ο Συνήγορος ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Πρόκειται ουσιαστικά για την αποτύπωση των κρίσιμων ζητημάτων που ανέδειξε η εφαρμογή του Ν. 3896/2010 για την ίση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών, και η πρώτη εφαρμογή του ψηφισθέντος τον Δεκέμβριο του 2016, Ν. 4443/2016 «Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/43/EK περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/EK για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας εργαζομένων». Με τον τελευταίο αυτό νόμο καταργήθηκε ο προηγούμενος Ν. 3304/2005 και επήλθαν οι εξής σημαντικές αλλαγές:

- ενιαία ανάθεση της αρμοδιότητας για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, στον Συνήγορο
- προσθήκη της χρόνιας πάθησης, της οικογενειακής και κοινωνικής κατάστασης και της ταυτότητας φύλου ή των χαρακτηριστικών φύλου, ως λόγων διάκρισης πέραν των ήδη προστατευόμενων, στο πεδίο της απασχόλησης και της εργασίας
- διεύρυνση των τύπων διάκρισης και συμπερίληψη της πολλαπλής διάκρισης, της διάκρισης λόγω νομιζόμενων χαρακτηριστικών, της διάκρισης λόγω σχέσης με άτομα που διαθέτουν ένα από τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά
- συμπερίληψη των εύλογων προσαρμογών στους τύπους απαγορευμένων λόγων διάκρισης και ορισμός της έννοιας σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα Ατόμων με Αναπηρία.

Ο Ν. 4443/2016, σε συνδυασμό με τον Ν. 3896/2010, προσδίδει στον Συνήγορο συνεκτική αρμοδιότητα για ζητήματα ίσης μεταχείρισης στο πεδίο εφαρμογής των δύο αυτών νόμων, αλλά και μια συνολική εποπτεία των διακρίσεων και των τάσεων που αυτές εμφανίζουν στη χώρα μας.

1. Διακρίσεις λόγω φύλου

Τα ζητήματα διακρίσεων λόγω φύλου παραμένουν υπαρκτά και κρίσιμα. Συχνά συνδέονται με στερεοτυπικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις που ενίοτε ενέχουν δομικό χαρακτήρα, πάντως εξακολουθούν να εμφανίζονται τακτικά στη διοικητική πρακτική, αλλά και την πρακτική ιδιωτών, παρά το ισχύον ειδικό πλαίσιο προστασίας.

1.1. Διακρίσεις λόγω φύλου στον δημόσιο τομέα

Στον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, αθέμιτες αποκλίσεις από την οφειλόμενη ισότιμη μεταχείριση ανδρών και γυναικών εξακολουθούν να υφίστανται τόσο στους όρους πρόσβασης στην εργασία, όσο και στην υπηρεσιακή εξέλιξη. Ακόμη κι αν δεν περιλαμβάνονται ευθέως στη νομοθεσία, εμμέσως διαπιστώνονται λόγω του αποτελέσματος που έχει μια κατ' αρχήν ουδέτερη απαίτηση ή κριτήριο. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η έμμεση διάκριση σε βάρος των γυναικών υποψηφίων για τις Σχολές της ΕΛΑΣ και το Πυροσβεστικό Σώμα, λόγω της θέσπισης ενιαίου κατώτατου ορίου ύψους 1.70μ για τα δύο φύλα, όρος που, μολοντί ουδέτερος, θέτει στην πράξη σε μειονεκτική θέση ένα πολύ μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών παρά ανδρών.

Η μητρότητα και οι απαιτήσεις της αποτελεί παγίως ένα ζήτημα που θέτει τις εργαζόμενες γυναίκες σε μειονεκτική θέση. Η απουσία τους από την εργασία λόγω μητρότητας επιφέρει εν γένει αρνητικές συνέπειες στα εργασιακά τους δικαιώματα, στην επαγγελματική τους ανέλιξη και στην ανάληψη εκ μέρους τους θέσεων ευθύνης. Συστηματικά καταγράφεται στις αναφορές ότι οι εργαζόμενες μητέρες όταν επιστρέφουν στην υπηρεσία τους μετά από άδεια μητρότητας και μολοντί δικαιούνται, σύμφωνα με τη νομοθεσία, να καταλάβουν είτε την ίδια θέση εργασίας είτε ισοδύναμη, στην πράξη αυτό δεν συμβαίνει. Αντίστοιχη έμμεση αρνητική επίπτωση στην υπηρεσιακή εξέλιξη έχει και η συστηματική άρνηση υπολογισμού του διαστήματος που αφορά άδειες μητρότητας στον χρόνο προϋπηρεσίας της υπαλλήλου. Η πρακτική υιοθετείται ακόμη και από το ΑΣΕΠ με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προσκόμματα είτε στην πρόσβαση στην απασχόληση είτε ιδίως στην υπηρεσιακή εξέλιξη της μητέρας υπαλλήλου.

Σοβαρά ελλείμματα πάντως παρατηρούνται σε ό,τι αφορά και το ενιαίο προστατευτικό περιεχόμενο της μητρότητας. Στην πράξη η προστασία της μητρότητας ποικίλλει ανάλογα με το εργασιακό καθεστώς και τον κλάδο απασχόλησης. Είναι ενδεικτικό ότι οι μητέρες, μόνιμοι εκπαιδευτικοί, αποκλείονται από την άσκηση δικαιωμάτων σχετιζόμενων με τη μητρότητα, όπως, από τη δυνατότητα μετατροπής του μειωμένου ωραρίου σε συνεχόμενη άδεια ανατροφής ή το αντίστροφο.

Θετική νομοθετική πρωτοβουλία το 2017, για την οποία ο Συνήγορος είχε κάνει παρέμβαση ήδη από το έτος 2015, υπήρξε η επέκταση της προστασίας από απόλυση, που επιφυλασσόταν μόνον στις φυσικές μητέρες, στις εργαζόμενες που βρίσκονται σε διαδικασία υιοθεσίας, αλλά και στις τεκμαιρόμενες και κυοφόρους μητέρες, στο πλαίσιο της παρένθετης μητρότητας.²⁷⁴

Στερεοτυπικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις έχουν πάντως επιπτώσεις και στα δικαιώματα ισότιμης μεταχείρισης ανδρών εργαζομένων. Μολονότι τα δικαιώματα ανατροφής αφορούν και τους δύο γονείς, η παρεχόμενη προστασία των πατέρων εργαζομένων φαίνεται να υπολείπεται σοβαρά εκείνης των μητέρων, γεγονός που αναδεικνύεται από σειρά υποθέσεων. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις απόρριψης αιτημάτων για χορήγηση σωρευτικής άδειας ανατροφής τέκνου σε εργαζόμενους, με την αιτιολογία μάλιστα ότι η δυνατότητα αυτή επιφυλάσσεται μόνον στις μητέρες. Συχνά στις περιπτώσεις αυτές, η παρέμβαση του Συνηγόρου αποκαθιστά το θιγόμενο δικαίωμα του εργαζόμενου, χρήζει ωστόσο ενιαίας και μη αμφισβητούμενης αντιμετώπισης από τις υπηρεσίες του δημοσίου. Επίσης, σε περιπτώσεις που λόγω ειδικών συνθηκών, οι ευθύνες ανατροφής του πατέρα είναι αυξημένες ως προς την φροντίδα ανηλίκων τέκνων (π.χ. πατέρας μονογονέας), ο Συνήγορος έχει ζητήσει την εφαρμογή ρυθμίσεων, κατ' αναλογία των προβλεπόμενων για την ειδική παροχή προστασίας μητρότητας.

1.2. Διακρίσεις λόγω φύλου στον ιδιωτικό τομέα

Στον ιδιωτικό τομέα, συχνά καταστρατηγείται η εργατική νομοθεσία που προστατεύει εργαζόμενες που βρίσκονται σε κατάσταση εγκυμοσύνης ή έχουν μόλις επιστρέψει από άδεια μητρότητας. Στις περιπτώσεις αυτές, ο Συνήγορος συνεργάζεται στενά με το ΣΕΠΕ, προκειμένου να αντιμετωπιστούν άμεσα, στο πλαίσιο των εργατικών διαφορών και της αποτελεσματικής προστασίας που αυτό παρέχει.

Οι καταγγελίες συμβάσεων εργασίας εργαζομένων που προστατεύονται από απόλυση, εξακολουθούν να λαμβάνουν χώρα, χωρίς την επίκληση σπουδαίου λόγου, κατά παράβαση των διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας. Συχνά, ο σπουδαίος λόγος, η συνδρομή του οποίου επαφίεται στα αρμόδια δικαστήρια, γνωστοποιείται μεταγενέστερα και εξωδίκως από τον εργοδότη, γεγονός που συνιστά παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας. Ο Συνήγορος, πάντως, παγίως κρίνει στις περιπτώσεις αυτές ότι δεν αιτιολογείται δεόντως η καταγγελία της σύμβασης εργασίας προστατευόμενης μητέρας, όταν ο σπουδαίος λόγος γνωστοποιείται μεταγενέστερα στην εργαζόμενη.

274. Ν. 4488/17, αρ. 48

Κατόπιν χειρισμού σειράς υποθέσεων στις οποίες διαπιστωνόταν μεθόδευση από πλευράς εργοδοτών να προβαίνουν σε δηλώσεις οικειοθελούς αποχώρησης εργαζομένων που προστατεύονταν από απόλυση, ο Συνήγορος διατύπωσε συγκεκριμένη νομοθετική πρόταση, για την αντιμετώπιση αυτής της συχνά επαναλαμβανόμενης καταχρηστικής πρακτικής. Με τον νέο Ν. 4488/2017 (άρ. 38), επιχειρείται η προστασία των εργαζομένων από τέτοιες πρακτικές, υπάρχει ωστόσο έντονος προβληματισμός σχετικά με την αποτελεσματικότητα της νέας διάταξης.

Τέλος, ένα ζήτημα που επανέρχεται συχνά, αφορά την υποχρέωση του εργοδότη για τη λήψη μέτρων που διασφαλίζουν την ασφάλεια και την υγεία των εγκύων εργαζομένων στην εργασία τους. Στις περιπτώσεις αυτές, συχνά διαπιστώνονται παραβάσεις της αρχής της πρόνοιας εκ μέρους εργοδοτών.

1.3. Σεξουαλική παρενόχληση

Οι καταγγελίες για σεξουαλική παρενόχληση εξακολουθούν να είναι περιορισμένες για λόγους που άπτονται τόσο της δυσχέρειας απόδειξης των πραγματικών περιστατικών όσο και των αναστολών των θυμάτων, που συχνά σχετίζεται με τον στιγματισμό των ιδίων. Ο Συνήγορος εξέτασε αναφορά για σεξουαλική παρενόχληση εργαζομένης, η οποία απελύθη δύο έτη αργότερα. Το χρονικό διάστημα που είχε μεσολαβήσει μεταξύ της τέλεσης της σεξουαλικής παρενόχλησης και της απόλυσης της εργαζομένης, δεν εμπόδισε τον Συνήγορο να καταλήξει στη διαπίστωση ότι η απόλυση ασκήθηκε καταχρηστικά ως αντίδραση του εργοδότη στην καταγγελία της εργαζομένης, καθώς κατά τη διερεύνηση της αναφοράς προέκυψε ότι σε αντίστοιχες καταγγελίες είχαν προβεί άλλες τέσσερις εργαζόμενες, εκ των οποίων απολύθηκαν οι τρεις το ίδιο χρονικό διάστημα με την καταγγέλλουσα.

2. Διακρίσεις λόγω φυλετικής / εθνοτικής καταγωγής

Ο Συνήγορος παρεμβαίνει σε θέματα που «παραδοσιακά» έχουν καταγραφεί και αντιμετωπίζονται ως διακρίσεις λόγω φυλετικής και εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής (π.χ. Ρομά, πρόσωπα με μη ελληνική καταγωγή, μέλη μειονοτικών ομάδων κ.λπ.). Ο Ν. 4443/2016 συμπεριλαμβάνει ως νέους λόγους διάκρισης το χρώμα και τις γενεαλογικές καταβολές, είναι ωστόσο, αμφίβολο αν οι συγκεκριμένοι λόγοι διάκρισης προσθέτουν κάτι νέο στην ήδη παρεχόμενη προστασία λόγω εθνικής ή φυλετικής καταγωγής.

2.1. Ρομά

Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομά, η επιβίωση δηλαδή, σημαντικού μέρους του πληθυσμού αυτού στο περιθώριο της ελληνικής κοινωνίας, υπό συνθήκες διαβίωσης απολύτως ακατάλληλες για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την ασφάλεια του ατόμου, εξακολουθεί να παραμένει μείζον πρόβλημα που χρήζει συντονισμένης αντιμετώπισης. Στο πεδίο αυτό, ο Συνήγορος εστίασε τις παρεμβάσεις του στα ζητήματα αστικοδημοτικής κατάστασης (μη δημοτολόγηση, αποσπασματική ή με εσφαλμένα στοιχεία καταχώρηση στα ληξιαρχεία, τα δημοτολόγια και τα μητρώα αρρένων), καθώς επίσης και σε θέματα στεγαστικής αποκατάστασης και πρόσβασης στην εκπαίδευση των παιδιών Ρομά.

2.2. Αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αιτούντες άσυλο, αλλά και οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες κατά τη διαμονή τους στη χώρα, συχνά αποτελούν άμεση ή έμμεση διάκριση. Για παράδειγμα, η άρνηση συναλλαγής καταστημάτων των τραπεζών με αιτούντες άσυλο που δεν προσκομίζουν ταξιδιωτικά έγγραφα αποτελεί δυσμενή σε βάρος τους διάκριση λόγω της ιδιότητάς τους ως αιτούντων διεθνή προστασία. Στις περιπτώσεις αιτούντων άσυλο, μεταναστών και προσφύγων, ο Συνήγορος εξετάζει παράλληλα τη διάσταση του φύλου ή και άλλων λόγων διάκρισης στην παρεχόμενη προστασία, προκειμένου να αναδείξει την ανάγκη συνεκτίμησης της διάστασης αυτής κατά τις διαδικασίες που τους αφορούν τόσο στον εντοπισμό ευάλωτων ομάδων και την παροχή κατάλληλης προστασίας, όσο και στη διασφάλιση κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης στις δομές φιλοξενίας.

3. Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων

Τα ζητήματα διακρίσεων λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων αφορούν κατά βάση, είτε ρυθμιστικές επιλογές της Πολιτείας σε ζητήματα ευαίσθητα για όσους εκπροσωπούν διαφορετικές από την πλειοψηφία θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις (αδειοδότηση χώρων λατρείας, αντιρρησίες συνείδησης), είτε μη επαρκώς εμπεδωμένη αντίληψη των αρμοδίων υπηρεσιών για τον διαχωρισμό του κοσμικού από τον θρησκευτικό χαρακτήρα ορισμένων διοικητικών λειτουργιών (ταφή, καταχώρηση στοιχείων νεογνών).

Ειδικά για το θέμα της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας, παρά τη βελτίωση της νομοθεσίας, υπάρχουν ακόμη σημαντικά θέματα που παραμένουν

ανοιχτά και απαιτούν τις διορθωτικές κινήσεις της Πολιτείας, όπως η ασφαλιστική αναγνώριση του χρόνου φυλάκισης των αντιρρησιών, η υπέρμετρη και άνιση, σε σχέση με τους υπηρετούντες στο στρατό, διάρκεια του προς εξαγορά υπολοίπου θητείας και η σύνθεση και λειτουργία των επιτροπών αναγνώρισης αντιρρησιών συνείδησης.

Η ταφή ετερόδοξων πολιτών στα κοιμητήρια αποτελεί σταθερό σημείο αναφοράς, από το οποίο αναδεικνύεται η παραγνώριση του κοσμικού χαρακτήρα των νεκροταφείων που ανήκουν στην αρμοδιότητα των δήμων, αλλά και μια υποβόσκουσα αντίληψη περί δικαιωμάτων ταφής δύο ταχυτήτων, ανάλογα με το θρήσκευμα του τεθνεώτος.

4. Διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης

Η μετάβαση από το ιατρικό-προνοιακό στο κοινωνικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας, σηματοδοτεί την αντιμετώπισή της ως αποτέλεσμα της αδυναμίας ανταπόκρισης του περιβάλλοντος στις ειδικές συνθήκες που δημιουργεί σε συγκεκριμένα άτομα η ύπαρξη κάποιας μακροχρόνιας σωματικής, ψυχικής, διανοητικής ή αισθητηριακής πάθησης. Με τον Ν. 4443/2016, θεσμοθετήθηκε ως μη επιτρεπτό κριτήριο διάκρισης, πέραν της αναπηρίας και η χρόνια πάθηση, ενώ συμπεριλήφθηκε στις μορφές διάκρισης η άρνηση εύλογων προσαρμογών, στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης.

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε επιτυχώς για την επανακατάταξη διαγραφέντος σπουδαστή στην ΕΛΑΣ λόγω χρόνιας πάθησης, αλλά και για την ικανοποίηση αιτημάτων υπηρεσιακής μετακίνησης και ανάθεσης κατάλληλων καθηκόντων σε υπαλλήλους υπηρεσιών με αναπηρία ή χρόνια πάθηση. Επίσης, διαπίστωσε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης από ιδιωτική επιχείρηση, η οποία απέλυσε οροθετικό εργαζόμενο.

Πέρα, όμως, από την εργασία και την απασχόληση, η διασφάλιση των αναγκών των μέτρων εύλογων προσαρμογών αναγνωρίζεται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ, ως μέσο προαγωγής, εν γένει, της ισότητας και της εξάλειψης των διακρίσεων σε βάρος των ΑμεΑ. Παράλληλα, η άρνηση παροχής αυτών, εφόσον δεν συνεπάγονται δυσανάλογο ή αδικαιολόγητο βάρος, αναγνωρίζεται ρητά ως μορφή διάκρισης. Σε αυτό το πλαίσιο, ο Συνήγορος μεσολάβησε για την παραχώρηση αποκλειστικής θέσης στάθμευσης για όχημα ΑμεΑ, αλλά και για την άρση γραφειοκρατικών προσκομμάτων κατά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες (διαδικασία έκδοσης κάρτας για τη δωρεάν μετακίνηση ΑμεΑ).

Τέλος, με τον Ν. 4443/2016, θεσμοθετήθηκε ρητά ως μορφή διάκρισης και η διάκριση λόγω σχέσης, επεκτείνοντας την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και σε πρόσωπα που δεν διαθέτουν τα ίδια προστατευόμενο προσωπικό χαρακτηριστικό, αλλά συνδέονται με πρόσωπα που το διαθέτουν και συμμετέχουν στην φροντίδα τους. Υπό το πρίσμα αυτό, εξετάστηκαν αιτήματα εργαζομένων στον δημόσιο τομέα που ζητούσαν διευκολύνσεις ως προς το ωράριο ή τον τόπο παροχής εργασίας τους για τον λόγο ότι φρόντιζαν οικεία τους πρόσωπα με αναπηρία.

5. Διακρίσεις λόγω ηλικίας

Παρά την καθολική απαγόρευση των ηλικιακών διακρίσεων ως όρου πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση με τον Ν. 4443/2016, στην εθνική νομοθεσία εξακολουθούν να υπάρχουν διατάξεις που αντιβαίνουν στον νόμο, θέτοντας ανώτατα ηλικιακά όρια. Για να μπορεί να θεωρηθεί επιτρεπτή η θέσπιση ανωτάτου ορίου ηλικίας, πρέπει να προκύπτει, μέσω ειδικής αιτιολόγησης, ότι συνιστά αποδεδειγμένα χαρακτηριστικό ουσιώδους σημασίας σε σχέση με την ικανότητα εκτέλεσης συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας, να εξυπηρετεί την επίτευξη θεμιτού στόχου και να είναι εύλογο και αναγκαίο. **Συνήθως, όμως, θεσπίζονται ανώτατα ηλικιακά όρια είτε στερούμενα οποιασδήποτε ειδικής αιτιολόγησης, είτε συνοδευόμενα από ελλιπή ή αόριστη αιτιολόγηση, καθώς οι φορείς δεν επικαλούνται αντικειμενικά στοιχεία που να αιτιολογούν την αναγκαιότητα καθορισμού ανωτάτων ηλικιακών ορίων** (π.χ. ΔΕ Διανομέων στα ΕΛΤΑ, το 40ο έτος, ΠΕ και ΔΕ προσωπικό στον ΟΣΕ, το 40ο και 28ο έτος, αντίστοιχα κ.ά.).

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένα επισημάνει ως πάγια θέση του ότι, όταν προβλέπεται η υποβολή υποψηφίων συγκεκριμένων ειδικοτήτων σε πρακτική δοκιμασία, που αποσκοπεί στον έλεγχο της ικανότητάς τους να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των πραγματικών συνθηκών εκτέλεσης της εργασίας, καθίσταται απρόσφορο και ατελέσφορο μέσο η θέσπιση ανωτάτου ηλικιακού ορίου (π.χ. προκήρυξη 10Κ/2017 της ΑΔΜΗΕ Α.Ε). **Πάντως, σταδιακά, αν και όχι ακόμη ικανοποιητικά, η διοίκηση φαίνεται να αναγνωρίζει τη θεσμικά προβλεπόμενη υποχρέωσή της να αιτιολογεί ειδικά τη θέσπιση ανωτάτων ηλικιακών ορίων κατά την πρόσβαση στην εργασία.** Ορισμένες υπουργικές αποφάσεις περιλαμβάνουν πληρέστερη αιτιολογία από το παρελθόν, χωρίς ωστόσο να επιτυγχάνεται η αποσύνδεση της ηλικίας από τη φυσική κατάσταση των υποψηφίων και την ικανότητά τους να αντεπεξέλθουν στα καθήκοντα των προκηρυσσόμενων θέσεων.

6. Διακρίσεις λόγω οικογενειακής κατάστασης

Ως προστατευόμενο χαρακτηριστικό, στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, η «οικογενειακή κατάσταση» περιλαμβάνει κάθε μορφή οικογενειακής σχέσης, δηλαδή τους βιολογικούς δεσμούς που αναπτύσσονται μεταξύ ενός ζεύγους, των τέκνων και του/των γονέα/ων τους, καθώς και των τέκνων μεταξύ τους. Οι υποθέσεις που διερευνήθηκαν από τον Συνήγορο στο πεδίο αυτό αφορούν διαφορετική μεταχείριση προσώπων λόγω του τύπου ένωσής του με άλλο πρόσωπο του ιδίου ή διαφορετικού φύλου (θρησκευτικός ή πολιτικός γάμος, σύμφωνο συμβίωσης), καθώς και την αδικαιολόγητη κατ' αρχήν διαφορετική μεταχείριση γονέων ή τέκνων μονογονεϊκών οικογενειών και διαζευγμένων ατόμων και των τέκνων αυτών.

7. Διακρίσεις λόγω κοινωνικής κατάστασης

Ο κοινωνικός στιγματισμός του προσώπου που ανήκει σε κοινωνικό υποσύνολο με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά – ή σχετίζεται με αυτό – αναπαράγει στερεότυπα που συντηρούν διακρίσεις. Ο Συνήγορος παρενέβη για την προστασία ευπαθών ομάδων (πρώην φυλακισμένοι, άνεργοι, άτομα που κατοικούν σε περιθωριοποιημένες περιοχές κ.ά.) που υφίστανται διακρίσεις κατά την πρόσβαση στην εργασία, στις κοινωνικοασφαλιστικές και προνοιακές παροχές, καθώς και σε αγαθά και υπηρεσίες.

8. Διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου

8.1. Σεξουαλικός προσανατολισμός

Ο Συνήγορος παγίως επισημαίνει στις παρεμβάσεις του ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός αποτελεί κοινωνικό δεδομένο και στοιχείο της προσωπικότητας ενός ατόμου που προστατεύεται αυτοτελώς στην εθνική και διεθνή νομοθεσία.

Κατά το 2017, ο Συνήγορος έγινε αποδέκτης αναφορών από ομόφυλα ζευγάρια, υπηκόων τρίτων χωρών, που έχουν προβεί σε σύναψη συμφώνου συμβίωσης με Έλληνα πολίτη, Ε.Ε. ή τρίτης χώρας και διαμαρτύρονταν για διακριτική μεταχείριση σε σχέση με αυτή που θα τους επιφύλασσε η διοίκηση αν είχαν τελέσει γάμο. Πρόκειται για υποθέσεις στις οποίες διαπιστώνεται άμεση διάκριση λόγω οικογενειακής κατάστασης (σύναψη συμφώνου αντί γάμου) και έμμεση διάκριση

λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, καθώς τα ομόφυλα ζευγάρια δεν διαθέτουν τη δυνατότητα τέλεσης γάμου.

8.2. Ταυτότητα φύλου

Η ταυτότητα φύλου είναι το σύνολο των χαρακτηριστικών, συμπεριφορών και ενδιαφερόντων, με τα οποία το κάθε άτομο εντάσσεται στην κοινωνία. Κατά το 2017, ο Συνήγορος χειρίστηκε αναφορές με τις οποίες είχε καταγγελλθεί διακριτική μεταχείριση λόγω ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου: α) στον χώρο εργασίας σε δημόσιες υπηρεσίες, β) στην παροχή ιατρικής φροντίδας σε δημόσια νοσοκομεία και γ) στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Ο Συνήγορος θεωρεί, κατ' αρχήν, θετικό βήμα τον Ν. 4491/2017 για τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας, παρόλο που δεν ανταποκρίνεται πλήρως στις ευρωπαϊκές και διεθνείς συστάσεις για θέσπιση γρήγορων, διάφανων και εύκολα προσβάσιμων διαδικασιών αλλαγής των στοιχείων αστυνομικής ταυτότητας και λοιπών εγγράφων ταυτοποίησης των διεμφυλικών ατόμων. **Στο πλαίσιο της διαβούλευσης για τον εν λόγω νόμο, ο Συνήγορος επεσήμανε ειδικότερα την κρισιμότητα διατήρησης του δικαιώματος πρόσβασης των ανήλικων διεμφυλικών ατόμων στη διαδικασία ληξιαρχικής διόρθωσης του φύλου τους. Οι προτάσεις της Αρχής έγιναν, εν μέρει, δεκτές.**

2. Επιστροφές Αλλοδαπών

Ο Συνήγορος έχει ειδική αρμοδιότητα ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου των αναγκαστικών επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών στις χώρες καταγωγής τους (ευρωπαϊκή Οδηγία Επιστροφών 2008/115/ΕΚ, άρθρ. 8 παράγρ. 6, Ν. 3907/2011 άρθρο 23 παράγρ. 6) να ελέγχει με δειγματοληπτικούς ελέγχους όλα τα στάδια της διαδικασίας που ακολουθούν την έκδοση της απόφασης επιστροφής αλλοδαπού, την ενδεχόμενη διοικητική κράτησή του για τη διασφάλιση της απομάκρυνσης και την εκτέλεση της αστυνομικής επιχείρησης με χερσαία, θαλάσσια ή αεροπορική απομάκρυνση.

Ο εξωτερικός έλεγχος επιστροφών το 2017 με μια ματιά

Ο Συνήγορος επισκέφθηκε:

- 7 Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών (ΠΡΟΚΕΚΑ)
- επίσης κρατητήρια αστυνομικών διευθύνσεων και αστυνομικών τμημάτων, στα οποία κρατούνται αλλοδαποί προς επιστροφή

Ο Συνήγορος μετείχε με στελέχη του ως παρατηρητές στις εξής επιχειρήσεις απομάκρυνσης έως τον Νοέμβριο 2017:

- 9 Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις (πτήσεις) με το συντονισμό της FRONTEX, προς το Πακιστάν και τη Γεωργία,
- 24 επανεισδοχές (ακτοπλοϊκές ή αεροπορικές) προς την Τουρκία και
- 2 χερσαίες επιχειρήσεις απομάκρυνσης από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, αντίστοιχα, προς τα αλβανικά σύνορα.

2.1. Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση της δράσης του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών και διοικητικές καθυστερήσεις

Το πρόβλημα μη χρηματοδότησης από 1.7.2015 του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου - Μετανάστευσης (AMIF), παρά τις σχετικές κανονιστικές προβλέψεις, επιλύθηκε στις 13.2.2017 με χρηματοδότηση της δράσης για 2 έτη, ως το τέλος του 2018.

Τα προβλήματα διοικητικών καθυστερήσεων (βλ.ειδική έκθεση Επιστροφών έτους 2016 σελ.10) δεν έχουν ωστόσο εκλείψει για την πρωτογενή δράση των επιστροφών από την ελληνική διοίκηση, η οποία λ.χ. ακόμη το 2017 δεν προβαίνει σε ναύλωση πτήσεων charter για εθνικές επιχειρήσεις επιστροφών, ενώ η προμήθεια κατάλληλων οχημάτων για χερσαίες επιχειρήσεις επιστροφής δεν έχει ακόμη πραγματοποιηθεί.

2.2. Αριθμητικά στοιχεία επιστροφών και κρατουμένων σε Προαναχωρησιακά Κέντρα

Οι αναγκαστικές επιστροφές που υλοποιήθηκαν κατά τους πρώτους 10 μήνες του 2017 κυμαίνονταν στους ίδιους περίπου αριθμούς -και μάλλον αυξητικά- σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Τα διαβιβασθέντα από την ΕΛΑΣ στοιχεία εμφανίζουν 11.187 αναγκαστικές επιστροφές, συμπεριλαμβανομένων των απελάσεων και επαναπροωθήσεων βάσει διμερών συμφωνιών με όμορες χώρες (κατά περίπου 84% πολιτών Αλβανίας), έναντι 10.697 το προηγούμενο έτος για το αντίστοιχο διάστημα.

Ως προς τους χώρους κράτησης, η ΕΛΑΣ ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι την 1.11.2017 κρατούνταν συνολικά 2.598 αλλοδαποί στα Προαναχωρησιακά Κέντρα, αριθμός συντριπτικά μεγαλύτερος (κατά 60%) από τον αντίστοιχο αριθμό των 1.583 κρατουμένων το 2016.

Ο αντίστοιχος αριθμός των προς επιστροφή αλλοδαπών σε αστυνομικά κρατητήρια την 1.11.2017 είναι 974 άτομα, γεγονός που επιβεβαιώνει την εκ των ενότων κράτηση μέχρι να εξευρεθεί χώρος σε Προαναχωρησιακά Κέντρα αλλά και το μεγάλο αριθμό διοικητικά κρατούμενων από την ΕΛΑΣ συνολικά. Ο Συνήγορος χαιρετίζει την παροχή στοιχείων για κρατούμενους εκτός ΠΡΟΚΕΚΑ το 2017, ως έμπρακτο δείγμα διαφάνειας από την ΕΛΑΣ.

2.3. Επισκέψεις σε προαναχωρησιακά κέντρα – Προβλήματα διαδικασίας επιστροφών

Από τις επισκέψεις του Συνηγόρου το 2017 σε Προαναχωρησιακά Κέντρα (ΠΡΟΚΕΚΑ) (Ταύρου, Κορίνθου, Αμυγδαλέζας, Λέσβου, Ξάνθης, Ορεστιάδας, Παρανεστίου) επιβεβαιώθηκαν κάποια από τα προβλήματα που είχαν επισημανθεί στην προηγούμενη ετήσια έκθεσή του (σελ.137), σε σχέση με την Οδηγία Επιστροφών (βλ.επίσης την ειδική ενότητα της παρούσας έκθεσης για την πρόληψη βασανιστηρίων και κακομεταχείρισης):

- ελλιπής ενημέρωση των κρατούμενων ως προς τη διαδικασία σε συνδυασμό με την παντελή έλλειψη διερμηνείας
- διαφοροποίηση κράτησης ανάλογα με την εθνικότητα, η οποία κατά το 2017 στα νησιά εμφανίζεται ως κράτηση ανάλογα με το ποσοστό αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας
- κράτηση για λόγους δημόσιας τάξης χωρίς την αναγκαία πάντα εξειδικευμένη αιτιολογία

Επίσης το 2017 εμφανίζεται το φαινόμενο της κράτησης αλλοδαπών για διάστημα έως και 3 μηνών στα τρία ΠΡΟΚΕΚΑ της Περιφέρειας Αν.Μακεδονίας-Θράκης πριν εισαχθούν στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) Έβρου, γεγονός που οδήγησε τον Συνήγορο να επισημάνει στην ΕΛΑΣ τη ρητή πρόβλεψη του νόμου (άρθρ.9 παρ.1 και 14 παρ.1 Ν.4375/16) για την αντίστροφη διαδικασία, ώστε να εξετάζεται η ευαλωτότητα και η καταγραφή αιτήματος ασύλου των νεοεισερχομένων πριν αυτοί τεθούν σε διαδικασία κράτησης προς επιστροφή.

Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό αφενός με την κατασκευή νέων Προαναχωρησιακών Κέντρων στα νησιά (Κως, Σάμος)- σε χώρους που δημιουργούν προβληματική συνύπαρξη των ΠΡΟΚΕΚΑ με το χώρο πρώτης υποδοχής και ταυτοποίησης του ίδιου πληθυσμού- και αφετέρου με την αύξηση του αριθμού των κρατούμενων κατά 60% στα ΠΡΟΚΕΚΑ της χώρας το 2017, συμπληρώνει την εικόνα της γενίκευσης της κράτησης εν όψει επιστροφής, παρά το γεγονός ότι η Οδηγία Επιστροφών την θεωρεί εξαιρετικό μέτρο που η εφαρμογή του διέπεται από την αρχή

της αναλογικότητας, η οποία επιβάλλει «διαβάθμιση των μέτρων που πρέπει να ληφθούν προκειμένου να εκτελεστεί η απόφαση επιστροφής» (απόφαση ΔΕΕ El Dridi, C-61/11 PPU, 28.4.2011).

2.4. Εξωτερικός έλεγχος σε επιχειρήσεις επιστροφών / επανεισδοχών πολιτών τρίτων χωρών

2.4.1. Κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αεροπορικής απομάκρυνσης

Ο Συνήγορος συμμετείχε με στελέχη του ως παρατηρητές (monitors) σε 9 Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις (πτήσεις) με το συντονισμό της FRONTEX, προς το Πακιστάν και τη Γεωργία. Κατά το 2017 καταγράφεται ως σημαντική βελτίωση των ακολουθούμενων διαδικασιών η μη χρήση μέσων περιορισμού ή δέσμευσης, σε ανταπόκριση της σχετικής διαπίστωσης του Συνηγόρου στην προηγούμενη ετήσια έκθεσή του, που είχε καταγράψει ως σημαντικό πρόβλημα τη δέσμευση, ως επί το πλείστον με μεταλλικές χειροπέδες, ως πάγια διαδικασία, χωρίς εξαιρουμένη κρίση για την αναγκαιότητά της. Γενικότερα οι διαδικασίες διεξάγονται με επαγγελματισμό και ευγένεια από τους συνοδούς αστυνομικούς. Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι η παροχή τροφής και νερού, η χρήση καρτοτηλεφώνου και η προστασία της ιδιωτικότητας των κρατούμενων τηρούνται στις περισσότερες περιπτώσεις και επισήμανε ότι αποτελούν απαρέγκλιτους κανόνες για κάθε επιχείρηση αναγκαστικής απομάκρυνσης.

Παραμένει, ωστόσο, έντονο το πρόβλημα της έλλειψης προηγούμενης έγκαιρης ενημέρωσης των αλλοδαπών για την επικείμενη απομάκρυνσή τους (προ 24 τουλάχιστον ωρών) που δημιουργεί αλυσιδωτά προβλήματα την ημέρα της επιχείρησης απομάκρυνσης. Επίσης γενικότερο πρόβλημα είναι η έλλειψη διερμηνείας από τις ελληνικές αρχές στο σημείο συγκέντρωσης των επιστρεφόμενων (Δ/νση Αλλοδαπών Αττικής). Παρουσιάστηκε επίσης σε κάποιες περιπτώσεις το πρόβλημα της ενημέρωσης της συνοδείας για την κατάσταση της υγείας των επιστρεφόμενων λίγο πριν την επιχείρηση (λ.χ. σε μια επιχείρηση, ενός πάσχοντος από aids κι ενός πάσχοντος από ηπατίτιδα C, για τους οποίους ωστόσο παρασχέθηκε πιστοποιητικό ικανότητας ταξιδιού («fit to travel») από την ιατρό του ΠΡΟΚΕΚΑ Ταύρου.

2.4.2. Επιχειρήσεις επανεισδοχής στην Τουρκία

Το 2017 ο εξωτερικός έλεγχος επικεντρώθηκε στη διαδικασία επανεισδοχής στην Τουρκία πολιτών τρίτων χωρών, κυρίως από τη Λέσβο, αεροπορικώς ή ακτοπλοϊκώς, σε υλοποίηση της Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας της 18.3.2016.

Η βασική διαπίστωση του Συνηγόρου από τις 24 επανεισδοχές -στις οποίες συμμετείχε με παρατηρητές έως τον Νοέμβριο 2017- είναι ότι συνεχίζουν να υφίστανται τα προβλήματα που είχε επισημάνει στην προηγούμενη ετήσια έκθεσή του (σελ.139) και συγκεκριμένα:

- Η μη έγκαιρη ενημέρωση των πολιτών Συρίας ή άλλων τρίτων χωρών ότι πρόκειται να περιληφθούν σε επιχείρηση επανεισδοχής στην Τουρκία.
- Η έλλειψη εξατομικευμένης κρίση για την αναγκαιότητα ή μη δέσμευσης με χειροπέδες.
- Η παράλειψη εφοδιασμού με πιστοποιητικό ιατρικής εξέτασης για την ικανότητα ταξιδιού («fit to travel»).
- Η έλλειψη πληρότητας του υπηρεσιακού φακέλου, που συνοδεύει τους κρατούμενους, ανάλογα με την αστυνομική διεύθυνση προέλευσης, ως προς την εξέλιξη τυχόν αιτήματος διεθνούς προστασίας (απόρριψη σε δεύτερο βαθμό, επιδόσεις κ.λπ.) και το συναφές πρόβλημα της έλλειψης διασύνδεσης των δεδομένων του καταλόγου προς επανεισδοχή με τις αποφάσεις ασύλου.

Ωστόσο, η καλή συνεργασία των αστυνομικών αρχών με την Ανεξάρτητη Αρχή επέφερε σε κάποιες σταδιακές βελτιώσεις της διαδικασίας, όπως η συμπερίληψη κάρτας υγείας των προς επανεισδοχή αλλοδαπών από τη Μόρια, η επισήμανση της ανάγκης πληρότητας του φακέλου μεταγομένων από άλλες αστυνομικές διευθύνσεις προς τη Λέσβο κ.α.

Μείζονα εξέλιξη αποτελεί η αποδοχή από το Αρχηγείο της ΕΛΑΣ της πρότασης της Ανεξάρτητης Αρχής για την εξαίρεση από ενέργειες αναγκαστικής απομάκρυνσης όταν υποβάλλονται αιτήματα προσωρινής διαταγής αναστολής εκτέλεσής της, στην κατεύθυνση του σεβασμού της εκκρεμούς δικαστικής κρίσης και του συνταγματικού δικαιώματος δικαστικής προστασίας.

2.5. Συνεργασία με τον μηχανισμό αναφορών της FRONTEX

Ο ευρωπαϊκός Κανονισμός 2016/1624 για τη μετατροπή της FRONTEX σε Ευρωπαϊκή Ακτοφυλακή - Συνοριοφυλακή²⁷⁵ αποσκοπεί στην ενίσχυση των αρμοδιοτήτων της FRONTEX στη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προβλέπει Μηχανισμό Αναφορών που λειτουργεί υπό τον υπεύθυνο θεμελιωδών δικαιωμάτων της FRONTEX (άρθρ.72). Στο Μηχανισμό Αναφορών έχουν δικαίωμα ευθείας προσφυγής οι θιγόμενοι, τόσο για ενέργειες των οργά-

275. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-29-2016-INIT/el/pdf>

νων της FRONTEX κατά τις επιχειρήσεις της όσο και για τα εμπλεκόμενα όργανα των κρατών-μελών, τα οποία καλούνται να ερευνήσουν τις καταγγελλόμενα γεγονότα και να αναφέρουν τα αποτελέσματα εντός προθεσμίας έξι μηνών στον ευρωπαϊκό φορέα, ενώ η αναφορά κοινοποιείται παράλληλα στον οικείο εθνικό μηχανισμό προστασίας δικαιωμάτων, εν προκειμένω τον Συνήγορο.

Η FRONTEX απευθύνθηκε ήδη στον Συνήγορο του Πολίτη ως εθνικό μηχανισμό προστασίας δικαιωμάτων, ενεργοποιώντας αυτή την πρόβλεψη του Κανονισμού (άρθρο 72.4) περί μηχανισμού εξέτασης καταγγελιών, σε τρεις περιπτώσεις κατά το 2017 για συμβάντα σε επανεισδοχές. Είναι χαρακτηριστικό για την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τον εθνικό μηχανισμό ότι και στις τρεις αυτές περιπτώσεις είχαν υποβληθεί παράλληλα αντίστοιχες αναφορές προς τον Συνήγορο του Πολίτη.

Η πρώτη περίπτωση που παραπέμφθηκε το 2017 από τον Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX για διερεύνηση στις ελληνικές αρχές, αφορούσε πενταμελή οικογένεια πολιτών Συρίας με ανήλικα παιδιά, που βρέθηκαν στις 21.10.2016 κρατούμενοι στα Άδανα κατόπιν αεροπορικής επανεισδοχής από την Κω, ενώ η επιχείρηση αρχικά είχε ως μοναδικό σημείο εκκίνησης τη Λέσβο και επικαλέσθηκαν ότι είχαν εκφράσει επιθυμία να ζητήσουν άσυλο στην Ελλάδα. Οι προσφεύγοντες στη FRONTEX επικαλέσθηκαν την παραβίαση του δικαιώματος πρόσβασης στο άσυλο, των δικαιωμάτων του παιδιού, της προστασίας από «non-refoulement» (μη επαναπροώθηση) και από βασανιστήρια, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση, βάσει του Ευρωπαϊκού Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (υπόθεση CMP 001/2017).

Η ΕΛΑΣ επικαλέσθηκε την από 9-11-2017 ανάθεση έρευνας με δελτίο τύπου από τον (τότε αναπληρωτή) Υπουργό Μεταναστευτικής Πολιτικής και τον ομολόγο του για θέματα Προστασίας του Πολίτη στη Γενική Επιθεωρήτρια Δημόσιας Διοίκησης, η οποία όμως δεν ανταποκρίθηκε προς τον Συνήγορο που της ζήτησε συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα έρευνας και ενημέρωση για τα αποτελέσματα. Τον Οκτώβριο, η FRONTEX κοινοποίησε στον Συνήγορο του Πολίτη την επιστολή της προς τις ελληνικές αρχές, στην οποία επισήμανε ότι έληξε η εξαμηνιαία προθεσμία από τη διαβίβαση της πρώτης αυτής καταγγελίας του ευρωπαϊκού Μηχανισμού Αναφορών και ζήτησε με τη σειρά της ενημέρωση και χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης της έρευνας της Γενικής Επιθεωρήτριας Δημόσιας Διοίκησης. Πέραν του ζητήματος της παραβίασης των διαδικασιών του ευρωπαϊκού Μηχανισμού Αναφορών, ο Συνήγορος επισήμανε προς τις ελληνικές αρχές ότι η επί ένα έτος εκκρεμότητα για την επανεισδοχή της 21.10.2016 υπερβαίνει καταφανώς κάθε εύλογο όριο εσωτερικής έρευνας της Διοίκησης και καταλείπει στους πολίτες περιθώρια εντυπώσεων αδιαφάνειας και συγκάλυψης.

Οι άλλες δύο περιπτώσεις που κοινοποιήθηκαν από τον ευρωπαϊκό Μηχανισμό

Αναφορών στον Συνήγορο, αφορούσαν επικείμενες επανεισδοχές στην Τουρκία, Ιρανού πολίτη την 27.4.2017 (CMP 003/2017) και Πακιστανού πολίτη την 15.5.2017 (CMP 010/2017) αντίστοιχα, οι οποίοι, πέραν του δικαιώματος στο άσυλο και στην προστασία από απομάκρυνση, επικαλέστηκαν και παραβίαση του δικαιώματος αποτελεσματικής προσφυγής και δίκαιης δίκης. Ο Συνήγορος ενημέρωσε τους αρμόδιους φορείς ότι στις αντίστοιχες αναφορές που του υποβλήθηκαν, για τις οποίες παρενέβη άμεσα, είχε τη θετική ανταπόκριση της Διεύθυνσης Διαχείρισης Μετανάστευσης της ΕΛΑΣ, η οποία εξαίρεσε εντέλει τους αιτούντες από την επανεισδοχή λόγω εκκρεμούς αιτήματος προσωρινής δικαστικής προστασίας.

Η συνεργασία του Συνηγόρου του Πολίτη με κάθε αρμόδιο εθνικό και ευρωπαϊκό φορέα που αποσκοπεί στην ουσιαστική διερεύνηση αναφορών και στην αποτελεσματική διαφύλαξη θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως ανακύπτουν από τις ανωτέρω περιπτώσεις, είναι δεδομένη. Ωστόσο, ως προς την θέσπιση διαδικασιών εξωτερικού ελέγχου από τον ευρωπαϊκό Κανονισμό 2016/1624, ο Συνήγορος του Πολίτη διατηρεί τις επιφυλάξεις που είχε διατυπώσει στην προηγούμενη έκθεσή του (βλ. ειδική έκθεση Επιστροφών 2016, σελ.15 επ.²⁷⁶), τόσο για τον ευρωπαϊκό Μηχανισμό Αναφορών όσο και για τη συγκρότηση ευρωπαϊκής δεξαμενής παρατηρητών, στην οποία μάλιστα ο Συνήγορος, ως εθνικός μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου επιστροφών, συμμετείχε το 2017 με 8 στελέχη. Η αναλυτική κριτική του Συνηγόρου συνοψίζεται στην διολίσθηση του ελέγχου των αναγκαστικών επιστροφών, από εθνικούς -πλην ανεξάρτητους και εξωτερικούς- μηχανισμούς ελέγχου, στη FRONTEX, ως ενιαίο φορέα, ταυτόχρονα εκτελεστικό και ελεγκτικό, της διαδικασίας ευρωπαϊκής επιστροφής.

Συμπερασματικά

Η Ανεξάρτητη Αρχή συνεχίζει να έχει ενεργό ρόλο ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου στις διαδικασίες επιστροφών/επανεισδοχών, οι οποίες δεν παύουν να αποτελούν κομβικό σημείο της μεταναστευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εμφανίζοντας, ωστόσο, ποικίλες προκλήσεις για την εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην πράξη και τη διαφάνεια της διοικητικής δράσης, ζητήματα που βρίσκονται στον πυρήνα της αποστολής του θεσμού του Συνηγόρου του Πολίτη.

276. <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.457308>

3. Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας

3.1. Σύσταση και αρμοδιότητες του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.)

Η ανάγκη λειτουργίας ενός ανεξάρτητου και αποτελεσματικού μηχανισμού διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας έχει επισημανθεί από πολλά εθνικά και διεθνή όργανα προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου. Από τον Ιούνιο του 2017,²⁷⁷ ο Συνήγορος του Πολίτη συνιστά τον Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών αυθαιρεσίας (στη συνέχεια αναφέρεται ως Μηχανισμός) του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, της Πυροσβεστικής και του Λιμενικού Σώματος καθώς και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης.²⁷⁸ Η ειδικότερη διαδικασία διερεύνησης των υποθέσεων του Μηχανισμού, η οποία διακρίνεται από τη γενική αρμοδιότητα της Αρχής, περιγράφεται στον Κανονισμό Λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.²⁷⁹

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της γενικής του αρμοδιότητας για την προστασία της νομιμότητας, χειριζόταν ήδη από την αρχή της λειτουργίας του αναφορές για τα σώματα ασφαλείας και τα καταστήματα κράτησης και είχε παρέμβει σε καίρια ζητήματα, ενισχύοντας τη νόμιμη δράση τους.²⁸⁰ Ειδικότερα, η Αρχή έχει ήδη από το 2004 υποβάλει συγκεκριμένες προτάσεις, που αφορούν την πειθαρχική διερεύνηση των καταγγελιών για αστυνομική βία,²⁸¹ με σκοπό να ελέγχεται αποτελεσματικά η παράβαση των νομίμων ορίων άσκησης της παρεχόμενης από τον νόμο διακριτικής ευχέρειας των αστυνομικών. Η απουσία αποτελεσματικής διερεύνησης των περιστατικών αυτών από τις ελληνικές αρχές τονίζεται και σε

277. Ν. 4443/2016, το οποίο αντικατέστησε το άρ. 1 Ν. 3938/2013 που προέβλεπε τη λειτουργία του Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας

278. Στο πλαίσιο της παραπάνω ειδικής του αρμοδιότητας, ο Συνήγορος του Πολίτη είναι πλέον ένα από τα είκοσι μέλη του Ανεξάρτητου Δικτύου Θεσμών που δέχονται καταγγελίες κατά των Σωμάτων Ασφαλείας (IPCAN).

279. Φ.10/24727/2017

280. Βλ. Ειδικές Εκθέσεις «Τακτικές άδειες κρατουμένων σε σωφρονιστικά καταστήματα» <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.fulakes.28882>

281. Βλ. <https://www.synigoros.gr/resources/docs/astinomikoi.pdf> και Δελτίο Τύπου της Αρχής για την καταδίκη της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για αστυνομική βία κατά Ελλήνων Ρομά <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.34031>

μία σειρά καταδικαστικές αποφάσεις της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.²⁸²

Με την αρμοδιότητα του Μηχανισμού, ο Συνήγορος εμπλέκεται επιπλέον στη διερεύνηση πειθαρχικών ευθυνών στο προσωπικό των παραπάνω φορέων, ελέγχοντας συμπεριφορές που συνιστούν βασανιστήρια,²⁸³ παράνομες εκ προθέσεως προσβολές της γενετήσιας ελευθερίας, παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις διακριτικής μεταχείρισης. **Η Αρχή δεν υποκαθιστά τον πειθαρχικό έλεγχο αλλά λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά, εξασφαλίζοντας την αποτελεσματική διερεύνηση των περιστατικών αυτών.**

3.2. Αριθμητικά Στοιχεία

Από την έναρξη της λειτουργίας του κατατέθηκαν στο Μηχανισμό συνολικά 117 αναφορές, 11 από ιδιώτες και 112 από την υπηρεσία που διενεργεί τον πειθαρχικό έλεγχο ή άλλους δημόσιους φορείς. Σε 4 περιπτώσεις ο Μηχανισμός δεν είχε αρμοδιότητα παρέμβασης. Στις περισσότερες από αυτές, για τις οποίες ήταν αρμόδιος, ο Συνήγορος του Πολίτη αποφάσισε να παρακολουθήσει στην πειθαρχική έρευνα και να διατυπώσει τις απόψεις του επί του σχετικού πορίσματος. Ήδη έχουν υποβληθεί στο Συνήγορο 7 πορίσματα Ε.Δ.Ε, από τα οποία τα 2 έχουν παραπεμφθεί για συμπλήρωση στο όργανο που διεξήγαγε την έρευνα, σε 1 έγιναν παρατηρήσεις, και στα υπόλοιπα εκκρεμεί η εξέταση. Σε 4 περιπτώσεις ο Συνήγορος διεξάγει ο ίδιος έρευνα, που βρίσκεται σε εξέλιξη. Ως προς το θέμα τους οι καταγγελίες που διερευνώνται αφορούν σε 15 περιπτώσεις συμπεριφορές που συνιστούν βασανιστήρια, σε 15 περιπτώσεις χρήση πυροβόλου όπλου, 14 προσβολές κατά της γενετήσιας ελευθερίας και 53 προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας. Σε 11 περιπτώσεις καταγγέλθηκε ρατσιστικό κίνητρο.

3.3. Αριθμητικά Στοιχεία - Διαδικασία έρευνας από το Μηχανισμό

Ο Μηχανισμός επιλαμβάνεται υποθέσεων αυτεπάγγελα, κατόπιν καταγγελίας ή κατόπιν παραπομπής από τον αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα. Ο Συνήγορος

282. Βλ. ενδεικτικά αποφάσεις Μακαριτζής κατά Ελλάδος, 20.12.2007, Zontul κατά Ελλάδος, 17.1.2012

283. ΠΚ άρ. 137Α

αξιολογεί κάθε υπόθεση που εμπίπτει στην αρμοδιότητά του και αποφασίζει είτε να τη διερευνήσει ο ίδιος είτε να την προωθήσει στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο. Στην πρώτη περίπτωση το πειθαρχικό όργανο πρέπει να αναστείλει την έκδοση απόφασης, μέχρι την κοινοποίηση του πορίσματος του Συνήγορου. Στη δεύτερη περίπτωση, το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο πρέπει να εξετάσει κατά προτεραιότητα την υπόθεση που θα παραπεμφθεί από το Συνήγορο και να ενημερώσει την Αρχή για το αποτέλεσμα της διερεύνησης. Ο Συνήγορος αξιολογεί το αποτέλεσμα της πειθαρχικής διαδικασίας και μπορεί να ζητήσει συμπληρωματική διερεύνηση της υπόθεσης. Το πειθαρχικό όργανο δεν είναι υποχρεωμένο να εφαρμόσει τις συστάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, η απόκλισή του όμως από αυτές πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένη.

Στο πλαίσιο της συνεργασίας μας με την ΕΛΑΣ, το Αρχηγείο της ΕΛΑΣ κοινοποιεί στο Συνήγορο του Πολίτη όλες τις διαταγές διενέργειας Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης (ΕΔΕ) κατ'άρ. 26 παρ. 1 του ΠΔ 120/2008 και Προκαταρκτικής Διοικητικής Εξέτασης (ΠΔΠ) κατ'άρ. 28 παρ. 1 του ΠΔ 120/2008 που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα του Μηχανισμού.

3.4. Παρακολούθηση ενεργειών της Διοίκησης

3.4.1. Στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Νιγρίτας

Κρατούμενος στο Κατάστημα Κράτησης Νιγρίτας κατέθεσε αναφορά²⁸⁴ καταγγέλλοντας βασανισμό του από σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Ο Συνήγορος/ΕΜΗΔΙΠΑ τη διαβίβασε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, το οποίο παρήγγειλε στον οικείο εισαγγελέα τη διενέργεια πειθαρχικής προκαταρκτικής εξέτασης.²⁸⁵

3.4.2. Στην περίπτωση άρνησης του καταγγέλλοντος να καταθέσει στην αστυνομία

Το Αρχηγείο ΕΛΑΣ κοινοποίησε στο Συνήγορο/ΕΜΗΔΙΠΑ²⁸⁶ φάκελο ολοκληρωθείσης ΠΔΕ επί καταγγελίας για συμπεριφορά με ρατσιστικό κίνητρο. Το σχετικό πόρισμα ήταν απαλλακτικό, καθώς ο καταγγέλλων, εκπροσωπούμενος από μη κυβερνητική οργάνωση, είχε αρνηθεί να δώσει κατάθεση με το επιχείρημα ότι δεν εμπιστεύεται τη συγκεκριμένη διαδικασία «ως στερούμενη αντικειμενικής αμε-

284. ΦΥ 231407/17

285. σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 15 Ν. 2298/1995

286. ΦΥ 231698/17

ροληψίας». Ο Συνήγορος/ΕΜΗΔΙΠΑ κατανοεί ότι ένα πόρισμα δεν μπορεί παρά να αποβεί απαλλακτικό, αν μια αρχική καταγγελία δεν καταστεί τελικά δυνατό να υποστηριχθεί από κανένα αποδεικτικό μέσο, ούτε καν από κατάθεση του καταγγέλλοντος, ενώ όλες οι άλλες διαθέσιμες καταθέσεις κατατείνουν στην αντίθετη κατεύθυνση. Εν προκειμένω, ωστόσο, επισήμανε ότι ο διενεργήσας την ΠΔΕ δεν εξάντλησε όλες τις δυνατότητες για απ' ευθείας επικοινωνία με τον καταγγέλλοντα, κάλεσε δε το Αρχηγείο ΕΛΑΣ να αναπέμψει την υπόθεση στην οικεία Αστυνομική Διεύθυνση παραγγέλλοντας συμπλήρωση της έρευνας. Ταυτοχρόνως παρότρυνε τον καταγγέλλοντα να καταθέσει, επισημαίνοντάς του τα εχέγγυα αμερόληπτης διερεύνησης που παρέχει το νέο νομοθετικό πλαίσιο.

3.4.3. Σε δύο περιπτώσεις χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικούς

Ο Συνήγορος παρακολουθεί τη διενέργεια Ε.Δ.Ε. για παράνομη χρήση όπλου από αστυνομικούς κατά τη διάρκεια καταδίωξης υπόπτων για ένοπλη ληστεία. Η Αρχή τόνισε στην ΕΛΑΣ ότι η διασφάλιση της σύννομης χρήσης πυροβόλου όπλου από τους αστυνομικούς,²⁸⁷ συνιστά βασικό συντελεστή της σύννομης αστυνομικής δράσης. Προκειμένου δε η ελεγχόμενη συμπεριφορά να είναι ορθή, πρέπει ενδεικτικά να διερευνηθεί εάν είχαν εξαντληθεί όλα τα ηπιότερα και εξίσου πρόσφορα μέσα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου, εάν υπήρχε προειδοποίηση του αστυνομικού για τη χρήση όπλου και εάν είχε γίνει στάθμιση κόστους – οφέλους ώστε η επικινδυνότητα που εμπεριέχει ακόμα και μία προειδοποιητική βολή να ήταν ανάλογο προς το σκοπό που ήθελε να επιτελέσει ο αστυνομικός. Ο Συνήγορος θεωρεί ιδιαίτερα κρίσιμο για την πληρότητα του ελέγχου, να επεκτείνεται η διερεύνηση του αρμόδιου πειθαρχικού οργάνου στα παραπάνω ζητήματα, με ρητή αναφορά στα αντίστοιχα αποδεικτικά μέσα.²⁸⁸

Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε εντός 2 μηνών από την κοινοποίηση διαταγής διενέργειας ΠΔΕ το σχετικό πόρισμα της Διεύθυνσης Ασφάλειας Θεσσαλονίκης σχετικά με καταγγελία παράνομης χρήσης πυροβόλου όπλου και απειλής από αστυνομικό σε τροχαίο επεισόδιο που ενεπλάκη ως ιδιώτης στην Καλαμαριά.²⁸⁹ Το πόρισμα ήταν απαλλακτικό, κατόπιν ενδελεχούς έρευνας και αδυναμίας διαπίστωσης των καταγγελλθέντων περιστατικών που στηρίζονταν σε εκατέρωθεν ισχυρισμούς των εμπλεκόμενων στο τροχαίο επεισόδιο. Ωστόσο, ο Συνήγορος απηύθυνε προς τις αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΛΑΣ δύο παρατηρήσεις επί της διαδικασίας:

287. Ν.2168/93

288. ΦΥ 230988/17

289. ΦΥ 232456/17

- η επισκόπηση τυχόν βιντεοληπτικού υλικού από το σημείο του προς εξακρίβωση περιστατικού να διενεργείται από τον ίδιο τον διενεργούντα την ΠΔΕ, κάτι που δεν φαίνεται να κατέστη δυνατό εν προκειμένω, λόγω διαβίbasής του ως τμήματος δικογραφίας από το ΑΤ Καλαμαριάς στην οικεία Εισαγγελία Πρωτοδικών.
- η χρήση δεδομένων ποινικού μητρώου, επιτρεπτή κατ' αρχήν για τη λειτουργία των διωκτικών αρχών, ασκείται υπό τους όρους του ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου, σύμφωνα με το νόμο²⁹⁰ και με την προϋπόθεση της αναγκαιότητας και προσφορότητας για τον επιδιωκόμενο σκοπό (αρχή της αναλογικότητας). Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέφρασε την επιφύλαξη ότι στοιχεία ποινικού μητρώου που δεν τελούν σε αιτιώδη συνάφεια με την προς διερεύνηση πράξη είναι όχι απλώς περιττά αλλά μπορεί να πλήξουν την αναγκαία αμεροληψία για τη διερεύνηση μιας καταγγελίας περιστατικού αυθαιρεσίας. Εν προκειμένω, το συμπέρασμα του διενεργήσαντος την ΠΔΕ δεν στηρίχθηκε στα στοιχεία αυτά.

3.4.4. Στην περίπτωση καταγγελιών για άσκηση βίας κατά τον διοικητικό έλεγχο από αστυνομικούς

Το Αρχηγείο της ΕΛΑΣ κοινοποίησε στο Συνήγορο καταγγελία πολίτη για πράξεις αστυνομικών οργάνων που φέρονταν να έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια διοικητικού ελέγχου. Η Αρχή αποφάσισε να παρακολουθήσει την υπόθεση, τόνισε όμως την πάγια θέση του²⁹¹ ότι οι παράνομες συμπεριφορές που εκδηλώνουν αστυνομικοί, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, διαταράσσουν τη δημόσια τάξη και ασφάλεια με τρόπο ουσιαστικά σοβαρότερο απ' ότι οι ίδιες συμπεριφορές εκ μέρους απλών πολιτών. Σύμφωνα δε με τον Κώδικα Δεοντολογίας των Αστυνομικών,²⁹² ο Αστυνομικός «οφείλει να τηρεί πάντοτε με απόλυτο σεβασμό τις αρχές της αναγκαιότητας, της προσφορότητας (καταλληλότητας) και της αναλογικότητας. Χρησιμοποιεί τα κατά το δυνατόν, ηπιότερα μέσα, αποφεύγοντας κάθε περιττή ενόχληση ή σκληρότητα...». Στο πλαίσιο αυτό ζήτησε τα παραπάνω να ληφθούν υπόψη κατά την πειθαρχική διερεύνηση της υπόθεσης.²⁹³

290. άρθρ.3 Ν. 2472/97

291. Βλ. Ειδική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα: Πειθαρχική – Διοικητική διερεύνηση καταγγελιών σε βάρος Αστυνομικών Υπαλλήλων, Ιούλιος 2004 <https://www.synigoros.gr/resources/docs/astinomikoi.pdf>

292. ΠΔ 254/04, ΦΕΚ 238/Α '

293. ΦΥ 234959/17

3.5. Διενέργεια αυτοτελούς διερεύνησης από τον Μηχανισμό

3.5.1. Για την καταστολή επεισοδίων στη Μόρια Λέσβου

Το Αρχηγείο ΕΛΑΣ κοινοποίησε στο Συνήγορο/ΕΜΗΔΙΠΑ²⁹⁴ τη διαταγή διενέργειας ΕΔΕ επί καταγγελιών για σωματικές βλάβες με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο οι οποίες φέρονται να έλαβαν χώρα στις 18.7.2017 στο κέντρο κράτησης Μόριας και σε αστυνομικά κρατητήρια της Μυτιλήνης κατά την καταστολή επεισοδίων. Ο Συνήγορος/ΕΜΗΔΙΠΑ αποφάσισε να διεξαγάγει απ' ευθείας ανεξάρτητη έρευνα, παράλληλα με τη διενεργούμενη ΕΔΕ, επισήμανε πάντως ότι η διαταγή διενέργειας ΕΔΕ παρίσταται ανατιολόγητα στενή, καθώς περιορίζεται στα γεγονότα του κέντρου κράτησης και δεν επεκτείνεται σε εκείνα των κρατητηρίων. Στο πλαίσιο της απ' ευθείας έρευνας, κλιμάκιο του Συνηγόρου επισκέφθηκε το κέντρο κράτησης και την Αστυνομική Διεύθυνση Λέσβου, ενημερώθηκε από τη διοίκηση του κέντρου και έλαβε αντίγραφα από το μέχρι στιγμής περιεχόμενο του φακέλου της ΕΔΕ, ενώ επικοινωνήσε με μη κυβερνητική οργάνωση προκειμένου να λάβει αντίγραφα ιατρικών βεβαιώσεων καθώς αυτά δεν είχαν μέχρι στιγμής συμπεριληφθεί στο φάκελο της ΕΔΕ. Η έρευνα συνεχίζεται, καθώς ακόμη και ο διενεργών την ΕΔΕ έχει λάβει σχετική παράταση από το Αρχηγείο ΕΛΑΣ.

3.5.2. Για κακοποίηση αλλοδαπών στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου

Ο Συνήγορος του Πολίτη,²⁹⁵ αποφάσισε να διεξαγάγει ανεξάρτητη έρευνα για υπόθεση που τέθηκε υπόψη του αρμοδίως από το Αρχηγείο ΕΛΑΣ, σχετικά με φερόμενη κακοποίηση με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο κατά Αλγερινών κρατουμένων στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου την 31-5-2017 προς καταστολή διαμαρτυρίας τους. Για το σκοπό αυτό είχε ζητήσει, στην αρχική φάση της έρευνας, «τη διαβίβαση το συντομότερο δυνατόν κάθε υπηρεσιακής αναφοράς ή άλλου εγγράφου για το συμβάν της 31-5-2017, καθώς και αντιγράφων των ιατρικών γνωματεύσεων για τους τραυματισθέντες, σύμφωνα με το νόμο²⁹⁶: «Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητεί στοιχεία από οποιαδήποτε δημόσια Υπηρεσία ή Υπηρεσία του ευρύτερου δημόσιου τομέα, οι οποίες υποχρεούνται να τα γνωστοποιούν ή να διαβιβάζουν αντίγραφαΗ υποχρέωση τήρησης ιατρικού απορρήτου δεν αποτελεί λόγο άρνησης χορήγησης των εγγράφων».

Τα πρώτα σχετικά στοιχεία παρασχέθηκαν δύο μήνες μετά, και ο Συνήγορος

294. ΦΥ 232780/17

295. ΦΥ 231701/16

296. άρθρ. 56 παρ.7 Ν. 4443/2016

παρατήρησε ότι η καθυστέρηση χορήγησης συνιστά αντικειμενικό λόγο για την παράταση αντιστοίχως κατά δύο μήνες της αρχικής εκ του νόμου προθεσμίας των 3 μηνών για ανεξάρτητη έρευνα από τον Συνήγορο του Πολίτη. Παρατείνοντας με απόφασή του την προθεσμία αυτή, ο Συνήγορος επισήμανε ότι θα πρέπει να εξευρεθεί τρόπος στο μέλλον να λαμβάνει χωρίς καθυστέρηση τα στοιχεία που χρειάζεται για την έρευνά του, προκειμένου να μην παρατείνεται η εκκρεμότητα ως προς την αποσαφήνιση των πραγματικών περιστατικών που καταγγέλλονται ως περιστατικά αυθαιρεσίας, σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες.

3.5.3. Για κακές συνθήκες κράτησης στη ΓΑΔΑ

Συλληφθείς για ποινική εκκρεμότητα κατέθεσε αναφορά,²⁹⁷ καταγγέλλοντας ότι οι συνθήκες κράτησής του στη ΓΑΔΑ επιδείνωσαν την ήδη επιβαρυνμένη κατάσταση της υγείας του, για την οποία ο ίδιος φέρεται να είχε εξ αρχής ενημερώσει τους αστυνομικούς. Ο Συνήγορος διαβίβασε την αναφορά στο Αρχηγείο ΕΛΑΣ, το οποίο διενήργησε Π.Δ.Ε. και απέστειλε το πόρισμά της. Εκτιμώντας το πόρισμα ως ανεπαρκές καθώς παραλείφθηκε η νομική αποτίμηση ουσιαστών στοιχείων της καταγγελίας, ο Συνήγορος ανέλαβε ο ίδιος να διενεργήσει αυτοτελή συμπληρωματική έρευνα.

3.6. Εκ νέου διερεύνηση σε περίπτωση καταδικαστικής απόφασης ΕΔΔΑ

Οι καταδίκες της Ελλάδας ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με τις οποίες διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική διαδικασία ή την εκδίκαση της υπόθεσης, αναδεικνύουν τη σημασία της αρμοδιότητας του Μηχανισμού να επανεξετάζει τις αποφάσεις αυτές και να αποφασίζει για την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης, προκειμένου να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή ανεξάρτητα από την αρχική εκδίκαση της υπόθεσης.

Κατά το 2017 ο Συνήγορος άσκησε τη συγκεκριμένη αρμοδιότητα, κατόπιν δι-
αβίβασης από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους της εκκρεμότητας συμμόρφω-
σης της χώρας μας στην απόφαση Zontul κατά Ελλάδος του ΕΔΔΑ της 17.1.2012,
στην οποία το Δικαστήριο αναφέρθηκε σε συγκεκριμένες αμφιβολίες ως προς την
ύπαρξη ενδελεχούς και αποτελεσματικής πειθαρχικής έρευνας κατά λιμενικών
οργάνων, η οποία είχε καταλήξει σε μικρές πειθαρχικές ποινές για ήσσονα παρα-
πτώματα το 2001, σε βάρος μετανάστη από την Τουρκία που κατήγγειλε το βιασμό

297. ΦΥ 231567/17

του με γκλομπ. Στο σχετικό πόρισμα της ΕΔΕ του 2001 ο βιασμός για τον οποίο παραπονέθηκε το θύμα μεταφέρθηκε ως «*ράπισμα*» και «*άσκηση ψυχολογικής βίας*». Η Ανεξάρτητη Αρχή αποφάσισε την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης και επιφυλασσόμενη της αρμοδιότητάς της για ανεξάρτητη διερεύνηση, ζήτησε από τον Αρχηγό του Λιμενικού Σώματος να διατάξει νέα πειθαρχική έρευνα της υπόθεσης, στην οποία να ληφθούν υπόψη οι διαπιστώσεις του ΕΔΔΑ, σημειώνοντας ότι το πειθαρχικώς ελεγκτέο παράπτωμα περιγράφεται στην παρ.86 της απόφασης ΕΔΔΑ ως βιασμός σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά που αμετακλήτως διαπιστώθηκαν από το Ναυτοδικείο Χανίων²⁹⁸ και το Αναθεωρητικό Ναυτοδικείο.²⁹⁹

Το ελληνικό δικαστήριο χαρακτήρισε την πράξη ως σοβαρή προσβολή της γενετήσι-ας και ανθρώπινης αξιοπρέπειας και το ΕΔΔΑ ως βασανιστήριο, πράξεις που αμφότε-ρες εμπίπτουν στα βαρύτερα αδικήματα του 137Α Π.Κ. και ο Συνήγορος παρατήρησε:

- ότι η ερμηνεία του άρθρ.3 της ΕΣΔΑ από το ΕΔΔΑ στην *ad hoc* υπόθεση Zontul δεσμεύει την κρίση κάθε αρμοδίου οργάνου λόγω ενότητας της έννομης τάξης, επομένως η υπαγωγή στο άρθρ.137Α πρέπει να γίνει υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ όπως ερμηνεύθηκε από το ΕΔΔΑ στην περίπτωση αυτή
- Ανεξαρτήτως πάντως νομικού χαρακτηρισμού του περιστατικού ως βασανιστηρίου ή άλλης βαριάς προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, το ελεγκτέο πειθαρχικό παράπτωμα είναι διάφορο του ήδη ερευνηθέντος πειθαρχικώς και δεν κωλύεται (*ne bis in idem*) η νέα πειθαρχική διερεύνηση της υπόθεσης. Σε συνέχεια της επιστολής του Συνηγόρου του Πολίτη, διετάχθη από το Λιμενικό Σώμα η εκ νέου διενέργεια ΕΔΕ για την υπόθεση. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί ένα πρώτο βήμα συμμόρφωσης με τα διαλαμβανόμενα ως προς τις πειθαρχικές διαδικασίες στην απόφαση Zontul κατά Ελλάδος του ΕΔΔΑ, ωστόσο ο Συνήγορος επιφυλάσσεται να εξετάσει το αποτέλεσμα της εκ νέου πειθαρχικής διερεύνη-σης, το οποίο θα του διαβιβασθεί σύμφωνα με το νόμο.³⁰⁰

Η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, αρμόδια για την επιτήρη-ση των μέτρων συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου, σε πρόσφατη συνεδρίασή της,³⁰¹ εξέφρασε την ικανοποίησή της για την απόφαση του Συνηγό-ρου να ζητήσει την επανεξέταση της υπόθεσης Zontul.³⁰²

298. απόφαση 62/2004

299. απόφαση 161/2006

300. υπόθεση 232634/2016

301. Συνεδρίαση της 5-7/12/17

302. <https://www.synigoros.gr/resources/dt-zontul.pdf>

4. Εθνικός μηχανισμός πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

Το 2017 ήταν η τέταρτη χρονιά άσκησης από τον Συνήγορο³⁰³ της ειδικής του αρμοδιότητας ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης των Βασανιστηρίων (ΕΜΠ) σύμφωνα με τη σχετική πρόβλεψη του Νόμου,³⁰⁴ με τον οποίο η Ελλάδα κύρωσε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (1998), που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. το 2002.

Ήδη από τον πρώτο χρόνο ανάθεσης αυτής της αρμοδιότητας στον Συνήγορο, ο ΕΜΠ άρχισε να συγκροτείται και να οργανώνει τη λειτουργία του πάνω στους ακόλουθους τρεις βασικούς άξονες:

- **ανάλυση πεδίου και έκτασης αρμοδιότητας, αναζήτηση καλών πρακτικών και συνεργασιών**
- **καθορισμός της μεθοδολογίας διενέργειας έρευνας, συλλογής στοιχείων, επεξεργασίας και παρουσίασης διαπιστώσεων και προτάσεων**
- **διαμόρφωση κριτηρίων επιλογής των χώρων περιορισμού της ελευθερίας για τη διενέργεια επισκέψεων.**

Στην περίοδο που ακολούθησε ο ΕΜΠ λειτούργησε στο πλαίσιο των παραπάνω κατευθύνσεων, παρόλο που αναγκάστηκε να προσαρμόσει τις δράσεις του στους περιορισμούς που προκαλούσε η εξαρχής έλλειψη οικονομικών πόρων,³⁰⁵ πρόβλημα το οποίο επιλύθηκε, τελικά, στη διάρκεια του δευτέρου εξαμήνου του 2017, οπότε και μπόρεσε να αναπτύξει πλήρως τις δράσεις του, όπως συνοπτικά καταγράφεται στη συνέχεια. Αναλυτική παράθεση των δράσεων και των ευρημάτων από τις αυτοψίες που διενεργήθηκαν θα συμπεριληφθούν στην ειδική έκθεση που θα εκδώσει ο ΕΜΠ για το έτος 2017.

303. άρθρο 23 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών.

304. Ν. 4228/2014

305. Ν. 4228/2014 - παρά την πρόβλεψη από το άρθρο 6 για τη χορήγηση ειδικής πίστωσης για την κάλυψη των δαπανών του: «Οι δαπάνες που προκαλούνται από τη λειτουργία του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης και την εκτέλεση του έργου του, αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο των κατ' έτος εγγεγραμμένων στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης... πιστώσεων, ύστερα από πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη».

4.1. Καταστήματα Κράτησης

4.1.1. Διαπιστώσεις

Από το σύνολο των επισκέψεων του Ε.Μ.Π. σε Καταστήματα Κράτησης (Διαβατά, Κόρινθος, Χίος, Ιωάννινα, Κέρκυρα, Νιγρίτα, Κασσάνδρα, Κομοτηνή, Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού) αλλά και την ανάλυση των στατιστικών στοιχείων του ΥΔΔΑΔ, διαπιστώθηκε ότι κατά το έτος αυτό:

- Εξακολουθεί, σε γενικές γραμμές, να διατηρείται ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων κάτω από το όριο των 10.000, γεγονός που έχει οδηγήσει, κατ' αρχήν, σε σημαντική βελτίωση των συνθηκών κράτησης, χωρίς, ωστόσο, να εκλείπουν περιπτώσεις υπερπληθυσμού σε αρκετά καταστήματα, με αντίστοιχα προβλήματα ως προς τη διαβίωση των κρατουμένων. Σε κάθε περίπτωση, ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί εξαιρετικά επίκαιρη την παλαιότερη πρότασή του, ότι δηλ. η βελτίωση των συνθηκών του εγκλεισμού προϋποθέτει την ολιστική προσέγγιση στη διαχείριση του φαινομένου. Η λήψη νομοθετικών σωφρονιστικών μέτρων δεν είναι παρά μία μόνο πτυχή της μέριμνας που οφείλει η πολιτεία στο πεδίο του ποινικού εγκλεισμού. Σε αυτήν την κατεύθυνση μπορούν να ενταχθούν νομοθετικές παρεμβάσεις για τον εξορθολογισμό των ποινών, την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και τη μείωση του χρόνου εγκλεισμού με την υιοθέτηση εναλλακτικών μέτρων. Η αντιμετώπιση όμως του σωφρονιστικού ζητήματος δεν μπορεί να είναι μόνο νομοθετική, χωρίς παράλληλα την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων και του κατάλληλου προσωπικού. Η ποιότητα των υποδομών και η πληρότητα του ανθρώπινου δυναμικού θα πρέπει να εγγυώνται όρους ασφαλείας και σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά την κράτηση.
- Παραμένουν σημαντικά προβλήματα, η έλλειψη δημιουργικής απασχόλησης των κρατουμένων, η πλημμελής στελέχωση των καταστημάτων με μόνιμους γιατρούς, νοσηλευτικό προσωπικό, κοινωνιολόγους και ψυχολόγους. Επίσης σε κανένα Κατάστημα δεν υπηρετεί, αν και προβλέπεται, εγκληματολόγος.
- Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η απραξία επιβαρύνει περαιτέρω την ήδη επιβαρυνόμενη ψυχολογική κατάσταση των κρατουμένων. Η οργάνωση σεμιναρίων και εργαστηρίων θα συντελέσει στην «αποσυμπίεση» των κρατουμένων και στη διαχείριση των εντάσεων εντός του καταστήματος. Περαιτέρω, θα συμβάλει στη διατήρηση της αυτοεκτίμησης των κρατουμένων και στην ομαλή επανένταξή τους, καθώς η επιμόρφωση αποτελεί επαγγελματικό προσόν. Συναφές είναι και το ζήτημα του εκσυγχρονισμού και εξορθολογισμού της νομοθεσίας για το ποινικό μητρώο, σε σχέση ιδίως με τα κωλύματα διορισμού στο Δημό-

σιο και, γενικότερα, την πρόσβαση των αποφυλακισμένων σε συγκεκριμένα επαγγέλματα (βλ. παρακάτω στην ενότητα για τις θεσμικές παρεμβάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη στο πλαίσιο δράσης του ΕΜΠ).

- Διαπιστώθηκε η απουσία, στη συντριπτική πλειοψηφία των καταστημάτων κράτησης, μόνιμου ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού και, κατά συνέπεια, η δυνατότητα παρούσας του καθ' όλη τη διάρκεια του 24ώρου. Η πρακτική, που συνήθως ακολουθείται να αναλαμβάνει καθήκοντα νοσηλεύτη άτομο από το σωφρονιστικό προσωπικό μπορεί να καλύψει ανάγκες μόνο διοικητικού χαρακτήρα (όπως π.χ. ταξινόμηση φαρμάκων ή καταχώριση πληροφοριών στους φακέλους) αλλά δεν είναι πρόσφορη για τη διενέργεια ιατρικών πράξεων. Πλέον αυτού, κρίνεται απαραίτητο να υπάρχει σε κάθε Κατάστημα απινιδωτής και καρδιογράφος. Τέλος η εγγύτητα του Καταστήματος με Νοσοκομείο ή Κέντρο Υγείας, παρόλο που, καταρχήν, φαίνεται να εξασφαλίζει την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών στους κρατούμενους, εντέλει διαπιστώθηκε ότι προσκρούει στη διαδικασία της μεταγωγής, που είναι πολύπλοκη και χρονοβόρα, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις πιθανόν να επιβραδύνει σημαντικά τη μεταφορά ή ακόμα και να την αποτρέπει.
- Η κοινωνική υπηρεσία των καταστημάτων κράτησης επιτελεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας Γενικών Καταστημάτων Κράτησης τύπου Α' και Β' (Υ.Α. 58819/2003) ένα ιδιαιτέρως σημαντικό έργο, καθώς αφενός συμβάλλει στη βελτίωση της παραμονής των κρατουμένων εντός του καταστήματος και αφετέρου αποτελεί τον συνδετικό κρίκο με το εξωτερικό κοινωνικό περιβάλλον. Πλέον αυτού, οι εκθέσεις της κοινωνικής υπηρεσίας θωρακίζουν την εφαρμογή του θεσμού της άδειας, καθώς αποτελούν ένα εργαλείο δεκτικό αντικειμενικής αξιολόγησης. Εξίσου απαραίτητη κρίνεται και η υπηρεσία ψυχολόγου.

4.1.2. Σημαντικές εξελίξεις

Από τις εξελίξεις στο πεδίο της σωφρονιστικής πολιτικής κατά το έτος αυτό, ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ως ιδιαίτερα σημαντικές:

- Την ίδρυση του πρώτου γυναικείου Αγροτικού Καταστήματος Κράτησης στον Ελαιώνα Θηβών.
- Την έκδοση από το ΥΔΔΑΔ του Πρακτικού Οδηγού Πρόληψης Αυτοκτονιών με τίτλο «Αυτοκτονία στη φυλακή: Πώς να την προλάβω;», ο οποίος διανεμήθηκε στο προσωπικό των καταστημάτων κράτησης.
- Την υπογραφή συμφωνίας μεταξύ της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής και του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου σύμφωνα με την οποία θα προσφέρονται ετησίως 20 υποτροφίες για τη φοίτηση κρατουμένων σε προπτυχιακά προγράμματα.

- Τέλος επισημαίνεται ότι έπαψαν να λειτουργούν τα πειθαρχικά κελιά στο Κατάστημα της Κέρκυρας, τα οποία μετατρέπονται σε μουσειακό χώρο, ενώ γκρεμίστηκαν και τα πειθαρχικά κελιά στο Κατάστημα της Πάτρας, σε συνέχεια σχετικών επικρίσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Ανάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας και του Συνηγόρου του Πολίτη.

4.2. Αστυνομικά Κρατητήρια

Οι επισκέψεις του Μηχανισμού σε Κρατητήρια Αστυνομικών Τμημάτων και Διευθύνσεων ανέδειξαν εκ νέου το προϋπάρχον πρόβλημα της ακαταλληλότητας των χώρων για μακροχρόνια κράτηση. Η Αρχή επισκέφθηκε κρατητήρια που προορίζονται μόνο για διοικητική κράτηση Αλλοδαπών (Διεύθυνση Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης) αλλά και κρατητήρια που δέχονται και τις δύο κατηγορίες ποινικούς και διοικητικούς κρατούμενους (ΑΤ Κω, Χίου, Ιωαννίνων, Ηγουμενίτσας Κρατητήρια Λιμεναρχείου Ηγουμενίτσας). Οι τελευταίοι παραμένουν κρατούμενοι για μεγάλο χρονικό διάστημα. Αντίθετα οι ποινικοί κρατούμενοι παραμένουν για σύντομο χρονικό διάστημα καθώς είτε θα είναι μεταγόμενοι λόγω εκκρεμούς δί-κης είτε θα κρατηθούν στο πλαίσιο του αυτοφώρου.

Οι χώροι είναι μικροί, χωρίς δυνατότητα προαυλισμού, με εξαίρεση τη Χίο, καθώς και με ελλιπή φυσικό φωτισμό και εξαερισμό. Οι κρατούμενοι παραμένουν συνεχώς στα κελιά στερούμενοι πρόσβασης σε κάποιο είδους απασχόληση. Η καθαριότητα όλων των χώρων, χωρίς να παραβλέπεται η προσπάθεια του προσωπικού και των κρατουμένων, κρίνεται ανεπαρκής, γεγονός που επιτείνει τις ήδη δυσμενείς συνθήκες που προκαλεί η στενότητα του χώρου και η μακροχρόνια κράτηση. Η έλλειψη ιατρικού ή νοσηλευτικού προσωπικού, καθιστά δυσχερή την αντιμετώπιση των ιατρικών περιστατικών, δεδομένης της ούτως ή άλλως πολύπλοκης διαδικασίας που απαιτείται για τη μεταφορά του κρατουμένου σε κάποιο νοσηλευτικό ίδρυμα.

Επιπρόσθετα, έντονο πρόβλημα δημιουργείται ως προς τους αλλοδαπούς διοικητικούς κρατούμενους αναφορικά με την σίτιση και τα προϊόντα καθημερινής υγιεινής σε συνδυασμό με τη μεγάλη διάρκεια παραμονής τους στα εν λόγω Τμήματα. Το ποσό που αντιστοιχεί σε κάθε κρατούμενο σε αστυνομικό κρατητήριο δεν επαρκεί για την κάλυψη όλων των αναγκών, δεδομένου ότι ο κρατούμενος επιβαρύνεται με όλα τα έξοδα που τον αφορούν, φαγητό, καφέ, σνακ, σαμπουάν, αφρόλουτρο κλπ. Επιπλέον, παρατηρήθηκε το φαινόμενο ποινικοί κρατούμενοι να κρατούνται στον ίδιο χώρο (κελί) με διοικητικούς κρατούμενους.

Ειδικό ζήτημα του οποίου τη σοβαρότητα έχει επισημάνει επανειλημμένα ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί η διοικητική κράτηση και η προστατευτική φύλαξη

ασυνόδευτων ανηλίκων σε αστυνομικά τμήματα, η οποία λαμβάνει χώρα λόγω της έλλειψης επαρκών θέσεων σε ξενώνες φιλοξενίας ή σε ασφαλείς ζώνες σε χώρους προσωρινής φιλοξενίας. Σε συνέχεια παρεμβάσεων του προς τη διοίκηση ο Συνήγορος επισκέφτηκε αστυνομικά τμήματα όπου κρατούνταν σε συνθήκες υπερσυνωστισμού, για μεγάλο χρονικό διάστημα και χωρίς προαυλισμό ασυνόδευτοι ανήλικοι. Σχετικό Δελτίο Τύπου με επισήμανση των απαράδεκτων συνθηκών κράτησης των ανηλίκων στα αστυνομικά τμήματα στη Βόρεια Ελλάδα εξέδωσε ο Συνήγορος στις 31.7.2017.

Περαιτέρω, αναφορικά με τα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης ο Συνήγορος του Πολίτη επαναφέρει την πρότασή του ότι οι αλλοδαποί κρατούμενοι θα πρέπει να μεταφέρονται άμεσα σε κάποιο προαναχωρησιακό κέντρο καθώς ο εν λόγω χώρος κρίνεται ακατάλληλος για μακροχρόνια κράτηση λόγω παντελούς έλλειψης προαυλισμού.

Πλέον των συνθηκών κράτησης οι χώροι εργασίας και παραμονής του προσωπικού κρίνονται επίσης επιβαρυντικοί για τους ίδιους και την ποιότητα της εργασίας τους.

4.3. Τμήματα Μεταγωγών

Τα Τμήματα Μεταγωγών που επισκέφθηκε ο Μηχανισμός παρουσιάζουν σημαντικά κτιριακά προβλήματα, ανεπαρκή φυσικό φωτισμό εξαερισμό και θέρμανση όπως και έλλειψη προαυλισμού.

4.4. Χώροι Ψυχιατρικής Φροντίδας και Κοινωνικής Μέριμνας

Σε συνέχεια της ενασχόλησης του ΕΜΠ με τις συνθήκες διαβίωσης των φιλοξενούμενων στο Παράρτημα ΑμεΑ Λεχαινών του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (βλ. Ετήσιες Εκθέσεις 2015 & 2016), απεστάλησαν³⁰⁶ έγγραφα προς τον Γενικό Γραμματέα Πρόνοιας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, κ. Καρέλλα Δ., τα οποία έχουν παραμείνει αναπάντητα. Ο ΕΜΠ θα συνεχίσει την παρακολούθηση των συνθηκών διαβίωσης των φιλοξενούμενων προσώπων με βαριά κινητική και νοητική αναπηρία στο εν λόγω πλαίσιο, παρότι οι συνθήκες έχουν βελτιωθεί μετά τις σχετικές παρεμβάσεις του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού σε συνεργασία με την Οργάνωση Lumos (βλ. Ετήσια Έκθεση 2016). Προς το παρόν δεν έχει αποσταλεί εγγράφως η θέση του αρμόδιου Υπουργείου ως προς τις προθέσεις της Διοίκησης για την κα-

306. ΦΥ 122373/37764/22/10//15 και 122373/37764/07/07/17

τάργηση ή την συνέχιση της λειτουργίας του Κέντρου με επαρκή χρηματοδότηση και οργανωτικό σχεδιασμό.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διενήργησε αυτοψία στις 19-12-2016 σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης ανηλίκων και ενηλίκων με σοβαρές νοτικές αναπηρίες ή/και διαταραχές αυτιστικού φάσματος στη Μονάδα Σκαραμαγκά του Παραρτήματος Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Παιδιών με Αναπηρία Βούλας (πρώην Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Παίδων Σκαραμαγκά) του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής (ΚΚΠΠΑ). Η Αρχή θεώρησε ότι επιβάλλεται η βελτίωση των συνθηκών ζωής και φροντίδας των φιλοξενούμενων στη δομή, η σταδιακή της κατάργηση και μεταστέγηση των φιλοξενούμενων σε καταλληλότερη δομή στην κοινότητα. Επίσης, μέλος του Ε.Μ.Π. συνεργάστηκε με κλιμάκιο της Δ/σης Πρόνοιας του Υπουργείου Εργασίας, το οποίο διενεργούσε έλεγχο καταγγελιών κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας για τη Μονάδα Σκαραμαγκά, με συχνή ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με το ζήτημα.

Στις 31/05/2017 κλιμάκιο, αποτελούμενο από τον Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, μέλος του Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού και μέλος του Ε.Μ.Π., επισκέφθηκε το Παράρτημα ΑμεΑ Δυτικής Αττικής προκειμένου να παρακολουθήσει τις διαδικασίες μετεγκατάστασης των ατόμων με αναπηρία στο συγκεκριμένο πλαίσιο και να συνομιλήσει με όλους τους εμπλεκόμενους για τις δυσκολίες του εγχειρήματος. Η Μονάδα Σκαραμαγκά έκλεισε καθώς η μεταστέγηση ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του 2017 με μεταφορά 6 προσώπων στο Παράρτημα ΑμεΑ Ανατολικής Αττικής, 20 προσώπων στο Παράρτημα ΑμεΑ Δυτικής Αττικής και ενός προσώπου σε μονάδα ψυχικής υγείας. Ο Ε.Μ.Π. θα συνεχίσει να παρακολουθεί τις συνθήκες διαβίωσης των προσώπων με σοβαρές νοτικές/ αναπτυξιακές διαταραχές στις νέες δομές εγκατάστασής τους.

Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των Ηλικιωμένων που χρήζουν μακροχρόνιας Φροντίδας και Βοήθειας, τα ηλικιωμένα άτομα δικαιούνται σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπειά τους, τη σωματική και πνευματική ευεξία τους, την ελευθερία και την ασφάλεια τους, καθώς καθίσταται αναγκαίο να εξαρτώνται από άλλους για την υποστήριξη και την φροντίδα τους. Στο πλαίσιο αυτό, κλιμάκιο του ΕΜΠ διενήργησε επίσκεψη - αυτοψία για πρώτη φορά σε ιδιωτική μονάδα περίθαλψης ηλικιωμένων. Θα ακολουθήσουν περισσότερες επισκέψεις σε γηριατρικές δομές φιλοξενίας ηλικιωμένων προκειμένου να καταγραφούν οι συνθήκες διαβίωσης της ιδιαίτερως ευάλωτης αυτής πληθυσμιακής ομάδας.

4.5. Ψυχιατρεία

Ο ΕΜΠ επισκέφθηκε τη ψυχιατρική κλινική του Πανεπιστημιακού Γενικού Νο-

σοκομείου Ιωαννίνων και το ψυχιατρικό τομέα του Γ.Ν. «Γ. Χατζηκώστα». Συγκεκριμένα διενεργήθηκε επίσκεψη- αυτοψία στους δύο ξενώνες του νοσοκομείου και σε ένα διαμέρισμα στην κοινότητα.

Κλιμάκιο μετέβη επίσης και στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης, στο οποίο επισκέφθηκε: τα τέσσερα (4) Τμήματα Οξέων, Πανεπιστημιακή Κλινική Μέσης και Οξέων, Τμήμα Παρατεινόμενης Νοσηλείας, Τμήμα Ψυχιατροδικαστικής (69 ΠΚ), Τμήμα Επανεξέτασης, συνομίλησε με τον Αναπληρωτή Διοικητή του Νοσοκομείου, τις Διευθύντριες Διοικητικού και του Γραφείου Κίνησης, τον Πρόεδρο του ΚΟΙΣΠΕ όπως επίσης και με τους επικεφαλής των ανωτέρω. Αναζητήθηκαν πληροφορίες σχετικά με την καθήλωση ασθενών, τη σίτιση, θέρμανση είδη καθημερινής υγιεινής.

4.6. Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών

Από τις επισκέψεις του Συνηγόρου το 2017 σε Προαναχωρησιακά Κέντρα (ΠΡΟΚΕΚΑ) (Ταύρου, Κορίνθου, Αμυγδαλέζας, Λέσβου, Ξάνθης, Ορεστιάδας, Παρανεστίου) επιβεβαιώθηκαν κάποια από τα προβλήματα που επισημάνθηκαν στην προηγούμενη ετήσια έκθεσή του (σελ.137), όπως η κράτηση σε χώρους που έχουν φτάσει στα όριά τους ή είναι ακατάλληλοι από πλευράς προδιαγραφών της οδηγίας Επιστροφών (άρθρο 30 επ. Ν. 3907/2011).

Οστόσο, αναφέρεται το Προναχωρησιακό Κέντρο στην Αμυγδαλέζα, όπου οι συνθήκες διαβίωσης εμφανίζονται σαφέστατα βελτιωμένες σε σχέση με αυτές που επικρατούσαν σε προηγούμενες επισκέψεις μας, το 2014 και 2016. Ο αριθμός των κρατουμένων έχει κατά πολύ μειωθεί και κατά κανόνα το διάστημα κράτησης των αλλοδαπών δεν υπερβαίνει το εξάμηνο, σε αντίθεση με το παρελθόν, όπου διαπιστωνόταν κράτηση πέραν του ορίου των 18 μηνών του νόμου, η οποία αποτελούσε παράβαση κοινοτικού κανόνα δικαίου. Επίσης ελάχιστες (συγκεκριμένα 1) είναι οι περιπτώσεις ατόμων που κρατούνται, ενώ έχουν ζήσει για χρόνια στη χώρα με νόμιμο τίτλο διαμονής και εξέπυσαν της νομιμότητας λόγω μη έγκαιρης ανανέωσης της άδειας ή του δελτίου αιτούντος άσυλο. Σε αυτό βοήθησε η αλλαγή των διατάξεων της μεταναστευτικής νομοθεσίας που έδωσε δυνατότητα επανένταξης στη νόμιμη διαμονή της κατηγορίας αυτής των αλλοδαπών.

Στα Προαναχωρησιακά Παρανεστίου και Ξάνθης ο αριθμός κρατουμένων διατηρείται σε εύλογα όρια και οι συνθήκες διαβίωσης είναι γενικά ανεκτές, με μικρή υστέρηση της Ξάνθης ως προς την καθαριότητα των θαλάμων. Ως ειδικό πρόβλημα στο Παρανέστι επισημαίνεται ο ελλιπής χώρος προαυλισμού και η κατάργηση παλαιότερων δυνατοτήτων ψυχαγωγίας ή αθλοπαιδιών, λόγω αδυναμίας αξιοποίησης της συνολικής έκτασης του πρώην στρατοπέδου με επίκληση λόγων ασφαλείας εν όψει μείωσης του φυλακτικού προσωπικού. Η παντελής έλλειψη ια-

τρικού προσωπικού αποτελεί κοινό πρόβλημα και στα δύο αυτά Κέντρα, το οποίο φαίνεται να αναπληρώνεται επαρκώς μόνο στην Ξάνθη λόγω γειτνίασης με το τοπικό νοσοκομείο. Κοινό επίσης είναι το πρόβλημα της έλλειψης διερμηνέων, ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών. Στην Ξάνθη αξίζει να επισημανθούν η υποδειγματική μηχανοργάνωση και η πλήρης και αυτόματη λειτουργία κλιμακίου της Υπηρεσίας Ασύλου.

Παραμένουν τα προβλήματα που επεσήμανε ο Συνήγορος στην ειδική έκθεσή του³⁰⁷ τον Απρίλιο 2017 «*Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων. Ζητήματα Διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*»,³⁰⁸ της παντελούς έλλειψης διερμηνείας που δημιουργεί αλυσιδωτά προβλήματα στα Προαναχωρησιακά Κέντρα και της περιστασιακής παροχής ιατρικών υπηρεσιών. Χαρακτηριστικά, στο ΠΡΟΚΕΚΑ Κορίνθου τον Ιούλιο 2017 διαπιστώθηκε ο συνωστισμός στους μαζικούς κοιτώνες σε συνδυασμό με την μικρή διάρκεια (2 ώρες) προαυλισμού και την παντελή έλλειψη ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων για τους κρατούμενους προς επιστροφή. Παραμένει επίσης το πρόβλημα αποσπασματικής παροχής υπηρεσιών υγείας λόγω διακοπής της σύμβασης ΚΕΕΛΠΝΟ. Σημειώνεται ότι ο Συνήγορος προχώρησε σε αυτεπάγγελτη έρευνα για τον θάνατο αλλοδαπού στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου τον Φεβρουάριο του έτους 2017.

4.7. Θεσμικές παρεμβάσεις

4.7.1. Σχετικά με το σωφρονιστικό σύστημα

Ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε στη Γ.Γ. Αντεγκληματικής Πολιτικής του ΥΔ-ΔΑΔ αναλυτικές παρατηρήσεις και σχόλια στο κείμενο στρατηγικού σχεδιασμού της αντεγκληματικής πολιτικής για την τριετία 2018-2020.

4.7.2. Σχετικά με τη διοικητική κράτηση αλλοδαπών

Ο Συνήγορος στην ειδική έκθεσή του με τίτλο «*Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων. Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*» περιλαμβάνει εκτενή σχόλια και παρατηρήσεις σχετικά με το ζήτημα της διοικητικής κράτησης αλλοδαπών.³⁰⁹

307. σελ. 52-53, 56 επ.,

308. https://www.synigoros.gr/resources/docs/greek_ombudsman_migrants_refugees_2017-el.pdf

309. https://www.synigoros.gr/resources/docs/greek_ombudsman_migrants_refugees_2017-el.pdf

4.7.3. Σχετικά με την ψυχική υγεία

- Προτάσεις του Συνηγόρου σχετικά με το μέτρο ασφαλείας της φύλαξης των ακαταλόγιστων δραστών στα ψυχιατρικά νοσοκομεία (βλ. Ετήσιες Εκθέσεις 2015 & 2016) συμπεριλήφθηκαν στις σχετικές διατάξεις του σχεδίου Νόμου «Μέτρα Θεραπείας ατόμων που απαλλάσσονται από την ποινή λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής και λοιπές διατάξεις», το οποίο τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κατά το διάστημα 31/5-12/6/2017. Στο νομοσχέδιο τροποποιούνται διατάξεις των άρθρων 69 & 70 του Ποινικού Κώδικα και καταργούνται τα άρθρα 38 έως 41 του Ποινικού Κώδικα σχετικά με το μέτρο ασφαλείας ακαταλόγιστων ψυχικά ασθενών. Στο άρθρο 19 «Έλεγχος της εκτέλεσης του μέτρου» του σχεδίου νόμου αναφέρεται ρητά ο Συνήγορος του Πολίτη, μεταξύ άλλων σχετικών επιτροπών ή σωμάτων, ως Αρχή ελέγχου εκτέλεσης του μέτρου.
- Επίσης, σε συνέχεια της πολύχρονης ενασχόλησης του Συνηγόρου με το ζήτημα της Ακούσιας Νοσηλείας Ψυχικά Ασθενών - υπό το πρίσμα και της της αρμοδιότητάς του ως ΕΜΠ - ζητήθηκε και έγινε δεκτή από το Υπουργείο Υγείας η συμμετοχή μέλους της Αρχής στην Ομάδα Εργασίας για την Επικαιροποίηση του Θεσμικού Πλαισίου για την Ακούσια Νοσηλεία.³¹⁰

5. Οργάνωση και παροχή υπηρεσιών υγείας

Ανατέθηκε³¹¹ στον Συνήγορο του Πολίτη η άσκηση των καθηκόντων του Συνηγόρου της Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Κατά την άσκηση των καθηκόντων των αρμοδιοτήτων του σχετικά με τα δικαιώματα της υγείας, πρόνοια και κοινωνικής αλληλεγγύης, ο Συνήγορος της Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης εισηγείται προς τα αρμόδια υπουργεία μέτρα για την αποκατάσταση και προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών, την εξάλειψη των φαινομένων κακοδιοίκησης και τη βελτίωση της λειτουργίας των υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης και των σχέσεων τους με τον πολίτη. Περαιτέρω, έχει προβλεφθεί ότι ο Υπουργός Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης μπορεί να παραπέμπει στον Συνήγορο του Πολίτη, προκειμένου αυτός να διερευνεί στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, αναφορές πολιτών που στρέφονται κατά των δημοσίων υγειονομικών και προνοιακών υπηρεσιών.

Στο πλαίσιο της παραπάνω αρμοδιότητάς του, ο Συνήγορος του Πολίτη εξετάζει

310. Αρ. Αποφ. Α1β/Γ.Π.31142 ΦΕΚ 225/ΥΟΔΔ/16/05/17

311. άρθρο 18 παρ. 1 Ν. 3923/04

ένα ευρύ φάσμα προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο χρήστης υπηρεσιών υγείας και είτε συνδέονται με την οργάνωση και λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών υγείας και τη δημόσια υγεία είτε ανακύπτουν από την παραβίαση των δικαιωμάτων των χρηστών υπηρεσιών υγείας. **Σχετικά προβλήματα που έχουν τεθεί κατ' επανάληψη προς διερεύνηση είναι η υποστελέχωση και η έλλειψη υποδομών, η μη πλήρωση των ελάχιστων προδιαγραφών ασφαλούς περίθαλψης, όπου αυτές προβλέπονται, όπως πχ για την ασφαλή χορήγηση αναισθησίας, η πλημμελής τήρηση κανόνων καθαριότητας, απολύμανσης και αντισηψίας, η παράλειψη ενημέρωσης πριν από την συγκατάθεση, η διενέργεια ιατρικών πράξεων χωρίς τη συγκατάθεση του ασθενούς.** Έμφαση δίδεται στην προστασία των δικαιωμάτων ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων, όπως είναι οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με αναπηρίες, οι σωματικά και ψυχικά ασθενείς, οι αλλοδαποί και άλλοι.

Κατά την προηγούμενη χρονιά οι παρεμβάσεις του Συνηγόρου της Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης συνοψίζονται στα ακόλουθα:

Στην Οργάνωση Υπηρεσιών Υγείας επισημάνθηκε:

- ότι οργανωτικά και λειτουργικά προβλήματα δεν δικαιολογούν τη μη πραγματοποίηση βαριατρικών επεμβάσεων στη Βόρεια Ελλάδα και ζήτησε τη λήψη για την κάλυψη της σχετικής ανάγκης,
- ότι της διενέργειας επεμβάσεων διαδερμικής εμφύτευσης αορτικής βαλβίδας θα πρέπει να έχει προηγηθεί η χορήγηση της προβλεπόμενης άδειας στο νοσηλευτικό ίδρυμα που την αιτείται και ζητήθηκε να διερευνηθεί η διενέργεια των επεμβάσεων αυτών στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Πατρών, παρότι δεν είχε ακολουθηθεί η προβλεπόμενη διαδικασία αδειοδότησης.

Σε σχέση με τα δικαιώματα των ασθενών τονίστηκε ότι:

- Παρά την κατοχύρωση του δικαιώματος πρόσβασης στο ιατρικό φάκελο, εξακολουθούν να παρουσιάζονται προβλήματα σε σχέση με την υλοποίησή του στην πράξη.
- Θα πρέπει να επιδεικνύεται συμπόνια από τους επαγγελματίες στον ευαίσθητο χώρο της υγείας και να εξαντλούνται οι προσπάθειες για την εξυπηρέτηση των χρηστών υπηρεσιών υγείας από τις δημόσιες μονάδες υγείας, ιδίως αυτών που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως της τρίτης ηλικίας.
- Θα πρέπει να επιλυθούν τα προβλήματα που σχετίζονται με τη χορήγηση ΑΜΚΑ σε υπηκόους τρίτων χωρών, ιδίως ασυνόδευτους ανήλικους και αιτούντες διεθνούς προστασίας, ώστε να έχουν απρόσκοπτη πρόσβαση σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.
- Η απρόσκοπτη πρόσβαση σε φάρμακα και θεραπείες των οροθετικών ατόμων

αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα και αδιαπραγμάτευτη παράμετρο στην πορεία προς την εξάλειψη της νόσου και θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα για την κάλυψη των συσσωρευμένων και τρεχουσών αναγκών των Εθνικών Κέντρων Αναφοράς της χώρας σε αντιδρασθήρια, για τη διεκπεραίωση των εξετάσεων ποσοτικής μέτρησης ιικού φορτίου και γονοτυπικού ελέγχου που εκκρεμούν και των νέων που προστίθενται καθημερινά.

- Αναφορικά με τη δημόσια υγεία ο Συνήγορος του Πολίτη τόνισε ότι:
- Η αδυναμία της διοίκησης να εφαρμόσει την αντικαπνιστική νομοθεσία οφείλεται στην ανεπάρκεια των ελεγκτικών μηχανισμών να διεξάγουν αποτελεσματικούς ελέγχους και την αλληλοεπικάλυψη των αρμοδιοτήτων διαφορετικών υπηρεσιών για τον έλεγχο των παραβάσεων και την επιβολή προστίμων.

Τέλος, ο Συνήγορος του Πολίτη προχώρησε στη διενέργεια των παρακάτω δύο αυτεπάγγελτων ερευνών:

- Για την άρνηση αναισθησιολόγων του Γενικού Νοσοκομείου Σάμου να συμμετέχουν σε επεμβάσεις τεχνητής διακοπής κύησης και τόνισε ότι το δικαίωμα των γιατρών να αρνηθούν τη διακοπή κύησης για λόγους συνείδησης είναι απολύτως κατοχυρωμένο και για τους ιατρούς του δημοσίου συστήματος υγείας, η άσκησή του δεν θα πρέπει να παρακωλύει την παροχή υπηρεσιών από τις δημόσιες υπηρεσίες.
- Σχετικά με την παύση λειτουργίας ιδιωτικής τράπεζας ομφαλοπλακουντιακού αίματος και τόνισε ότι θα πρέπει να διασφαλιστεί το βιολογικό υλικό της συγκεκριμένης εταιρείας και να ληφθούν μέτρα από το Υπουργείο Υγείας, τον ΕΟΜ και την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα για την αδειοδότηση των ιδιωτικών τραπεζών φύλαξης, τον έλεγχό τους και την προστασία των δικαιωμάτων εκείνων που συναλλάσσονται με αυτές.

5.1. Θέματα υπηρεσιών υγείας

5.1.1. Αδυναμία διενέργειας βαριατρικών επεμβάσεων στη Βόρεια Ελλάδα

Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε 18 αναφορές ασθενών με νοσογόνο παχυσαρκία, οι οποίοι βρίσκονταν στη λίστα αναμονής για την υποβολή τους σε βαριατρικές επεμβάσεις, στο μοναδικό Νοσοκομείο της Βόρειας Ελλάδας, στο οποίο υπάρχει δυνατότητα διενέργειας της συγκεκριμένης επέμβασης. Έπειτα από αναμονή διάρκειας σε κάποιες περιπτώσεις από μερικούς μήνες έως και πάνω από έναν χρόνο, οι ασθενείς παραπονούνταν ότι δεν είχαν καμία ενημέρωση για το πότε θα γίνει η επέμβαση. Από την αλληλογραφία του Συνηγόρου του Πολίτη με τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, ανα-

δείχτηκαν λειτουργικές και οργανωτικές δυσλειτουργίες, οι οποίες τελικά οδήγησαν σε παραίτηση τον μοναδικό γιατρό του Νοσοκομείου που είχε ειδικευση στη συγκεκριμένη επέμβαση. Οι ασθενείς στη λίστα ειδοποιήθηκαν μετά από απαίτηση του Συνηγόρου του Πολίτη με συστημένη αλληλογραφία για τη ματαίωση της επέμβασης. Περαιτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη, επεσήμανε στην αρμόδια ΥΠΕ την ανάγκη να δημιουργηθεί εκ νέου κέντρο αναφοράς στην Βόρειο Ελλάδα στο Δημόσιο Τομέα, ώστε να μην αναγκάζονται οι πολίτες να ταξιδεύουν 500 και πλέον χιλιόμετρα, για να υποβληθούν σε βαριατρικές επεμβάσεις, και ζήτησε τη λήψη μέτρων προς αυτήν την κατεύθυνση (πχ επιμόρφωση ήδη υπηρετούντων χειρουργών).³¹²

5.1.2. Διενέργεια επεμβάσεων διαδερμικής εμφύτευσης αορτικής βαλβίδας από νοσοκομείο που δεν έχει λάβει τη σχετική άδεια

Για ορισμένες σύνθετες και υψηλού κόστους επεμβάσεις έχει θεσπιστεί ειδικό πλαίσιο για τους όρους και τις προϋποθέσεις λειτουργίας των κέντρων που τις διενεργούν. Ειδικότερα, προϋπόθεση για τη νόμιμη διενέργεια επεμβάσεων διαδερμικής εμφύτευσης αορτικής βαλβίδας είναι η αδειοδότηση του αντίστοιχου Κέντρου σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο οικείο νομικό πλαίσιο. Κατά τη διερεύνηση σχετικής αναφοράς από τον Συνήγορο του Πολίτη, προέκυψε ότι η καρδιολογική κλινική του Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου Πατρών, όπου διενεργήθηκε η σχετική επέμβαση στη μητέρα της ενδιαφερομένης, δεν είχε ακολουθήσει τη σχετική διαδικασία, προκειμένου να λάβει την προβλεπόμενη άδεια. Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε να διερευνηθεί με ευθύνη ποίου δεν ακολουθήθηκε η διαδικασία αδειοδότησης που ισχύει από τον Νοέμβριο 2015 και αν είναι νόμιμη η διενέργεια τέτοιων επεμβάσεων έως την ολοκλήρωση της σχετικής διαδικασίας για την αδειοδότηση του Νοσοκομείου. Περαιτέρω, υποδείχθηκε να ληφθεί μέριμνα για την άμεση ολοκλήρωση της διαδικασίας αδειοδότησης του νοσοκομείου για τη διενέργεια εμφύτευσης αορτικής βαλβίδας διαδερμικά ή διακορυφαία και για τη σύνδεση της αδειοδότησης ενός νοσοκομείου για τη διενέργεια της συγκεκριμένης ιατρικής πράξης με την κοινωνικοασφαλιστική κάλυψη της δαπάνης γι' αυτήν. Πέραν τούτου, ο Συνήγορος του Πολίτη επέκρινε τη γραφειοκρατική προσέγγιση των δικαιωμάτων των ασθενών με την υιοθέτηση εντύπου συγκατάθεσης που δεν είναι προσαρμοσμένο στα δεδομένα που θέτει το ισχύον νομικό πλαίσιο για τις συγκεκριμένες επεμβάσεις και δεν τεκμηριώνει ότι έλαβε χώρα η αναλυτική ενημέρωση που πρέπει να προηγηθεί της ενυπόγραφης συγκατάθεσης και αν δόθηκε η δυνατότητα απαντήσεων σε τυχόν ερωτήσεις και απορίες του ασθενούς.³¹³

312. ΦΥ 208157/15, 217377, 218991, 218738, 218433/16

313. ΦΥ 226626/17

5.2. Δικαιώματα Ασθενών

5.2.1. Πρόσβαση στον ιατρικό φάκελο νοσηλευθέντων με ψυχιατρική διαταραχή

Παρά τη σαφήνεια του σχετικού νομικού πλαισίου και τις επιταγές της διαφάνειας και του δημόσιου ελέγχου, εξακολουθεί να είναι προβληματική η πρόσβαση ακόμη και του ίδιου του ασθενούς ή εξουσιοδοτημένου από αυτόν τρίτου προσώπου στον ιατρικό του φάκελο. Τούτο ισχύει ιδίως για τους ψυχικά πάσχοντες, παρότι η πρόσβαση έχει αντιμετωπιστεί θεσμικά, αλλά και επιβάλλεται από τις σύγχρονες απόψεις που ακολουθούνται στην ψυχιατρική. Ασθενής με ψυχιατρική διαταραχή ζήτησε τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη διαμαρτυρούμενος για τη μη χορήγηση του ιατρικού του φακέλου από την ψυχιατρική κλινική του Αιγινήτειου Νοσοκομείου που νοσηλεύτηκε, με την αιτιολογία ότι αυτό επιβάλλεται από το θεραπευτικό σκοπό. Ο Συνήγορος του Πολίτη απηύθυνε επιστολή στην ψυχιατρική κλινική του δημόσιου νοσοκομείου και τόνισε ότι η πρόσβαση του ψυχικά ασθενή στον ιατρικό του φάκελο είναι αναφαίρετο και θεσμικά κατοχυρωμένο δικαίωμά του. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, δόθηκε ο ιατρικός φάκελος στον ασθενή.³¹⁴

5.2.2. Ενσυναίσθηση και σεβασμός του ασθενούς κατά την παροχή φροντίδας υγείας

Στον χώρο της υγείας η κοινωνικοοικονομική κρίση καθιστά αναγκαία περισσότερο από κάθε άλλη στιγμή την ενσωμάτωση της συμπόνιας στην παροχή φροντίδας υγείας από τους επαγγελματίες υγείας και από όλους τους εργαζόμενους στην υγεία και πρόνοια, η οποία εμπεριέχει αξίες, όπως η συμπάθεια, η ενσυναίσθηση και ο σεβασμός. Αυτό επεσήμανε ο Συνήγορος του Πολίτη κατά την εξέταση αναφοράς ηλικιωμένου πολίτη, ο οποίος διαμαρτυρήθηκε, επειδή έμεινε αναπάντητη επιστολή διαμαρτυρίας που υπέβαλε στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Έβρου-Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης σχετικά με την άσχημη αντιμετώπισή του από τις υπηρεσίες του νοσοκομείου κατά την προσπάθειά του να παραδώσει για ιστολογική εξέταση παρασκεύασμα βιοψίας που ελήφθη από το νοσοκομείο του τόπου κατοικίας του. Αναπάντητο αρχικά έμεινε και το έγγραφο του Συνηγόρου του Πολίτη, το οποίο απαντήθηκε τελικά από το εμπλεκόμενο νοσοκομείο, μετά από παρέμβαση της αρμόδιας ΥΠΕ. Ως αιτιολογία για τη μη απάντηση του νοσοκομείου αναφέρθηκε ότι η επιστολή του ενδιαφερόμενου ήταν αόριστη, το παραστατικό του δεν ήταν νόμιμο και το παραπεμπτικό του άλλου δημόσιου νοσοκομείου ελλιπές. Ο Συνήγορος του Πολίτη αντέταξε ότι στο πλαίσιο της γενικότερης

314. ΦΥ 196850/15 www.synigoros.gr/resources/docs/20170321-synopsi.pdf

υποχρέωσης για εξασφάλιση προσβασιμότητας των πολιτών σε υπηρεσίες υγείας έπρεπε να εξαντληθούν όλες οι δυνατότητες της υπηρεσίας για τη συμπλήρωση του παραπεμπτικού από το άλλο νοσοκομείο και τη διερεύνηση για τυχόν δυνατότητα λήψης νέου δείγματος από το εμπλεκόμενο νοσοκομείο, με τελικό στόχο να καλύψει την ανάγκη για παροχή υγειονομικής φροντίδας σε ηλικιωμένο πολίτη. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, ο Διοικητής του νοσοκομείου ζήτησε συγνώμη από τον πολίτη για τη μη απάντηση στην καταγγελία του και έδωσε εντολή για διενέργεια ΕΔΕ.³¹⁵

5.2.3. Προβλήματα στην πρόσβαση σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας των δικαιούχων και αιτούντων διεθνή προστασία και ασυνόδευτων ανηλίκων

Σε συνέχεια μεγάλου αριθμού αναφορών, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε την άρνηση πολλών Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ) της χώρας να χορηγήσουν ΑΜΚΑ σε ασυνόδευτους ανήλικους και αιτούντες διεθνή προστασία, των οποίων το αίτημα καταγράφεται με απλή καταγραφή, λόγω μη πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Από τη διερεύνηση προέκυψε ότι προβλήματα στη χορήγηση ΑΜΚΑ αντιμετωπίζουν και οι δικαιούχοι και αιτούντες διεθνή προστασία, των οποίων το αίτημα είχε καταγραφεί πλήρως, καθώς τους ζητούνται επιπλέον δικαιολογητικά, όπως πχ σύμβαση εργασίας ή ΑΦΜ, παρά τις προβλέψεις της σχετικής νομοθεσίας. Εξ αυτού του λόγου, σε συνδυασμό με τη μη ενεργοποίηση της προβλεπόμενης στον νόμο Κάρτας Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (ΚΥΠΑ), οι κατηγορίες αυτές του πληθυσμού αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα σε σχέση με την πρόσβασή τους σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας, τις οποίες δικαιούνταν να λαμβάνουν με βάση το ισχύον πλαίσιο, αλλά και σε άλλου είδους υπηρεσίες, για τις οποίες απαιτείται ΑΜΚΑ. **Μετά από παρέμβαση της Αρχής, το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής ζήτησε από το Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης να δοθούν κατάλληλες κατευθύνσεις προς τα ΚΕΠ, ώστε να μην παρακωλύεται η χορήγηση ΑΜΚΑ σε δικαιούχους και αιτούντες διεθνή προστασία.** Εν τέλει, προς αποκατάσταση των προβλημάτων, με έκδοση ερμηνευτικής εγκυκλίου³¹⁶ που υπογράφηκε από τους Υπουργούς Υγείας και Μεταναστευτικής Πολιτικής και τον Υφυπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης διευκρινίστηκε ότι: 1) η άδεια διαμονής διεθνούς προστασίας και τα δελτία αιτούντος διεθνή προστασία/αιτήσαντος άσυλο πληρούν τον τύπο των εγγράφων που αιτούνται για την απόδοση ΑΜΚΑ σε ξένους υπηκόους, 2) δεν απαιτείται η ύπαρξη εργασιακής σχέσης ή η παροχή υπηρεσιών ή έργου ούτε φορέα κοινωνικής ασφάλ-

315. ΦΥ 203877/15

316. αρ. πρωτ. 31547/9662/13/2/18

λipsis ή φορέα υγείας και 3) δεν απαιτείται η συμπλήρωση του πεδίου ΑΜΚΑ του εκπροσώπου του ασυνόδετου ανήλικου. Δύο χρόνια, ωστόσο, μετά τη θέση σε ισχύ του άρθρου 33 Ν. 4368/2016 και της ΚΥΑ Α3γ/25132/4.4.2016 (ΦΕΚ Β 908) για την περίθαλψη των ανασφάλιστων και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού, παραμένει σε εκκρεμότητα η έκδοση της ΚΥΠΑ, με συνέπεια να μην είναι δυνατή η δωρεάν πρόσβαση σε όλες τις προβλεπόμενες από το οικείο νομικό πλαίσιο υπηρεσίες και παροχές υγείας όλων εκείνων των κατηγοριών δικαιούχων που λόγω του νομικού καθεστώτος διαμονής τους δεν δικαιούνται να λάβουν ΑΜΚΑ.³¹⁷

5.2.4. Έλλειψη αντιδραστηρίων για τη διενέργεια εξετάσεων γονοτυπικού ελέγχου και ελέγχου ιικού φορτίου σε οροθετικούς

Ο Συνήγορος του Πολίτη παρέλαβε αναφορές σχετικά με τη μεγάλη καθυστέρηση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στη διενέργεια εξετάσεων μέτρησης ιικού φορτίου και τις εξετάσεις γονοτυπικού ελέγχου. Στην ουσία αναφέρεται ότι έχει σταματήσει η διενέργεια των σχετικών εξετάσεων, οι οποίες είναι αναγκαίες, προκειμένου να διαπιστώνεται η εξελικτική πορεία του ιού και να γίνονται οι αναγκαίες προσαρμογές στη φαρμακολογική προσέγγιση και την εν γένει αντιμετώπιση, όταν αναπτύσσεται αντοχή. Από τη διερεύνηση πράγματι επιβεβαιώθηκε η καθυστέρηση, η οποία είναι άμεσα συναρτώμενη με την έλλειψη των απαιτούμενων αντιδραστηρίων και τις διαδικασίες διενέργειας διεθνούς διαγωνισμού για την προμήθειά τους. Παρότι απαντήθηκε ότι το ΚΕΕΛΠΝΟ έχει προβεί στις απαραίτητες ενέργειες, προκειμένου τα εργαστήρια να πραγματοποιούν τις εξετάσεις και να αντιμετωπιστούν τα όποια προβλήματα οφείλονται στις ελλείψεις αντιδραστηρίων, δεν κατονομάζονται οι ενέργειες και το αποτέλεσμα τους. **Ο Συνήγορος του Πολίτη τόνισε ότι η απρόσκοπτη πρόσβαση των οροθετικών ατόμων σε φάρμακα και θεραπείες αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα και αδιαπραγμάτευτη παράμετρο στην πορεία προς την εξάλειψη της νόσου, ενώ οι καθυστερήσεις στη διενέργειά τους μπορεί να έχουν επίπτωση στην υγεία του ίδιου του ασθενή και στη δημόσια υγεία,** και ζήτησε να ενημερωθεί για τους λόγους που δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη ο διεθνής διαγωνισμός, σε ποιο στάδιο βρίσκεται η διαδικασία, πότε αναμένεται η ολοκλήρωσή της και ποια μέτρα πρόκειται να ληφθούν για την επίλυση του προβλήματος άμεσα και οριστικά βάσει δεσμεύσεων και χρονοδιαγράμματος του Υπουργείου και υλοποίηση εξαγγελιών για την πρόσβαση σε εξετάσεις αναγκαίες για την υγεία και τη ζωή.³¹⁸

317. ΦΥ 221556/16, 232752, 228384, 226847/17

318. ΦΥ 221567/16, 225350/17

5.3. Θέματα δημόσιας υγείας

5.3.1. Απαγόρευση καπνίσματος

Ο Συνήγορος του Πολίτη λαμβάνει συνεχώς από το 2013 αναφορές πολιτών που διαμαρτύρονται για τη μη εφαρμογή του Νόμου για την απαγόρευση του καπνίσματος στους δημόσιους χώρους και τη μη προσέλευση της αστυνομίας, όταν καλείται επί τόπου για τη διαπίστωση παραβάσεων. Παρά την αναλυτική και επαρκώς νομοθετημένη απαγόρευση του καπνίσματος από το 2005 και μετά, οι αντικαπνιστικοί νόμοι παραμένουν ανεφάρμοστοι, εξαιτίας της ανυπαρξίας αποτελεσματικών ελέγχων για την εφαρμογή του νόμου την στιγμή που συμβαίνουν οι παραβάσεις, και επιβολής των προβλεπόμενων ποινών στους παραβάτες. Η αδυναμία της δημόσιας διοίκησης να εφαρμόσει αποτελεσματικά το νόμο επιτάχθηκε από την νομοθετημένη παράλληλη αρμοδιότητα και εμπλοκή πολλών δημοσίων υπηρεσιών, καθιστώντας διαφορετικές υπηρεσίες αρμόδιες για τον έλεγχο των παραβάσεων και για τη βεβαίωση προστίμων, ώστε η διαδικασία ελέγχου και επιβολής κυρώσεων να γίνεται δύσκολη και ανεφάρμοστη. Μετά από έρευνα, ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε πόρισμα προς τους συναρμόδιους Υπουργούς, τονίζοντας την ανεπάρκεια των ελεγκτικών μηχανισμών, ιδιαίτερα κατά τις βραδινές ώρες, την ανάγκη συντονισμού των υπηρεσιών που εμπλέκονται στην εποπτεία, έλεγχο και επιβολή προστίμων και κυρώσεων στους παραβάτες, και τη σημασία της σοβαρής εμπλοκής της αστυνομίας στους βραδινούς ελέγχους.³¹⁹

5.4. Αυτεπάγγελτες έρευνες

5.4.1. Άρνηση συμμετοχής αναισθησιολόγων σε επεμβάσεις τεχνητής διακοπής κύησης

Ο Συνήγορος του Πολίτη αποφάσισε τη διενέργεια αυτεπάγγελτης έρευνας σχετικά με την άρνηση των αναισθησιολόγων του Γενικού Νοσοκομείου Σάμου να χορηγούν αναισθησία σε επεμβάσεις τεχνητής διακοπής κύησης, επικαλούμενοι λόγους ηθικής συνείδησης.³²⁰ Ειδικότερα διερευνήθηκαν οι περιστάσεις, υπό τις οποίες προέκυψε η άρνηση, η νομιμότητα της επίκλησης των λόγων ηθικής συνείδησης από τους ιατρούς, οι διαδικασίες ελέγχου που ενεργοποιήθηκαν για την τήρηση των δεοντολογικών και υπηρεσιακών καθηκόντων των ιατρών, καθώς

319. ΦΥ 199955/15, 27558, 225420, 229634, 228365, 224574, 224174/17

320. ΓρΣυν 112/12/7/17

και τα μέτρα που λήφθηκαν για την απρόσκοπτη πρόσβαση των χρηστών υπηρεσιών υγείας σε επεμβάσεις τεχνητής διακοπής κύησης. Με την ολοκλήρωσή της έρευνας, συντάχθηκε πόρισμα προς τον αρμόδιο Υπουργό Υγείας, στο οποίο διαπιστώθηκε ότι υπήρξε αιφνίδια συλλογική μεταστροφή ιατρών σε θέματα συνείδησης, αφού στα χρόνια που υπηρετούν στο Γενικό Νοσοκομείο Σάμου δεν προβλήθηκε στο παρελθόν σχετικό αίτημα. Επίσης, προέκυψε με σαφήνεια ότι η άρνηση των αναισθησιολόγων συνδέεται με προβλήματα συνεργασίας τους με τους ιατρούς του της μαιευτικής-γυναικολογικής κλινικής και τονίστηκε η υποχρέωση της διοίκησης να διερευνήσει την ενδεχόμενη διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος, λόγω άρνησης εκπλήρωσης υπηρεσιακού καθήκοντος, αφού η άσκηση του δικαιώματος άρνησης δεν επιτρέπεται να αποσκοπεί στην αποδέσμευση αυτών που το ασκούν από το υπηρεσιακό ή δεοντολογικό καθήκον για λόγους άλλους από λόγους συνείδησης. Περαιτέρω, επισημάνθηκε ότι, παρότι το δικαίωμα των γιατρών να αρνηθούν τη διακοπή κύησης για λόγους συνείδησης είναι απολύτως κατοχυρωμένο και για τους ιατρούς του δημοσίου συστήματος υγείας, η άσκησή του δεν θα πρέπει να παρακωλύει την παροχή υπηρεσιών από τις δημόσιες υπηρεσίες και να πλήττει τη νομοθετικά κατοχυρωμένη ελευθερία της εγκύου σε τεχνητή διακοπή κύησης. Τούτο ισχύει, ιδίως για περιπτώσεις, όπως η διερευνώμενη, που το δικαίωμα άρνησης ασκείται από το σύνολο των αναισθησιολόγων του μοναδικού δημοσίου νοσοκομείου του νησιού.³²¹

5.4.2. Παύση λειτουργίας ιδιωτικής τράπεζας Ομφαλοπλακουντιακού Αίματος

Ο Συνήγορος του Πολίτη μετά από συνεχή διαμαρτυρία και υποβολή αναφορών πολιτών αποφάσισε³²² αυτεπαγγέλτως τη διερεύνηση της υπόθεσης παύσης επιχειρηματικής δραστηριότητας ιδιωτικής εταιρείας φύλαξης ομφαλοπλακουντιακού αίματος STEM HEALTH HELLAS. Με αφορμή τη συγκεκριμένη υπόθεση εξετάστηκαν η προστασία του βιολογικού υλικού από ιδιωτικές τράπεζες ομφαλοπλακουντιακού αίματος (ΟΠΑ) που παύουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, τα μέτρα που οι αρμόδιες υπηρεσίες έλαβαν και προγραμματίζουν να λάβουν, η τήρηση των βασικών δικαιωμάτων χρηστών υπηρεσιών υγείας, καθώς και οι διαδικασίες αδειοδότησης των ιδιωτικών τραπεζών ΟΠΑ και οι διαδικασίες και τα μέτρα ελέγχου που τέθηκαν σε εφαρμογή από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Με την ολοκλήρωση της έρευνας συντάχθηκε πόρισμα προς τον υπουργό και αναπληρωτή υπουργό Υγείας, σύμφωνα με το οποίο, η συγκεκριμένη ιδιωτική τράπεζα λειτουργούσε ως απλή εμπορική επιχείρηση. Επ' αυτού ο Συνήγορος επεσήμανε

321. ΦΥ 230165/17 <https://www.synigoros.gr/resources/20171006-dt-anaisthiologoi--2.pdf>

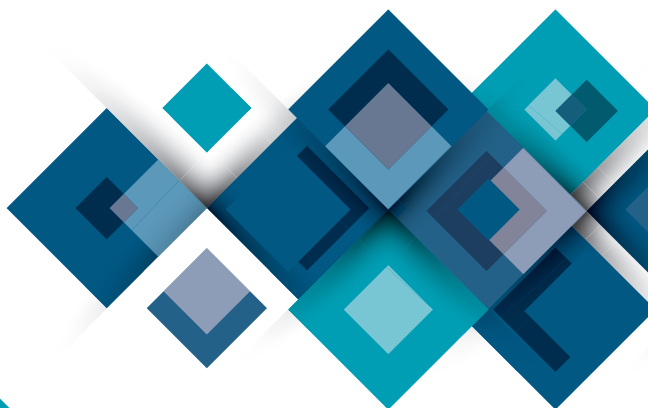
322. ΓρΣυν 112/12/7/17

την ευθύνη του υπουργείου Υγείας που επέτρεψε δια της πολυετούς αδράνειάς του, την εν τοις πράγμασι εν γένει λειτουργία των τραπεζών ΟΠΑ σε καθεστώς αρρύθμιστο. Παράλληλα ευθύνες εντοπίστηκαν και για τον Εθνικό Οργανισμό Μεταμοσχεύσεων (ΕΟΜ) και το αρμόδιο τμήμα του Υπουργείου Υγείας που έχουν επιφορτιστεί με τον έλεγχο των συγκεκριμένων τραπεζών. Ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε να εκδοθεί εγκύκλιος από το υπουργείο Υγείας που θα τονίζει την υποχρέωση ένταξης και φύλαξης στον ιατρικό φάκελο της μητέρας αντιγράφου του υπογεγραμμένου εντύπου συναίνεσης και να ληφθεί μέριμνα για την τήρηση της διαδικασίας ενημέρωσης και των δύο γονέων για τη φύλαξη ΟΠΑ, ώστε να διασφαλίζεται η συνειδητή επιλογή μεταξύ δημόσιας ή ιδιωτικής τράπεζας και η ενημερωμένη συναίνεση των συμβαλλομένων. Περαιτέρω, ζητείται 1) ο ΕΟΜ σε συνεργασία με το υπουργείο Υγείας να επιβλέπει τη διασφάλιση του βιολογικού υλικού της συγκεκριμένης εταιρείας, χωρίς περαιτέρω οικονομική επιβάρυνση των συμβεβλημένων γονέων, και 2) το υπουργείο Υγείας σε συνεργασία με την Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων να προχωρήσει τη διαδικασία αδειοδότησης των ιδιωτικών τραπεζών φύλαξης που έχουν λάβει άδεια και να κινήσει διαδικασίες ελέγχου στις υπόλοιπες.³²³

323. ΦΥ 231565 <https://www.synigoros.gr/resources/20171110-porisma-kp--2.pdf>

|| Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ
ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ

**ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ**

Ο Συνήγορος του Πολίτη, συνήθως με σημείο εκκίνησης τις εκάστοτε ατομικές αναφορές, πέραν του διαμεσολαβητικού και ελεγκτικού του ρόλου, έχει αναδειχθεί σε μείζονα συνομιλητή της Διοίκησης αλλά και της εκτελεστικής εξουσίας, ως προς την οργάνωση των δημοσίων υπηρεσιών, τις δημόσιες πολιτικές την προώθηση προτάσεων που ζητούν την ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας για βελτίωση του νομικού-κανονιστικού πλαισίου, αλλά και τον σχολιασμό νομοθετικών πρωτοβουλιών, σχεδίων και εκθέσεων διαφόρων φορέων της Πολιτείας. Έχοντας το προνόμιο να συγκεντρώνει ευρεία γνώση, βαθιά εμπειρία και σφαιρική εποπτεία της κατάστασης, υποβάλλει σημαντικό αριθμό νομοθετικών και οργανωτικών προτάσεων προς τις αρμόδιες υπηρεσίες, τους φορείς και την πολιτική ηγεσία των Υπουργείων. **Οι προτάσεις του άλλοτε τυγχάνουν θετικής υποδοχής εξ αρχής, άλλοτε χρειάζεται να τις επαναλάβει περισσότερες φορές, και άλλοτε δεν βρίσκουν ανταπόκριση από την Διοίκηση, πράγμα που συχνά οδηγεί σε αδιέξοδες καταστάσεις.** Σε κάποιες περιπτώσεις, η Πολιτεία αναγκάζεται εξ άλλων λόγων (λ.χ. δικαστικών αποφάσεων) να υιοθετήσει με μεγάλη καθυστέρηση απόψεις που είχε διατυπώσει ο Συνήγορος, και τις οποίες εάν είχε υλοποιήσει εγκαίρως, θα είχε αποκομίσει σημαντικά οφέλη, τόσο η ίδια όσο και οι πολίτες.

Οι προτάσεις του έτους 2017 παρουσιάζονται στη συνέχεια συνοπτικά με γνώμονα το Υπουργείο ή το φορέα προς τον οποίο υπεβλήθησαν, και με αναφορά στην τυχόν υπάρχουσα ανταπόκριση.³²⁴ Όπου δεν αναφέρεται συγκεκριμένη ανταπόκριση της διοίκησης, αυτό σημαίνει είτε ότι οι προτάσεις είναι πρόσφατες και δεν έχουν τύχει ακόμη επεξεργασίας από τη Διοίκηση, είτε ότι δεν έχει επιτευχθεί ακόμη η σκοπούμενη σύγκλιση απόψεων και η διαμεσολαβητική προσπάθεια συνεχίζεται.

1. Φορέας: ΑΑΔΕ

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ να σταματά η χρέωση με τέλη κυκλοφορίας πολιτών οι οποίοι είχαν πωλήσει τα οχήματά τους σε αγοραστές που δεν είχαν ολοκληρώσει την μεταβίβαση εάν υπήρχε δικαστική απόφαση η οποία καταδίκασε τον αγοραστή για μη ολοκλήρωση της μεταβίβασης.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Εκδόθηκε η ΠΟΛ 1136/2017 με την οποία υποχρεώνονται οι ΔΟΥ να εφαρμόζουν την δικαστική απόφαση και να μεταφέρουν τα επιβληθέντα τέλη κυκλοφορίας από τον πωλητή στον αγοραστή.³²⁵

324. Αναφορά Υπουργείων με αλφαβητική σειρά

325. <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.ix.460545>

ΕΠΑΝΗΛΘΕ Η ΠΡΟΤΑΣΗ να αποσταλούν οδηγίες στις ΔΟΥ για την ενιαία εφαρμογή της ΣτΕ 1445/2016, κατά την οποία είναι δυνατή η χωριστή φορολογική κατοικία των συζύγων ώστε να επιτευχθεί η εναρμόνιση της πρακτικής της φορολογικής διοίκησης με την απόφαση του ΣτΕ, τη γνώμη του Συνηγόρου του Πολίτη και τη δεδηλωμένη πρόθεση της ΑΑΔΕ να υλοποιήσει τα παραπάνω.³²⁶

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με την ΠΟΛ.1201/2017 ορίζονται από την ΑΑΔΕ τα πρόσθετα δικαιολογητικά που θα πρέπει να προσκομίζει ο ενδιαφερόμενος στις περιπτώσεις που ένας εκ των συζύγων ή μερών συμφώνου συμβίωσης αιτείται τη μεταβολή της φορολογικής του κατοικίας ενώ ο άλλος παραμένει φορολογικός κάτοικος Ελλάδος.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ συνεργασία ΑΑΔΕ-Συνηγόρου του Πολίτη για τη διατύπωση ενός 'Κώδικα Δικαιωμάτων των Φορολογούμενων', στα πρότυπα του ΟΟΣΑ και στο πρότυπο του Ευρωπαϊκού Κώδικα Φορολογούμενων του 2016 (αρ. πρωτ. 109/16.6.2017). Η πρόταση μελετάται από την ΑΑΔΕ.

ΕΠΑΝΗΛΘΕ Η ΠΡΟΤΑΣΗ να καταργηθούν οι άμεσες διακρίσεις λόγω φύλου, που εμπεριέχονται στη φορολογική νομοθεσία και ειδικότερα η υποχρέωση να υποβάλουν οι σύζυγοι, κατά τη διάρκεια του γάμου, κοινή δήλωση για τα εισοδήματά τους.³²⁷

2. Φορέας: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

ΠΡΟΤΑΘΗΚΑΝ ενόψει της επικείμενης τροποποίησης του νόμου για τα δεσποζόμενα και αδέσποτα ζώα συντροφιάς, συγκεκριμένα μέτρα: α) η διενέργεια ελέγχου της ορθής λειτουργίας των καταφυγίων αδέσποτων ζώων, η κατάργηση της υποχρέωσης των Δήμων για ίδρυση καταφυγίων υπό προϋποθέσεις, η επιβολή κυρώσεων στους Δήμους όταν αποδεδειγμένα δεν μεριμνούν για τα αδέσποτα ζώα της επικράτειάς τους, η πρόβλεψη περιορισμών για το μέγιστο αριθμό διατηρούμενων ζώων στις κατοικίες.

3. Φορέας: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ να εισαχθεί προσθήκη στο άρθρο 87 ΠΚ, ώστε ο χρόνος κράτη-

326. ΦΥ 216077/35304//26/9/16 και 216077/12781/2017/21/3/17

327. άρθρο 67 παρ. 4 Ν.4172/13

σης που πραγματικά διανύθηκε με βάση εκκληθείσα (εξαφανισθείσα) απόφαση, να προσμετράται σε κάθε περίπτωση ως χρόνος έκτισης των μεταγενέστερων καταδικαστικών αποφάσεων για άλλα αδικήματα.

4. Φορέας: Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η τροποποίηση εγκυκλίων³²⁸ με σκοπό να αποσυνδεθεί η χορήγηση μειωμένου ωραρίου σε υπάλληλο γονέα αναπήρου παιδιού από την προϋπόθεση συνοίκησης του με αυτό, ειδικά για την περίπτωση που το παιδί διαμένει σε ίδρυμα.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Το υπουργείο εξέδωσε την υπ' αριθμ. πρωτ. ΔΙ-ΔΑΔ/Φ.69/92/οικ.24248/21.07.2017 εγκύκλιο, υιοθετώντας πλήρως τη θέση του Συνηγόρου.

& Υπουργείο Εργασίας

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ στις προσλήψεις στα Κέντρα Κοινότητας των Δήμων της χώρας, να μην αποκλείεται κανένας κλάδος Κοινωνικών Λειτουργών, είτε ΠΕ είτε ΤΕ, αλλά να αναφέρεται ρητά στις Ανακοινώσεις των φορέων το δικαίωμα συμμετοχής ατόμων που ανήκουν και στις δύο ειδικότητες Κοινωνικών Λειτουργών (ΠΕ/ΤΕ Κοινωνικών Λειτουργών)

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η εξέταση του ενδεχομένου συμπερίληψης της κατηγορίας της μονογονεϊκής οικογένειας στις ειδικές κατηγορίες προστατευόμενων προσώπων του αρ. 1 του Ν. 2643/98, ως αυτόνομης προστατευόμενης κατηγορίας, υπό το πρίσμα των διατάξεων του Ν. 4443/16 περί ίσης μεταχείρισης λόγω οικογενειακής κατάστασης

& Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ στις προσλήψεις προσωπικού αορίστου χρόνου (διαδικασίες που δεν υπάγονται στον έλεγχο του ΑΣΕΠ), να προβλέπεται ρητά στην προκήρυξη η δυνατότητα υποβολής ένστασης από τους υποψήφιους καθώς και να ορίζονται σ' αυτή με σαφήνεια τα κριτήρια επιλογής του εν λόγω προσωπικού.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η απάντηση που είχαμε στο πρώτο έγγραφο της Αρχής ήταν ότι θα ληφθούν υπόψη οι παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η επέκταση του προβλεπόμενου ανώτατου ορίου ηλικίας των τέκνων από το 25ο στο 26ο έτος, όπως ισχύει και για τα σπουδάζοντα τέκνα των

328. Ερμηνευτικών του άρθρου 16 του Ν. 2527/97

ασφαλισμένων των λοιπών ασφαλιστικών φορέων που έχουν ενταχθεί στον ΕΟ-ΠΥΥ, στο πλαίσιο της δυνατότητας ασφάλισης των τέκνων ασφαλισμένων του Οίκου Ναύτου που σπουδάζουν.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Από το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής ενημερωθήκαμε ότι περιελήφθηκε σχετική διάταξη σε σχέδιο νόμου που κατατέθηκε την 1η.11.2017, με την οποία ως όριο ηλικίας για την ασφάλιση τέκνων ως μελών οικογένειας λόγω σπουδών ορίζεται το 26ο.

5. Φορέας: Υπουργείο Εθνικής Άμυνας

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ³²⁹ αναπροσαρμογή του ορίου ηλικίας πέραν του οποίου καθίσταται εφικτή η εξαγορά του υπολοίπου στρατιωτικής θητείας.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Το όριο αυτό μειώθηκε από τα 35 στα 33 χρόνια.³³⁰

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ η συμπλήρωση της διάταξης περί αναβολής της κατάταξης στις Ένοπλες Δυνάμεις όσων αποκτούν την Ελληνική Ιθαγένεια με πολιτογράφηση μέχρι την 31η Δεκεμβρίου του επομένου από την ορκομωσία έτους, προκειμένου να τύχουν ίσης μεταχείρισης όσοι αποκτούν ιθαγένεια μετά την ενηλικίωσή τους λόγω γέννησης και φοίτησης.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η διάταξη συμπληρώθηκε ως εξής: «... ή βάσει άλλης διάταξης, η οποία προβλέπει τη βούληση του ενδιαφερομένου για την απόκτησή της».³³¹

6. Φορέας: Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ στη ΓΓΚΑ η υιοθέτηση νομοθετικής διάταξης, με την οποία να αποσαφηνίζεται ποιού ακριβώς έτους τα εισοδήματα λαμβάνονται υπόψη για τη χορήγηση του ΕΚΑΣ.³³²

329. Ετήσια Έκθεση 2016, σ. 162

330. Με το άρθρο 38 παρ. 2 Ν. 4494/17

331. Με το άρθρο 24 Ν. 4494/17 τροποποιήθηκε το άρθρο 27 παρ. 1 Ν. 3421/05

332. κατ' εφαρμογή του άρθρου 92 του Ν. 4387/16

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με ΚΥΑ³³³ καθορίζονται τα κριτήρια χορήγησης του ΕΚΑΣ για το έτος 2018, και αποσαφηνίζεται πλέον το επίμαχο έτος αναφοράς, αφού λαμβάνονται υπόψη τα εισοδήματα που αποκτήθηκαν το έτος 2016 και συμπεριελήφθησαν στη δήλωση φορολογίας εισοδήματος του φορολογικού έτους 2016.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η τροποποίηση των Υπουργικών Αποφάσεων που διέπουν τη χορήγηση του βοηθήματος ανεργίας αυτοτελώς και ανεξαρτήτως απασχολουμένων ώστε να αντικατασταθεί ο όρος «οικονομικό έτος» με τον όρο «φορολογικό έτος» και να προσαρμοσθεί η κοινωνική νομοθεσία στην τροποποίηση της φορολογικής νομοθεσίας.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ να ανατεθεί στην ΤΔΕ³³⁴ η αρμοδιότητα της απόφασης περί του εάν θεωρείται ότι τελεί σε κατάσταση αφάνειας ασφαλισμένος/συνταξιούχος που έχει εξαφανιστεί, αλλά δεν έχει ακόμη κηρυχθεί σε αφάνεια κατά το μεσοδιάστημα μέχρι την οριστική Απόφαση του Αρμόδιου Πρωτοδικείου.³³⁵

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ, σε σχέση με το δικαίωμα για παροχές ασθένειας σε είδος που έχει απονεμηθεί έως 28.2.2018 σε ασφαλισμένους του ΟΑΕΕ με οφειλές που ανάγονται στα έτη 2011, 2012 και 2013, ανεξαρτήτως αν έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση και την τηρούν, να εξετασθεί η επέκτασή του και στους ασφαλισμένους που έχουν οφειλές από τα έτη 2014, 2015, 2016 και 2017, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ πρόσωπα που στερούνται στέγης και στα οποία παρέχονται υπηρεσίες αστέγων, να εγγράφονται στο Μητρώο Ανέργων του Δήμου, όπου παρέχονται αυτές οι υπηρεσίες, με την προσκόμιση βεβαίωσης του φορέα παροχής υπηρεσιών αστέγων, η οποία υποκαθιστά το δικαιολογητικό - τεκμήριο κατοικίας και καθορίζει την εγγύτητα με την αρμόδια υπηρεσία του ΟΑΕΔ.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ να εξετάζεται η διαγραφή του ασφαλιστικού χρόνου για τον οποίο οφείλονται εισφορές και να χορηγείται σύνταξη με υπολογισμό του ταμειακά ενήμερου ασφαλιστικού χρόνου, για όσους έχουν θεμελιώσει χρονικές προϋποθέσεις, για τα χρόνια που δεν οφείλουν εισφορές, με την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου και εφόσον έχουν καταβληθεί εισφορές για το χρόνο θεμελίωσης δικαιώματος γήρατος, αναπηρίας ή θανάτου κατά περίπτωση.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ να προβλεφθεί ότι δεν θα στερούνται *προνοιακών επιδομάτων αναπηρίας ή/και κοινωνικού επιδόματος αλληλεγγύης ανασφάλιστοι υπερέλικες που*

333. Φ11321/οικ.58524/71/21/12/2017 (ΦΕΚ Β 4553)

334. Τοπική Διοικητική Επιτροπή

335. παράγραφος 2 του άρθρου, 9 του Α.Ν.1846/51

ενώ καλύπτουν τις λοιπές προϋποθέσεις, δεν λαμβάνουν σύνταξη για το μοναδικό λόγο ότι οφείλουν εισφορές για χρόνο πέραν αυτού που απαιτείται για θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ μια σειρά αλλαγών σχετικά με την εγγραφή και φοίτηση παιδιών σε Δημοτικούς Παιδικούς και Βρεφονηπιακούς Σταθμούς,

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Εκδόθηκε ο Νέος Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών³³⁶ ο οποίος περιλαμβάνει μεταξύ άλλων προβλέψεις τις οποίες είχε προτείνει ο Συνήγορος.³³⁷

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ η επέκταση στις θετές μητέρες η προστασίας από απόλυση, που ισχύει για τις φυσικές μητέρες.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με το αρ. 48 του Ν. 4488/2017, η προστασία από απόλυση επεκτείνεται και στις εργαζόμενες που βρίσκονται σε διαδικασία υιοθεσίας, αλλά και στις τεκμαιρόμενες και κυοφόρους μητέρες, που εμπλέκονται στη διαδικασία της παρένθετης μητρότητας, με αφετηρία την ένταξη του παιδιού στην οικογένεια.

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ³³⁸

- στο έντυπο της οικειοθελούς αποχώρησης που κατατίθεται στο «Εργάνη» να απαιτείται και η υπογραφή της εργαζόμενης
- να ορίζεται ικανό χρονικό διάστημα μετά την απουσία του εργαζόμενου προκειμένου αυτή να δηλώνεται.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με το αρ. 38 του Ν. 4488/2017 τροποποιήθηκε ο τρόπος αναγγελίας της αποχώρησης του μισθωτού από τον εργοδότη, καταλαμβάνοντας και τις περιπτώσεις εργαζομένων που προστατεύονταν από απόλυση λόγω μητρότητας.

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ αναφορικά με τις συνθήκες του Κέντρου Περίθαλψης Παιδιών Λεσχινών η εγκατάλειψη του ισχύοντος μοντέλου κλειστής περίθαλψης παιδιών με υιοθέτηση θεσμικών και ουσιαστικών μέτρων για την αποιδρυματοποίηση και την πρόληψή της, σύμφωνα με τις Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης.³³⁹

336. ΚΥΑ 41087/29/11/17 (ΦΕΚ Β 4249/5/12/17)

337. <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.sta8moi.475438>

338. Ετήσια Έκθεση έτους 2016, σ. 127.

339. <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.anaphries.46868>

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Εκδόθηκε Υπουργική Απόφαση³⁴⁰ με σκοπό την *οργάνωση και λειτουργία Δομών, Δράσεων και Προγραμμάτων αποϊδρυματοποίησης ατόμων με αναπηρία που φιλοξενούνται στο Παράρτημα ΑΜΕΑ Λεχαινών.*

7. Φορέας: Υπουργείο Εσωτερικών

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ τροποποίηση διάταξης του προεδρικού διατάγματος που ορίζει τα σχετικά με τις άδειες του προσωπικού,³⁴¹ ούτως ώστε να επιτρέπεται η λήψη κανονικής άδειας από το αστυνομικό προσωπικό της ΕΛΑΣ, ακόμη και όταν επανέρχονται στην υπηρεσία τους από μακρά αναρρωτική άδεια και δεν έχουν συμπληρώσει εξάμηνο από την επάνοδό τους.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η Διοίκηση αποδέχθηκε να προβεί στην τροποποίηση, αλλά ακόμη δεν έχει υλοποιηθεί.

& Οικονομικών

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ να ορισθούν ως προστατευόμενα από κατάσχεση για οφειλές προς το Δημόσιο τα προνοιακά επιδόματα και βοηθήματα που χορηγούνται από τους Δήμους σε πολίτες ανήκοντες σε ευάλωτες κατηγορίες του πληθυσμού.

Ανταπόκριση της Διοίκησης:

- Με το άρθρο 51 του πολύ πρόσφατου νόμου 4483/2017 (ΦΕΚ Α 107/31.07.17) του Υπουργείου Εσωτερικών, προβλέφθηκε ότι τα βοηθήματα που χορηγούνται εκτάκτως από τους δήμους σε οικονομικά αδύναμους και πολύτεκνους είναι αφορολόγητα, δεν υπόκεινται σε οποιαδήποτε κράτηση, δεν κατάσχονται ούτε συμψηφίζονται με ήδη βεβαιωμένα χρέη προς Δημόσιο, ασφαλιστικά ταμεία, ΟΤΑ και νομικά πρόσωπα αυτών ή πιστωτικά ιδρύματα και δεν υπολογίζονται στα εισοδηματικά όρια για την καταβολή οποιοσδήποτε άλλης παροχής κοινωνικού ή προνοιακού χαρακτήρα.
- Εκδόθηκε η ΠΟΛ 1146/2017 που ορίζει ότι την περίπτωση που διαπιστώνεται ότι έχει επιβληθεί κατάσχεση σε ατομικό ή κοινό τραπεζικό λογαριασμό επί καταθέσεων προερχομένων από καταβολή προνοιακού ή άλλου επιδόματος ή βοηθήματος κοινωνικής φύσεως, η κατάσχεση περιορίζεται, μετά από αίτηση του οφειλέτη, και αποδεσμεύεται το σύνολο του δεσμευθέντος ποσού, εφόσον

340. ΚΥΑ 60135/1579 ΦΕΚ Β' 4590/27/12/17 Πρόγραμμα «Αποϊδρυματοποίηση ατόμων με αναπηρία»

341. άρθρο 2 του ΠΔ 27/1986

κατά την κείμενη νομοθεσία τα ανωτέρω επιδόματα/βοηθήματα προβλέπονται ρητώς ως ακατάσχετα

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ κατά την απαλλαγή από το τέλος επιτηδεύματος των επιχειρήσεων που ασκούνται σε χωριά κάτω των πεντακοσίων κατοίκων, να λαμβάνεται υπόψη ο πληθυσμός κάθε μεμονωμένου χωριού και όχι ο συνολικός πληθυσμός της κοινότητας στην οποία διοικητικά ανήκει, πράγμα που έχει οδηγήσει σε άνιση μεταχείριση.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Καταβάλλονται προσπάθειες να προσδιοριστεί τεχνικά και βάσει συγκεκριμένων στοιχείων η έννοια «χωριό», ώστε να καταστεί δυνατή η εφαρμογή του νόμου.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ³⁴² η αποσαφήνιση του όρου «ελληνικό σχολείο» για την κτήση ιθαγένειας λόγω γέννησης και φοίτησης.³⁴³

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με το άρθρο 29 Ν. 4452/2017 η επίμαχη διάταξη του ΚΕΙ συμπληρώθηκε ως εξής: μετά τη φράση «σε ελληνικό σχολείο» προστίθεται η φράση «... ή σε σχολείο που ακολουθεί το υποχρεωτικό ελληνικό πρόγραμμα εκπαίδευσης και διδασκαλίας».

8. Φορέας: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολίτικής

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ να επαναχορηγείται από τις αποκεντρωμένες διοικήσεις άδεια διαμονής για εξαιρετικούς λόγους σε κατόχους ληγμένου αντίστοιχου τίτλου διαμονής, χωρίς να είναι απαραίτητο να έχει μεσολαβήσει ανανέωση για άλλο σκοπό, αφού οι αιτούντες αποδείξουν ότι όλο το διάστημα της παράτυπης διαμονής τους είχαν συνεχή διαμονή στη χώρα και έχουν αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς με αυτή.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η αναγνώριση των συντρόφων στο πλαίσιο καταχωρισμένης συμβίωσης ως μέλη οικογενείας και η χορήγηση σε αυτούς της αντίστοιχης αδείας διαμονής

& Υπηρεσία Ασύλου

ΠΡΟΤΑΘΗΚΑΝ Για τις διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης συνοδευόμενων και ασυνόδευτων ανηλίκων:

- η πλήρης πρόσβαση των παιδιών στο άσυλο, άμεσα συνδεδεμένη με τη διαδικα-

342. Ετήσια Έκθεση 2016, σ. 92

343. Τροποποίηση του άρθρου 1β' παρ. 1 Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας.

σία εντοπισμού και προσδιορισμού των βέλτιστων συμφερόντων τους, και την υπαγωγή τους σε οικογενειακή επανένωση ή μετεγκατάσταση

- η κατάλληλη και επαρκής ενημέρωση και πληροφόρηση των παιδιών, ιδίως των ασυνόδευτων, σχετικά με τα δικαιώματα και την πορεία εξέτασης των υποθέσεών τους, καθώς και η πρόσβαση και επικοινωνία με τις αρμόδιες αρχές και υπηρεσίες. Για τον λόγο αυτό, προτείνεται η περαιτέρω ενίσχυση σε ανθρώπινο δυναμικό και υλικοτεχνική υποστήριξη του Τμήματος Εθνικής Μονάδας Δουβλίνου
- η επιτάχυνση των διαδικασιών, προκειμένου να περιοριστούν οι δυσμενείς συνέπειες της παρατεταμένης διάρκειας στην τελική έκβαση των αιτημάτων, αλλά και στη σωματική και ψυχική υγεία των παιδιών
- η άμεση έκδοση των απαραίτητων ταξιδιωτικών εγγράφων των παιδιών και η μετάβασή τους εκτός της χώρας στη βάση διαδικαστικών πρωτοκόλλων και εγγυήσεων.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ³⁴⁴ η συμπλήρωση της ΚΥΑ 30825/4.6.2014 ως προς τα δικαιολογητικά τα οποία απαιτούνται για να αποδειχθεί η ύπαρξη καταλύματος όσων ζητούν υπαγωγή στο καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Το υπουργείο αποδέχθηκε την πρόταση του Συνηγόρου, διευκρινίζοντας ότι η μη προσκόμιση των προβλεπομένων δικαιολογητικών δεν μπορεί να οδηγήσει αυτόματα στην απόρριψη των σχετικών αιτήσεων, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν να γίνουν αποδεκτά και άλλα αποδεικτικά στοιχεία.

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ η αποκέντρωση της διαδικασίας έκδοσης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, ώστε αφενός οι ενδιαφερόμενοι να μην υποχρεώνονται να έρχονται στην Αθήνα, και αφετέρου να εξετάζονται ταχύτερα και αποτελεσματικότερα οι αιτήσεις τους, με την ύπαρξη πολλών σημείων υποδοχής.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με υπουργική απόφαση³⁴⁵ μεταφέρθηκε, από 3.4.2017, η αρμοδιότητα έκδοσης των αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους από τη Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής στις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης των αποκεντρωμένων διοικήσεων.

344. Ετήσια Έκθεση 2016, σ. 161

345. Υ.Α. 58114/22/12/16

9. Φορέας: Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η θέσπιση ουσιαστικών και τυπικών κριτηρίων ως προς τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να κριθεί ότι έχει αποκτηθεί η εμπορική ιδιότητα και, κατ' επέκταση, ότι έχει γεννηθεί η υποχρέωση εγγραφής στο ΓΕΜΗ.

10. Φορέας: Υπουργείο Οικονομικών

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η μείωση στα παράβολα για τη συμμετοχή αλλά και την ένταξη σε διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: εκδόθηκε υπουργική απόφαση με την οποία προβλέφθηκε σημαντική μείωση.³⁴⁶

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ προς τους συναρμόδιους φορείς της Πολιτείας και του τραπεζικού συστήματος να απελευθερωθεί η χρήση των ακατάσχετων ποσών δεσμευμένων λογαριασμών, και να μην υποχρεούνται οι δικαιούχοι να προσέρχονται αυτοπροσώπως στα τραπεζικά ιδρύματα για να κάνουν ανάληψη χρημάτων

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Τόσο η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών όσο και το Υπουργείο Οικονομικών κατέβαλαν κάθε προσπάθεια να ολοκληρωθούν οι απαιτούμενες μηχανογραφικές εφαρμογές και να καταστεί δυνατή η ελεύθερη χρήση των προστατευόμενων ποσών.³⁴⁷

11. Φορέας: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η ολοκλήρωση της συγγραφής και έκδοσης οδηγού σπουδών για ειδικότητες των ΔΙΕΚ, που καθυστέρουσε επί τετραετία, ούτως ώστε να γίνουν εξετάσεις πιστοποίησης και να υπάρξει πρόσβαση των αποφοίτων σε εργασία.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η πρόταση έγινε αποδεκτή, οι οδηγοί ολοκληρώθηκαν και οι εξετάσεις έλαβαν χώρα κατά τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο 2017.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας σχετικά με τον καθορισμό της διαδικασίας, των δικαιολογητικών και των αρμόδιων φορέων για τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος στους φοιτητές των ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

346. https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.paravola_forologies.448302

347. https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.pros_dimosio.446858

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Εκδόθηκε ΚΥΑ, η οποία προβλέπει μεταξύ άλλων, τη δυνατότητα των δικαιούχων για πρόσβαση στην ηλεκτρονική εφαρμογή υποβολής αίτησης στεγαστικού επιδόματος, μέσω του συστήματος TAXIS της Γ.Γ.Π.Σ. προκειμένου να παρακολουθούν την τρέχουσα κατάσταση αξιολόγησης της αίτησής τους.³⁴⁸

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας σχετικά με τον έλεγχο και την εποπτεία των Φροντιστηρίων και των Κέντρων Ξένων Γλωσσών καθώς και η έκδοση διατάξεων για την πιστοποίηση του επιπέδου γλωσσομάθειας της ξένης γλώσσας.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Σε πρόσφατη απάντησή του, το Υπουργείο απάντησε ότι επίκειται νομοθετική ρύθμιση όσον αφορά το θέμα του ελέγχου και της εποπτείας των Φροντιστηρίων και των Κέντρων Ξένων Γλωσσών.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η επανεξέταση της διαδικασίας προσλήψεων των αναπληρωτών/ωρομίσθιων εκπαιδευτικών, εφόσον, κατά την κρίση της Αρχής οι ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις δεν διασφαλίζουν την πρόσληψη ως αναπληρωτών εκπαιδευτικών των αξιότερων υποψηφίων, κατόπιν αξιολόγησης και συνεκτίμησης του συνόλου των ουσιαστικών και τυπικών τους προσόντων, παραλείποντας να συνεκτιμήσουν κριτήρια ακαδημαϊκά, κοινωνικά ή άλλα ουσιαστικής σημασίας.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η στελέχωση των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων με εκπαιδευτικούς που διαθέτουν εξειδικευμένα προσόντα είτε με την έκδοση ξεχωριστής προκήρυξης είτε με αναγραφή των εξειδικευμένων προσόντων στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα του Υπουργείου, ώστε να προσλαμβάνονται αυτοί κατά προτεραιότητα.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η άρση περιοριστικής διάταξης του Ν. 4415/16, με βάση την οποία, ως προϋπόθεση για την ανανέωση απόσπασης εκπαιδευτικού στο εξωτερικό, προβλέφθηκε η μόνιμη εγκατάσταση και αδιάκοπη εργασιακή σχέση με τη χώρα μόνιμης διαμονής του/της συζύγου για διάστημα μεγαλύτερο από επτά χρόνια, καθώς και η παρέλευση τριών ετών από τον χρόνο τέλεσης του γάμου, πριν κατατεθεί η αίτηση για την πρώτη παράταση της απόσπασης πέραν της πενταετίας.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η Διοίκηση αποδέχθηκε να προβεί στην τροποποίηση, αλλά δεν έχει υλοποιηθεί ακόμη.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ να υπάρξει νομοθετική παρέμβαση που να ρυθμίζει τον τρόπο πιστοποίησης της αναπηρίας των εκπαιδευτικών, υποψηφίων για ένταξη σε πίνακες αναπληρωτών και ωρομίσθιων εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, σε χρόνο που δεν θα αιφνιδιάσει τους εκπαιδευτικούς με αναπηρία.

348. <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.epidoma.455713>

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η κατάργηση διάταξης³⁴⁹ για υπηρέτηση των μελών της μουσουλμανικής μειονότητας μόνο στο μειονοτικό πρόγραμμα και ο αποκλεισμός τους από την πρόσληψή τους ως εκπαιδευτικών από το ελληνόγλωσσο πρόγραμμα.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η προσθήκη διάταξης η οποία θα εξαιρεί το οικογενειακό εισόδημα ως κριτήριο μετεγγραφής για φοιτητές που έχουν συμπληρώσει το 24ο έτος της ηλικίας τους.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η προσθήκη διάταξης η οποία θα εξαιρεί το οικογενειακό εισόδημα του πατέρα ως κριτήριο μετεγγραφής για φοιτητές που έχουν εκουσίως αναγνωρισθεί ως εκτός γάμου τέκνα, υπό την προϋπόθεση ότι δεν γίνεται επίκληση της παρούσης οικογενειακής κατάστασής του (τριτεκνία, πολυτεκνία) στο πλαίσιο της σχετικής μοριοδότησης.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η κατάργηση διάταξης περί αδυναμίας διεκδίκησης μετεγγραφής εισαχθέντων με τη μοριοδότηση των διακρινομένων αθλητών, ως μη υπηρετούσα τον σκοπό του νομοθέτη τον σχετικό με τις διατάξεις περί μετεγγραφών

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η κατάργηση της διάταξης περί αποκλεισμού από τη δυνατότητα υποτροφίας του ΙΚΥ όσων φοιτητών έκαναν προηγουμένως χρήση δικαιώματος μετεγγραφής, ως δυσανάλογα επαχθούς.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ να εξεταστεί το ενδεχόμενο αποδοχής ή μη των Πιστοποιητικών Επιμόρφωσης/Παρακολούθησης Σεμιναρίων στην Ειδική Αγωγή που έχουν στην κατοχή τους υποψήφιοι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί χωρίς να τίθεται χρόνος απόκτησης αυτών, δεδομένου ότι αυτά γίνονταν δεκτά εφόσον είχαν αποκτηθεί μέχρι 30.8.2010.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η Ειδική Αγωγή εντάσσει σε επικουρικό πίνακα εκπαιδευτικών όσους έχουν πιστοποιητικά επιμόρφωσης ασχέτως χρόνου απόκτησης αυτών.³⁵⁰

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ να εξεταστεί το ενδεχόμενο συμπερίληψης των Δασκάλων και Νηπιαγωγών Γενικής Αγωγής με προσόντα στην Ειδική Αγωγή και προϋπηρεσία σε δομές της Ειδικής Αγωγής στον πίνακα αναπληρωτών Δασκάλων και Νηπιαγωγών Ειδικής Αγωγής προκειμένου να αξιοποιηθεί η εμπειρία τους στο χώρο της Ειδικής Αγωγής.

349. του άρθρου 64 του Ν. 4310/14

350. Βάσει των διατάξεων της παρ.2Α, του άρθρ.3 της υπ.αρ.61-48/Ε2/10/4/17 Απόφασης Υπουργού Παιδείας

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η πρόταση έγινε αποδεκτή.³⁵¹

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ να χορηγηθούν σε κατόχους πτυχίου ΕΠΑΛ του Ν. 4186/2013, σειράς ειδικοτήτων, τα αντίστοιχα επαγγελματικά δικαιώματα που έχουν χορηγηθεί με ΠΔ σε κατόχους τίτλων αντίστοιχων ειδικοτήτων, προϋφιστάμενων συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η πρόταση έγινε αποδεκτή.³⁵²

ΕΙΧΑΝ ΠΡΟΤΑΘΕΙ για την εγγραφή και φοίτηση μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε ιδιωτικά σχολεία:

- σταδιακή προσαρμογή και συμβατότητα της εθνικής νομοθεσίας με τη *Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες* (Ν. 4074/2012 ΦΕΚ Α' 88), σύμφωνα με την οποία δεν είναι επιτρεπτή η διάκριση των ατόμων με αναπηρίες στο δημόσιο αλλά και στο ιδιωτικό πεδίο ενώ οι προβλέψεις στα άρθρα 1, 2, 3, 7, 5 και 24 αυτές είναι ενδεικτικές του ζητήματος
- διευκρίνιση της υποχρέωσης των ιδιωτικών σχολείων να εγγράφουν μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή αναπηρίες -που σύμφωνα με γνωμάτευση ΚΕΔΔΥ προτείνεται να ενταχθούν σε σχολική τάξη γενικού σχολείου- της παροχής κατάλληλης εκπαιδευτικής υποστήριξης σε αυτούς τους μαθητές μέσα σε ιδιωτικό σχολείο και των νόμιμων συνεπειών που επιφέρει τυχόν άρνηση εκ μέρους ιδιωτικού σχολείου για εγγραφή μαθητή αυτής της περίπτωσης.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Εκδόθηκε διευκρινιστική διάταξη³⁵³ όπου μεταξύ άλλων επισημαίνεται ότι «*απαγορεύεται σε ιδιωτικά σχολεία η άρνηση εγγραφής μαθητών, εξαιτίας της αναπηρίας ή των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών τους*».

12. Φορέας: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η λήψη μέτρων για τη σωστή χωροθέτηση και λειτουργία των κοιμητηρίων και των κέντρων αποτέφρωσης νεκρών.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Στον πρόσφατο νόμο για τον «Έλεγχο και την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος» προβλέφθηκε ότι η χωροθέτηση των ΚΑΝ επιτρέπεται σε περιοχές στις οποίες έχουν καθοριστεί οι χρήσεις γης.

351. Βάσει των διατάξεων του άρθρου 2 της υπ.αρ.61048/Ε2/10/4/17 Απόφασης Υπουργού Παιδείας

352. ΥΑ Φ12/9691/Δ4/30/1/17, Συναρμοδιότητα με το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης

353. Ν. 4485/17 ΦΕΚ Α' 114/ 04/08/17, άρθρο 71 «Θέματα ιδιωτικών σχολείων»

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η άμεση ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας για τον καθορισμό της ίδρυσης, λειτουργίας και ελέγχου των παιδικών και βρεφονηπιακών δημοτικών σταθμών.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Εκδόθηκε το ΠΔ 99/17, με το οποίο καθορίστηκαν οι προϋποθέσεις αδειοδότησης και λειτουργίας των δημοτικών παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΑΝ νομοθετικές τροποποιήσεις που στοχεύουν στην απρόσκοπτη χρήση των κοινοχρήστων χώρων από τους πολίτες και στην εύρυθμη λειτουργία των επιχειρήσεων, καθώς η ανεξέλεγκτη και παράνομη στάθμευση οχημάτων από επιχειρήσεις πώλησης - ενοικίασης αυτοκινήτων, καθώς και από συνεργεία, δυσχεραίνει την ποιότητα ζωής των κατοίκων εξαιτίας της κατάληψης κοινοχρήστων χώρων.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΑΝ μέτρα με στόχο τη νόμιμη και εύρυθμη λειτουργία των παιδικών χαρών, ώστε να επιτυγχάνεται η ασφάλεια των παιδιών και η προστασία του κατοχυρωμένου στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού δικαιώματος στο παιχνίδι

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ προς τον Ειδικό Γραμματέα Υδάτων η τροποποίηση των διατάξεων για την άδεια χρήσης ύδατος, ούτως ώστε οι πολίτες που είχαν καταθέσει αιτήσεις για εγγραφή στο ΕΜΣΥ, με τις προϊσχύουσες ρυθμίσεις, να θεωρείται ότι έχουν τηρήσει τη διοικητική διαδικασία και να μην επιβαρύνονται με κυρώσεις, με στόχο την ίση μεταχείρισή τους.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η Ειδική Γραμματεία Υδάτων δεν αποδέχθηκε την εισήγηση του Συνηγόρου.

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ να δοθεί στους κατόχους πτυχίου μηχανικού Τεχνολογικής Εκπαίδευσης σειράς ειδικοτήτων, οι οποίοι έχουν αποκτήσει την ιδιότητα του ενεργειακού επιθεωρητή α΄ τάξης, αλλά δεν εξελίσσονται στη β΄ τάξη, επειδή δεν έχει εκδοθεί ακόμη κανονιστική πράξη με την οποία να ορίζονται τα επαγγελματικά δικαιώματά τους, το δικαίωμα να εξελίσσονται στη β΄ τάξη εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις του ελάχιστου αριθμού επιθεωρήσεων σε κτιριακές μονάδες και σε συστήματα θέρμανσης και κλιματισμού.³⁵⁴

354. του άρθρου 52 παρ. 5 Ν. 4409/16

13. Φορέας: Υπουργείο Πολιτισμού

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η επανεξέταση του θεσμικού πλαισίου περί αμοιβής παράδοσης ή υπόδειξης αρχαίων αντικειμένων, καθώς προκύπτει ότι λόγω της περιπλοκότητας και της χρονοβόρου διαδικασίας, σε πολλές περιπτώσεις, δεν καταβάλλονται εγκαίρως τα εύρετρα στους πολίτες, με αποτέλεσμα να μην αποδίδονται λόγω παραγραφής.

14. Φορέας: Υπουργείο Υγείας

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η πλήρης απαλοιφή της περιοριστικής προϋπόθεσης που τέθηκε σε εγκύκλιο του υπουργείου σύμφωνα με την οποία για τη χορήγηση γονικής άδειας ανατροφής παιδιού στον έναν γονέα, πρέπει ο έτερος γονέας να απασχολείται εκτός σπιτιού, καθώς δεν έχει νομοθετικό έρεισμα.³⁵⁵

15. Φορέας: Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών

& Συγκοινωνίες Αθηνών ΑΕ

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ η εναρμόνιση της πρακτικής των εταιριών ΜΜΕ της Αθήνας ως προς την διαγραφή προστίμων ανέργων για μη καταβολή κομίστρου κατά τις μετακινήσεις τους με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς του ομίλου ΣΑ ΑΕ, για το διάστημα από 02 Ιουλίου 2010 έως και 02 Ιουλίου 2015,³⁵⁶ όταν διαπιστώθηκε ότι η ΣΤΑΣΥ ΑΕ προχωρούσε σε εξέταση των αιτήσεων και διαγραφή προστίμων ενώ η ΟΣΥ ΑΕ παρέμενε σε αδράνεια, αφήνοντας τα αιτήματα ανεξέταστα.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Η ΣΑ ΑΕ (πρώην ΟΑΣΑ) ανταποκρίθηκε θετικά και ζήτησε από την ΟΣΥ ΑΕ, να ενεργοποιήσει τη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων διαγραφής. Εν συνεχεία, η Εταιρεία ΟΣΥ ενημέρωσε την Αρχή ότι έχει εκκινήσει τις διαδικασίες.

& Οργανισμός Συγκοινωνιακού Έργου Θεσσαλονίκης

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ στο τέως Σ.Α.Σ.Θ. (Συμβούλιο Αστικών Συγκοινωνιών Θεσσαλονίκης), νυν ΟΣΕΘ (Οργανισμό Συγκοινωνιακού Έργου Θεσσαλονίκης-ΟΣΕΘ) η

355. διάταξη του άρθρου 50 παράγρ. 2 του Ν. 4075/12

356. άρθρο 77 του Ν. 4331/15 και αριθμό. Α-47174/3537/16/11/15 Απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών

θεσμοθέτηση της Δωρεάν Μετακίνησης ανέργων με τα αστικά λεωφορεία της Θεσσαλονίκης όπως και στην Αθήνα.

Ανταπόκριση του φορέα: Με την από 17-8-2017 το Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΑΣΘ αποφάσισε την Δωρεάν Μετακίνηση των ανέργων με τα λεωφορεία του Οργανισμού.³⁵⁷

ΕΠΑΝΑΠΡΟΤΑΘΗΚΕ προς τον Υπουργό Μεταφορών να αναλάβει νομοθετική πρωτοβουλία για τα ακόλουθα θέματα που εκκρεμούν από το παρελθόν:

- Να επεκταθεί η δυνατότητα δωρεάν μετακίνησης με τα ΜΜΜ στους ανέργους που δεν καταγράφονται στα μητρώα του ΟΑΕΔ (λ.χ. άνεργοι ναυτικοί που καταχωρίζονται στα μητρώα του Γραφείο Εύρεσης Ναυτικής Εργασίας).
- Να μειωθούν τα ποσά των παραβόλων για την έκδοση και ανανέωση αδειών οδήγησης ως υπερβολικά υπό τις κρατούσες οικονομικές συνθήκες.
- Να επανέρχεται η δυνατότητα καταβολής του 50% του προστίμου στους παραβάτες ΚΟΚ μετά την λήψη της 1ης ατομικής ειδοποίησης για εξόφληση από το Δήμο.

& ΑΑΔΕ

ΠΡΟΤΑΘΗΚΕ κατά τη κατάσχεση οχήματος λόγω ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο, να κατάσχονται και τα στοιχεία κυκλοφορίας αυτών και να τίθενται τα εν λόγω οχήματα σε καθεστώς ακινησίας στις ΔΟΥ, γιατί η θέση των οχημάτων υπό μεσεγγύηση και η συνεχιζόμενη κυκλοφορία αυτών δημιουργεί πολλαπλές επιπλοκές.

ΕΙΧΕ ΠΡΟΤΑΘΕΙ η θέσπιση της δυνατότητας διαγραφής από τα μητρώα του Υπουργείου Μεταφορών οχημάτων τα οποία δεν κυκλοφορούν πλέον λόγω παλαιότητας, αλλά δεν μπορούν να διαγραφούν λόγω του ότι δεν είναι δυνατή η έκδοση πιστοποιητικού καταστροφής.

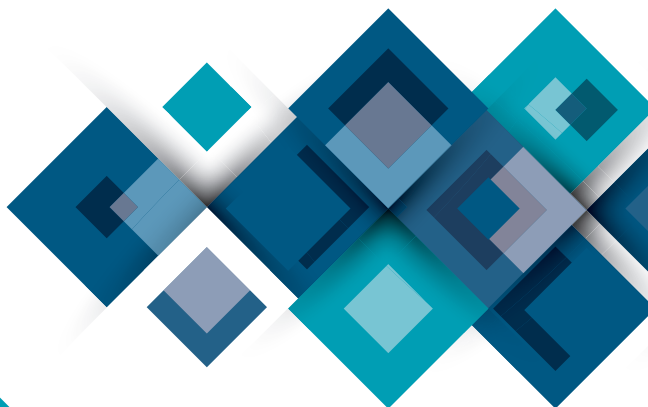
Ανταπόκριση της Διοίκησης: Θεσπίστηκε³⁵⁸ η δυνατότητα στους ιδιοκτήτες οχημάτων με άδεια πριν την 4.3.2004, τα οποία δεν βρίσκονται στην κατοχή τους διότι δόθηκαν για καταστροφή, διάλυση ή αχρήστευση έως την ίδια ημερομηνία (4.3.2004), να υποβάλλουν υπεύθυνη δήλωση - αίτηση διαγραφής από το Μητρώο Οχημάτων του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, χωρίς την προσκόμιση Πιστοποιητικού Καταστροφής του οχήματος.

357. <https://www.synigoros.gr/resources/docs/20170927-synopsi-sxkp-oasth.pdf>

358. άρθρο 69 του Ν. 4484/17

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ
ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ

**ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ
ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΕΠΙ
ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ
ΕΚΘΕΣΕΩΝ**

1. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου του Υπουργείου Εσωτερικών «Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των ΔΕΥΑ - Ρυθμίσεις σχετικές με την οργάνωση, τη λειτουργία, τα οικονομικά και το προσωπικό των ΟΤΑ - Ευρωπαϊκοί Όμιλοι Εδαφικής Συνεργασίας - Μητρώο Πολιτών και άλλες διατάξεις» (Ν. 4483/2017)

Ο Συνήγορος έθεσε υπόψη του αρμόδιου Υπουργού Εσωτερικών τις παρατηρήσεις του επί του Ν. 4483/2017.

Ο νόμος περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των Δημοτικών Επιχειρήσεων Ύδρευσης Αποχέτευσης (Δ.Ε.Υ.Α.), ρυθμίσεις σχετικές με την οργάνωση, τη λειτουργία, τα οικονομικά και το προσωπικό των Ο.Τ.Α. καθώς και ρυθμίσεις σχετικά με τη δημιουργία Μητρώου Πολιτών.

Αποκρυσταλλώνοντας και συμπυκνώνοντας κατά το δυνατόν τις διαπιστώσεις και τις προτάσεις του από την πολύχρονη πείρα του σε θέματα που αφορούν τις Δ.Ε.Υ.Α. και τις δημοτικές προσόδους των Ο.Τ.Α., τις οποίες έχει ήδη καταγράψει σε σχετικές ειδικές εκθέσεις του προς τα αρμόδια κυβερνητικά όργανα, ο Συνήγορος προέβη σε εκτενή και εμπεριστατωμένο σχολιασμό των σχετικών διατάξεων. Επεσήμανε τις θετικές εξελίξεις που κάποιες από τις διατάξεις αυτές σηματοδοτούν, διατύπωσε όμως παράλληλα τους προβληματισμούς του για τον τρόπο με τον οποίο ρυθμίζονται ορισμένα θέματα και πρότεινε συγκεκριμένες αλλαγές με σκοπό την περαιτέρω βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου και την αποτροπή φαινομένων κακοδιοίκησης. Ειδικά σε ό,τι αφορά τα έσοδα των Ο.Τ.Α., ο Συνήγορος υπογράμμισε για μια ακόμη φορά την αδήριτη ανάγκη κωδικοποίησης, ενοποίησης και εξορθολογισμού του σχετικού ρυθμιστικού πλαισίου αντί για την αποσπασματική αντιμετώπιση των χρονιζόντων προβλημάτων που επιλέγεται μέχρι σήμερα.

Τέλος, ο Συνήγορος σχολίασε επίσης ζητήματα πολεοδομικού ενδιαφέροντος και ζητήματα διορισμού προσωπικού των Ο.Τ.Α. και κατάγραψε τις παρατηρήσεις του επί της δημιουργίας του Μητρώου Πολιτών και της Ειδικής Γραμματείας Ιθαγένειας.

Σχετικά με το Μητρώο Πολιτών (άρθρα 115-124), ο Συνήγορος χαιρέτισε την ιδρυσή του ως συμβολή στον εξορθολογισμό των ληξιαρχικών και δημοτολογι-

κών διαδικασιών, και πρότεινε επί πλέον, εκτός από τη δυνατότητα των εξουσιοδοτημένων υπαλλήλων κάθε δήμου για πρόσβαση προς έρευνα στα αντίστοιχα αρχεία άλλων δήμων, να προστεθεί και αρμοδιότητά τους για απ' ευθείας καταχώριση.

Σχετικά με την Ειδική Γραμματεία Ιθαγένειας (άρθρο 125), ο Συνήγορος εξέφρασε την ελπίδα ότι η ίδρυσή της θα συμβάλει στην επίλυση σοβαρότατων οργανωτικών προβλημάτων τα οποία βάρυναν τις αντίστοιχες υπηρεσίες, και πρότεινε επί πλέον να ορισθεί ρητά ότι αναλαμβάνει και τα θέματα διαπίστωσης ανιθαγένειας.

2. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου (Ν. 4491/2017)

Στο πλαίσιο της διαβούλευσης για τον νόμο 4491/2017 για την νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στον Υπουργό Δικαιοσύνης επισημαίνοντας την ανάγκη θέσπισης γρήγορων, διαφανών, εύκολα προσβάσιμων διαδικασιών αλλαγής των στοιχείων αστυνομικής ταυτότητας και λοιπών εγγράφων ταυτοποίησης των διεμφυλικών ατόμων, χωρίς ηλικιακούς περιορισμούς και δίχως να διαταράσσεται ο έγγαμος βίος και γενικότερα η οικογενειακή ζωή του διεμφυλικού ατόμου.

Ειδικότερα, τόνισε την ανάγκη επανεκτίμησης της διάταξη με την οποία θα αποκλείονταν οι ανήλικοι από τη δυνατότητα διόρθωσης του καταχωρισμένου φύλου τους, δυνατότητα που διέθεταν ακόμη και με το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς. Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η Πολιτεία οφείλει να λάβει μέτρα για την κατοχύρωση του σεβασμού της ταυτότητας και των χαρακτηριστικών του φύλου των ανήλικων διεμφυλικών και ίντερσεξ ατόμων, η δε νομική αναγνώρισή τους αποτελεί καθοριστικό μέσο για την αποτροπή στοχοποίησης τους. Ειδικότερα δε σε ό,τι αφορά τα ίντερσεξ άτομα, ο Συνήγορος διατύπωσε την θέση ότι θα ήταν σκόπιμο να προβλεφθεί η μη υποχρεωτική συμπλήρωση του φύλου στη ληξιαρχική πράξη, κατά τη γέννηση, ώστε να αποφευχθούν περιπτώσεις πρόωρης εσφαλμένης διάγνωσης περί «επικρατούντος» φύλου.

Οι συστάσεις του Συνηγόρου, σχετικά με την κρισιμότητα διατήρησης του δικαιώματος πρόσβασης ανηλίκων στη διαδικασία ληξιαρχικής διόρθωσης του φύλου τους, έγιναν, εν μέρει, δεκτές. Συγκεκριμένα, η επίμαχη διάταξη, η οποία έθετε ως προϋπόθεση την πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα, τροποποιήθηκε έτσι ώστε να

εξαιρούνται ανήλικοι κάτω των δεκαεπτά (17) ετών που έχουν συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο (15ο) έτος της ηλικίας τους, εφόσον υπάρχει ρητή συναίνεση των ασκούντων τη γονική τους μέριμνα και εφόσον υπάρχει επιπλέον θετική γνωμάτευση διεπιστημονικής Επιτροπής.

Το έγγραφο που έχει απευθύνει ο Συνήγορος στον αρμόδιο Υπουργό έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της Αρχής.³⁵⁹

3. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Στρατηγικού Σχεδιασμού 2018-2020 για το Σωφρονιστικό Σύστημα του Υπουργείου Δικαιοσύνης

Μετά από πρόσκληση του Υπουργείου Δικαιοσύνης, ο Συνήγορος χαρακτήρισε σημαντική πρωτοβουλία την εκπόνηση διετούς στρατηγικού σχεδιασμού για το σωφρονιστικό σύστημα και σχολίασε αναλυτικά το σχετικό προσχέδιο.

Μεταξύ άλλων, παρατήρησε ότι απουσιάζουν:

- τα συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια υλοποίησης των επιχειρησιακών στόχων και σε απαιτούμενους πόρους,
- η σύνδεση με αντίστοιχους σχεδιασμούς σε άλλα πεδία της ποινικής δικαιοσύνης τα οποία συνδέονται οργανικά με το σωφρονιστικό σύστημα,
- τα κριτήρια βάσει των οποίων προτείνεται να εφαρμοσθεί η κατανομή κρατουμένων και η αντιστοίχισή της με τη χωροταξική κατανομή των φυλακών.

Επίσης μεταξύ άλλων πρότεινε:

- να προστεθεί ως αυτοτελής στόχος η διασφάλιση των δικαιωμάτων των κρατουμένων ιδίως μέσω της έγκαιρης και πλήρους ενημέρωσής τους,
- να ιδρυθεί Σχολή Σωφρονιστικών Υπαλλήλων,
- να συμμετάσχει η Ελλάδα στο δίκτυο EuroPris για την εφαρμογή της απόφασης-πλαίσιο περί μεταφοράς ευρωπαίων κρατουμένων,
- να εξετασθεί η δυνατότητα λειτουργίας λυκείου μέσα στις υπάρχουσες δομές του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας,
- να διασυνδεθεί το Υπουργείο με τον ΟΑΕΔ και τις κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων για διευκόλυνση της μετασσωφρονιστικής κοινωνικής επανένταξης.

359. <https://www.synigoros.gr/resources/20170925-epistoli-pros-ypourgo-tautotita-fylou.pdf>

4. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Σχεδίου της 7ης Περιοδικής Έκθεσης της Ελλάδας προς την Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων του Υπουργείου Εξωτερικών

Μετά από πρόσκληση του Υπουργείου Εξωτερικών, ο Συνήγορος προσέθεσε αναλυτικά σχόλια στο σχετικό σχέδιο έκθεσης. Μεταξύ άλλων, παρέθεσε στοιχεία για την άσκηση των ειδικών αρμοδιοτήτων του οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης CAT,³⁶⁰ καθώς και συμπεράσματα από αυτοψίες και παρεμβάσεις του για τις συνθήκες κράτησης, ιδίως ανηλίκων, σε φυλακές και προαναχωρησιακά κέντρα.

5. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου για τον έλεγχο και προστασία του δομημένου περιβάλλοντος (Νόμος 4495/2017)

Από την Αρχή προτάθηκαν συγκεκριμένα μέτρα για τον έλεγχο και προστασία του δομημένου περιβάλλοντος: α) η παράλειψη ή καθυστέρηση έκδοσης των προβλεπόμενων στο σχέδιο νόμου Προεδρικών Διαταγμάτων, Υπουργικών και άλλων αποφάσεων θέτει ζήτημα αποτελεσματικότητας της εφαρμογής του, β) είναι αναγκαία η κατάργηση της δυνατότητας νομιμοποίησης κατασκευών και ένταξης αυθαίρετων στις νομοθετικές ρυθμίσεις του νόμου για την τακτοποίηση, όταν έχουν εκδοθεί σχετικές αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις, γ) οι συνεχείς νομοθετικές μεταβολές του πολεοδομικού νομοθετικού πλαισίου πλήττουν την ασφάλεια δικαίου για τους πολίτες, δ) καθίσταται επιτακτική η οριστική αντιμετώπιση της υποστελέχωσης των Υπηρεσιών Δόμησης και της εμπρόθεσμης εξέτασης των διοικητικών προσφυγών ε) οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις θα πρέπει να διατηρήσουν την αρμοδιότητα των κατεδαφίσεων και αντίστοιχα να στελεχωθούν και να εξοπλιστούν επαρκώς, στ) η αναγκαιότητα έκδοσης των Ζωνών Υποδοχής Συντελεστή πριν την έκδοση οποιουδήποτε τίτλου Μεταφοράς Συντελεστή Δόμησης είναι προφανής, ζ) η σύσταση της νέας δομής υπηρεσιών ελέγχου δόμησης, χωρίς να έχουν αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά τα προβλήματα στελέχωσης και υποδομών των πολεοδομικών υπηρεσιών και λόγω ενδεχόμενης επικάλυψης και σύγχυσης αρμοδιοτήτων τους, είναι αλυσιτελής.

360. Ν. 3907/2011, 4228/2014 & 4443/2016

6. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου «Έρευνα και εκμετάλλευση λατομικών ορυκτών και άλλες διατάξεις»³⁶¹

Από την Αρχή προτάθηκαν:

- η εκπόνηση Ειδικού Χωροταξικού Σχεδίου για Ορυκτές Πρώτες Ύλες για να αποφευχθεί η μείωση της ζώνης εγγύτητας λατομικών περιοχών από μικρούς, φθίνοντες και εγκαταλελειμμένους οικισμούς
- να υποβάλλονται ηλεκτρονικά όλα τα προαπαιτούμενα έγγραφα και εγκρίσεις, κατά τη διαδικασία της γνωστοποίησης έναρξης της δραστηριότητας, μέσω του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Άσκησης Δραστηριοτήτων και Ελέγχων
- η σύντμηση του χρόνου της διαδικασίας έκδοσης ΑΕΠΟ
- ο σαφής καθορισμός των όρων και προϋποθέσεων που θα οδηγούν στην επιβολή διακοπής λειτουργίας, εφόσον διαπιστώνεται μη σύννομη λειτουργία.³⁶²

7. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί των μέτρων βελτίωσης της δασικής νομοθεσίας

Από την Αρχή προτάθηκαν συγκεκριμένα μέτρα για τη βελτίωση της δασικής νομοθεσίας: απόλεια της πρόβλεψης περί οικιστικών πυκνώσεων ως αντισημιατικής, πρόβλεψη διαδικασίας άσκησης αντιρρήσεων για όλες τις περιπτώσεις αποτύπωσης ορίων οικισμών, απόλεια του κριτηρίου περί ένταξης στον ΟΣΔΕ για την εξαίρεση περιοχών από τους δασικούς χάρτες, αποσαφήνιση του νομικού καθεστώτος για τις εκτάσεις δασικού χαρακτήρα που δεν θα αποτυπώνονται στους δασικούς χάρτες λόγω της ένταξής τους σε οικισμούς, ενίσχυση των Δήμων με το κατάλληλο προσωπικό ή με τη λήψη των αναγκαίων χρηματοδοτήσεων για την ανάθεση του έργου της υπόδειξης των ορίων οικισμών, κατάργηση της διάταξης με την οποία λαμβάνονται υπόψη οι ένορκες βεβαιώσεις για την απόδειξη κατοχής δασικής έκτασης, εξαίρεση δασών, αναδασωτέων εκτάσεων και άλλων προστατευόμενων περιοχών από τη δυνατότητα έγκρισης επέμβασης δια καταβολής χρηματικού ανταλλάγματος.

361. <https://www.synigoros.gr/resources/20171117-dt-kpz-eggrafa-stp.pdf>

362. Το παρόν σχέδιο νόμου εκκρεμεί προς ψήφιση στη Βουλή.

8. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του νομοσχεδίου «Μέτρα προώθησης Αναδοχής – Υιοθεσίας» του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Ο Συνήγορος κλήθηκε από το Υπουργείο Εργασίας, Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης να σχολιάσει σχέδιο νόμου για την «Οργάνωση και Λειτουργία των θεσμών αναδοχής και υιοθεσίας των ανηλίκων», σε συνέχεια συμμετοχής εκπροσώπου της Αρχής σε ομάδα εργασίας για την εκπόνηση σχετικών προτάσεων. Ο Συνήγορος επεσήμανε σειρά ουσιαστικών και νομοτεχνικών προβλημάτων, διαπίστωσε ότι η διάκριση μεταξύ των δύο θεσμών δεν ήταν ευκρινής, ζήτησε να ληφθεί μέριμνα για την ενίσχυση των εμπλεκόμενων κοινωνικών υπηρεσιών και καταληκτικά σύστησε την περαιτέρω επεξεργασία του. Στη συνέχεια, το Υπουργείο έθεσε σε δημόσια διαβούλευση διαφορετικό σχέδιο νόμου, το οποίο αποκλίνει σημαντικά από το σχολιασμένο, κινείται σε άλλη κατεύθυνση από τις προτάσεις του Συνηγόρου, ενώ συγχρόνως απουσιάζουν από αυτό ορισμένα από τα νεωτερικά και θετικά στοιχεία του προηγούμενου.

9. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του σχεδίου τροποποίησης του ΠΔ 104/1979

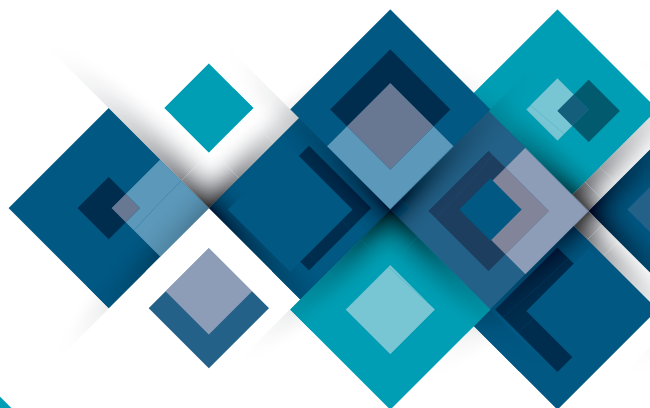
(«Περί σχολικού και διδακτικού έτους, υπηρεσιακών βιβλίων, εγγραφών, μετεγγραφών φοιτήσεως, διαγωγής και τιμητικών διακρίσεων των μαθητών Σχολείων Μέσης Γενικής Εκπαιδεύσεως»)

Ο Συνήγορος -μετά από πρόσκληση για διατύπωση σχολίων- απέστειλε αναλυτικό κείμενο παρατηρήσεων επί του σχεδίου τροποποίησης του ΠΔ 104/1979, που εκπονήθηκε από την αρμόδια ομάδα εργασίας του Υπουργείου Παιδείας. Ο Συνήγορος, με στόχο την συμβολή στην επικαιροποίηση και κωδικοποίηση της εκπαιδευτικής νομοθεσίας που διέπει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, έκανε κατ'άρθρο σχολιασμό, καταθέτοντας προτάσεις για την βελτίωση επιμέρους ρυθμίσεων.

10. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Εθνικού Μηχανισμού Παρακολούθησης και Αξιολόγησης του Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού»

Ο Συνήγορος, σε συνέχεια της νομοθετικής πρωτοβουλίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, όπως αυτή αποτυπώθηκε στο υπό διαβούλευση σχέδιο νόμου «...Εθνικός Μηχανισμός Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού», έκανε συγκεκριμένες παρατηρήσεις, στο πλαίσιο της αποστολής του για την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού, υπογραμμίζοντας την σημασία συμμετοχής του σε όλα τα στάδια αυτής της διαδικασίας με ρόλο συμβουλευτικό.

|| Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ
ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ
ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ

Στο πλαίσιο της ευρείας αποστολής του Συνηγόρου του Πολίτη και των πολλών αρμοδιοτήτων του, ένα μεγάλο και σημαντικό κομμάτι των δράσεων του στοχεύει στην προαγωγή και την προώθηση δικαιωμάτων διαφόρων ομάδων του πληθυσμού, όπως είναι κατ' εξοχή οι ανήλικοι, οι ευάλωτες ομάδες, και οι ομάδες που υφίστανται διακρίσεις και άνιση μεταχείριση. **Στόχος των δράσεων του Συνηγόρου αποτελεί η ευρεία πληροφόρηση, η διάδοση των δικαιωμάτων και η ευαισθητοποίηση τόσο των ειδικών όσο και του κοινού.** Οι δράσεις αυτές περιλαμβάνουν συναντήσεις επικοινωνίας και εργασίας, συνεργασίες με φορείς εγχώριους και διεθνείς, δημόσιους και ιδιωτικούς, οργάνωση εκδηλώσεων ή συμμετοχή σε εκδηλώσεις, εκδόσεις έντυπες και ηλεκτρονικές, συμβουλευτικές και επιμορφωτικές δράσεις καθώς και ανάληψη κάθε πρωτοβουλίας που μπορεί να λειτουργεί προς την κατεύθυνση της επίτευξης των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων.

1. Δράσεις προάσπισης και προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού

Ο Συνήγορος του Πολίτη, έχοντας αναλάβει από το 2003 με ειδική νομοθετική ρύθμιση την αποστολή της προάσπισης και προαγωγής των Δικαιωμάτων του Παιδιού, και ακολουθώντας τις διεθνώς καταξιωμένες πρακτικές και τα πρότυπα που έχει υιοθετήσει το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού, αναπτύσσει με δική του πρωτοβουλία ποικίλες δράσεις για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού. Επιδιώκει διαρκώς να βρίσκεται κοντά στα παιδιά, να αφουγκράζεται τα ζητήματα που τα απασχολούν, να παρακολουθεί από κοντά τις εξελίξεις σε χώρους που ζουν, εκπαιδεύονται και κοινωνικοποιούνται, να τα ενημερώνει για τα δικαιώματά τους μέσω ειδικά σχεδιασμένου υλικού και φιλικών προς σε αυτά τρόπων επικοινωνίας. Παράλληλα ενεργεί για την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού και συνεργάζεται με τους συναρμόδιους δημόσιους και μη κυβερνητικούς φορείς, οργανώσεις και επαγγελματίες που εργάζονται με και για παιδιά με στόχο τη διατύπωση προτάσεων και την προώθηση μέτρων υπέρ των παιδιών. Επιπλέον, υλοποιώντας ένα συστατικό στοιχείο της συνηγορίας των παιδιών, δημιουργεί το πλαίσιο και τις διαδικασίες που επιτρέπουν στα παιδιά να εκφράζουν τη γνώμη τους για τα θέματα που τα αφορούν, τις αναδεικνύει και τις προωθεί προς τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής.

Ο απολογισμός των ενεργειών προαγωγής της χρονιάς αυτής περιλαμβάνει άμεση επαφή και συμμετοχικές δράσεις με παιδιά, ειδικές πρωτοβουλίες και ισχυρή δικτύωση και συνεργασία με συναρμόδια υπουργεία, δημόσιες υπηρεσίες, φορείς

και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Έτσι, ο Συνήγορος, ενεργώντας στο πλαίσιο της ειδικής αυτής αρμοδιότητάς του, αναδεικνύεται και ως ένας σημαντικός παράγοντας παρακολούθησης και υποστήριξης της εφαρμογής της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού στη χώρα.

1.1. Ακούγοντας τα παιδιά – προωθώντας το δικαίωμα στην έκφραση και τη συμμετοχή

1.1.1. Επικοινωνία με παιδιά

Εφαρμόζοντας στην πράξη το δικαίωμα των παιδιών να εκφράζουν τη γνώμη τους και να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες που τα αφορούν, ο Συνήγορος συναντά παιδιά και εφήβους, συζητάει μαζί τους για τα θέματα που τα απασχολούν, καταγράφει τις απόψεις και τις προτάσεις τους, τα ενημερώνει για τα δικαιώματά τους και τους τρόπους υπεράσπισής τους. Παράλληλα, αποκτά άμεση εικόνα για το πώς εφαρμόζονται τα δικαιώματα στην καθημερινή ζωή και αξιοποιεί τις απόψεις των παιδιών για τον σχεδιασμό της δράσης του και τη διατύπωση προτάσεων προς την πολιτεία.

Το 2017 ο Συνήγορος πραγματοποίησε 71 συναντήσεις με μαθητές και μαθήτριες.³⁶³ Επισκέφτηκε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη την επικράτεια, δίνοντας έμφαση σε νησιωτικές και απομακρυσμένες περιοχές, όπου συζήτησε με ομάδες μαθητών, παρακολούθησε δρώμενα, ενημερώθηκε για μαθητικές πρωτοβουλίες και συμμετείχε σε εκδηλώσεις.

Θέματα που απασχόλησαν τις συζητήσεις του Συνηγόρου με τα παιδιά φέτος ήταν το δημοκρατικό σχολείο, η επίλυση συγκρούσεων και διαφωνιών στην οικογένεια, το σχολείο και τις παρέες, η συμμετοχή σε αθλητικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες, η οδική ασφάλεια, το διαδίκτυο και η χρήση νέων τεχνολογιών, οι διακρίσεις, το προσφυγικό κλπ.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχαν οι επισκέψεις του Συνηγόρου σε 6 γυμνάσια διαφόρων περιοχών της χώρας στο πλαίσιο της θεματικής εβδομάδας, που υλοποιήθηκε για πρώτη φορά και έδωσε την ευκαιρία στα παιδιά να ενημερωθούν και να κουβεντιάσουν για τις έμφυλες ταυτότητες, τη διατροφή και τις εξαρτήσεις. Οι συζητήσεις του Συνηγόρου εστίασαν στα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που συνδέονται με το φύλο και στους τρόπους προστασίας από προσβολές και δια-

363. <http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/nea/synantiseis-synigoroy-me-mathites-tries-to-2017>

κρίσεις που σχετίζονται με την ταυτότητα και τον σεξουαλικό προσανατολισμό.³⁶⁴

Ο Συνήγορος διαπίστωσε για μια ακόμη φορά ότι τα παιδιά έχουν μεγάλη ανάγκη και επιζητούν διαδραστικές εμπειρίες επικοινωνίας, βιωματική εκπαίδευση και σύγχρονους τρόπους προσέγγισης και απάντησης στα ερωτήματά τους για όσα συμβαίνουν μέσα τους και γύρω τους.

Ο Συνήγορος πραγματοποίησε ακόμη 12 επισκέψεις σε ιδρύματα/μονάδες παιδικής προστασίας, όπου, κατά την πάγια πρακτική του, συναντήθηκε με τα φιλοξενούμενα παιδιά, τη διοίκηση και το προσωπικό. Επισκέφθηκε επίσης, 59 χώρους όπου εντοπίζονται παιδιά που μετακινούνται (βλ. αναλυτικά παρακάτω).

Επιπλέον, κατά τη χρονιά αυτή δέχτηκε και απάντησε σε 103 ηλεκτρονικά μηνύματα που αφορούσαν παραβιάσεις δικαιωμάτων ανηλίκων μέσω της φόρμας «Ρωτάω τον Συνήγορο» στον ιστοχώρο του για παιδιά και ενήλικες www.0-18.gr.

Στις μισές περιπτώσεις τουλάχιστον, απαιτήθηκε περαιτέρω εκτεταμένη ηλεκτρονική ή/και τηλεφωνική επικοινωνία, για την παροχή διευκρινίσεων και κατευθύνσεων. Παράλληλα, δέχτηκε 774 κλήσεις στη δωρεάν τηλεφωνική του γραμμή, που αφορούσαν ζητήματα δικαιωμάτων του παιδιού, πολλές από τις οποίες κατέληξαν στην υποβολή αναφοράς.

1.1.2. Ομάδα Εφήβων Συμβούλων

«Ο δρόμος για το RIO: Σεβασμός, Ενημέρωση, Γνώμη. Συζητάμε για την ταυτότητα και τις διαπροσωπικές μας σχέσεις» ήταν ο τίτλος της φετινής συμμετοχικής δράσης του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εφήβων Συμβούλων Συνηγόρων του Παιδιού, το οποίο δημιουργήθηκε το 2010 με στόχο την ενεργή εμπλοκή παιδιών στο έργο των Ευρωπαίων Συνηγόρων, την ακρόαση των εμπειριών, προβληματισμών και προτάσεών τους για την προστασία και προαγωγή των δικαιωμάτων τους, καθώς και την ανάδειξη των απόψεών τους σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Συμμετέχοντας για 8η χρονιά στις δράσεις του Δικτύου, ο Συνήγορος συγκρότησε νέα Ομάδα Εφήβων Συμβούλων, μετά από πρόσκληση σε σχολεία της Αττικής και κλήρωση, με 14 κορίτσια και αγόρια από διαφορετικά γυμνάσια και λύκεια. Οι έφηβοι πήραν μέρος σε τακτικές συναντήσεις με τον Συνήγορο, επικοινωνώντας με ειδικούς, πήραν μέρος σε βιωματικές και δημιουργικές δραστηριότητες, δημιούργησαν βίντεο και κατέληξαν σε προτάσεις για τον σεβασμό της προσωπικότητας, τη σωστή ενημέρωση και την άσκηση του δικαιώματος έκφρασης γνώμης για θέματα που σχετίζονται με την ταυτότητα και τις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

364. <http://www.0-18.gr/gia-paidia/nea/o-synigoros-toy-paidioy-sta-scholeia-gia-ti-thematiki-bdomada>

Δύο μέλη της Ομάδας την εκπροσώπησαν σε διήμερη συνάντηση στο Παρίσι, στην οποία 22 έφηβοι από τις 11 ομάδες διαφορετικών χωρών που συμμετείχαν στη δράση αντάλλαξαν απόψεις και συνέθεσαν τις προτάσεις τους. Προϊόν αυτής της συνεργασίας είναι το κείμενο «Εκπαίδευση για τις σχέσεις και τη σεξουαλικότητα». Οι προτάσεις των παιδιών ενσωματώθηκαν στη Δημόσια Θέση των Συνηγόρων του Παιδιού που υιοθετήθηκε στο ετήσιο συνέδριό τους στο Ελσίνκι, με την οποία καλούν τις εθνικές κυβερνήσεις και τα Ευρωπαϊκά όργανα να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλιστεί το δικαίωμα των παιδιών στην ολοκληρωμένη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.³⁶⁵

1.1.3. Συνεργασία με τη Βουλή των Εφήβων 2017³⁶⁶

Ο Συνήγορος συμμετείχε στην προετοιμασία και τις εργασίες της ΚΒ' Συνόδου της «Βουλής των Εφήβων», που διοργανώθηκε στις 6-10 Ιουλίου με θέμα «Έφηβοι Ενεργοί Πολίτες». Οι 300 μαθητές/τριες πήραν μέρος σε ομάδες εργασίας με ειδικότερα θέματα τα ανθρώπινα δικαιώματα, το δημοκρατικό σχολείο, τον πολιτισμό, το περιβάλλον, την αλληλεγγύη και την ψηφιακή εποχή, αλλά και σε βιωματικά εργαστήρια, ελεύθερες συζητήσεις και παρουσίαση των συμπερασμάτων σε ολομέλεια, υπό την προεδρία του Προέδρου της Βουλής.

Για τέταρτη συνεχή χρονιά, ο Συνήγορος συνέδραμε στο εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα του Ιδρύματος της Βουλής, κυρίως όσον αφορά στον σχεδιασμό της θεματολογίας και της μεθοδολογίας της Συνόδου, στην επικοινωνία με τους έφηβους βουλευτές μέσω ηλεκτρονικού φόρουμ πριν τη συνάντηση και στον συντονισμό συνεδριάσεων, υποστηρίζοντας την ελεύθερη έκφραση και ανταλλαγή απόψεων, καλών πρακτικών και προτάσεων. Ο Συνήγορος ανέλαβε τη θεματική ενότητα «δημοκρατία στο σχολείο», συμμετέχοντας παράλληλα σε δράσεις του προγράμματος μέσα και έξω από τη Βουλή.

Το ιδιαίτερα ενδιαφέρον στοιχείο της φετινής Συνόδου, ήταν η έμφαση που δόθηκε στη συλλογική δράση και παρέμβαση, με στόχο οι έφηβοι να αποτελούν παράγοντα αλλαγής της κοινωνίας και διαμόρφωσης των συνθηκών μέσα στις οποίες εκπαιδεύονται, κοινωνικοποιούνται και αναπτύσσουν την προσωπικότητά τους.

1.1.4. Εικονική συνέλευση μαθητών στη Θεσσαλονίκη³⁶⁷

Μια ανοικτή συζήτηση με τη μορφή εικονικής γενικής συνέλευσης, στην οποία

365. <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.ili.461521>

366. <http://www.0-18.gr/gia-paidia/nea/boyli-ton-efibon-2017-apo-to-ego-sto-emeis>

367. <http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/nea/eikoniki-syneleysi-mathiton-sti-thessaloniki>

συμμετείχαν 58 μαθητές και μαθήτριες 28 γυμνασίων και λυκείων, διοργάνωσε ο Συνήγορος στο πλαίσιο των δράσεών του για την προώθηση των αρχών του δημοκρατικού σχολείου και τη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων. Η εκδήλωση διοργανώθηκε σε συνεργασία με τα Γραφεία Αγωγής Υγείας Β/θμιας Εκπαίδευσης Δυτικής και Ανατολικής Θεσσαλονίκης. Οι σχέσεις μαθητών – εκπαιδευτικών, η οργάνωση και λειτουργία του σχολείου και η ανάπτυξη εναλλακτικών δραστηριοτήτων ήταν τα θέματα που συζητήθηκαν πρώτα σε μικρές ομάδες (συνελεύσεις τμήματος). Έπειτα εκπρόσωποι παρουσίασαν τα συμπεράσματα και τις προτάσεις τους στην «εικονική γενική συνέλευση του σχολείου», την οποία συντόνισε μαθήτρια, όπου έγινε προσπάθεια να ληφθούν αποφάσεις. Τέλος, με την παρουσία και 33 εκπαιδευτικών ως παρατηρητών, έγινε αξιολόγηση της εμπειρίας και συζήτηση για τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να γίνουν πιο αποτελεσματικές οι συνελεύσεις στα σχολεία.

Από τη συμμετοχική αυτή δράση αναδείχθηκε η σημασία του ουσιαστικού διαλόγου στη σχολική κοινότητα, της ανάληψης ευθύνης και της υπεύθυνης συμμετοχής των μαθητών στα κοινά καθώς και του θεσμού των μαθητικών κοινοτήτων.

1.2. Πρωτοβουλίες, ειδικές δράσεις και συνεργασίες με υπηρεσίες, φορείς και οργανώσεις

1.2.1. Έρευνα για τη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων³⁶⁸

Ο Συνήγορος διεξήγαγε έρευνα των απόψεων των μαθητών/τριών για τη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων, με βάση ερωτηματολόγιο που στάλθηκε στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης όλης της χώρας.

Η έρευνα, στην οποία συμμετείχαν ανώνυμα 37.488 μαθητές και μαθήτριες από 377 γυμνάσια και λύκεια όλης της χώρας, αναδεικνύει την ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης των μαθητικών κοινοτήτων ως εργαλείο για την καλύτερη λειτουργία της σχολικής ζωής. Τα συμπεράσματα αυτά επιβεβαιώνουν την αναγκαιότητα για επικαιροποίηση του κανονισμού λειτουργίας μαθητικών κοινοτήτων, όπως έχει ήδη προτείνει ο Συνήγορος στο Υπουργείο Παιδείας.

Οι μαθητές και μαθήτριες πιστεύουν ότι οι μαθητικές κοινότητες μπορούν να βοηθήσουν στη δημοκρατική λειτουργία του σχολείου, αν υποστηριχθούν σωστά από όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας και επιζητούν πιο ενεργή συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

368. <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.dpnnews.453231>

Η διερεύνηση των απόψεων των μαθητών έγινε σε συνέχεια των πολυετών παρεμβάσεων και πρωτοβουλιών του Συνηγόρου σχετικά με τη δημοκρατική σχολική διοίκηση, και ιδίως μετά την υποβολή συγκεκριμένης πρότασης για την αναθεώρηση της ισχύουσας νομοθεσίας, έτσι ώστε τα μαθητικά συμβούλια να αποτελέσουν στην πράξη θεσμό προώθησης και εμπέδωσης της δημοκρατίας στο σχολείο.

1.2.2. Αφίσα για την επιληψία³⁶⁹

Με αφορμή την παγκόσμια ημέρα επιληψίας, ο Συνήγορος απέστειλε 14.500 ενημερωτικές αφίσες στις 13 περιφερειακές διευθύνσεις εκπαίδευσης της χώρας, οι οποίες στη συνέχεια διανεμήθηκαν σε όλα τα σχολεία της χώρας. Η αφίσα δημιουργήθηκε σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρία Κοινωνικής Παιδιατρικής και Προαγωγής της Υγείας, και παρέχει χρήσιμες οδηγίες για τις ενδεικνυόμενες ενέργειες αντιμετώπισης σπασμών, που μπορεί να συμβούν σε παιδιά με επιληψία στον χώρο του σχολείου, κυρίως από εκπαιδευτικούς αλλά και άλλους εργαζόμενους στο σχολικό περιβάλλον. Η ενημέρωση κρίθηκε ιδιαίτερα χρήσιμη, δεδομένης της συχνότητας των συμβάντων, για τον λόγο αυτό προτάθηκε η αφίσα να αναρτηθεί στους χώρους του συλλόγου διδασκόντων ή της διεύθυνσης της σχολικής μονάδας, ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση και εξοικείωση με τη νόσο.

1.2.3. Συνεργασίες με υπηρεσίες, φορείς και οργανώσεις

Ο Συνήγορος συνεργάστηκε και φέτος με φορείς, υπηρεσίες και επαγγελματίες που εργάζονται με ή για τα παιδιά, συμμετείχε ενεργά σε επιτροπές και ομάδες εργασίας, σε επιμορφώσεις και ημερίδες / συνέδρια για θέματα δικαιωμάτων παιδιού.

Συνολικά συμμετείχε σε 124 συναντήσεις εργασίας με εκπροσώπους φορέων εκπαίδευσης, πρόνοιας, υγείας, δικαιοσύνης, τοπικής αυτοδιοίκησης, διεθνών οργανώσεων, ΜΚΟ κ.λπ. σε όλη την επικράτεια. Στελέχη του Συνηγόρου συμμετείχαν ως εισηγητές σε 27 επιμορφωτικά σεμινάρια εκπαιδευτικών, γονέων και επαγγελματιών / στελεχών υπηρεσιών που ασχολούνται με τα παιδιά. Πραγματοποίησαν, επίσης, ομιλίες σε 81 συνέδρια και ημερίδες/εκδηλώσεις που αφορούσαν, μεταξύ άλλων, ζητήματα ετερότητας και σεξουαλικού προσανατολισμού, βίας, κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών, ασφαλούς διαδικτύου, τα δικαιώματα παιδιών προσφύγων, Ρομά και παιδιών με αναπηρίες, εναλλακτικά μοντέλα εκπαίδευσης, τον εθελοντισμό κ.λπ.

Ο Συνήγορος συμμετείχε και τη φετινή χρονιά στις συνεδριάσεις του Κεντρι-

369. <http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/nea/afisa-gia-tin-epilipsia-sta-scholeia>

κού Επιστημονικού Συμβουλίου για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Θυματοποίησης και της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων, στις ομάδες εργασίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης με θέμα «Το σπίτι του Παιδιού» και τις Μονάδες Μέρимας Ανηλίκων, και σε συναντήσεις της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής με αντικείμενο την ενσωμάτωση Οδηγίας της ΕΕ σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτα ή κατηγορούμενα, στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, προάγοντας τις αρχές της φιλικής προς τα παιδιά δικαιοσύνης. Σημαντική υπήρξε για άλλη μια χρονιά η συνεργασία με την Εισαγγελία Αρείου Πάγου για διάφορα θέματα, όπως τα παιδιά με ψυχικές διαταραχές, τα παιδιά που χρήζουν ψυχιατρικής εκτίμησης, κλινικής περίθαλψης και νοσηλείας, το σύστημα παιδικής προστασίας στην Ελλάδα κλπ.

Παράλληλα, ο Συνήγορος συνεργάστηκε και συναντήθηκε με συμβούλους του Υπουργού Παιδείας για θέματα φοίτησης παιδιών με αναπηρίες, εγγραφής και φοίτησης παιδιών Ρομά, δημοκρατικού σχολείου και οι μαθητικών κοινοτήτων, και αναθεώρησης της νομοθεσίας για την επιβολή κυρώσεων/ποινών. Μετά από πρόσκληση για διατύπωση σχολίων, ο Συνήγορος απέστειλε αναλυτικό κείμενο παρατηρήσεων επί του σχεδίου τροποποίησης του ΠΔ 104/1979 που εκπονήθηκε από την αρμόδια ομάδα εργασίας του Υπουργείου.

Επίσης, σε συνέχεια της αποστολής προς σχολιασμό σχεδίου νόμου για την οργάνωση και λειτουργία των θεσμών αναδοχής και υιοθεσίας των ανηλίκων, ο Συνήγορος διαβίβασε στο γραφείο της Αν. Υπουργού Κοινωνικής Αλληλεγγύης παρατηρήσεις, επισημαίνοντας ότι το σχέδιο νόμου χρήζει περαιτέρω νομοτεχνικής μελέτης και διευκρινίσεων για τα πεδία που ρυθμίζει.

Ακόμη, ο Συνήγορος συμμετείχε προεδρεύοντας στις εργασίες της Επιτροπής Προστασίας Ανηλίκων, γνωμοδοτικό όργανο της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή. Μάλιστα, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής, το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης αποφάσισε την απαγόρευση της εμπορικής προβολής αποκριτικών στολών για παιδιά, με σεξουαλικά υπονοούμενα και παραπομπές σε εγκλήματα μίσους³⁷⁰.

Για άλλη μια χρονιά, ο Συνήγορος συνεργάστηκε με το Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, για τη διοργάνωση του 21ου Πανελληνίου Διαγωνισμού Μαθητικής Δημιουργίας για μαθητές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με τίτλο «Υπάρχουμε μαζί». Στόχος της δράσης είναι η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η δημιουργική έκφραση των απόψεων παιδιών και νέων για το προσφυγικό ζήτημα. Συνεχίστηκε επίσης η συνεργασία με τη Γενι-

370. <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.dpnews.414962>

κή Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, με στόχο την ολοκλήρωση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Τέλος, σημαντική ήταν και η διεθνής δράση του Συνηγόρου στο πεδίο της προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού, ιδίως σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την ειδική επιτετραμμένη του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τη βία κατά των παιδιών, και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού.

1.3. Παιδιά που μετακινούνται – παιδιά πρόσφυγες

Και το 2017 υπήρξε χρονιά ιδιαίτερης ενασχόλησης και πολλαπλών πρωτοβουλιών του Συνηγόρου σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται.

1.3.1. Συνεργασίες, επισκέψεις, παρεμβάσεις στη διοίκηση

Ο Συνήγορος συμμετείχε σε δεκάδες συναντήσεις εργασίας με φορείς, υπηρεσίες και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που παρέχουν υπηρεσίες σε παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες. Ιδίως συνεργάστηκε με τις περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Εσωτερικών, τα Υπουργεία Μεταναστευτικής Πολιτικής, Υγείας, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, την Υπηρεσία Ασύλου, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης και οργανώσεις, καθώς και με δικαστικές αρχές.

Στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητάς του για τα δικαιώματα του παιδιού, ο Συνήγορος πραγματοποίησε συνολικά 59 επισκέψεις και συναντήσεις με αρμόδιους φορείς σε όλη την επικράτεια, σε χώρους όπου εντοπίζονται παιδιά που μετακινούνται. Συγκεκριμένα, 12 επισκέψεις σε 9 ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας στην Αττική, την Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία και τα νησιά. Επισκέφθηκε επίσης 12 ξενώνες φιλοξενίας (σε Αττική, Πελοπόννησο και Λέσβο) και 6 ασφαλείς ζώνες προσωρινής και εποπτευόμενης φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων (Αττική, Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία), 3 χώρους υποδοχής/φιλοξενίας παιδιών με τις οικογένειές τους (προγράμματα στέγασης), 7 χώρους όπου τα παιδιά τελούν υπό περιορισμό της ελευθερίας τους (ΚΥΤ και χώρους κράτησης της αστυνομίας), και 1 άτυπο καταυλισμό. Ακόμη, πραγματοποίησε 17 επισκέψεις σε σχολεία και δομές άτυπης εκπαίδευσης.

Αξιοποιώντας στοιχεία που συνέλεξε κατά τις επισκέψεις του και από την επικοινωνία με φορείς που δραστηριοποιούνται στο πεδίο, ο Συνήγορος απηύθυνε διαπιστώσεις και προτάσεις για τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται. Χαρακτηριστικό παρά-

δειγμα αποτελεί η επιστολή προς τις αρμόδιες αρχές σχετικά με την οικογενειακή επανένωση και μετεγκατάσταση συνοδευμένων και ασυνόδευτων ανηλίκων. Ο Συνήγορος, με βάση υποθέσεις που διερεύνησε και στοιχεία που συνέλεξε από τα μέλη του Δικτύου για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται, επεσήμανε τις υπάρχουσες δυσκολίες και ανέδειξε την ανάγκη για βελτιωτικές παρεμβάσεις, προκειμένου να ενισχυθούν οι νόμιμες και ασφαλείς οδοί εισόδου των παιδιών στα κράτη της ΕΕ και να μειωθούν οι κίνδυνοι που απειλούν τα θεμελιώδη δικαιώματά τους.

Σε συνέχεια της πρωτοβουλίας αυτής, διοργανώθηκε συνάντηση εργασίας για το θέμα στην οποία συμμετείχαν ο Συνήγορος, εκπρόσωποι της Υπηρεσίας Ασύλου, όλων των συναρμόδιων δημοσίων υπηρεσιών και μέλη του Δικτύου.

1.3.2. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση

Το ζήτημα της ένταξης στην εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων που βρίσκονται στη χώρα μας απασχόλησε ιδιαίτερα και φέτος τον Συνήγορο. Είχε τακτικές συνεργασίες με μέλη της επιστημονικής επιτροπής του Υπουργείου Παιδείας για τη στήριξη των παιδιών προσφύγων, με την Ομάδα Διαχείρισης, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης των Παιδιών Προσφύγων, Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων, σχολικούς συμβούλους και σχολεία όπου δημιουργήθηκαν «Δομές υποδοχής και εκπαίδευσης προσφύγων» ή όπου εντάχθηκαν στο πρωινό τους πρόγραμμα παιδιά που μετακινούνται. Παράλληλα, επισκέφθηκε 17 εκπαιδευτικές μονάδες και δομές άτυπης εκπαίδευσης, όπου συναντήθηκε με παιδιά πρόσφυγες και με άλλα παιδιά που φοιτούσαν σε αυτές, με τους εκπαιδευτικούς και με γονείς. Ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού πραγματοποίησε ομιλίες και ενημερωτικές συναντήσεις με συλλόγους γονέων σχετικά με την εφαρμογή του νόμου για την ισότιμη και ασφαλή άσκηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση από όλα ανεξαιρέτως τα παιδιά.

Στις συναντήσεις του με μαθητές και συλλόγους γονέων, ο Συνήγορος αφού γκράστηκε τις ανησυχίες σχετικά με την προστασία της υγείας των παιδιών και διαπίστωσε την αναγκαιότητα έγκυρης ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για αυτό το ζήτημα. Για τον λόγο αυτό, σε συνεργασία με την Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας και το ΚΕΕΛΠΝΟ, ο Συνήγορος ανέλαβε τη δημιουργία ενημερωτικού βίντεο που πληροφορεί τους γονείς για το θέμα των εμβολιασμών και τα βασικά μέτρα πρόληψης μεταδοτικών ασθενειών.³⁷¹

371. <http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/nea/binteo-gia-to-dikaioma-prostasias-tis-ygeias-ton-paidion-sto-scholeio>

Δράση ειδικού ενδιαφέροντος αποτέλεσε η επίσκεψη του Συνηγόρου στη Λέσβο, όπου πραγματοποίησε συναντήσεις με εφήβους σε 8 ξενώνες φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, σε ένα δημοτικό, ένα γυμνάσιο, ένα λύκειο και ένα άτυπο σχολείο για παιδιά πρόσφυγες, στο ανοιχτό κέντρο φιλοξενίας ευάλωτων ομάδων Καρά Τεπέ και στο ΚΥΤ στη Μόρια. Επίσης, συναντήθηκε με τον Δήμαρχο Μυτιλήνης, τον Περιφερειακό Διευθυντή Εκπαίδευσης Β. Αιγαίου, τους Διευθυντές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, συντονιστές εκπαίδευσης προσφύγων και εκπροσώπους φορέων και οργανώσεων. Ως επιστέγασμα της επίσκεψης αυτής ο Συνήγορος απέστειλε σχετική έκθεση με τις διαπιστώσεις και προτάσεις του προς τα Υπουργεία Παιδείας και Μεταναστευτικής Πολιτικής, ζητώντας μεταξύ άλλων να προβλεφθεί για τη νέα σχολική χρονιά η οργάνωση επαρκούς αριθμού τμημάτων υποδοχής σε σχολεία της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.³⁷²

Στις ενέργειες ευαισθητοποίησης εντάσσεται και η δημοσιοποίηση και προώθηση ραδιοφωνικού μηνύματος που δημιουργήθηκε από δύο ομάδες εφήβων στη Λέσβο (ομάδας μαθητών λυκείου και ομάδας ασυνόδευτων ανηλίκων που φιλοξενούνται σε ξενώνες), και υλοποιήθηκε με την ευθύνη συντονιστών εκπαίδευσης προσφύγων της Λέσβου. Η δράση αυτή τέθηκε υπό την αιγίδα του Συνηγόρου, ώστε να προβληθεί η καλή πρακτική της προσέγγισης και συνεργασίας ανάμεσα σε μαθητές του δημοσίου σχολείου και σε παιδιά πρόσφυγες – μετανάστες. Το μήνυμα μεταδόθηκε, μετά την έγκριση του ΕΣΡ, από ραδιοφωνικούς σταθμούς εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας.³⁷³

Έμφαση δόθηκε και στην ενίσχυση της πρόσβασης των ασυνόδευτων παιδιών στην εκπαίδευση. Προκειμένου να προωθηθούν προτάσεις στους αρμόδιους θεσμικούς φορείς σχετικά με τη βελτίωση της ένταξης των παιδιών αυτών στην εκπαίδευση, ο Συνήγορος σε συνεργασία με τα μέλη του Δικτύου για τα Δικαιώματα των Παιδιών που μετακινούνται, διερεύνησε την εκπαιδευτική κατάσταση των ασυνόδευτων παιδιών που βρίσκονται σε ξενώνες φιλοξενίας. Η Έκθεση με τα συμπεράσματα της έρευνας και τις προτεινόμενες παρεμβάσεις,³⁷⁴ στάλθηκε στο Υπουργείο Παιδείας και ελήφθη υπόψη στο σχεδιασμό των ενεργειών για το σχολικό έτος 2017-2018.

372. <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.dpnews.424870>

373. <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.dpnews.420644>

374. <http://www.0-18.gr/downloads/FINAL%20GREEK%20VERSION.PDF>

1.3.3. Στέρηση της ελευθερίας ασυνόδευτων ανηλίκων

Το ζήτημα της παραμονής σημαντικού αριθμού ασυνόδευτων ανηλίκων σε αστυνομικά τμήματα, σε ιδιαίτερα δυσμενείς συνθήκες στέρισης της ελευθερίας τους ανέδειξε ο Συνήγορος μετά την πραγματοποίηση σειράς αυτοψιών στη Βόρεια Ελλάδα. Σε συνέχεια προηγούμενων παρεμβάσεων του, **ο Συνήγορος επανέλαβε ότι η παραμονή των ασυνόδευτων παιδιών σε χώρους κράτησης, αποτελεί κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων τους και θέτει σε άμεσο κίνδυνο την ομαλή ανάπτυξη τους.**

1.3.4. Δημοσιοποίηση Έκθεσης για τα παιδιά που μετακινούνται

Το 2017 δημοσιοποιήθηκε η πρώτη έκθεση των ενεργειών του μηχανισμού της Αρχής για την παρακολούθηση της κατάστασης των παιδιών που μετακινούνται στην Ελλάδα, τον οποίο υποστηρίζει και η διακυβερνητική οργάνωση UNICEF. Ο απολογισμός περιλαμβάνει στοιχεία, διαπιστώσεις και προτάσεις σχετικά με τον εντοπισμό και την καταγραφή του πληθυσμού των παιδιών που μετακινούνται, την πρόσβαση σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας, τις συνθήκες διαβίωσης και την πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες, και ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στα ασυνόδευτα παιδιά. Τα στοιχεία αυτά προέκυψαν από τις επισκέψεις του Συνηγόρου σε χώρους πρώτης υποδοχής, διαμονής, φιλοξενίας και κράτησης ανηλίκων προσφύγων και μεταναστών σε όλη τη χώρα, σειρά συναντήσεων με υπηρεσίες και οργανώσεις, καθώς και παρεμβάσεων με στόχο την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν το 2016.

1.3.5. Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται

Ο Συνήγορος αναγνωρίζοντας την ανάγκη για διαρκή και σταθερή συνεργασία των φορέων που δραστηριοποιούνται για την προστασία των παιδιών, υποστηρίζει την ανάπτυξη και λειτουργία του Δικτύου για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται. Το Δίκτυο, που εντάσσεται στον μηχανισμό παρακολούθησης του Συνηγόρου για την κατάσταση των παιδιών προσφύγων και μεταναστών, ξεκίνησε τις εργασίες του στις αρχές του 2017, μετά από συναντήσεις διαβούλευσης σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα. Στο Δίκτυο συμμετέχουν φορείς που αναπτύσσουν δράσεις και υπηρεσίες εστιασμένες στα παιδιά που μετακινούνται. Έχει άτυπη μορφή και υποστηρίζεται τεχνικά από τη UNICEF στο πλαίσιο σχετικής συμφωνίας συνεργασίας. Βασικοί του στόχοι είναι η καλύτερη παρακολούθηση κρίσιμων ζητημάτων και η τεκμηριωμένη συνηγορία υπέρ των παιδιών που μετακινούνται. Στα 21 μέλη του περιλαμβάνονται 3 διακυβερνητικοί οργανισμοί, 18 οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, και ως συνεργαζόμενο μέλος ο δήμος της Αθήνας. Το Δίκτυο, εκτός από την συστηματική ανταλλαγή ενημέρωσης μέσα από συναντήσεις και αποστολή μηνυμάτων, συνέδραμε σε δράσεις συνηγορίας για τα δικαιώματα

των παιδιών και ειδικότερα για τα θέματα που σχετίζονταν με την εκπαίδευση, το ζήτημα της κράτησης / περιορισμού της ελευθερίας και της διαδικασίας προσδιορισμού της ηλικίας των ασυνόδευτων ανηλίκων, όπως και το θέμα της προώθησης των διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης.

1.3.6. Δράση σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Ως μέλος της διοίκησης του ENOC, ο Συνήγορος συμμετείχε στην εκπόνηση εκκλήσεων και προτάσεων προς τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και τις εθνικές αρχές. Ενδεικτικά αναφέρεται η Δημόσια Θέση στην οποία οι Συνήγοροι του Παιδιού καλούν τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να σεβαστούν τα θεσμοθετημένα δικαιώματα του παιδιού κατά την ανάπτυξη του νέου Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου, και εκφράζουν την ανησυχία τους ότι το νέο σχέδιο δράσης για τις επιστροφές που παρουσιάστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή την 1η Μαρτίου 2017 μπορεί να επιταχύνει τη χρήση της κράτησης και της αναγκαστικής επιστροφής ανηλίκων.

Δράση με ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποτέλεσε η περιφερειακή συνάντηση των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού που φιλοξένησε ο Συνήγορος στην Αθήνα, σε συνεργασία με τη UNICEF και με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με θέμα «Διασφάλιση και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται: Η πρόκληση της κοινωνικής ένταξης».³⁷⁵

Στη συνάντηση, εκπρόσωποι 23 ομόλογων αρχών υιοθέτησαν κείμενο Συστάσεων, που βασίστηκαν σε απαντήσεις των μελών του ENOC σε σχετικό ερωτηματολόγιο που είχε δημιουργηθεί από τον Συνήγορο. Οι Συστάσεις παρουσιάστηκαν σε δημόσια εκδήλωση, όπου έγιναν παρουσιάσεις από εμπειρογνώμονες του ΟΗΕ σε θέματα δικαιωμάτων του παιδιού και έλαβε χώρα συζήτηση στρογγυλής τράπεζας με γενικούς γραμματείς υπουργείων και εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών.³⁷⁶

Τέλος, ο Συνήγορος συμμετείχε σε συναντήσεις με Ευρωπαίους αξιωματούχους σχετικά με ζητήματα όπως η υποδοχή, η φιλοξενία, η κράτηση, η διακρίβωση ηλικίας και η εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων, μεταξύ άλλων με εκπροσώπους του Συμβουλίου της Ευρώπης, του Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) και τη Συντονίστρια για τα Δικαιώματα του Παιδιού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. *Παρουσίασε ακόμη σε διεθνή συνέδρια τις διαπιστώσεις*

375. <http://www.0-18.gr/inclusion-gr>

376. <http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/nea/systaseis-ton-eyropaion-synigoron-toy-paidiyy-gia-tin-prostasia-kai-tin-koinoniki-entaksi-ton-paidion-poy-metakinoyntai>

του για την κατάσταση των παιδιών προσφύγων στην Ελλάδα, αλλά και τις θέσεις των Ευρωπαίων Συνηγόρων. Ενδεικτικά αναφέρεται η διεθνής συνάντηση που συνδιοργάνωσαν στη Στοκχόλμη το Σουηδικό Κοινοβούλιο και ο Συνήγορος του Παιδιού της Σουηδίας.

2. Δράσεις προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης

Ως φορέας παρακολούθησης και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ο Συνήγορος υλοποίησε και κατά το έτος 2017 δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών και δημοσίων και ιδιωτικών φορέων για την προστασία κατά των διακρίσεων. Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιήθηκε σειρά επισκέψεων σε δημόσιες υπηρεσίες, συναντήσεων εργασίας με στελέχη της Διοίκησης και επιμορφωτικών δράσεων που απευθύνονταν σε δημόσιους υπαλλήλους.

Ενδεικτικά,

- Συνεχίστηκε η παροχή εκπαίδευσης σε θέματα δικαιωμάτων και ίσης μεταχείρισης στην Αστυνομική Ακαδημία και τη Σχολή Μετεκπαίδευσης της ΕΛΑΣ, καθώς και στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης
- Πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις εργασίας στα γραφεία του ΣΕΠΕ στα Ιωάννινα, στην Πρέβεζα και στη Λέσβο στο πλαίσιο εξορμήσεων του Συνηγόρου, καθώς και στα γραφεία του Συνηγόρου, με στελέχη του Υπουργείου Παιδείας
- Έγιναν επισκέψεις σε σχολεία με σκοπό την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση μαθητών

Ο Συνήγορος, με την υποστήριξη της Ολλανδικής Πρεσβείας, υλοποίησε δράσεις ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης. Ειδικότερα, πραγματοποιήθηκαν:

- Εκπαιδευτικά σεμινάρια σε Αθήνα (30 Οκτωβρίου) και Θεσσαλονίκη (21 Νοεμβρίου) για αστυνομικούς των Τμημάτων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας. Η εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε από στελέχη του Συνηγόρου και εκπρόσωπο μεταναστευτικής κοινότητας
- Επιμορφωτικές συναντήσεις σε Αθήνα (1 Νοεμβρίου) και Θεσσαλονίκη (20 Νοεμβρίου) για επιθεωρητές εργασίας του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας, με θέμα τις νέες αρμοδιότητες του Συνηγόρου και την ενδυνάμωση της θεσμικής συνεργασίας μεταξύ του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας και του Συνηγόρου του Πολίτη για την αποτελεσματική εφαρμογή του Ν. 4443/2016
- Ημερίδα στην Αθήνα (28 Νοεμβρίου), με τίτλο «Ξεπερνώντας τα Εμπόδια στην Ένταξη». Η εκδήλωση απευθυνόταν σε εκπροσώπους προσφυγικών και μεταναστευτικών κοινοτήτων και οργανώσεων, με σκοπό την ενεργοποίηση και περαιτέ-

ρω ενδυνάμωση των δικτύων συνεργασίας του Συνηγόρου με μεταναστευτικές/προσφυγικές κοινότητες και με εστίαση σε δράσεις ή πρωτοβουλίες που αφορούν πεδία που συχνά διαπιστώνονται εμπόδια στην ίση μεταχείριση και την κοινωνική ένταξη μεταναστών και προσφύγων (εκπαίδευση, εργασία, υγεία, ιθαγένεια)

Παράλληλα, ο Συνήγορος συμμετείχε σε ημερίδες, συνέδρια και εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα, με αντικείμενο ζητήματα διακριτικής μεταχείρισης προβάλλοντας την εμπειρία του θεσμού όπως προκύπτει μέσα από την πολυετή παρακολούθηση των ζητημάτων αυτών.

Ο Συνήγορος συμμετείχε επίσης με στελέχη του και ενημερωτικό υλικό στο 20ο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ της Αθήνας, στις 30 Ιουνίου στο Γουδί.

Τον Δεκέμβριο του 2017, ο Συνήγορος εξέδωσε τον τόμο Ρητορική μίσους και διακρίσεις – Προκλήσεις για το Κράτος Δικαίου, στο οποίο περιλαμβάνονται επεξεργασμένες εισηγήσεις από την ημερίδα που είχε διοργανώσει η ανεξάρτητη Αρχή το 2016 με το θέμα αυτό.

Με σκοπό την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση σε θέματα διακρίσεων, ο Συνήγορος, με την υποστήριξη της Ολλανδικής Πρεσβείας, εξέδωσε:

- Φυλλάδιο με τίτλο «Ο Συνήγορος του Πολίτη κατά των διακρίσεων», σε τρεις γλώσσες (ελληνικά, αγγλικά και αραβικά)
- Φυλλάδιο με τίτλο «Ο Συνήγορος του Πολίτη κατά των διακρίσεων στην εργασία στον ιδιωτικό τομέα»
- Οδηγό Ίσης Μεταχείρισης για δημοσίους υπαλλήλους, με τίτλο «Ο σεβασμός κάνει τη διαφορά», ο οποίος αποτελεί επικαιροποίηση αντίστοιχου οδηγού που εκδόθηκε το 2014 και επιδιώκει να καλύψει πιθανά κενά στην πληροφόρηση των στελεχών του δημοσίου τομέα, σε ό,τι αφορά τα ιδιαίτερα στοιχεία της ταυτότητας ή των ιδιοτήτων πολιτών, τους οποίους συχνά η διοίκηση καλείται να εξυπηρετήσει.

3. Ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για τις μεταναστευτικές ροές και την προστασία των προσφύγων

Ο Συνήγορος του Πολίτη δημοσίευσε ειδική έκθεση τον Απρίλιο 2017 με τίτλο: «Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων. Ζητήματα Διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων».³⁷⁷ Η ειδική έκθεση έχει στόχο να

377. <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.434102>

αναδείξει τον βαθμό και το επίπεδο ανταπόκρισης της διοίκησης στις απαιτήσεις του φαινομένου, τόσο στην πιο ακραία εκδήλωσή του, όσο και στην παρούσα, πιο προβλέψιμη και ασφαλώς περισσότερο διαχειρίσιμη φάση. Περιλαμβάνει τις διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα του Συνηγόρου του Πολίτη μετά από δεκάδες αυτοψίες σε κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης στα νησιά του Αιγαίου, σε δομές προσωρινής φιλοξενίας στην ηπειρωτική χώρα, και σε χώρους κράτησης σε ολόκληρη την Ελλάδα. Η έκθεση του Συνηγόρου διαρθρώνεται σε δύο βασικούς άξονες: από τη μία πλευρά, στην αποτίμηση των διοικητικών διαδικασιών και του θεσμικού πλαισίου διαχείρισης των μετακινούμενων πληθυσμών. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζεται η συνολική διαδικασία πρόσβασης στη νομική προστασία του καθεστώτος του πρόσφυγα, από την καταγραφή και τον εντοπισμό προσώπων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ασύλου, και στους δύο βαθμούς. Επίσης, ερευνάται η εφαρμογή των ρυθμίσεων περί διοικητικής κράτησης, καθώς και η διαδικασία επιστροφών και επανεισδοχών, για όσους από τους αλλοδαπούς δεν ευδοκιμούν οι αιτήσεις ασύλου τους. Από την άλλη, η έκθεση επικεντρώνεται στην παροχή υπηρεσιών, με γνώμονα την εξασφάλιση ανθρώπινων, αποδεκτών όρων διαβίωσης, την «κανονικοποίηση» της καθημερινής ζωής των προσφυγικών/μεταναστευτικών πληθυσμών και τη διαμόρφωση των προοπτικών για την ομαλή ένταξή τους. Ζητήματα σίτισης, στέγασης, παροχής υπηρεσιών υγείας και εκπαίδευσης, καθώς επίσης προβλήματα ασφάλειας, αποτελούν τις κύριες θεματικές του δεύτερου άξονα.

Συμπερασματικά, ο Συνήγορος διαπιστώνει την απουσία πολιτικού σχεδιασμού που χαρακτήρισε την αντίδραση της ευρωπαϊκής και της ελληνικής πολιτείας. Η έκθεση διαπιστώνει ότι εξακολουθεί, ένα και πλέον έτος από την Κοινή Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας της 18-3-2016, να ελλείπει ένα ολοκληρωμένο και συνεκτικό σχέδιο διαχείρισης. Αντ' αυτού, η ελληνική διοίκηση λειτουργεί ακόμα με *ad hoc* ρυθμίσεις και έκτακτες διαδικασίες, δημιουργώντας φαινόμενα απογοήτευσης, καχυποψίας και κάποιες φορές ανοιχτής ρήξης με τις τοπικές κοινωνίες. Επισημαίνονται τα φαινόμενα διάχυσης και αλληλοεπικάλυψης αρμοδιοτήτων που χαρακτηρίζουν την ελληνική διοίκηση, οι καθυστερήσεις στην απορρόφηση των διαθέσιμων ευρωπαϊκών πόρων αλλά και η δικαιωματική αμεριμνησία που φαίνεται να κυριαρχεί κατά την εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου.

4. Ατζέντα 2030 - Βιώσιμη Ανάπτυξη

Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και οι σχετικοί με αυτήν 17 Στόχοι και 169 Υποστόχοι υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο της 70ης Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών στις 25 Σεπτεμβρίου 2015. Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ)

είναι παγκόσμιου χαρακτήρα και γενικής εφαρμογής, με χρονοδιάγραμμα υλοποίησης έως το 2030. Δημιουργούν δεσμεύσεις υλοποίησης για όλες τις χώρες, ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές εθνικές πραγματικότητες, επίπεδα ανάπτυξης, εθνικές πολιτικές και προτεραιότητες. Η Ατζέντα 2030 προωθεί την ενσωμάτωση και των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης – κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική – σε όλες τις τομεακές πολιτικές, και τη συνοχή των σχετικών με τους ΣΒΑ πολιτικών. Ειδικότερα, οι ΣΒΑ εστιάζουν στην ολοκληρωμένη διαχείριση ενός ευρέος φάσματος ζητημάτων, από τη διασφάλιση της αξιοπρεπούς εργασίας, της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και την αντιμετώπιση της φτώχειας, των κοινωνικών ανισοτήτων και της μεταναστευσης, ως την προαγωγή της ποιοτικής εκπαίδευσης και υγείας, την προστασία των φυσικών πόρων και την ανάπτυξη βιώσιμων πόλεων και κοινοτήτων.

Για την υλοποίηση των ΣΒΑ σε εθνικό επίπεδο, τα κράτη μέλη των ΗΕ θα πρέπει να διαμορφώσουν κατάλληλες εθνικές στρατηγικές και να προωθήσουν σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, δράσεις και πολιτικές. Η Ελλάδα έχει δεσμευτεί για την υλοποίηση αυτή και συνεπώς οφείλει να κινητοποιήσει τις δυνάμεις της για την εφαρμογή των ΣΒΑ μέσα από την κατάλληλη προσαρμογή τους στις εθνικές προτεραιότητες και ανάγκες. Ο συντονισμός και η παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών σε εθνικό επίπεδο ανατέθηκε στο Γραφείο Συντονισμού Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης ως κεντρική κυβερνητική δομή.

Στο πλαίσιο αυτό, η χώρα μας έχει αναλάβει τη σύνταξη της Εθνικής Εθελοντικής Έκθεσης Αξιολόγησης (National Voluntary Report VNR), η οποία θα παρουσιάσει τον Ιούλιο του 2018 στο Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του ΟΗΕ.

Πέραν της εμπλοκής του κεντρικού δημόσιου τομέα, η Ατζέντα 2030 αναδεικνύει τη σημασία της ενίσχυσης της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών, της αυτοδιοίκησης, των νομοθετικών σωμάτων και όλων των ενδιαφερόμενων μερών, στη διαμόρφωση και εφαρμογή των εθνικών στρατηγικών και προγραμμάτων βιώσιμης ανάπτυξης.

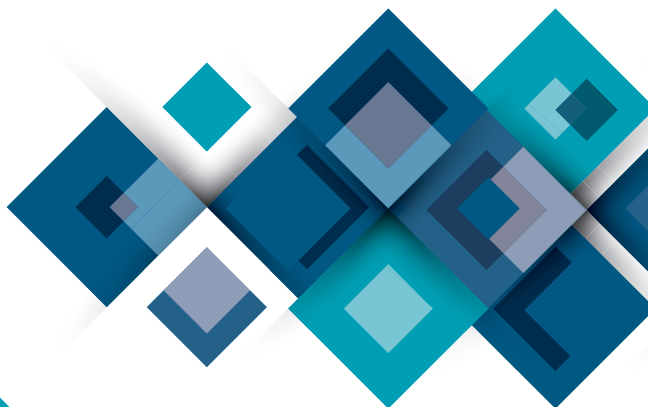
Στη διαδικασία αυτή συμμετέχει με ουσιαστικό ρόλο ο Συνήγορος του Πολίτη, ως η Ανεξάρτητη Αρχή που αποτελεί το συνδεδετικό κρίκο μεταξύ της δημόσιας διοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών και λειτουργεί για να υπηρετεί τον πολίτη, να προωθεί τη διαφάνεια και την ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών και διαδικασιών και να συμβάλλει ουσιαστικά στη βελτίωση της διακυβέρνησης.

Τα χαρτοφυλάκια του Συνηγόρου του Πολίτη (δικαιώματα του ανθρώπου, κοινωνική προστασία, ποιότητα ζωής, σχέσεις κράτους - πολίτη, δικαιώματα του

παιδιού, ίση μεταχείριση) σχετίζονται ευθέως με τους ΣΒΑ. Η Αρχή έχει αντιμετωπίσει ζητήματα που άπτονται του συνόλου σχεδόν των προαναφερθέντων Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης και έχει συμβάλλει πολλαπλώς στη συνεργασία των εμπλεκόμενων στη διαδικασία υπηρεσιών με στόχο την επίτευξη των βέλτιστων δυνατών αποτελεσμάτων. Για το λόγο αυτό κλήθηκε και θα συμμετάσχει αρχικά στη συγγραφή της Εθνικής Εθελοντικής Έκθεσης Αξιολόγησης, ενώ και στη συνέχεια δεσμεύεται να συμμετάσχει ενεργά στην πορεία εφαρμογής των στόχων και υποστόχων στις εθνικές πολιτικές.

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ
ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ

**ΔΡΑΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ**

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι ένας θεσμός ιδιαιζόντως εξωστρεφής και συνεργατικός. Αναγνωρίζοντας ότι η άρτια γνώση του νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου, η μαχητική διαμεσολάβηση, η ελεγκτική παρέμβαση και η αγωνιστική προώθηση των δικαιωμάτων των πολιτών, καθίστανται ισχυρότερες όταν επικοινωνηθούν, και επιθυμώντας να διασφαλίσει αποτελεσματικές ενέργειες με θεσμούς ομόλογους και παρεμφερείς, αλλά και με ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς με τους οποίους διασταυρώνεται κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του, ο θεσμός δραστηριοποιείται στην διοργάνωση εκδηλώσεων και συναντήσεων καθώς και στην συμμετοχή σε εκδηλώσεις άλλων φορέων, ελληνικών και διεθνών, και παράγει ένα πολύ σημαντικό επικοινωνιακό έργο, ενδείξεις απλές του οποίου αποτελούν τα όσα αναφέρονται στη συνέχεια.

Για περισσότερες πληροφορίες και πληρέστερα στοιχεία για τις δράσεις της Αρχής, άρτια ενημέρωση προσφέρει το site της www.synigoros.gr το οποίο καταβάλλεται σημαντική προσπάθεια να τηρείται επίκαιρο και πλήρες, όχι μόνο στην Ελληνική αλλά και στην Αγγλική γλώσσα, όπου περιέχονται όλες οι ειδήσεις και δραστηριότητες διεθνούς ενδιαφέροντος www.synigoros.gr/?i=stp.en

1. Συναντήσεις και ημερίδες

27/11/2017

«Επιστροφές αλλοδαπών και κράτος δικαίου»

Ημερίδα με θέμα «Επιστροφές Αλλοδαπών και κράτος δικαίου» διοργάνωσε στις 27 Νοεμβρίου 2017 στην Αθήνα ο Συνήγορος του Πολίτη. Στην ημερίδα συζητήθηκαν οι προκλήσεις αλλά και εγγυήσεις για το κράτος δικαίου που παρουσιάζει η διαδικασία των επιστροφών και η εμπειρία του Συνηγόρου από την άσκηση της αρμοδιότητάς του για εξωτερικό έλεγχο των επιστροφών.³⁷⁸

20/10/2017

Ευρωπαϊκή συνάντηση για τα δικαιώματα και τις επιστροφές φιλοξένησε ο Συνήγορος

Συνάντηση του ευρωπαϊκού προγράμματος FReM II για τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων αναγκαστικής επιστροφής αλλοδαπών φιλοξένησε στην Αθήνα, στις 17 και 18 Οκτωβρίου ο Συνήγορος του Πολίτη, όπου τονίστηκε η ιδιαίτερη ση-

378. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.466510>

μασία της παρουσίας παρατηρητών για τα ανθρώπινα δικαιώματα στις επιχειρήσεις επιστροφής αλλοδαπών και αναφέρθηκαν ζητήματα ανεξάρτητης λειτουργίας και λογοδοσίας του μηχανισμού εξωτερικού ελέγχου.³⁷⁹

02/06/2017

Εκδήλωση του Συνηγόρου με ομολόγους θεσμούς της περιοχής, παρουσία της Αντιπροέδρου της Βουλής

Τρόπους στενότερης συνεργασίας με στόχο τον καλύτερο συντονισμό για την αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προσφύγων και μεταναστών, συζητήσαν ο Συνήγορος του Πολίτη με τον Συνήγορο της Τουρκίας, τον Συνήγορο της Σερβίας και αντιπροσωπείες από τους ομολόγους θεσμούς του Κοσσυφοπεδίου και της ΠΓΔΜ σε εκδήλωση που φιλοξενήθηκε σε αίθουσα του Κοινοβουλίου. Νωρίτερα ο Συνήγορος είχε ιδιαίτερη συνάντηση με τον ομόλογο του της Τουρκίας.³⁸⁰

26/05/2017

Συνάντηση με αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Στις 24 Μαΐου 2017, ο Συνήγορος του Πολίτη συναντήθηκε με αντιπροσωπεία της Επιτροπής LIBE (Πολιτικές Ελευθερίες, Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ο Συνήγορος παρουσίασε το έργο της Ανεξάρτητης Αρχής και ειδικότερα τις παρεμβάσεις της σχετικά με θέματα που αφορούν τους πρόσφυγες και μετανάστες που φτάνουν στην Ελλάδα από την Τουρκία.³⁸¹

10/05/2017

Επίσκεψη ερευνητικού ομίλου φοιτητών Νομικής στον Συνήγορο

Τα γραφεία του Συνηγόρου του Πολίτη επισκέφτηκαν την Τρίτη 9 Μαΐου φοιτητές της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα μέλη του ερευνητικού ομίλου φοιτητών Νομικής ενημερώθηκαν από τον Συνήγορο Ανδρέα Ποττάκη και ειδικούς επιστήμονες της Αρχής για τις αρμοδιότητες και το έργο της.³⁸²

379. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.459640>

380. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.434522>

381. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.433059>

382. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.430321>

02/05/2017**Επίσκεψη στον Συνήγορο στελεχών της Ολλανδικής διοίκησης**

Αντιπροσωπεία 20 υπαλλήλων του υπουργείου Εσωτερικών της Ολλανδίας επισκέφτηκε τον Συνήγορο του Πολίτη, την Τρίτη 2 Μαΐου 2017, και ενημερώθηκε για τη δομή και λειτουργία της Ανεξάρτητης Αρχής. Ακολούθησε συζήτηση με ιδιαίτερη έμφαση στο μεταναστευτικό/προσφυγικό ζήτημα και τις επιπτώσεις του στην κοινωνία και τη δημόσια διοίκηση, τις σχετικές αρμοδιότητες του Συνηγόρου και τον τρόπο άσκησής τους ιδίως σε συνθήκες δημοσιονομικής κρίσης.³⁸³

21/04/2017**Ομιλία του Αντιπροέδρου του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**

Τον Συνήγορο του Πολίτη, Ανδρέα Ποττάκη, επισκέφτηκε στις 21 Απριλίου 2017 ο νεοεκλεγείς Αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Λίνος Αλέξανδρος Σισιλιάνος. Ακολούθησε παρουσίαση στο προσωπικό της Ανεξάρτητης Αρχής των πλέον σημαντικών ελληνικών υποθέσεων που απασχόλησαν το Δικαστήριο.³⁸⁴

27/03/2017**Τακτική συνεργασία στην υπηρεσία του φορολογούμενου εγκαίνιασαν ο Συνήγορος και ο Διοικητής της ΑΑΔΕ**

Στενή και τακτική συνεργασία με στόχο την άμεση αντιμετώπιση όλων των εκκρεμών ζητημάτων που απασχολούν τους φορολογούμενους ανακοίνωσαν ο Συνήγορος του Πολίτη, Ανδρέας Ποττάκης και ο Διοικητής της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, Γιώργος Πιτσιλής μετά τη συνάντησή τους στα γραφεία του Συνηγόρου.³⁸⁵

24/02/2017**Επίσκεψη εκπροσώπων του ΟΟΣΑ και της ΓΓΚΔ**

Τα γραφεία του Συνηγόρου του Πολίτη επισκέφτηκαν εκπρόσωποι του Οργανι-

383. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.429329>

384. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.426186>

385. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.421813>

σμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) και της Γενικής Γραμματείας για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς.³⁸⁶

13/02/2017

Επίσκεψη αντιπροσωπείας της Επιτροπής Αναφορών του Γερμανικού Κοινοβουλίου

Τον Συνήγορο του Πολίτη επισκέφτηκε στις 9 Φεβρουαρίου 2017 αντιπροσωπεία της Επιτροπής Αναφορών του Κοινοβουλίου της Γερμανίας. Ο Συνήγορος και οι Βοηθοί Συνήγοροι ενημέρωσαν την αντιπροσωπεία για το έργο και τις αρμοδιότητες της Ανεξάρτητης Αρχής.³⁸⁷

26/01/2017

Επίσκεψη αντιπροσωπείας της Ειδικής Γραμματείας Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους

Υψηλόβαθμοι υπηρεσιακοί παράγοντες της Ειδικής Γραμματείας Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους (ΕΓΔΙΧ) επισκέφθηκαν την Παρασκευή, 20 Ιανουαρίου 2017, τα γραφεία του Συνηγόρου του Πολίτη, εγκαινιάζοντας μια στενή συνεργασία των δυο πλευρών σε κοινές δράσεις και πρωτοβουλίες για την προώθηση της διαμεσολάβησης και την καλλιέργεια μιας κουλτούρας συνεννόησης στην ελληνική κοινωνία προς όφελος των πολιτών και της οικονομίας.³⁸⁸

2. Εξορμήσεις στην περιφέρεια

Ο Συνήγορος του Πολίτη, παρότι για λόγους οικονομικούς έχει την έδρα του στην Αθήνα, διόλου δεν επιθυμεί να είναι ένας θεσμός Αθηνο-κεντρικός. Αντιθέτως, ευρίσκεται διαρκώς σε αναζήτηση πόρων και δράττεται ευκαιριών ώστε να εξορμά στην περιφέρεια και να συνομιλεί εκ του σύνεγγυς, τόσο με τους εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης και των διοικητικών υπηρεσιών και φορέων, όσο και με τους πολίτες. Οι εξορμήσεις αυτές είτε έχουν τον χαρακτήρα ολιγομελών κλιμακίων που επισκέπτονται συγκεκριμένα μέρη για αυτοψίες και επιτόπιες έρευνες επί υποθέσεων, είτε έχουν ένα χαρακτήρα συνολικότερο, όπου

386. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.425379>

387. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.413364>

388. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.409985>

συμμετέχει σημαντικός αριθμός στελεχών αλλά και η ηγεσία της Αρχής. Εφέτος ο Συνήγορος του Πολίτη συνοδευόμενος από διευρυμένο κλιμάκιο στελεχών της Ανεξάρτητης Αρχής πραγματοποίησε τέσσερις τέτοιες μαζικές εξορμήσεις, σε αντίστοιχες Περιφέρειες:

- Επίσκεψη στα νησιά του Βορείου Αιγαίου, Σάμο 28-29 Αυγούστου, Χίο 30 Αυγούστου και Λέσβο 31/8 Αυγούστου και 1 Σεπτεμβρίου.³⁸⁹
- Επίσκεψη στην Περιφέρεια Ηπείρου 16 με 20 Οκτωβρίου.³⁹⁰
- Επίσκεψη στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας 20 με 24 Νοεμβρίου.³⁹¹
- Επίσκεψη στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης από τις 27 Νοεμβρίου μέχρι 1 Δεκεμβρίου.³⁹²

3. Συνεργασίες και συμμετοχές

3.1. Συμμετοχή σε διεθνή δίκτυα/επιτροπές/ομάδες/φορείς/διοργανώσεις

Ο Συνήγορος του Πολίτη μετέχει με εκπροσώπους του σε πολλά διεθνή δίκτυα, παρευρίσκεται τακτικά στις συναντήσεις, μετέχει στις εκπαιδεύσεις τους, ανταλλάσσει πληροφορίες και καλές πρακτικές. Τα σημαντικότερα εξ αυτών είναι:

3.1.1. Το Διεθνές Ινστιτούτο Διαμεσολαβητών (ΙΟΙ)³⁹³

Παγκόσμιος οργανισμός για τη συνεργασία περισσότερων από 188 ανεξάρτητων Διαμεσολαβητών από περισσότερες από 90 χώρες παγκοσμίως, το οποίο ιδρύθηκε το 1978. Το ΙΟΙ είναι οργανωμένο σε έξι περιφερειακά τμήματα (Αφρική, Ασία, Αυστραλία και Ειρηνικός, Ευρώπη, Καραϊβική και Λατινική Αμερική και Βόρεια Αμερική). Στην προσπάθειά του να επικεντρωθεί στην καλή διακυβέρνηση και την ανάπτυξη ικανοτήτων, το ΙΟΙ υποστηρίζει τα μέλη του με τριπλό τρόπο: κατάρτιση, έρευνα και περιφερειακές επιδοτήσεις για έργα. Προσφάτως, ο Έλληνας Συνή-

389. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.449392>

390. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.457670>

391. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.464928>

392. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.465895>

393. <http://www.theioi.org/>

γορος του Πολίτη εξελέγη μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ευρωπαϊκού Τομέα του ΙΟΙ.³⁹⁴

3.1.2. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαμεσολαβητών³⁹⁵ (ΕΝΟ)

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαμεσολαβητών απαρτίζεται από περισσότερα από 95 γραφεία σε 36 ευρωπαϊκές χώρες. Το Δίκτυο ιδρύθηκε το 1996 και αναπτύσσεται σταθερά σε ένα ισχυρό εργαλείο συνεργασίας για τους διαμεσολαβητές και το προσωπικό τους, χρησιμεύοντας ως αποτελεσματικός μηχανισμός συνεργασίας για την αντιμετώπιση περιπτώσεων κακοδιοίκησης. Τα μέλη μοιράζονται εμπειρίες και βέλτιστες πρακτικές μέσω σεμιναρίων και συναντήσεων.

3.1.3. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού³⁹⁶ (ΕΝΟC)

Το ΕΝΟC ιδρύθηκε το 1997 και σήμερα συνδέει σαράντα τρία ανεξάρτητα γραφεία για παιδιά από τριάντα πέντε χώρες στην Ευρώπη. Οι στόχοι του είναι να ενθαρρύνει την πληρέστερη δυνατή εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, να υποστηρίξει τη συλλογική άσκηση πίεσης για τα δικαιώματα των παιδιών, να διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών, προσεγγίσεων και στρατηγικών και να προωθηθεί την ανάπτυξη αποτελεσματικών ανεξάρτητων υπηρεσιών για τα παιδιά.

3.1.4. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα³⁹⁷ (EQUINET)

Το Equinet, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα, συγκεντρώνει 46 οργανώσεις από 34 ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες έχουν την αρμοδιότητα να καταπολεμούν τις διακρίσεις ως εθνικοί φορείς ισότητας για διάφορους λόγους, όπως ηλικία, αναπηρία, φύλο, φυλή ή εθνοτική καταγωγή, θρησκεία ή άλλες πεποιθήσεις και σεξουαλικός προσανατολισμός.

3.1.5. Forced-Return Monitoring project³⁹⁸

Σύμφωνα με την οδηγία της ΕΕ για την επιστροφή, τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη υποχρεούνται να δημιουργήσουν ένα αποτελεσματικό σύστημα παρακολούθησης των

394. <http://www.theioi.org/ioi-news/current-news/european-region-elects-new-director>

395. <https://eno.ombudsman.europa.eu/cms/home.html>

396. <https://www.crin.org/> και <http://enoc.eu/>

397. <http://www.equineteurope.org/>

398. Forced-Return Monitoring II (FReM II) <https://www.icmpd.org/our-work/capacity-building/irregular-migration-return/ongoing-projects/>

επιχειρήσεων αναγκαστικής επιστροφής. Το έργο στοχεύει στη δημιουργία μιας ομάδας ανεξάρτητων οθονών αναγκαστικής επιστροφής. Οι συμμετέχοντες παρέχουν συστάσεις σχετικά με την εκπαίδευση παρακολούθησης αναγκαστικής επιστροφής.

3.1.6. Ευρωπαϊκό δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων³⁹⁹

Το ευρωπαϊκό δίκτυο NPM έχει ως στόχο την προώθηση της ανταλλαγής των εμπειριών των εθνικών φορέων στην Ευρώπη και τη δημιουργία ενός φόρουμ συνεργασίας μεταξύ αυτού του δικτύου και διεθνών παραγόντων, όπως η Υποεπιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (STP) και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT). Η τελική κατευθυντήρια αρχή είναι να ενισχυθεί η πρόληψη των βασανιστηρίων σε εθνικό επίπεδο σε όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

3.1.7. Δίκτυο Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης της ΝΑ Ευρώπης⁴⁰⁰

Τον Μάρτιο του 2013, οι Εθνικοί Μηχανισμοί Πρόληψης της Αλβανίας, της Βουλγαρίας, της Κροατίας, της ΠΓΔΜ, του Μαυροβουνίου, της Σερβίας και της Σλοβενίας δημιούργησαν στο Βελιγράδι το λεγόμενο δίκτυο NPM της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (SEE). Σκοπός του δικτύου είναι η ανταλλαγή εμπειριών και η αμοιβαία υποστήριξη όσον αφορά την εφαρμογή της αρμοδιότητας των NPM που προβλέπεται στο προαιρετικό πρωτόκολλο της σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (OPCAT) στην περιοχή. Το δίκτυο παρέχει ένα φόρουμ όπου μοιράζονται οι γνώσεις και οι εμπειρίες σχετικά με τα πρότυπα και την παρακολούθηση της εφαρμογής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

3.2. Συνεργασίες με διεθνείς/εθνικούς φορείς και οργανώσεις, συμμετοχή σε διοργανώσεις

3.2.1. Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων⁴⁰¹ (FRA)

Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) είναι

399. *European network of national preventive mechanisms against torture (NPM) Project*

<http://unipd-centrodirittiumani.it/en/attivita/European-National-Preventive-Mechanism-against-torture-NPM-Project/458>

400. *National Preventive Mechanisms of the South-East Europe Network*

401. <http://fra.europa.eu/en>

το εξειδικευμένο κέντρο της ΕΕ για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Παρέχει συμβουλές στα θεσμικά όργανα της ΕΕ και των κρατών μελών σχετικά με μια σειρά θεμάτων που άπτονται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο Οργανισμός συμβάλλει στη διασφάλιση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ατόμων που ζουν στην ΕΕ.

3.2.2. Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης⁴⁰² (ΟΟΣΑ)

Ο ΟΟΣΑ χρησιμοποιεί τον πλούτο των πληροφοριών του πάνω σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων για να βοηθήσει τις κυβερνήσεις να προωθήσουν την ευημερία και να καταπολεμήσουν τη φτώχεια μέσω της οικονομικής ανάπτυξης και της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Η συνεργασία του με το Συνήγορο σχετίζεται με την καταπολέμηση της διαφθοράς στη χώρα μας.

3.2.3. Διπλωματικές αποστολές άλλων χωρών/οργανισμών/φορέων

Ο Συνήγορος συνεργάζεται επίσης με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της Ευρώπης, καθώς και πλήθος διπλωματικών αποστολών ξένων χωρών στην Ελλάδα, επί θεμάτων αμοιβαίου ενδιαφέροντος.

3.2.4. Γενική Γραμματεία Καταπολέμησης της Διαφθοράς⁴⁰³

Η Γενική Γραμματεία για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς(ΓΕ.Γ.ΚΑ.Δ.) συστάθηκε με το νόμο 4320/2015 (ΦΕΚ. Α΄ 29), ο οποίος ορίζει το θεσμικό πλαίσιο της λειτουργίας της. Υπάγεται στον Αναπληρωτή Υπουργό Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και αποτελεί ένα θεσμικό συντονιστικό όργανο, με αρμοδιότητες εποπτείας και λήψης πρωτοβουλιών σε πολιτικό και νομοθετικό επίπεδο για το σύνολο των ελεγκτικών μηχανισμών , δομών και υπηρεσιών που είναι επιφορτισμένες με την καταπολέμηση της διαφθοράς. Παράλληλα, συνεργάζεται με Διεθνείς Οργανισμούς, Όργανα και Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλων κρατών για την εκπόνηση, ανάληψη, χρήση, υλοποίηση προγραμμάτων-στρατηγικών σχεδίων και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών σχεδίων για την καταπολέμηση της διαφθοράς και της απάτης καθώς έχει οριστεί ως Συντονιστική Υπηρεσία για την Καταπολέμηση της Απάτης (AFCOS).

402. <http://www.oecd.org/>

403. <http://www.gsac.gov.gr/>

3.2.5. Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων⁴⁰⁴ (ΑΑΔΕ)

Μετά την αυτόματη κατάργηση της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων την 1η Ιανουαρίου 2017, αντικαταστάθηκε από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, ΑΑΔΕ που δεν υπόκειται πλέον σε οποιασδήποτε μορφής εποπτεία ή έλεγχο από την κυβέρνηση, αλλά ασκεί πλήρεις αρμοδιότητες και υπερεξουσίες σε όλον τον φοροελεγκτικό και φοροεισπρακτικό μηχανισμό της χώρας.

3.2.6. Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης⁴⁰⁵ (ΕΚΔΔΑ)

Το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ) είναι ο εθνικός στρατηγικός φορέας ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ιδρύθηκε το 1983, είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) και υπάγεται στην Υπουργό Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Οραματίζεται να συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής διοίκησης που διασφαλίζει υψηλή ποιότητα υπηρεσιών προς τους πολίτες, προς όφελος της ισόρροπης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής.

3.2.7. Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης⁴⁰⁶ (ΣΕΕΔΔ)

Το ΣΕΕΔΔ στοχεύει στην εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης εντοπίζοντας φαινόμενα διαφθοράς, κακοδιοίκησης, αδιαφανών διαδικασιών, αναποτελεσματικότητας και χαμηλής ποιότητας υπηρεσιών.

3.2.8. Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος⁴⁰⁷ (ΚΕΔΕ)

Σκοπός της Ένωσης, όπως καθορίζεται από τη σχετική νομοθεσία είναι «η προαγωγή της δημοτικής και κοινοτικής διοικήσεως, η επαγρύπνηση επί των συμφερόντων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως, η διευκόλυνση της μεταξύ των συνεργασίας και η παροχή εις αυτούς πάντων των διοικητικών, οικονομικών και τεχνικών στοιχείων, που θα ήταν χρήσιμα για την πληρέστερη εκπλήρωση του προορισμού τους, και για την εξασφάλιση της ευημερίας των Δήμων και των Κοινοτήτων, την παροχή κάθε ηθικής και υλικής ωφέλειας, που μπορεί να αποδώσει η μεταξύ τους συνεργασία, και η αμοιβαία ηθική ενίσχυση μέσα στα όρια του νομού».

404. <http://www.aade.gr/>

405. <http://www.ekdd.gr/ekdda/index.php/gr/>

406. <http://www.seedd.gr/>

407. <https://www.kedke.gr>

3.3. Συμμετοχή σε Εθνικές Επιτροπές/Συμβούλια

3.3.1. Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού⁴⁰⁸ (ΑΣΕΠ)

3.3.1.1. Ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετέχει στο Συμβούλιο Υπηρεσιακής Κατάστασης Προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων του άρθρου 160 του Υπαλληλικού Κώδικα, 5μελές όργανο στην αρμοδιότητα του οποίου ανήκει η εν γένει υπηρεσιακή κατάσταση των προϊσταμένων επιπέδου Γενικής Διεύθυνσης των δημόσιων υπηρεσιών, εκτός των θεμάτων πειθαρχικού δικαίου και επιλογής, καθώς επίσης και η επιλογή των επτά Συντονιστών Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, οι οποίοι αντικατέστησαν το παλαιότερο θεσμό του Γενικού Γραμματέα, δυνάμει του άρθρου 28 του Ν. 4325/2015.

3.3.1.2. Ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετέχει στο Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Διοικήσεων (Ε.Σ.Ε.Δ.) στην αρμοδιότητα του οποίου ανήκει η αξιολόγηση των προσόντων των υποψηφίων για την πλήρωση των θέσεων Διοικητικών και Τομεακών Γραμματέων όλων των Υπουργείων και η υποβολή σχετικής εισήγησης στον αρμόδιο Υπουργό.

3.3.2. Επιτροπή Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης του Ελληνικού Κοινοβουλίου

Ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετέχει στην Επιτροπή Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης του Ελληνικού Κοινοβουλίου (επιτροπή ελέγχου του πόθεν έσχες), η οποία είναι αρμόδια για την διαπίστωση του αληθούς περιεχομένου των δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος των κατά το νόμο υπόχρεων προσώπων, για τα υφιστάμενα κατά το χρόνο υποβολής τους περιουσιακά στοιχεία.⁴⁰⁹

3.4. Συνεργασία με το Ελληνικό Κοινοβούλιο

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει στενή συνεργασία με το Ελληνικό Κοινοβούλιο, προς το οποίο άλλωστε υποβάλλει την Ετήσια Έκθεσή του. Στα πλαίσια της συνεργασίας αυτής η ηγεσία αλλά και στελέχη της Αρχής προσέρχονται τακτικά σε συνεδριάσεις των αρμόδιων Διαρκών Επιτροπών, όπου ενημερώνουν την Εθνική Αντιπροσωπεία επί θεμάτων της αρμοδιότητάς τους. Επιπλέον εκπρόσωποι του Συνηγόρου μετέχουν σε πλήθος νομοπαρασκευαστικών επιτροπών.

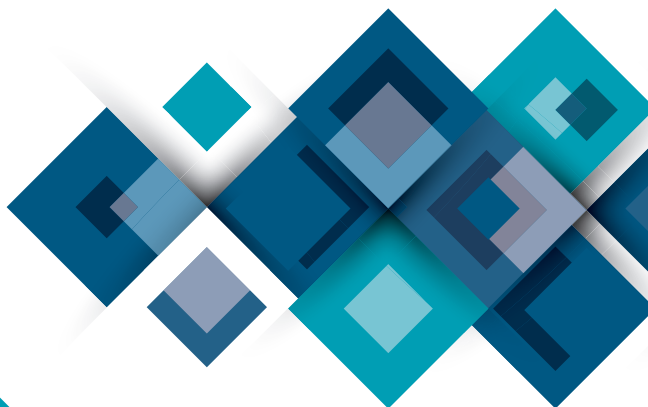
408. <http://www.asep.gr>

409. <http://www.hellenicparliament.gr/Organosi-kai-Leitourgia/epitropi-elegxou-ton-oikonomikon-ton-komaton-kai-ton-vouleftwn>

3.5. Αυτοψίες/επισκέψεις

Στελέχη της Αρχής πραγματοποιούν συχνά επισκέψεις και αυτοψίες σε μέρη όπου είναι σημαντικό να γίνεται αισθητή η παρουσία της Αρχής, τόσο από τους υπαλλήλους όσο και από τους εκεί διαβιούντες, όπως είναι τα προαναχωρησιακά κέντρα, τα καταστήματα κράτησης, και τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης μεταναστών και προσφύγων (Hotspots), αλλά και περιβαλλοντικά θέματα μεγάλης σημασίας.

|| ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ || ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

1. Νομικό πλαίσιο του θεσμού

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι ανεξάρτητη αρχή συνταγματικά κατοχυρωμένη, με το άρθρο 103, παρ.9 του Συντάγματος. Ξεκίνησε τη λειτουργία του την 1η Οκτωβρίου 1998 και παρέχει τις υπηρεσίες του σε όλους τους πολίτες δωρεάν.

Η οργάνωση, η στελέχωση και η λειτουργία του Συνηγόρου καθορίζονται στους Ν. 3051/2002 (όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 4055/2012), 3094/2003 (όπως ισχύει) και στον Κανονισμό Λειτουργίας του (ΠΔ 273/1999 όπως τροποποιήθηκε και ισχύει), στο πλαίσιο που θέτουν οι διατάξεις του Συντάγματος μετά την αναθεώρησή του το 2001. Τα πλήρη νομοθετικά κείμενα που διέπουν τη λειτουργία του Συνηγόρου δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα: www.synigoros.gr

Αποστολή του Συνηγόρου είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ της δημόσιας διοίκησης και των πολιτών για την προστασία των δικαιωμάτων τους, την τήρηση της νομιμότητας και την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης. Ο Συνήγορος ασχολείται επίσης με την προάσπιση και την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού.

Ως διαμεσολαβητής, ο Συνήγορος διατυπώνει συστάσεις και προτάσεις προς τη δημόσια διοίκηση. Δεν επιβάλλει κυρώσεις ούτε ακυρώνει τις παράνομες πράξεις της δημόσιας διοίκησης. Στον Συνήγορο μπορεί να προσφύγει οποιοσδήποτε Έλληνας ή αλλοδαπός πολίτης που ζει στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό και συναλλάσσεται με το ελληνικό Δημόσιο. Ειδικά ως προς τις προσβολές των δικαιωμάτων του παιδιού, στον Συνήγορο μπορεί να προσφύγει το άμεσα ενδιαφερόμενο παιδί, γονέας ή συγγενής του, αλλά και κάθε τρίτο πρόσωπο που έχει άμεση αντίληψη της παραβίασης ενός δικαιώματος του παιδιού. Τα ίδια ισχύουν και για τα Νομικά Πρόσωπα ή τις Ενώσεις Προσώπων.

2. Εμπλουτισμός του νομικού πλαισίου το 2017

Το έτος 2017 οι αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη εμπλουτίστηκαν με τέσσερις νομοθετικές ρυθμίσεις, ως εξής:

- Ν. 4488/2017 άρθρο 72
- Ν. 4491/2017 άρθρα 9 και 10
- Ν. 4443/2016, άρθρα 56 και 57: Κανονισμός Λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας⁴¹⁰.

410. Ο νόμος 4443/16 δημοσιεύθηκε το 2016, ωστόσο τα άρθρα αυτά τέθηκαν σε ισχύ τον Ιούνιο του 2017, βάσει της ακροτελεύτιας διάταξης του άρθρου 77 του ίδιου νόμου.

- Ν. 4509/2017 (ΦΕΚ Α 201/22.12.2017) «Μέτρα θεραπείας ατόμων που απαλλάσσονται από την ποινή λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής και άλλες διατάξεις»

2.1. Ο Νόμος 4488/2017 – άρθρο 72

Στο άρθρο 72 του Ν. 4488/2017 ορίζεται το πλαίσιο για την προαγωγή εφαρμογής της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία που υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη στις 20 Μαρτίου 2007 και κυρώθηκε με το πρώτο άρθρο του Ν. 4074/2012.

Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, ο Συνήγορος του Πολίτη ορίζεται ως η συνταγματικά κατοχυρωμένη Ανεξάρτητη Αρχή που αποτελεί το Πλαίσιο για την Προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης. Η εκπλήρωση της αποστολής του Πλαισίου Προαγωγής, γίνεται σε συνεργασία με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.με Α.) η οποία αποτελεί τρίτοβάθμια οργάνωση των ατόμων με αναπηρίες και ανεξάρτητο μηχανισμό της κοινωνίας των πολιτών.

Το Πλαίσιο Προαγωγής έχει ως αποστολή την παρακολούθηση, προαγωγή και προστασία της εφαρμογής της Σύμβασης και των δημόσιων πολιτικών, για την προώθηση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ. Μεταξύ άλλων το Πλαίσιο:

- εκφράζει γνώμη για τη συμβατότητα των δημόσιων πολιτικών που προωθούνται σε κεντρικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, καθώς και για τη συμβατότητα της ισχύουσας νομοθεσίας με τις διατάξεις της Σύμβασης
- χειρίζεται και διερευνά αναφορές που υποβάλλονται ενώπιον του σε σχέση με την παραβίαση δικαιωμάτων των ΑμεΑ
- αναλαμβάνει δράσεις ευαισθητοποίησης σε θέματα σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση
- εκπονεί μελέτες και έρευνες, σχετικά με την υλοποίηση άρθρων της Σύμβασης σε επιμέρους τομείς
- υποβάλλει ετήσια έκθεση με την αξιολόγηση των δημόσιων πολιτικών, της εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας και προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισης ελλείψεων κι αναγκών που διαπιστώθηκαν, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει προτάσεις νομοθετικών ρυθμίσεων ή τροποποιήσεων
- λαμβάνει κάθε άλλο πρόσφορο μέτρο για την εξυπηρέτηση της αποστολής του.

Η επιλογή του Συνηγόρου του Πολίτη ως οργάνου αρμόδιου για την προώθηση της εφαρμογής της Σύμβασης αναδεικνύει την υψηλή συμβολική αξία της αντιμετώπισης των αναπηριών ως έκφανσης της ανθρώπινης ποικιλομορφίας και πεδίου ισότιμης μεταχείρισης, αξιοπρεπούς αντιμετώπισης και σεβασμού.

2.2. Ο Νόμος 4491/2017 – άρθρα 8, 9 και 10

Το άρθρο 8 του Νόμου 4491/2017 προβλέπει την ίδρυση Εθνικού Μηχανισμού Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και συνιστά συλλογικό όργανο με την ονομασία «Εθνικός Μηχανισμός Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού», το οποίο υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Η σύνθεση του Εθνικού Μηχανισμού προβλέπεται από το άρθρο 9, το οποίο ορίζει ότι ο Εθνικός Μηχανισμός συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και αποτελείται από συγκεκριμένα θεσμικά πρόσωπα, ενώ σε κάθε συνεδρίασή του προσκαλείται και συμμετέχει με εκπρόσωπό του, χωρίς δικαίωμα ψήφου, ο Συνήγορος του Πολίτη, ο οποίος δύναται οποτεδήποτε, με αμετάκλητη δήλωσή του προς τον Πρόεδρο του Εθνικού Μηχανισμού, να καταστεί εφεξής πλήρες μέλος με δικαίωμα ψήφου.

Οι αρμοδιότητες του Εθνικού Μηχανισμού περιλαμβάνουν:

- Την εκπόνηση Εθνικών Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών εκθέσεων βάσης. Οι εμπλεκόμενοι φορείς κατά την καταγραφή των δράσεών τους οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους τις αποφάσεις και τις συστάσεις εθνικών και διεθνών οργάνων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του παιδιού. Κατά το στάδιο της εκπόνησης των Σχεδίων Δράσης ορίζονται οι δείκτες υλοποίησης της κάθε δράσης.
- Τη διαβούλευση με την κοινωνία των πολιτών κατά τη διαμόρφωση των Σχεδίων Δράσης. Ο Εθνικός Μηχανισμός μεριμνά για τη συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία της διαβούλευσης.
- Την προώθηση και προβολή των Σχεδίων Δράσης.
- Την παρακολούθηση της υλοποίησης των Σχεδίων Δράσης. Για τον σκοπό αυτό εκπονεί ενδιάμεσες εκθέσεις για την εφαρμογή των Σχεδίων Δράσης, βάσει επικαιροποιημένων στοιχείων που αποστέλλουν οι φορείς υλοποίησης, εντός των προθεσμιών που ορίζονται από τον Εθνικό Μηχανισμό. Οι ενδιάμεσες εκθέσεις δημοσιοποιούνται.
- Την αξιολόγηση των Σχεδίων Δράσης. Ειδικότερα, αποτιμάται ο βαθμός υλοποίησής τους, τα αποτελέσματά τους με βάση τους δείκτες υλοποίησης, καθώς και η συνολική αποτελεσματικότητά τους. Οι εκθέσεις αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης υποβάλλονται στον Συνήγορο του Πολίτη.
- Την προετοιμασία του εκάστοτε επόμενου Σχεδίου Δράσης.

Η εκπόνηση Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα του παιδιού αποτέλεσε στρατηγική επιλογή της ελληνικής πολιτείας με το σκεπτικό ότι θα αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για την βελτίωση της προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών και διότι η εκπόνηση σχεδίων αυτού του τύπου αποτελεί διεθνώς «καλή πρακτική».

2.3. Κανονισμός⁴¹¹ Λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας⁴¹²

Ο Κανονισμός Λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στο Συνήγορο του Πολίτη αποτελεί απόφαση της Αρχής, η οποία βασίζεται στο Νόμο 4443/2016 και ιδίως των άρθρων 56 και 57 περί σύστασης Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα Σώματα Ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης.

Ο Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.) αποτελεί ειδική αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη και εντάσσεται λειτουργικά και οργανωτικά στην Αρχή. Ο Συνήγορος του Πολίτη συντάσσει κάθε χρόνο γενικό πρόγραμμα δράσης (action plan) του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, το οποίο περιλαμβάνει, ενδεικτικά, δράσεις ενημέρωσης και επικοινωνίας για την ειδική αυτή αρμοδιότητα, επισκέψεις στις ελεγχόμενες Υπηρεσίες, καθώς και σε χώρους κράτησης, που υπάγονται στην αρμοδιότητά του. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επιλαμβάνεται υποθέσεων αυτεπάγγελα, κατόπιν καταγγελίας ή κατόπιν παραπομπής από τον αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα.

Μετά την καταχώρηση της καταγγελίας στην τηρούμενη ειδική βάση δεδομένων και σε εύλογο χρονικό διάστημα, ο Συνήγορος του Πολίτη την αξιολογεί και, εφόσον εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αποφασίζεται η περαιτέρω επεξεργασία της.⁴¹³

2.4. Ο Νόμος 4509/2017- Άρθρο 19

Με τον πλέον πρόσφατο νόμο 4509/2017 (ΦΕΚ Α 201/22.12.2017) «Μέτρα θεραπείας ατόμων που απαλλάσσονται από την ποινή λόγω ψυχικής ή διανοητικής

411. Απόφαση του Συνηγόρου του Πολίτη ΦΕΚ Β 2065/15/6/17

412. Ν. 4443/16 (ΦΕΚ Α 232)

413. Για περισσότερα στοιχεία για τον εν λόγω Μηχανισμό, βλέπε την Ειδική Έκθεση που περιέχεται στην παρούσα, στην Ενότητα Ο Συνήγορος και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

διαταραχής και άλλες διατάξεις» παρέχεται στο Συνήγορο του Πολίτη η δυνατότητα εισόδου στις μονάδες εφαρμογής θεραπευτικών μέτρων σε άτομα που απαλλάσσονται από την ποινή λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής, προκειμένου να ελέγχεται η πιθανή παραβίαση δικαιωμάτων των θεραπευομένων.⁴¹⁴

Οργάνωση και στελέχωση του Συνηγόρου του Πολίτη

Το ανθρώπινο δυναμικό (επιστημονικό και διοικητικό) του Συνηγόρου του Πολίτη στις 31.12.2017 ανερχόταν σε 194 στελέχη, συμπεριλαμβανομένων του Συνηγόρου του Πολίτη και των Βοηθών Συνηγόρων, εκ των οποίων 55 άνδρες (28,3%) και 139 (71,6%) γυναίκες. Το επιστημονικό δυναμικό αποτελείται από 132 Ειδικούς Επιστήμονες (ειδικό επιστημονικό προσωπικό, Ε.Ε.Π.) και το διοικητικό δυναμικό από 62 στελέχη (διοικητικό προσωπικό, Δ.Π.).

Από το επιστημονικό δυναμικό 40 άτομα (30,3%) είναι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου, 73 (55,3%) κάτοχοι τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών και 19 (14,4%) είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ. Από το διοικητικό προσωπικό και το προσωπικό γραμματειακής υποστήριξης 1 άτομο (1,6%) είναι διδάκτορας, 19 άτομα (30,7%) κατέχουν τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών, 12 (19,4%) είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ, 4 (6,5%) πτυχιούχοι ΤΕΙ, 23 (37%) κατέχουν τίτλους σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 3 (4,8%) υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

414. άρθρο 19: Έλεγχος της εκτέλεσης των μέτρων: 1. Η είσοδος στις μονάδες εκτέλεσης των μέτρων της παραγράφου 3 του άρθρου 69 και της παραγράφου 1 του άρθρου 70Α του Ποινικού Κώδικα για την πραγματοποίηση ελέγχου σχετικά με πιθανή παραβίαση δικαιωμάτων των θεραπευομένων επιτρέπεται: α) στο Συνήγορο του Πολίτη, β) στο Σώμα Επιθεώρησης και Ελέγχου καταστημάτων κράτησης, ειδικά για τα ψυχιατρικά τμήματα των καταστημάτων κράτησης, γ) στο Σώμα Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας Πρόνοιας, ειδικά για τις μονάδες που λειτουργούν εντός ψυχιατρικών ή γενικών νοσοκομείων, τα Κέντρα ψυχικής υγείας και τις κινητές μονάδες ψυχικής υγείας, δ) στην Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές του Υπουργείου Υγείας και ε) σε κάθε άλλη αρχή που της παραχωρείται δικαίωμα ελέγχου με ειδική διάταξη νόμου. 2. Όσοι έχουν ελεγκτική αρμοδιότητα σύμφωνα με την παράγραφο 1 μπορούν να διενεργούν τη σχετική έρευνα και χωρίς προειδοποίηση, με επισκέψεις στις μονάδες εκτέλεσης του μέτρου, να ζητούν έγγραφες ή προφορικές πληροφορίες από τον Διευθυντή και το προσωπικό της μονάδας και να καλούν σε ακρόαση τους θεραπευομένους. Ο Διευθυντής υποχρεούται να διευκολύνει την έρευνα και δεν μπορεί να αντιτάξει το ιατρικό απόρρητο, το οποίο, σε κάθε περίπτωση, οι ελέγχοντες διαφυλάσσουν έναντι τρίτων. 3. Μετά τον έλεγχο συντάσσεται έκθεση, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει συστάσεις προς τη διεύθυνση της μονάδας και αποστέλλεται προς αυτήν, τα συναρμόδια Υπουργεία Υγείας και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τον επόπτη Εισαγγελέα.

Το στελεχειακό δυναμικό καλύπτει ευρύ φάσμα επιστημονικών ειδικοτήτων. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται: 80 νομικοί, 8 πολιτικοί επιστήμονες, 6 φιλόλογοι, 1 θεολόγος, 9 οικονομολόγοι, 10 κοινωνιολόγοι, 7 αρχαιολόγοι, 4 επικοινωνιολόγοι, 2 αρχιτέκτονες, 5 ψυχολόγοι, 3 γεωλόγοι, 1 φυσικός, 1 χημικός, 2 χημικοί μηχανικοί, 2 πολιτικοί μηχανικοί, 2 επιστήμονες παιδαγωγικών σπουδών, 3 επιστήμονες στατιστικής και ασφαλιστικής επιστήμης, 1 γιατρός, 2 τοπογράφοι μηχανικοί, 1 μαθηματικός, 5 επιστήμονες πληροφορικής, 2 βιβλιοθηκονόμοι, 3 επιστήμονες διοίκησης επιχειρήσεων, 3 επιστήμονες management, 2 επιστήμονες ανθρωπιστικών σπουδών, 2 επιστήμονες διοίκησης νοσοκομείων και μονάδων υγείας, 1 μεταφράστρια.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ποττάκης Ι. Ανδρέας

ΒΟΗΘΟΙ ΣΥΝΗΓΟΡΟΙ

Ιωάννου Χρήστος
Λυκοβαρδή Καλλιόπη
Μόσχος Γεώργιος
Νικολόπουλος Γεώργιος
Σαββίδη Ευανθία
Σαγιάς Ιωάννης

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Αγγελάκη Δέσποινα
Αγγέλη Χριστίνα
Αθανασόπουλου Χαρίκλεια
Αλέστας Αριστείδης
Αμοριανού Σοφία
Ανδρικάκη Κυριακή
Αντωναροπούλου Χρυσούλα
Αποστόλου Μαρία
Αρσενοπούλου Ιωάννα
Βαβουγιού Άννα
Βερέμης Δημήτριος
Βίττης Νικόλαος
Βλάχου Αικατερίνη

Βορριά Πετρούλα
Βούλγαρη Θεοδώρα
Βουτσίνου Μαρία
Γαληνού Παρασκευή
Γερασίμου Στέφανος
Γιαννακουλοπούλου Μαρία
Γκλοβάνου Ελένη
Δαραμάρας Κωνσταντίνος
Δεμοΐρου Ηλέκτρα
Διάφα Ελένη
Δουλαδέρης Νικόλαος
Ευαγγελάτος Σπυρίδων
Ζούβια Καλλιόπη

Θεοφυλάκτου Βαρβάρα
Θωμόπουλος Ευάγγελος
Καλαβάνου Άρτεμις
Καλαϊτζή Ασημίνα
Καμένου Ειρήνη
Καραβόλου Μαρία
Καραγεώργου Μαρία
Καραμήτρου Ζωή
Κετσιτζίδου Μαρία
Κοντογεωργοπούλου Παυλίνα
Κουβαριτάκη Ιωάννα
Κουτρουμάνη Αθηνά
Κυριακάκη Ειρήνη
Κωστής Ιωάννης
Λαμπροπούλου Κυριακή
Λεβέντη Αμαλία
Λιαδή Μαρία
Λιάσκα Αιμιλία
Λουκάκος Κυριάκος
Λυσανδροπούλου Όλγα
Μαλεβίτη Αικατερίνη
Μαντά Ευαγγελία
Μαραγκάκη Ελένη
Μαριδάκη Αδριήνη
Μαρκάκη Ευαγγελία
Μαρκετάκη Αικατερίνη
Μαρτσούκου Μεταξία
Ματανά Αναστασία
Μαυρογένη Μαρία
Μαυρομάτη Ελευθερία
Μήλιος - Νικολάου Ανδρέας
Μονιούδη - Πικρού Ισαβέλλα
Μοσκοπούλου Αλεξάνδρα
Μόσχος Ιωάννης
Μπακογιάννης Κωνσταντίνος
Μπαρτζελιώτης Κωνσταντίνος

Μπαφέ Νίκη
Μπενέκου Ευανθία
Μπιγιάκη Λεμονιά
Μπλιάτη Μαρία
Μποσδογιάννη Αγγελική
Μπούτσελης Ιωάννης
Μυτιληναίου Δήμητρα
Παινέση Μαρία - Μυρτώ
Παλάσκα Ευνίκη
Πανάγου Αιμιλία
Πανοπούλου Αγγελική
Παντελίδου Φωτεινή
Παπαδάκη Ρένα
Παπαδημητρίου Σταματία
Παπαδόπουλος Χαράλαμπος
Παπαδοπούλου Ανδριανή
Παπαδοπούλου Ευγενία
Παπαθανάσογλου Αντωνίνα
Παπαλουκά Δανάη
Πετούση Θεοδώρα
Πιζάνης Εμμανουήλ
Πρωτοπαπάς Μάριος
Ράππου Μαρία
Σαλαμαλίκη Αγγελική
Σάρρας Σάββας
Σγάγιας Κωνσταντίνος
Σκυλλάκου Ευαγγελία
Σταματίου Ελένη
Σταμπουλή Ελένη
Στρατιδάκη Σαμάνθα - Λυδία
Τζώρτζη Αργυρώ
Τοπαλίδου Αναστασία
Τσάγκκαρη Μαρία
Τσακιράκης Ευάγγελος
Τσαπόγας Μιχαήλ
Τσελεκίδης Ιωάννης

Φιλιππάκη Δάφνη
Φλιάτουρα Αικατερίνη
Φλώρου Χριστίνα
Χατζή Χρυσή

Χατζηράλλη Σαφώ
Χορμοβίτης Δημήτρης
Ψαλτάκη Μαρία

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

Ευαγγέλου Θεογνώσια

Η Διεύθυνση Γραμματείας αποτελείται από τα παρακάτω Τμήματα:

- Διοίκησης
- Οικονομικής Διαχείρισης
- Γραμματειακής Υποστήριξης
- Μηχανογράφησης
- Επικοινωνίας
- Τεκμηρίωσης και Βιβλιοθήκης

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

Αδαμαντίδου Ελένη
Αδαμόπουλος Αναστάσιος
Αθανασιάδη Ευρυδίκη
Αμαξοπούλου - Καρπαθοπούλου Μαρία
Ανδριάνη Ρόδω
Αρτοπούλου Σουσάνα
Βασιλόπουλος Ηλίας
Βερβεράκη Κλεοπάτρα
Βλάχου Διαμάντω
Βουρόπουλος Ηλίας
Βράζος Δημήτριος
Ευαγγέλου Πολυξένη
Ηλιοπούλου Κωνσταντίνα
Θέος Ιωάννης
Καλαματιανού Μαρία - Αριστέα
Καμπύλης Παναγιώτης
Κανδαράκη Ελένη

Κανελλοπούλου Μαρία
Καφετζοπούλου Μαρία
Κιουλμπαλίδου Μαρία
Κοϊντόση Χριστίνα
Κοσμά Στέλλα
Κούγια Χριστίνα
Κρητικοπούλου Βασιλεία
Κρητικός Γεώργιος
Κωστογιάννης Γεώργιος
Λαγιάκου Ελένη
Μαραγκός Χρήστος
Μαρκουλάκη Αικατερίνη
Μηρίλη Αικατερίνη
Νάκου Βιργινία
Νικολόπουλος Δημήτριος
Παπαγεωργοπούλου Δημητρία
Παπαδημητρίου Μαργαρίτα

Παπαδόπουλος Θεόδωρος
Παπανικολάου Ευανθία
Παπαπαναγιωτάκη Κωνσταντίνα
Παπαπάσχου Ευαγγελία
Παχωπού Ιωάννα
Πιερρής Αθανάσιος
Πολιτοστάθη Αλεξάνδρα
Παγουλάτου Μελοπομένη
Σάκκη Ειρήνη

Σάλτας Παναγιώτης
Στώτη Ευανθία
Σωτηροπούλου Μαρία
Τζαβάρα - Πίτση Χριστίνα
Τριάντη Βασιλική
Τσαγγαράτου Αθανασία
Τσουρής Ιωάννης
Χαΐνη Αλεξάνδρα
Χαραλάμους Γερασιμούλα

ΣΤΕΛΕΧΗ ΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2017 ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ Ή ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΕΙΕΣ

Αναστασίου Ελένη, Ε.Ε.
Αντωνιάδης Κωνσταντίνος, Ε.Ε.
Αποστολίδου Άννα, Δ.Π.
Αποστολόπουλος Δημήτριος, Δ.Π.
Ασημακοπούλου Ζηνοβία, Ε.Ε.
Βράιλα Κατερίνα, Δ.Π.
Βρετού Βασιλική, Ε.Ε.
Γεωργίτση Μεταξία, Ε.Ε.
Δρόσος Σέργιος, Ε.Ε.
Ζάκας Αλέξανδρος, Δ.Π.
Κανελλόπουλος Βασίλειος, Δ.Π.
Καμπάς Ανδρέας, Ε.Ε.
Κουτρούμπα Ελένη, Ε.Ε.
Κουφάκη Ιωάννα, Ε.Ε.
Λιάνου Μαρία, Δ.Π.
Μάρκου Ελένη, Ε.Ε.
Μπαλτσιώτης Λάμπρος, Ε.Ε.
Μπίλη Βασιλική, Ε.Ε.
Μπώλου Βασιλική, Ε.Ε.
Παπανικολάου Αικατερίνη, Ε.Ε.
Παραγιός Πέτρος, Δ.Π.

Πούλου Σταματίνα, Ε.Ε.
Ρούτση Άννα, Ε.Ε.
Στασινός Σωτήρης, Ε.Ε.
Τζάθα Αγγελική, Δ.Π.
Τζέμος Βασίλειος, Ε.Ε.
Τσάπαλης Βασίλειος, Δ.Π.
Τσιούκας Γρηγόριος, Ε.Ε.
Τριανταφύλλου Καλλιόπη, Ε.Ε.
Φυτράκης Ευτύχιος, Ε.Ε.

ΕΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2017 ΕΠΑΨΑΝ ΝΑ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΟ ΣΤΕΛΕΧΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Μπολάνη Λυδία - Μαρία, Ε.Ε.
(απεχώρησε)
Πέτσας Ιωάννης, Δ.Π.
(απεχώρησε)
Ρουγκούνη Φωτεινή, Δ.Π.
(απεχώρησε)

Στις 04.03.2017, έφυγε πρόωρα από τη ζωή η Καλλιόπη Στουγιάννου, Ε.Ε.

Βραχυγραφίες

ΑΑ	Ανεξάρτητη Αρχή
ΑΑΔΕ	Ανεξάρτητη Αρχή Δημόσιων Εσόδων
ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΔ	Αποκεντρωμένη Διοίκηση
ΑΔΑ	Αριθμός Διαδικτυακής Ανάρτησης
ΑΔΜΗΕ	Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΕΝ	Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού
ΑΕΠΟ	Αποφάσεις Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑμΕα	Άτομα με Αναπηρία
ΑΜΚΑ	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
ΑΝ	Αναγκαστικός Νόμος
ΑΠΔΠΧ	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΑΣΕΠ	Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού
ΑΣΠΑΙΤΕ	Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης
ΑΤ	Αστυνομικό Τμήμα
ΑΤΕΙ	Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΥΕ	Πρωτοβάθμια Υγειονομική Επιτροπή
ΑΦΜ	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
ΒΙΠΑ-ΒΙΟΠΑ	Βιομηχανικό Πάρκο – Βιοτεχνικό Πάρκο
ΒΥΕ	Δευτεροβάθμια Υγειονομική Επιτροπή
ΓΓΑ	Γενική Γραμματεία Αθλητισμού
ΓΓΔΒΜ	Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης

ΓΓΔΕ	Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων
ΓΓΚΑ	Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΓΓΚΔΑ	Γενική Γραμματεία για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς
ΓΓΠΣ	Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων
ΓΕΣ	Γενικό Επιτελείο Στρατού
ΓΕΝΕ	Γραφείο Ευρέσεως Ναυτικής Εργασίας
ΓΕΕΘΑ	Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
ΓΛΚ	Γενικό Λογιστήριο του Κράτους
ΓΝ	Γενικό Νοσοκομείο
ΓΝ-ΚΥ	Γενικό Νοσοκομείο – Κέντρο Υγείας
ΓΟΚ	Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός
ΓρΣυν	Γραφείο Συνηγόρου
ΔΕΔΔΗΕ	Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΔΕΔΕΑ	Δευτεροβάθμια Ειδική Διαγνωστική Επιτροπή Αξιολόγησης
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώην ΔΕΚ)
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΕΥΑ	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης – Αποχέτευσης
ΔΕΥΑΜΒ	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Μείζονος Περιοχής Βόλου
ΔΟΑΤΑΠ	Διεπιστημονικός Οργανισμός Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης
ΔΟΜ	Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης
ΔΟΥ	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
ΔΠΜΣ	Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
ΔΣΔΠ	Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού
ΔΧ	Δημόσιας Χρήσης

ΕΑΕ	Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση
ΕΑΠ	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
ΕΓΔΙΧ	Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους
ΕΓΙ	Ειδική Γραμματεία Ιθαγένειας
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΔΕ	Ένορκη Διοικητική Εξέταση
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
Εεα	Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
ΕΕΓ	Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια
ΕΕΛ	Ειδικά Επαγγελματικά Λύκεια
ΕΕΤ	Ένωση Ελληνικών Τραπεζών
ΕΕΤΑ	Ενιαίο Ειδικό Τέλος Ακινήτων
ΕΕΤΑΑ	Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Αποκέντρωσης
ΕΕΧ	Ένωση Ελλήνων Χημικών
ΕΚΑΣ	Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων
ΕΚΔΔΑ	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης
ΕΚΚΑ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΕΛΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
ΕΛΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης
ΕΛΤΑ	Ελληνικά Ταχυδρομεία
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΜΗΔΙΠΑ	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
ΕΜΠ	Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης
ΕΜΠΑ	Εθνικό Μητρώο Πιστοποιημένων Αξιολογητών
ΕΠΚ	Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου
ΕΝ	Εμπορικό Ναυτικό

ΕΝΦΙΑ	Ενιαίος Φόρος Ακίνητης Περιουσίας
ΕΠΜ	Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη
ΕΟΠΠΕΠ	Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού
ΕΟΠΥΥ	Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας
ΕΟΦ	Εθνικός Οργανισμός Φαρμάκων
ΕΠΑΕ	Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου
ΕΠΑΛ	Επαγγελματικά Λύκεια
ΕΣΕΔ	Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Διοικήσεων
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΣΡ	Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης
ΕΤΑΔ	Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου Α.Ε.
ΕΤΑΑ	Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων
ΕΤΑΤ	Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Τραπεζοϋπαλλήλων
ΕΤΕ	Ειδική Τριμελής Επιτροπή
ΕΤΕΑ	Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης
ΕΤΕΑΕΠ	Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών
ΕΤΜΕΑΡ	Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων
ΕΥΔΑΠ	Εταιρεία Ύδρευσης και Αποχέτευσης Πρωτεύουσας
ΕΥΕΠ	Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος
ΕΥΠ	Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών
ΕΦΚΑ	Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
ΕΧΠΑΑ	Ειδικός Χώρος Παραμονής Ασυνόδευτων Ανηλίκων
ΗΔΙΚΑ	Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλειας
ΙΕΚ	Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΙΕΠ	Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΙΚΑ-ΕΤΑΜ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων – Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών
ΙΚΥ	Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών
ΙΝΕΔΙΒΙΜ	Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης
ΙΝΣΕΤΕ	Ινστιτούτο Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
ΙΣΠ	Ιατρικός Σύλλογος Πειραιά
ΚΑΝ	Κέντρο Αποτέφρωσης Νεκρών
ΚΒΑΕ	Κώδικας Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελματών
ΚΔΑΠ-μεα	Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρίες
ΚΔΑΥ	Κέντρου Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών
ΚΔΔ	Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας
ΚΕΔΔΥ	Κέντρο Διάγνωσης, Διαφοροδιάγνωσης και Υποστήριξης
ΚΕΔΕ	Κώδικας Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων
ΚΕΙ	Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας
ΚΕΑΟ	Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών
ΚΕΕΛΠΝΟ	Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων
ΚΕΠ	Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών
ΚΕΠΑ	Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας
ΚΕΣΠΑΘΕΑ	Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Θυματοποίησης και της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων
ΚΕΣΕΝ	Κέντρο Επιμόρφωσης Στελεχών Εμπορικού Ναυτικού
ΚΚΠΠΑ	Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής
ΚοινΣΕπ	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση
ΚΟΚ	Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας
ΚΟΤ	Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο

ΚΠΑ	Κέντρο Προώθησης Απασχόλησης
ΚΤΕΟ	Κέντρο Τεχνικού Ελέγχου Οχημάτων
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΚΥΕ	Κατάστημα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος
ΚΥΠΑ	Κάρτα Υγειονομικής Περίθαλψης Ασφαλισμένου
ΚΥΤ	Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης
ΚΦΕ	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
ΛΑΕΚ	Λογαριασμός για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κα- τάρτιση
ΛΑΓΗΕ	Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΛΟΑΤ	Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφισεξουαλικοί, Τρανσέξουαλ
ΛΣΕΠ	Λειτουργία και Συντήρηση Έργων Παραχώρησης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΜΜΜ	Μέσα Μαζικής Μεταφοράς
ΜΠ	Μητρώο Πολιτών
Ν	Νόμος
ΝΕΕ	Νέοι Ελεύθεροι Επαγγελματίες
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΑΕΕ	Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών
ΟΑΣΑ	Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών Αθηνών
ΟΓΑ	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
ΟΕΕ	Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας

ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΠΑ	Ομφαλοπλακουντιακό αίμα
ΟΠΣ	Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα
ΟΠΕΚΕΠΕ	Οργανισμός Πληρωμών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
ΟΣΣ	Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις
ΟΣΥ	Οδικές Συγκοινωνίες
ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΟΥΥ	Οργάνωση Υπηρεσιών Υγείας
ΟΣΕΘ	Οργανισμός Συγκοινωνιακού Έργου Θεσσαλονίκης -ΟΣΕΘ)
ΠΓΔΜ	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
ΠΓΝ	Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΔΕ	Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση
ΠΕ	Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (κατηγορία δημοσίων υπαλλήλων)
ΠΕ	Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Διεύθυνση Υπουργείου Παιδείας)
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΠΜΣ	Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
ΠΠΦ	Περιοχή Προστασία της Φύσης.
ΠΟΛ	Εγκύκλιος του Υπουργείου Οικονομικών
ΠΡΟΚΕΚΑ	Προαναχωρησιακό Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών
ΠΦΣ	Πανελλήνιος Φυσικοθεραπευτικός Σύλλογος
ΡΑΕ	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΣΑ	Συγκοινωνίες Αθηνών

ΣΑΔ	Σύνδρομο Αναπνευστικής Δυσχέρειας
ΣΑΕΠ	Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων
ΣΑΣΘ	Συμβούλιο Αστικών Συγκοινωνιών Θεσσαλονίκης
ΣΕΕΔΔ	Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης
ΣΕΠΕ	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας
ΣΜΕΑΕ	Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης
ΣΤΑΣΥ	Σταθερές Συγκοινωνίες
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣΥΠΟΘΑ	Συμβούλιο Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων
ΤΑΠΙΑΤΑΤ	Ταμείο Αλληλοβοήθειας Προσωπικού Ιονικής - Λαϊκής Τράπεζας και Άλλων Τραπεζών.
ΤΑΠ	Τέλος Ακίνητης Περιουσίας
ΤΕ	Τεχνολογικής Εκπαίδευσης
ΤΕΑΠΕΤΕ	Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εμπορικής Τραπεζής της Ελλάδος
ΤΕΑΥΕΚ	Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων
ΤΕΦΑΑ	Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
ΤΕΕ	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΤΕΕ Ειδικής Αγωγής	Τεχνικό Επαγγελματικό Εκπαιδευτήριο Ειδικής Αγωγής
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορίας Επικοινωνιών
ΤΣΜΕΔΕ	Ταμείο Συντάξεων Μηχανικών Εργοληπτών Δημόσιων Έργων
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΕ	Υγειονομική Επιτροπή
ΥΔΔΑΔ	Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

ΥΔΕ	Υπηρεσία Δημοσιονομικού Ελέγχου
ΥΠΑ	Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας
ΥΠΕ	Υγειονομική Περιφέρεια
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
Φ/Β	Φωτοβολταϊκά
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΦΚΑ	Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης
ΦΥ	Φάκελος Υπόθεσης
ΧΑΔΑ	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμάτων
ΧΠΦ	Χώροι Προσωρινής Φιλοξενίας
ΨΝΑ	Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής
AMIF	Asylum, Migration and Integration Fund
CPT	Committee for the Prevention of Torture
ENO	European Network of Ombudsmen
ENOC	European Network of Ombudspersons for Children
EASO	European Asylum Support Office
FRA	Fundamental Rights Agency
FREM	Forced Return Monitoring
FRONTEX	European Border and Coast Guard Agency
IOI	International Ombudsmen Institute
ICMPD	International Centre for Migration Policy Development
NPM SEE	National Preventive Mechanisms Southeastern Europe
OPCAT	Optional Protocol to the Convention Against Torture
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund

ISSN: 1108 8206
ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Χαλκοκονδύλη 17, Τ.Κ. 104 32 Αθήνα, Τηλ.: 213 1306 600, Fax.: 213 1306 800, 210 7292 129
e-mail: press@synigoros.gr • www.synigoros.gr